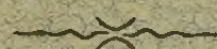
A KOLOZSVÁRI

UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET, ÁLL. SEG. FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1904/905. ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:

DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ.

XXVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSÉNÉL.
1905.

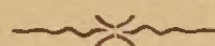
A KOLOZSVÁRI

UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET, ÁLL. SEG.
FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1904/905. ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:

DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ.

XXVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSÉNÉL.
1905.

Kovács János.[1]

1846—1905.

Az a férfi, kinek emlékezetét föl akarom újítani, mai napság mindinkább ritkuló ama tanárokhoz tartozott, akik hivatásukat nem látják betöltöttnek azzal, ha kötelességüket az iskola falai között jól-rosszúl elvégezték, ha napi munkájukat lelkesedés nélkül ledarálták. A régi papi-tanári képzés emlőjén nevekedett. Lelkesedéssel csüngött az iskola és egyház ügyein. De a társadalomnak bármely mozgalma is ép oly lelkes harcosra talált benne. Értett ahhoz, hogyan kell megnyerni a társadalom rokonszenvét és erkölcsi támogatását az iskola ügyeinek s példát mutatott rá, hogyan szolgálhatja minden tehetségével és akaraterejével egy középiskolai tanár a maga szerény körében a társadalom hasznos kezdeményezéseit és törekvéseit. Ő megmutatta, hogyan lehet egy ember neve elválhatatlanná egy eszmekörtől, melynek szolgálatára agyának minden gondolatát, szivének minden dobbanását szentelte. A tanítványi hála, a kartársi tisztelet és szeretet érzelmei vezetnek s a mult emlékei rajzanak fel lelkemben, midőn az ő szép élete eseményein végig tekintek . . .

[1] Felolvastatott az Orsz. Középisk. Tanáregyesület Kolozsvári körének ápr. 1-én tartott ülésén.

Kovács János Fiátfalván Udvarhelymegyében született 1846 augusztus 8-án székely szülőktől. Elemi iskoláit a helybeli népiskolában végezte. Tanítója volt Darkó József, ki felismerve tehetségét, édes atyját rábeszélte, hogy fiát tovább taníttassa. Első tanítójának e tettét egész életében hálás szívvel emlegette. Önéletrajzi adataiban is kiemeli. Az egyházi főhatóság 1894/95. iskolai év végén a székelykeresztúri gimnáziumhoz küldi vizsgáló-biztosnak. Feladata teljesítése után átrándúlt szülőfalujába s kedves meglepetésként hallja, hogy az egyházközség épen búcsúzni készül énekvezértanítójától, aki 43 éven keresztűl vezette e kis község népnevelését. Az ünnepélyen szívhez szóló beszédben hajtja meg az elismerés lobogóját az egyszerű falusi tanító előtt s 100 koronás alapítványt tesz Darkó József emlékére.

Középiskolai tanulmányait a székelykereszturi unitárius gimnáziumban kezdette s Kolozsvárt végezte 1868-ban. Tanulói élete a mi szegény, de szorgalmas és tehetséges székely ifjaink közös élete. A nyilt eszű, szorgalmas, kellemes külsejű gyereket megszeretik tanárai s olyan korban, amikor szerencsés anyagi viszonyok között élő szülők gyerekei még minden lépten-nyomon a szülői támogatás, gondoskodás tárgyai, ő már teljesen függetleníti magát szülői szűkös segélyezésétől. Nemcsak tanul szorgalmasan, hanem tanít is. Mint 13—15 éves gyermek már legatioba megy. Mint III—IV. gimnázista legatiot vesz az ú. n. köztanítóktól. V. gimn. korában a 3. elemi osztálynak már tanítója. A nyári vakációt nem otthon tölti, hanem nevelőnek megy. Így szerzi meg azt a kevés zsebpénzt, amit hazulról nem kaphatott, de amire mégis szüksége van minden diáknak. Önéletrajzi vázlatában büszkén mondja, hogy III. gimn. korától fogva szüleitől semmi segélyt sem fogadott el.

1865 szeptemberében került Kolozsvárra a VI. osztályba. Itt is tanítóskodott s ezzel tartotta fenn magát. Daniel főgondnok gyermekeihez került nevelőnek. A nyári szüneteket a fiukkal Vargyason töltötte. Itt kezdett angolul tanulni. Itt olvasta először Szemere utazásait s ekkor kapott kedvet az utazásra.

1868-ban tett érettségi vizsgát kitünő eredménnyel. Theologusnak iratkozott be s az egyházi főhatóság 1870. jan. 30-án

megválasztotta, mint pap- és tanárjelöltet, hogy Londonban a Manchester New Collegeban levő alapítvány segélyével folytassa tanulmányait. Londonba menetele előtt egy félévet (1869—70. II. félév) a zürichi egyetemen töltött nyelvészeti, történelmi és theologiai tárgyakat hallgatva. Tanárai : Keim, Kym, Heidenheim, Scheer, Ben-Eschenburg. Itt megismerkedett a Manchester New College két növendékével, kikkel szives baráti viszonyba lépett s tőlük jól megtanult angolul.

1870. szept.—1872. juliusig az időt a Manchester New Collegeben töltötte. 1871. nyarán Angliát, Skóciát és Irland nagyobb részét beutazta és több helyen egyházi beszédeket tartott. 1872. nyarán Párison, Brüsselen, Berlinen, Drezdán és Bécsen át hazatért Kolozsvárra, ahol a zsinati főtanács (16. főt. sz. a.) rendes tanárnak választotta.

Azóta tanítja a gimnáziumban a történelmet, az önként ajánlkozóknak az angol nyelvet, a papnevelő intézetben az angol nyelvet és irodalmat.

1873-ban a Kolozsvári Ferencz József-tudományegyetemen az angol nyelv és irodalom magántanítója lesz. 1876 nov. 9-én megalapítja Kolozsvárt az „Angol társalgó kört,“ melynek azóta élete végéig elnöke volt. 1877-ben a kollégium igazgatójának választották s ezután még két évenként hétszer 1891-ig. 1878. óta a Keresztény Magvető társszerkesztője. 1881-ben, mint az egyházi képviselő tanács hivatalos küldötte résztvett Londonban a Brit és Külföldi Unitárius Társulatnak jun. 8-án kezdődött évi közgyülésén.

1882-ben az amerikai unitáriusok és más szabadelvű keresztények nemzeti conferentiáján Saratogában képviselte az egyházi képviselő tanácsot s félévi ott tartózkodása alatt beutazta Amerika nagyobb városait, amelyekben nemzetét és egyházát ismertető felolvasásokat tartott. Ez utján a kollégiumnál fennálló Channing- és Richmond-tanári székekre 32,000 frtot gyűjtött.

1892-től 1898-ig az E. K. Tanács tanügyi jegyzője.

Családi élete boldognak indult. 1875. augusztusában nőűl vette Kriza János püspök leányát Lenkét. Házasságukat 3 fiuval és 3 leánnyal áldotta meg az ég. De Árpád fiát 1887. aug 16-án 7 éves korában, János fiát 1889. jun. 15-én egy éves korában, imádott

feleségét 1890. jul. 25-én 34 éves korában elveszítette. Ez a veszteség feldulta kedélye nyugalmát és egyensulyát, melyet csak áldott emlékű anyósa, a tanuló ifjúságnak igazi édes anyja tudott némileg még fenntartani. De 1895. dec. 2-án életének 78. évében őt is elvesztette. Ezután csak gyermekei sorsának biztosítása, az ő jövőjük, előhaladásuk tudata tudott benne erőt és lelkesedést kelteni s az élet küzdelmei között lelkét és akaratát megacélozni. Fia a legjobb reményekre jogosító tanári működését ez évben kezdette meg. Egyik leánya Török Kálmán honvéd alezredes neje, két kis gyermek boldog anyja. Másik leánya pár évvel ezelőtt Londonban tetőzte be tanulmányait s a harmadik tavaly hagyta el kitűnő tanképesítőjével a kolozsvári állami tanítónőképző intézetet.

Két kiküldetését, mint nemcsak életében, hanem az egyház történetében is fontos mozzanatokat kissé részletesebben ismertetem.[1]

Londonba Felső-Olaszországon át ment, hogy találkozzék Braccifortival, az olaszországi unitárizmus szabadelvű harcosával és megláthassa Kossuthot. Mindkét terve sikerült. Milanóban Bracciforti kedvesen fogadta. Ő volt kalauza. „Ha hallanád — írja szerkesztőtársához — míly lelkesedéssel beszél, azt hinnéd, a reformatio ídejéből való emberrel van dolgod.“ Turinban felkereste Kossuth fiát, Lajost, aki atyjához Collegnoba vezette. „Életemben annyira meg nem voltam hatva, mint amikor nagy hazánkva előtt álltam.“ Innen Párisba ment, ahol a szabadelvű protestantismus két vezérével, Coquerellel és Charruaudval találkozott.

A Brit- és Külföldi Unitárius társulat évi közgyülése 1881. jun. 8-án kezdődött. Jerson titkár a választmány határozataként bejelentette, hogy a Manchester New College-ba menő magyar unitárius ifjúnak a segélypénzt 3 évig fogják adni s hogy a budapesti unitárius papi állomás költségeire az amerikai unitárius társulat s a brit és külföldi unitárius társulat évi 100—100 font sterlinget ajánltak fel. A külföldi vendégeket Gordon belfasti lelkész üdvözölte. Ezután ő tolmácsolta a magyar unitáriusok

[1] L. erre nézve a Keresztény Magvető 1881. évf. 195. és 243—257. l.)

s az olasz és francia szabadelvűek üdvözletét. Jun. 10-én a vasárnapi Iskola-társulat közgyülésén vett részt. Itt tartott beszédében mondá: „Eddigi, valamint a jelen gyülések alkalmával szerzett tapasztalataim arról győztek meg, hogy a nevelés vallásos oktatással sehol sincs annyira összekötve, mint Angliában és sehol sincs meg az a mély vallásos érzés, amely itt még a világiak beszédein és társalgási modorán is meglátszik.“ Június 12-én London egyik unitárius templomában, 19-én az „islingtoni“ templomban prédikált. 20., 21., 22-én a Manchester New-College vizsgálatain vett részt, 24-én a Council Meeting első ülésén adta elő részletesen a budapesti egyházközség megalakulásának nehézségeit.

A segélyt megadták egyelőre csak egy évre, de már most kijelentették, hogy állandósítani fogják. Jun. 28-án hagyta el Londont, jul. 8-án Budapestre érkezett, ahol az egyházközségnek beszámolt küldetése eredményéről s 12-én érkezett haza. Hivatalos jelentését e szavakkal zárja be: „E küldetésem bár sok munkával és fáradsággal járt, de azért rám nézve kedves és emlékezetes. Én örömmel tettem mindent, amit tehettem s remélem, hogy a külföldi szabadelvű keresztények és a magyar unitáriusok közti testvéries viszonyt működésem által szilárdítottam.“ Jerson titkár ezt írja a püspöknek az ő küldetéséről[1]: „Az ő látogatása az Önök egyháza iránt oly érdeklődést ébresztett fel, amely meggyőződésem szerint gyarapodni fog.“ [2]

Ez volt első kiküldetése, amely szép erkölcsi eredménnyel járt. Nehezebb és eredményeiben nagyobb fontosságú a második. 1882-ben az E. K. Tanács az amerikai unitárius és más szabadelvű gondolkodók közgyülésére küldötte képviselőnek Saratogába. Az egész magyar sajtó a legnagyobb örömmel és rokonszenvvel fogadta e hírt. A *Pesti Napló* (1882. 237. sz.) *A—a* jegyű referense mult évi küldetéséről elismeréssel nyilatkozván, így folytatja: „Ha az unitárius magyarok az angol és amerikai unitáriusok vallási rokonszenvét *nemzeti rokonszenvvé* változtatják s kisebb körben is terjesztik és megszerzik e két nagy biroda-

[1] Ker. Magvető 1881. 338. l.
[2] Londoni útjára nézve l. Magyar Polgár 1881. 153. sz.

lom fiai jó indulatát, annak mi magyarok csak örülhetünk. Kovács úr pedig bizonyosan semmit elmulasztani nem fog.“

A *Magyar Polgár* (1882. 197. sz.) *Nzmzetek barátsága* címen emeli ki azt a fontosságot, melyet Kovács küldetésének tulajdonít: „Ha Kovács J., mint a magyar nemzet, mint a magyar nemzeti ügy lelkes szószólója fog ott időzése alatt Amerika szabad nemzetei és a magyar nemzet közötti érdeközösség létesítésén munkálni, ha meggyőzni igyekszik az amerikaiakat arról, hogy innen a tengereken, a Kárpátok bércei alatt egy olyan népcsalád lakik, amely ezredéves küzdelmei, szabadságszeretete, kitartó munkássága, lelkesedése által érdemes a mivelt világ rokonszenvére, ha e két nemzetcsalád között újabb érintkezési pontokat teremt, akkor útja és működése áldást hozand nemzetére, egyházára és az ügyre, melynek apostolává szegődött.“

1882. aug. 28-án este indult el hosszú útjára.[1] Az indóháznál búcsú-lakomát rendeztek tiszteletére, melyen a püspök útjára és működésére Isten áldását kérte. „Megható látvány volt szemlélni, hogy az összes jelenvoltak mílyen kitüntető szivélyességgel és szeretettel halmozták el a távozót, mintha csak egy nagy család szerető gyermekét indították volna el hosszú útjára.“ Útjáról sűrűn írja leveleit a lapoknak, a Keresztény Magvetőnek.[2] Szept. 18-án kellett volna Amerika partjaira jutnia, de a tengeri vihar miatt 2 és fél napott késett s ezért a gyülésnek csak második napjára érkezett el. Inventioját bizonyítja az a sikerült ötlete, mellyel késését igazolta.[3] „Késedelmezésének oka — úgymond — egy csalódás. A brit nemzeti dal egyik önérzetes gondolata az, hogy *Britannia uralkodik a habokon.* Ő abban bizott s midőn már látta, hogy a vihar egyre dühöng s hogy hajójuk késik, sőt többet mennek hátra vagy félre, mint előre, kérte a hajó kapitányát: most mutassa meg nemzete hatalmát, ha tud ez infernalis erőn uralkodni s vigye őt idejében Bostonba. De nem lett belőle semmi. Ezért késett el. Innen van hibája, minek ke-

[1] Magyar Polgár 1882. aug. 29. sz.
[2] Magyar Polgár 1882. szept. 3. 13. sz., Ker. Magvető 1883. 231. l.
[3] Pesti Napló 1882. okt. 28. «Egy hazánkfia Észak-Amerakában» (A—a).

gyes elnézését kéri." Oly tapsvihar tört ki, oly általános derültséget keltett az elmés önmentség, hogy alig képzelhető.

Kovács közel félévet töltött Amerikában. Hogy mit mivelt ez idő alatt hazánk, nemzetünk és vallásunk érdekében, arról az egykorú napilapok és folyóiratok hasábjairól értesülünk. Sajnos, hogy útazását, félévi működését ő maga nem írta meg. 5 hónapon keresztűl 300-nál több gyülésen vett részt és beszélt. E beszédeit Amerika legnagyobb lapjai ismertették, közölték. A meadville-i unitárius hittani intézet üdvözletet küld [1] a kolozsvári hittani intézet tanári karának, melyben működéséről a legelismerőbb szavak kiséretében emlékezik meg.

Az amerikai unitárius társulat titkára [2] az E. K. Tanácshoz küldött levelében így ír róla: „Kovács tanár távozása arra indít engemet, hogy kifejezzem a mi unitárius társulatunk nagy megelégedését az Egyesült Államokban az ő látogatása felett, valamint azt is, hogy mi igen jó dolognak tartottuk magunkra nézve, hogy Önök oly hosszú időre nélkülözhették őt fontos állomásán. 38 különböző templomunkban beszélt ő és mindíg nagy sikerrel, még pedig olyan templomainkban, melyek jobbára nagyobb városainkban vannak. Ezenkívűl sokszor beszélt még kevésbé hivatalos módon és csaknem megszámlálhatatlan alkalommal érintkezett a mi népünkkel társaskörökben. Valóban látogatása semmi esetre sem volt pihenési idő, sőt inkább nagy értelmi és szellemi tevékenységből állott . . .

Az öröm mellett, melyet nekünk K. tanár jelenléte és szavai szereztek, az ő látogatása nagy mértékben befolyt arra is, hogy élővé tegye a mi hitünket azon nagy igazságok iránt, amelyeket hirdetünk és hogy azok iránt még hivebbekké tegyen."

A *Pesti Hírlap* 1883. márc. 3. számában tárcát közöl *A.* tollából „*Egy magyar tanár Amerikában*" címen. Felolvasásaira ezrenként tolongtak. Minden vasárnap háromszor-négyszer kellett beszélnie. „Mióta Kossuth ott járt, oly hosszas ideig s az amerikai társadalom minden osztályaival oly húzamosan egy magyar utazó sem érintkezett, mint Kovács barátunk." Márc. 6. számában pedig „*Egy nagy utazás eredményei*" címen kiemeli,

[1] Ker. Magvető 1883. 60—62. l.
[2] L. Ker. Magvető 1883. 137. l.

hogy Amerika mind a 38 államába elvitték a főváros generositásának és tolerantiájának lélekemelő hírét, midőn templomhelyet adott az unitáriusoknak.

A *Protestáns Közlöny* 1883. márc. 10. számában K. útazásáról így emlékezik meg: „A magyar nemzetnek kevesen szereztek annyi barátot, mint ő s mert idejét folyvást a legmiveltebb családok és emberek között töltötte, Amerika hívebb leírását alig kaphatjuk mástól, mint tőle.“

A *Magyar Polgár* 1883. márc. 8. számában ezeket olvassuk: „Kovács úr útazása új mozzanatot jelez az útazások történetében. Ő nem átfutó vendég, kik a szállodákból, kalauz-könyvekből írják könyveiket. Ő a legelőkelőbb családok vendége volt egész Észak-Amerikában. A szabad statusok elnöke, senatorai, egyetemeinek tanári kara, a lapok szerkesztőségei, írók, művészek, lelkes honleányok meghívták magukhoz, családjaik körébe fogadták s ő napokat töltött egy-egy vidék társadalmi, vallási, politikai és nevelési viszonyai tanulmányozásával.“ Egyháza küldötte, de a közoktatási miniszter is megbizta a nevelésügy tanulmányozásával. „S ő e kettős missiónak oly fényes sikerrel felelt meg, hogy lehetetlen iránta elismeréssel nem lennünk. Egy nagy könyvet képeznek tartott beszédei, a hírlapok tudósításai, jeles férfiak és hölgyek eredeti levelezései. Az önzetlen közügyszeretet erkölcsi elismertetése, ha késik is, de a hív küzdőknek előbb-utóbb osztályrészébe jutand. Kolozsvár nemes szándéka nagy elégtétel fog lenni K. barátunknak félévi önfeláldozásáért. Igen. Forrón szerető hölgyet, 3 kis játszó gyereket, hazát, békés hajlékot, szerető barátokat, megszokott pályakört és társas örömöket hagyni el, a tenger viharainak, szélvészek dühének, véletlennek, fatumnak tenni ki magát a közügyért, önérdek nélkül, tán itéletnek téve ki magát — ide nagy önmegtagadás s oly mértékű idealismus kell, ami csak tiszteletet, hálát érdemel.“

A püspök egész egyháza érdemeit fejezi ki, midőn Kovács útazásáról ezeket írja: [1] „Valóban t. barátunk nagy és nemes munkát végzett, amely reánk mint hazafiakra is nagybecsű,

[1] Ker. Mvető 1883. 58. l. Kovács János amerikai kiküldöttünk tiszteletére rendezett búcsú-estély Bostonban.

amennyiben hazánk és nemzetünk iránt újabb rokonszenvet ébresztett fel Amerika szabad és mivelt népeinél. De megbecsülhetetlen értékű az ő munkálkodása reánk főleg, mint unitáriusokra, akiknək nemcsak erkölcsi, hanem anyagi előnyt is szerzett.“ A Richmond-tanári széket több mint 20,000 frttal állandósította, a Channing-tanári székre 10,000 frtot gyűjtött. „Nem hisszük, hogy lenne egyetlen egy tagja egyházunknak, aki oly nagy sikerrel s bizony nem kis fáradsággal végzett munkájáért méltó elismeréssel ne adóznék t. barátunknak.“

A Ker. Mvető 1883. 60—62. lapjain már jelzi, hogy január vége felé hazaindul, „mert a honvágy kezd nagyon is nyugtalanítani, a hosszas út, a munka kifárasztott.“

A tiszteletére rendezett búcsú-estélyt a *Boston Daily Advertiser* írja le. A boylston-utcai második templomban Horton lelkész nyitotta meg az ünnepélyt: „K. tanár úr 4 hó előtt csaknem ismeretlen volt előttünk, de ez idő alatt nem könnyen felejthetővé tette magát reánk nézve s amint keresztűl-kasúl járta hazánkat, épen oly nagy szolgálatot tett az amerikai unitárismusnak, mint hazája egyházának.“

Ez ünnepélyen egy okmányt állítottak ki, melynek szövege ez: Egyhangú határozattal elfogadott határozati javaslat: „Kovács János tanár ez országban tartózkodása alatt megnyerte mindazok nagyrabecsülését és öszinte barátságát, akik vele személyesen megismerkedtek; nyilvános beszédeit, tekintettel az előadó tehetségére elismeréssel, az általa ékesen tolmácsolt magyarországi szabadelvű keresztény nevelés ügye iránti mély érdeklődéssel és a vallási és politikai szabadság fentartásáért és ama törekvésért, hogy az értelmi művelődés magas színvonalára eljussanak és azt megalapítsák, honfitársai iránt megújított rokonszenvvel hallgatták.

Kovács J. tanár kéressék fel megvinni magyar testvéreinknek s különösen az erdélyieknek a mi baráti érzelmeink biztosítását irányukban s mély érdeklődésünket jóllétökért és legjobb kivánatainkat úgy anyagi, mint szellemi haladásukért.“

Jan. végén hajóra száll s márc. elején hazaérkezik. A budapesti unitárius egyházközség közgyülésében jelentést tesz útjáról, mire az ekklézsia jegyzőkönyvileg örökíti meg az útazó érdemeit

s írásban fejezi ki háláját. Márc. 4-én tiszteleg Trefort miniszternél, aki rendkívűl szívesen fogadta. Az emberiség egyetemes történetének áttekintő képét (Synchronological Chart of Universal History) mutatta be a többek között a miniszternek, aki az ügyet közölte Gönczy tanácsossal s megbizták, hogy a bostoni kiadóval a földabrosz tulajdonjogának megszerzése iránt lépjen érintkezésbe. Részletes előterjesztést tett tapasztalatairól. Szász Károlynak, Longfellow fordítójának, a költő testvérétől és két lányától levelet és két emlékkönyvet hozott.

Márc. 7-én érkezett Kolozsvárra. A vasútnál Boros György fogadta a tanári kar és az ifjúság élén. Másnap este az ifjúság fáklyásmenetet rendezett tiszteletére. Az ifjúság nevében Mózes Mihály iskola-főnök beszélt, a szeretet, ragaszkodás és tisztelet hangján üdvözölve őt, kit az isteni gondviselés szerencsésen visszavezérelt az ifjúság szerető körébe. Kovács meghatva válaszolt s szerényen útasította el a megtiszteltetés fényét magától. Azután bankett volt. Az egész város intelligentiája, felekezeti különbség nélkül, résztvett. Ott volt a megyei és városi hatóság, élén a főispánnal és polgármesterrel, az egyetem tanári kara erős képviselettel, a kath., ev. ref. és ág. lelkészek, a tanfelügyelőség, a főigazgató, a püspök a tanári és lelkészi kar élén.[1] A legnagyobb elismerés hangján ünnepelték Kovácsot s kiemelték útazásának fontosságát nemcsak egyházi, hanem nemzeti tekintetben is. „Nagy eredményt érhetnénk el — mondá a püspök — nemzetünk becsülete ügyében, ha minden külföldi államban, avagy pl. csak Berlinben is volna egy egyszerű kis kápolnánk, honnan valamelyik magyar egyház papja a magyar szellemet hirdethetné.“ A banketten a beszéd a napirenden levő középiskolai törvényről folyt. Bencédi azt találta mondani, hogy a felekezeteknek szükségük van „Trefort sarkantyújára.“ Lett erre elszörnyűlködés. „Mi az a sarkantyú?“ — kérdi Szász Gerő. Hegedüs István magyarázta meg. „Engedjük az államot bepillantani iskoláinkba, de ne engedjük, hogy minden tudó és mindent tanító legyen. Ebben már meg kell küzdenünk vele, de a bástyán kívűl, amint az a hőshöz illik.“

[1] L. Magyar Polgár 1883. márc. 8. tárca.

1877-től 1891-ig volt az intézet igazgatója. Aki a protestáns egyházak autonomikus szervezetét ismeri, az tudja, hogy mit jelent egy felekezeti intézetnél igazgatónak lenni. Önálló működési köre a lehető legkisebb, de a felelősség isten s ember előtt mindenekért őt terheli. Tudnunk kell azt is, milyen állapotban találta az 1883. évi középiskolai törvény protestáns középiskoláinkat s ezek között természetesen a miénket is. Nem voltak meg tanáraink a kellő számban. Volt 12 rendes tanár helyett 5—6. A többi tanerő II—III. éves theologusokból, egyetemet járó tanárjelöltekből, németűl tudó orvosnövendékekből, gyakorló orvosokból, más intézetekben tanító óraadókból telt ki. Nem is tartották szükségesnek, hogy a négy-öt alsó osztályban rendszeresített tanító működjék. Változtak évről-évre, sőt évközben is. Tárgyuknak fölebbviteléről, az elért eredmény tekintetében a felelősség megállapításáról szó sem volt. A szerencsétlen osztály bukdácsolt évről-évre egyik kézről a másikra anélkül, hogy annak jótékony hatását érezte volna s a jövőtől jobbat és többet várt volna.

Nem voltak szemléltető szereink, gyűjteményeink. A régi latin iskola szelleme kisértett még mindíg. A szemléltetés elve ismeretes volt ugyan, elvétve itt-amott rendszer nélkül alkalmazták is, ahol épen volt valami mutatni való kézügyben. E tekintetben Brassai neve nagy haladást jelez iskolánk történetében. De öntudatos és rendszeres gyűjtésről és szerzésről abból a célból, hogy mindent, amit tanítunk, szemléltessük is, nem lehet szó.

Nem voltak megfelelő helyiségek, iskola-padok, butorzati felszerelés; nem volt tornaterem és rajzterem. A tantermek kicsinyek, szűkek, sötétek. Ilyenek a lakószobák is. Egy kis szobában 16—18—20 tanuló. Kevés levegő jutott ekkor egy tanulónak. Este lefekvéskor nincs egy talpalatnyi szabad hely, hová a vizsgáló igazgató lábát betehetné,

Az igazgató három intézet ügyeit administrálja, az elemi iskoláét, gimnáziumét és papnevelő intézetét. Azonkívűl az internatusnak is főfelügyelője. A tisztaság, rend és fegyelem fenntartása céljából rendelkezésére adott eszközök vagy elégtelenek, vagy nem vele összhangzatosan, hanem ellene működnek. 9—12 éves gyermekek seprik a szobákat, folyósókat, tantermeket, udvart, takarítják a lámpákat, hordják az ivó- és mosdóvizet, farag-

ják a forgácsot, csinálják a tüzet. Hogy lehet annyi teendő mellett szigorúan követelni a gyerektől a kifogástalan tisztaságot, mikor még az is az ők teendője, hogy a szoba lakóit a piacról mindenféle étellel ellássák. Vagy ha e nemű teendőiket kifogástalanul teljesítik is, kinek volna szive a hidegtől, gyönge táplálkozástól, sok dologtól meggémberedett gyermektől azt is megkivánni, hogy jól tanuljon?

Az internatusi rend és fegyelem tekintetében mint legnagyobbak és legtapasztaltabbak, a papnövendékek járnak elől a rossz példával. Az Értesítők sokat panaszolnak ez irányban. Az iskola-főnök (senior) és a gazda, vagy ellenőr közvetlen felügyelői az internátusnak. Ezek vagy lelkiismeretesen teljesítik kötelességeiket s akkor az intézetben rend és tisztaság van; de lehetetlen helyzetet teremtenek maguknak az ifjúsággal szemben; vagy pedig hanyagok, lelkiismeretlenek s ekkor az igazgató minden üdvös és áldásos törekvése hajótörést szenved.

Ezek tekintetbe vételével kell megitélnünk Kovács 14 évi igazgatói működését. Mindezekhez hozzájárul még a pénz hiánya is. A nervus rerum gerendarum itt is csak a pénz.

Említsük fel az ő idejéből a fontosabb mozzanatokat. Mindjárt az első évben megalakul a ma is fennálló *Apolló-kör* a zene mívelésére s megállapíttatnak a kör alapszabályai. Revisio alá veszik a felügyelő-gondnoki és tanári útasítást s a jelen igényeihez képest módosítják. *Az első nyomtatott értesítőt* a nevelésügyi bizottság közreműködésével 1879—80-ban ő szerkeszti. 1879—80-ban léptették életbe az ú. n. *Tudósító-könyveket*, melyekkel a szülőket vagy helyetteseiket a tanulók erkölcsi viseletéről értesítették. Ez évben hozták be *az osztályfőnökséget s az osztálykönyvek* (tanulmányi, fegyelmi napló) használatát. A régi iskolai törvényeket átvizsgálták s a kor szelleméhez mért módosításokkal elfogadás végett felterjesztették a főhatósághoz. Behozták a tanügyi értekezleteket, melyeken a tanulók magaviseletéről és előmeneteléről s a tanítási terv összhangzatos kiviteléről és előmeneteléről folytattak tanácskozásokat.

1880—81-ben Boros György kezdeményezésére behozták a maig is fennálló *vasárnapi hitoktatást*, ahol a téli hónapokban a papnövendékek valamelyik tanteremben az alsó osztályúaknak istentiszteletet tartottak.

A természetrajzi szertár részére az Augusztinovics-féle *physicum museum*-alapból nagy beszerzéseket eszközölnek és egyik termet *rajzteremnek* rendezik be.

1882. jul. 30-án volt Nagyajtán a *Kriza-ünnepély*, melyet az ifjúság kezdeményezett. Az ifjúság gyűjtést rendezett s a begyült 500 frtból a Kriza születési házát emléktáblával látták el. A szerény körből indult eszme az egész ország közvéleményét megnyerte s egy szépirodalmi ünnep alakjában lett testté. Az akadémia képviseletében Jakab Elek beszélt, a kollégium nevében Kovács. A megmaradt összeget a még ma is meglevő *Kriza-alap* címen gyümölcsöztették azzal a céllal, hogy az önképző-körben később szépirodalmi dolgozatokat jutalmazzanak.

Az 1883—84. évi értesítő (44. l.) örömmel konstatálja, hogy „az iskolai esküdtszékek száma még sohasem volt oly kevés, mint a lefolyt évben." A következő évben még kevesebb. Ennek megértésére tudnunk kell, hogy iskolai fegyelmi vétségekben az *iskolai esküdtszék* ttélt. Elnöke az iskola-főnök, tagjai 12 papnövendék és diák. Fennállott egészen 1893—94-ig. Ekkor az igazgatóság eltörölte. Régi szerve az autonomikus elvek szerint berendezett diák-életnek. Régen becsülettel teljesítette is kötelességét s hosszú multja mutatja, hogy sokáig bevált. Az új idők szele hozta intézmények keretébe már nem fért bele. Teljesítette hivatását. Megszünt. S ha az értesítő felemlíti, hogy az esküdtszék kevés ülést tartott, ez annak a jele, hogy a fegyelem tekintetében kedvezőbb állapotok következtek. Ez évben az ifjúsági olvasó- és önképző egylet alapszabályait revideálják.[1]

Az 1884—85. évtől kezdve mind felismerhetőbb az állami tanterv hatása. Ez időtől kezdve 1890. dec. 29-ig, mikor az első szerződés megköttetett, minden esztendő egy-egy lépéssel közeledik az állami tanterv felé mindaddig, míg a 90-es évek közepe felé az teljesen életbe lép.

Hogy az eltérést s a lassú és fokozatos közeledést feltüntessem, közlöm az 1879—80. isk. évi egyházi és az 1879. (utóbbi módosíttatott 1883. és 1887. években) évi állami tanítási tervet:

[1] L. az E. K. Tanács 1882. évi tanügyi jk. 113. 208. p.

Egyházi tanterv 1879—80. évben.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Együtt
Vallás	1	1	1	1	1	2	2	—	9
Magyar	4	3	3	3	2	2	2	3	22
Német	3	4	4	4	3	3	2	2	25
Latin.	5	5	4	3	4	3	2	2	28
Görög	—	—	—	5	4	3	2	2	16
Régiségtan. . .	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Földrajz . . .	3	3	3	—	—	—	—	1	10
Történelem . .	—	—	—	2	—	3	3	3	11
Mennyiségtan . .	3	3	3	3	3	3	3	2	23
Term.-rajz. . .	2	2	—	2	3	3	—	—	12
Term.-tan . . .	—	—	2	—	—	—	4	—	6
Vegytan . . .	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Bölcsészet . . .	—	—	—	—	—	—	3	3	6
Szépírás . . .	2	2	1	1	1	—	—	—	7
Rajz , ...	2	2	2	2	2	—	—	—	10
Harmonia . . .	—	—	—	—	2	2	2	2	8
Műének. . . .	—	1	1	1	—	—	—	—	3
Vallásos ének .	1	1	1	1	1	—	—	—	5
Tornászat . . .	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	28	29	27	30	30	26	27	26	223

Állami tanterv 1879-ben.[1]

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Együtt
Vallástan . . .	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Magyar	6	5	3	4	3	3	3	3	30
Latin	7	7	6	6	6	6	6	5	49
Görög	—	—	—	—	5	5	5	4	19
Német	—	—	4	3	3	3	3	2	18
Történelem . .	—	—	4	3	3	3	2	3	18
Földrajz . . .	4	4	2	—	—	—	—	—	10
Term.-rajz. . .	—	—	—	3	2	3	—	—	8
Term.-tan . . .	—	—	—	—	—	—	4	4	8
Mathem. . . .	3	4	3	3	4	3	3	2	25
Rajz.-geom. . . .	3	3	2	2	—	—	—	—	10
Philos. propaed. .	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Szépírás . . .	1	1	—	—	—	—	—	—	2
Testgyakorlás .	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	28	28	28	28	30	30	30	30	232
Tárgyak száma .	8	8	9	9	9	9	9	10	

[1] V. K. M. 1879. évi 17630. sz. a. kiadott terv, módosítva 1883. évi 26776. és 1887. 2619. sz. rendeletekkel.

Ha az 1879. évi egyh. s áll. tantervet összehasonlítjuk, feltűnő, hogy az egyházi a vallásból csak 9 órát ír elő, az állami 16-ot. Ennek épen az ellenkezőjét várnók. A VIII. o.-ban épen nincs is vallás. Az egyházi tanterv 22 magyar órájával az állami 30, a 28 latinnal az állami 49, a 25 némettel az állami tanterv 18 órája, a 11 történelmivel az állami 18 órája áll szemben. A többi lényegtelenebb eltérést most nem tekintve, e néhány adatból is megállapítható, hogy az állami tanterv a nemzeti tárgyakat jobban kiemeli, mint az egyházi. De hát nálunk e tekintetben nem fenyegetett veszély. Az ifjúságnak amúgy is túltengő nemzeti érzését nálunk nem fejleszteni, hanem inkább mérsékelni, nem felébreszteni, hanem inkább helyes irányban vezetve a kitörésektől óvni kellett.

Megállapítható továbbá az is, hogy az egyházi tanterv közelebb állott a közvélemény által követelt gyakorlatibb irányú gimnázium eszméjéhez, mint az állami. Igaz ugyan, hogy a latin a maga 28 órájával abban is első helyet foglalt el, de az állami 49 órájával szemben a laikus közvélemény még ma is annak adná az elsőséget s pusztán az élet szempontjából a német 25 óráját sem kifogásolhatná.

Az egyházi tanterv lassan évről-évre fokozatosan veszítette a talajt maga alól. 1884—85-ben a szépészet a VIII.-ban, a német a 4. elemi és I. gimn. osztályban elmarad; megkezdődik a mértani rajz az I., II.-ban, a latin órák száma szaporodik az I., IV., VI., VII., VIII.-ban 1—1 órával, a görög az V.-ben 1-gyel, a magyar a IV., VII., VIII.-ban 1—1 órával. Megváltoznak a tanulmányi előmenetel osztályozására szolgáló érdemjegyek. Az eddigi *kitünő, elsőrendű dicsérettel, elsőrendű, másodrendű* átváltozik *jeles, jó, elégséges, elégten*-né.

Nagyobb gondot kezdenek fordítani a testgyakorlásra, játékra. A *Kismezőt*, amely eddig bérbe volt adva, átalakítják játszóhelynek, ellátják körös-körül kerítéssel, planirozzák s már a következő évben megkezdik az osztályfőnökök vezetése alatt a játékot, jóval az állami tanterv *játékdélutánjai* előtt.

Ez évben az iskolai törvényeket újra átdolgozták, alkalmazkodva a középiskolai törvényhez s kiadták.

1885—86-ban kimarad a II. o.-ból a német s a magyar

szaporodik 1 órával és beveszik a III.-ba a mértani rajzot 2 órán. 1886—87-ben beveszik az V. o.-ba a mértant s kihagyják a III.-ból, mert kapcsolatosan taníttatik a rajzoló geometriával, amely a IV.-be is felvétetett ez évben. A VI.-ban az egészségtan kapcsolatos az állattannal.

A tanszerek gyűjtése és vásárlása évről-évre tervszerűbben történik s mindíg nagyobbodó összegekkel. A bennlakásra jelentkező tanulók száma nő s az 1885. évi értesítő már panaszkodik, hogy sok jelentkező tanulót kellett az internátusi helyiségek kicsinysége miatt visszaútasítani. 1886—87-ben egy tantermet kénytelenek voltak lakószobává átalakítani s a rend, tisztaság és egészség érdekében a faágyak és ládák helyett fiókos vaságyakat vettek s a szobában és tantermekben tetemes költséggel egyéb javításokat eszközöltek. Az iskola kibővítésének kérdését többször tárgyalták s a főtanács ez iskolai évre ki is mondotta a kibővítést, de pénz hiánya miatt elmaradt.

1887—88-ban kapott az intézet először 3800 frt állami segélyt. Ez összegből a könyvtári helyiségeket, melyek a használhatatlanságig zsúfolva voltak könyvekkel, megbővítették egy szobával. Külön dolgozószobát kapott a könyvtárnok a II. emeleten, mely egyszersmind a duplumok raktáráúl is szolgált. Most már 6 könyvtári helyiség van. Ez évben bővíttetett ki az iskola. A püspöki és tanári szállásúl szolgált szomszédos ház és telek az iskolához csatoltatott. Az átadás 1887. nov. 3-án kis ünnepély keretében történt. Az iskola 5 tantermet s egy fákkal és vadszöllővel beültetett mintegy 1000 m^2 területen udvart, a különböző nyomtatványok s az ifjúsági olvasó-egylet részére 1—1 helyiséget nyert. A vaságyak számát szaporították.

Ez évben látogatta meg Ő Felsége az intézetet s e szavakkal búcsúzott: „Köszönöm a szives fogadtatást. Kivánom, hogy haladjanak.“ A VII. o.-ból kimarad a bölcsészet s helyébe jő az egészségtan 2 órával. A latin az I., II.-ban 1—1 órával szaporodik. Ez évben nyúl belé az állam erélyesebben iskolánk belső életébe. Felkéri az épület rajzait, a tanárok képesítési viszonyainak kimutatását. Csak 6-ot ismer el rendes tanárnak.

Most történik először, hogy más vallásfelekezethez tartozó kormányképviselő küldetik ki az érettségi vizsgára. A következő

évben (1888—89) megtörténnek az első intézkedések a sürgetett tanári szakkönyvtár létesítésére. A nagy könyvtár kezelésére és használatára új útasítás készül. A könyvtárnokságban Borost Kanyaró váltja fel

1888—89-ben az V., VI., VII.-ben a latin 1—1 órával, görög VII., VIII.-ban 1—1, szónoklattan a VI.-ban 1, mennyiségtan a VI.-ban 1 órával szaporodott, a IV. o. német órája (4) 1-gyel apadt. 1890. jun. 16-án gróf Csáky közoktatási miniszter meglátogatta az intézetet s egy pár vizsgán résztvett.

Végre 1890. dec. 26-án megköttetett a szerződés. A normális költségvetésben „a törvényes és korszerű igényeknek megfelelő, bár a legszigorúbban számított szükséglet 17900 frt, melyből az egyház 10200, az állam 7700 frtot ad.“ 10 rendes, 2 okl. hely.-tanárt, 1 tornatanítót, 1 énektanítót, 2 isk. szolgát kell tartani s tanszerekre és könyvtárra évenként legalább 500 frtot kiadni. A szerződés következménye volt, hogy ez évben megnyilt a görög pótló tanfolyam, az V. o.-ban némi csekély eltéréssel az állami tanterv alkalmaztatott s az államsegélyé, hogy az I. gimn. osztály tantermét új szerkezetű vaspadokkal látták el. Ez évben, 1890—91-ben a téli vizsga eltöröltetett.

Ime másfél évtized történetének kimagaslóbb mozzanatai, melyekben neki, mint igazgatónak tettleg vezető és irányító szerepe volt. A külső állapotok rendeződnek lassan-lassan, mert kevés a pénz és igen erős a befolyásos embereknek a régihez való ragaszkodása. A tanári létszám e hosszú időn át sohasem volt teljes s ez a körülmény természetesen éreztette hatását az intézet tanulmányi állapotában is.

Kovács nem tehetett sokat ez állapotok megváltoztatására. Kezdetben volt kedve rá, de az ellentétes erőkkel megküzdeni nem tudott, később maga is elunta a hasztalan küldelmet s felhagyott vele.

Csak az ifjúság szeretete élt mindvégig szívében. Pedig sok vesződsége volt, különösen internátusi dolgok miatt velük. Ha nem volt meg az intézetben a kellő rend és tisztaság, — aminthogy nem is lehetett meg — ha nem volt az ifjúság külső megjelenésében csinosság, érintkezési módorában udvarias finomság, — aminthogy bizony sokszor hiányzott — ez bosszantotta,

ingerelte őt. Ilyenkor kitőrt, korholt, dorgált, de mindíg szeretettel tette, sohasem azért, hogy sértsen és bántson, hanem azért, hogy tanítson.

Intézetünkben egész a 90-es évek közepéig megvolt a *magántanítási rendszer*. Akkor eltörölték, mert a mai paedagogiai elvekkel nem tartották összeférőnek. Nálunk indokolt volt. Internátusban lévén elhelyezve az ifjúság, a tanító tanítványa testvérének, gyámjának tekintette magát, aki nemcsak a leckékre készíti elő őt, hanem ruhája, fehérneműje, könyvei gondozására, tisztántartására szoktatja. Aztán a szegény diák egy kis zsebpénzt is szerez azáltal.

Hány szegény diák került ki az ő kezei közül, akinek a tanulását ő tette lehetővé azzal, hogy tanítványokat adott neki! Az a Kolozsvárra kikerülő szegény székely fiú nem ismerte a társadalmi érintkezés legelemibb szabályait és formáit sem. Ezekbe ő vezette be a legjobb akarattal, a legtürelmesebb szeretettel. Aztán régebben szokás volt a szülők részéről a magántanítóknak kosztot adni. Milyen agitációt fejtett ő ki e téren! Milyen kedvvel járta el a városon a jobbmódú családokat s mennyi rábeszéléssel szerezte szegény diákjainak a kosztot! Mennyit beszélnek e tekintetben az évi értesítők!

Aztán a tanítása! Mílyen lelkesedéssel csüngött tárgyain! Milyen büszke volt egy-egy tanítványára, aki az angolban kiváló eredményt ért el! Mílyen elégtétel volt, ha egy-egy látogató angolt valamelyik diákja angol beszéddel üdvözölt. Tanítványai szerették, nemcsak magáért, hanem tárgyáért is, nemcsak azért, mert soha senkit sem buktatott meg, hanem szeretetre és tiszteletre méltó egyéni tulajdonságaiért.

S tanártársai? A kölcsönös szeretet és becsülés érzelmei hatották át a kartársi viszonyt. Ő volt a régi gárda tagjai közül az utolsó. Nem állt félre, nem duzzogott, mikor a kor szelleme új viszonyokat, új állapotokat teremtett. Hozzásimult ezekhez keserűség nélkűl, s midőn rendre dőltek ki régi társai a tanári karból, dicsekedve emlegette, hogy mostani társai mind tanítványai voltak. Csak futólag járta át a keserűség szivét, midőn 1891-ben mást választottak igazgatónak.

Tanári, igazgatói teendői nem foglalták le teljesen idejét,

rugékony szelleme működését. Majdnem minden társadalmi mozgalomban tevékeny részt vett. Nincs is középiskolai tanár, akit az egész közvélemény olyan általánosan ismert, becsült és szeretett volna. Résztvett az 1848—49. *Országos Ereklye-Muzeum* létesítésében, ügyei iránt folyton érdeklődött.

A kereskedők és iparos ifjak önképzésére rendezett felolvasásokon igen gyakran szerepelt s gróf Széchenyiről, Lincoln Ábrahámról, az Anjou-királyok korabeli míveltségről, Franklin Benjáminról, az amerikai ipar állásáról tartott, többnyire szabad előadásaival sok tanulságos percet szerzett az iparos tanulóknak,

Megalapította 1876. nov. 9-én a *kolozsvári angol társalgókört*, melynek kezdettől fogva elnöke volt. Az első évfordulón a tagok száma 20, akik Kolozsvár legelőkelőbb tudósaiból, egyetemi tanáraiból telnek ki. Céljuk az angol nyelv beszélésében és írásában tökéletesíteni magukat társalgás, felolvasások és egyes müvek olvasása és megbeszélése által. Már az első évben *angol könytárt* alapítnak. Üléseit angol üdvözlettel szokta megnyítni s egy ílyen alkalommal mondotta, hogy ő „az angol nemzet jellemének és szellemének nagyrabecsülésében egészen az enthusiasmusig megy.“ *Browning* angol író e kör működéséről írja:[1] „Miután Európának legtöbb országát beutaztam, biztosan mondhatom, hogy az angol nyelv egy országban sincs annyira elterjedve, mint Magyarországon és itten is egy városban sincs oly jól képviselve, mint Kolozsvárt.“

Kossuthtal való találkozásának egy nagybecsű emléke maradt fenn. Kovács amerikai útjában Medfordban özv. Stearns Máriával ismerkedett meg, kinél megkapta Kossuth édes anyjának daguerrotyp arcképét. Stearns asszony ezt a képet kossuth Emiliától kapta s most átadta Kovácsnak, hogy a magyar kegyelet őrködjék felette. Kovács felajánlotta a képet Kossuthnak, aki egy szép levélben[2] válaszolt. Nem tehetem, hogy egy helyét ne idézzem. Utazásáról, beszédeiről, politikáról és — vallásról van szó a levélben.

„Én — amint tudja t. tanár úr nem tartozom az unitáriusok

[1] Magyar Polgár 1877.
[2] Ellenzék 1884. május 4. sz.

felekezetéhez. Ev. szülőktől születtem, ev. vallásban neveltettem s lelkemben jól érzem magamat Luthernek azon tana mellett, mely a lelkiismeretet emancipálta, midőn a ker. vallás kútfejének a szentírást, az edénynek pedig, mellyel azon kútfőből meríteni kell, nem a bármi néven nevezett tekintély dictatorságát, hanem az észt, az egyéni szabad itéletet jelölte ki, melynek nincs megtiltva semmi syllabusok által, hogy azon másik, azon nem írott könyv revelatióiból is merítsen, melynek neve: természet s melynek úgy a porszemben, mint a virágok myriádjaiban nyilatkozó örök törvényei, örök törvényhozóra vallanak. Igaza lehetett Byronnak, ki azt mondá: A vallások váltakoznak és más idővel más hitformák keletkeznek. „De hát nem habozom bevallani, hogy a míg Byron ezen jóslata beteljesednék, az unit. hitvallásnak volnék hajlandó legterjedtebb s legtovább tartó jövendőt igérni és pedig azért, mert a fősúlyt nem transcendentalis speculatiókra, melyeknek eredete az indus Vedákra vezethető vissza, nem mystikus dogmákra, melyeknek egy némelyikéről írva van: credo, quia absurdum, hanem Krisztus erkölcstanára, az emberszeretetre fekteti, mely a társas lénnyé alkotott emberiség tökéletesedésének törvénye, melynek uralma nélkül soha sem lesz megadva az emberiségnek az a nagy áldás, melyet Krisztus e szavakkal kivánt követőinek: *béke legyen veletek!*"

Nagy elfoglaltatása mellett irodalmilag is működött. E működésének nagy részét teszik azok az útleírások, tudósítások, fordítások, ismertetések, melyekkel a magyar és angol-amerikai szellem érintkezését közvetítette. Alább közlöm lehetőleg összes cikkeit, műveit. Itt különösen két munkáját emelem ki. Egyik az, hogy összegyűjtötte ipja, Kriza János költeményeit, melyeket a Kisfaludy-társaság 1894-ben adott ki. Kriza költői működése rövid időre terjed. Ő maga nem sokra becsülte költői hivatottságát. Pedig költeményei között egy nehány szép és örök becsű van. Ép ilyen becsesek műfordításai is. Kovács az anyag összegyűjtésével hasznos szolgálatot tett irodalmunknak. 1891-ben pöre is volt ipja emlékének védelmezéséért.[1] Benedek Elek egy törvényszéki tárgyaláson (Pesti Hirlap 1900. dec. 2.) Krizáról

[1] Ellenzék 1901. máj. 2.

azt állította, hogy 20 évvel ezelőtt egy csomó Kriza-féle mesét Gyulai megbizásából irodalmi formába átírt, de a Kriza nevét írta alá s a honorariumot is utóbbi özvegye vette fel. Később Gyulai azt írta róla, hogy Kriza különb meseíró, mint ő. „Ez nagyon bántott, mert hiszen minden Kriza-mesét én írtam és mégis Krizát magasztalta.“ Kovács Gyulaihoz fordul felvilágosításért, aki közli vele, hogy Kriza hagyatékából Arany László kiválasztott négy mesét s dagályos előadásuk egyszerűsítése végett átadta Benedeknek. E négy mese alá azt írták : Kriza hagyatékából. A honorariumot természetesen Kriza özvegyének küldték, de Benedeknek saját gyűjtéséért többet fizettek, mint a mennyi illette szívességéért. Gyulai levelét így végzi : „Amint leveléből látom, Ön is fel akar szólalni ipja jó hírneve érdekében. Nem tanácsolom. Benedek nem árthat ipja jó hírnevének, bármit is mond róla.“ Nem szólalt fel. Csak közölte Gyulai felhatalmazása alapján levelét e szavakkal: „A közlött levél eléggé világosan tájékoztatja a közönséget, hogy mi igaz a Benedek E. előadásában. Ennek közlésével tartoztam úgy boldogult ipam tiszta emlékének és puritán jellemének, valamint magának az olvasó közönségnek is.“

Művei közül kiemelem azt az imádságot és beszédet, melyet a Dávid Ferenc-emlékünnepélyen mondott.[1] Inkább olvasásra van írva, mint előadásra. Tartalma komoly és tudományos. Az eszmék nem csillagók, de mélyek. Az ismeretek bősége a szónoki előadás rovására van. Ellenkezője a hatásos és ú. n. impressionalis beszédeknek, melyek első hallásra szerfelett meglepnek, de olvasva, némi ürességet hagynak vissza a lélekben. A papi hívatás valódi nemes felfogását tükrözi e beszéd gondolatmenete. Csak emelkedett gondolatok, az emberek iránti élő rokonszenv, szükségeik és küzdelmeik megismerése által lehet az egyházi szószéket régi fényébe visszaállítani s a világival versenyképessé tenni. A papság feladata tehát magas értelmi fejlettségre és alapos míveltségre tenni szert, hogy haladhassanak a kor szellemével s összhangzásba hozhassák a vallás örök igazságait a tudomány igazságaival . . . Aztán legyen meg a pap lelkében amaz égből sugárzó lelki melegség, a belső ihlettség, az isteni hívatás.

[1] L. Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 1879. dec. 21-én 51. sz.

Valóban szép papi eszmény! Semmi valósíthatatlan, semmi elérhetlen s mégis milyen távol áll az eszménytől a valóság!

Utolsó éveiben, különösön téli időben, bizonyos szótlan bús komorság szállt lelkére. Kötelességeit azonban lelkiismeretes pontossággal teljesítette. Barátságos beszélgetés közben gyakran idézte a königsbergi bölcs fenséges apothesisát a kötelességről. A barátságos összejöveteleket, mulatságokat ilyen búskomor állapotában is szerette és kereste. Itt aztán felvidult kegélye s ötleteivel, adomáival a társaság lelke az érdeklődés középpontja lett. Amilyen szép volt élete, olyan volt halála. Jan. 26-án, a képviselőválasztás napján gyöngélkedett. Lefeküdt pihenni s másnap csöndesen elaludt — minden küzdelem és fájdalom nélkül. Legyen áldott emléke! . . .

Művei keletkezésük sorrendjében a következők:

1868-ban VIII. o. diák korában emlékbeszédet tartott Péterfi Károly osztálytársa fölött. 1869-ben az önképző-kör lapjában több apró költeményt fordított angolból. — Farewell Letter. (Búcsú levél) Inquirer London, 1872. júl. 6. — Báró Holzendorf és dr. Bellows tiszteletére rendezett ünnepély. Ker. Magvető VII. kt. — Az erdélyi unitárius vallásközönség háromszázados történetének főbb vonásai. — Előadás az amerikai angol és magyar unitárius conferentián Budapesten. Ker. Magvető 1873. VIII. kt. — Az unitárius mozgalom az Északamerikai Egyesült államokban. — U. o. Letter from Professor Kovács. Unitarian Review and Religious Magazine. Boston I. kt. — Az emberbarát. (Angolból.) Channing válogatott művei. V. kt. — Hungarian Correspondence. Inquirer, 1875. jul. 31. sz. — The Hungarian Protestant Association. Unitarian Review and Religious Magazine 1876. VI. kt. — Hungarian Correspondence, Unitarian Harald. 1876. 792. sz. — Kossuth a Daily News után. Magyar Polgár, 1877. 39. sz. — Hungarian Correspondence. Inquirer, 1877. ápr. 7. sz. — A keletindiai nők társadalmi állása. Hölgyfutár, 1877. 10. sz. — Hungarian Correspondence. Christian Life. 1877. 45. sz. — Hungarian Correspondence. Christian Register. 1877. 18. sz. — Irland. Hölgyfutár. 1877. 15. sz. — Öngyilkossági irodalom (Angolból). Hölgyfutár. 1877. 16. sz. — A törökök otthon (Angolból). Hölgyfutár. 1877. 24. sz. — Mr. Browning felolvasása. Magyar Polgár. 1877. jun. 4.

és Inquirer. A brit és külföldi unitárius társulat évi nagygyülése Ker. Magvető XII. kt. — Egy nő megjavítása. (Angolból). Hölgyfutár 1877. 52. sz. — Carpenter Mária emlékezete. Ker. Magvető XII. kt. — Hungarian Correspondence. Christian Life 1878. 87. sz. — A jóltevők emlékére rendezett ünnepélyen megnyitó és bezáró beszéd. Ker. Magvető XIII. kt. — Értesítés a kolozsvári főtanodáról. Ker. Magvető XIII—XV. kt. — Az unitáriusok és más keresztény egyházak nemzeti conferentiája Amerikában. Ker. Magvető XIII. kt. — Husvéti egyházi beszéd. Ker. Magvető XIV. kt. — Angol barátaink. U. o. — A brit és külföldi unitárius társulat évi közgyülése. U. o. — Minő szellemben tápláljunk és öntözzünk? Egyházi beszéd ifjú papok felszentelésekor a székelykeresztúri zsinaton. Megjelent a zsinatról kiadott füzetben. — Channing ünnepélyek Angliában és az Északamerikai Egyesült Államokban. Ker. Magvető XV. kt. — Mozaikok. U. o. — Hitörökségért való küzdelem U. o. XVI. kt. — Hivatalos jelentés a brit és külföldi unitárius társulat évi közgyüléséről. U. o. — Levél Londonból. U. o. — Chalmers Erdélyről c. művének ismertetése. U. o. — Az atya szeretete az emberek iránt. Az élő Istenben való bizalom. (Angolból). Channing válogatott művei. VII. kt. — Dr. Bellows Henrik emlékére. Ker. Magvető 17. kt. — Az unitárius és más keresztény egyházak nemzeti conferentiája Angliában. U. o. — Kolozsvártól New-Yorkig. Ma yar Polgár 1882. szept. 3. sz. — Levél Liverpoolból. U. o. 202. sz. — Levél Cincinnatiból. Ker. Magvető 18. kt. — Az esztendő utolsó napja New-Yorkban. Magyar Polgár 1882. — Gaskel Vilmos. Ker. Magvető 19. kt. — Amerikai dolgok. U. o. — Amerikai családi élet s társadalmi szokások. U. o. — Bixby Jakab amerikai tanár látogatása. U. o. — Kőrösi Csoma Sándor élete és munkái. (Könyvismertetés.) Ker. Magvető 20 kt. — Bixby Jakab hazánkról. U. o. — Parker Tivadar tanácsa egy ifjú emberhez. U. o. — Ausztráliai útazó Kolozsvárt. Magyar Polgár 1885. 15. sz. — 1885-ben a budapesti angol társalgó-körben és a magyar földrajzi társaságban felolvasást tartott. Az unitárius tarthat-e igényt a keresztény testvériségre? Ker. Magvető 21. kt. — A babyloniak társadalmi életéből. U. o. — Sokrates és Krisztus. U. o. — Lowe Károly emlékírataiból. Ker. Magvető 22. kt. – Franklin parabo-

lája. U. o. — Megnyító és bezáró beszéd a kolozsvári kollégiumban a jóltevők emlékünnepélyén. Ker. Magvető 23. kt. — Dr. Beard Károly és dr. Freemann emlékezete. U. o. — Az amerikai unitáriusok és más szabadelvű keresztények conferentiája. U. o. 24. kt. — Az angol és amerikai unitárius társulatok évi közgyűlései. U. o. 25. kt. — Husz János. U. o. — Az unitárius templom felszentelése Budapesten. U. o. — Angolhoni vendégeink. U. o. — The Spread of the English Language as a means of International Intercourse and Culture. Unitarian Review 1891. 36. kt. — Eszményi középiskola. Ker. Magvető 26. kt. — Az unitárizmus előhaladása Amerikában. U. o. — Az amerikai irodalom. U. o. — Kriza-Album. Szerk. és kiadta Kovács J. Kolozsv. 1892. — Hogy fogadták Kossuthot az angolok és amerikaiak? 1848—49. Történelmi Lapok 1892. - Comenius Amos Jánosról. K. Mvető 1892. — Jerson Henrik emlékezete, K. M. 1892. — Vallás-szabadság az Északamerikai Egyesült Államokban. U. o. — Paget János Esq. életírata. K. M. 1893. (Külön lenyomatban is.) — In memoriam of John Paget Esq. Kolozsvár 1893. — Christmas in Hungary. Christian Register 1893. 52. sz. — Kriza János költeményei, összegyűjt. Kovács J., kiadja a Kisfaludy-Társ. Budapest 1894. — Kossuth emlékezete. K. M. 1894. — Kossuth diadalmenete Bostonban 1852-ben. Ellenzék 1894. 71. sz. — Kossuth a States House-ban Bostonban. U. o. 72., 73. sz. — Kossuth Plymonth Rocknál, az amerikai szabadság bölcsőjénél. U. o. 78, 79. sz. — Gróf Széchenyi István emlékezete. (Felolv. a Széchenyi-emlékünnepen a kereskedők és kereskedő ifjak társulatában.) — Az Anjou-királyok korabeli míveltség Magyarországon, kapcsolatban az ipar fejlődésével. (Felolv. az iparos tanulóknak.) — Lincoln Ábrahám élete s a rabszolgaháború. (Felolv. az iparos tanulóknak.) — Dr. Grindall Reynolds és Holmes emlékezete. K. M. 1894. 29. kt. — Széchenyi István érdemei az iparfejlesztés körűl. (Felolv. az iparos tanulóknak.) — Emlékbeszéd az unit. kollégium millennáris ünnepélyén. (1895—96. Értesítő.) — 75 év az Északamerikai Egyesült Államok irodalmából. Chadwick W. János után angolból. K. M. 1896. — Az eszmény. Hobbs Page J. után angolból. K. M. 1896. — A comparison between the history of our country and that of our Church. Ford. an-

golra. Kolozsvár 1896. — Az angol unitáriusok nemzeti conferentiája. K. M. 1897. — Az unitárius vallásközönség kolozsvári papnevelő intézetének ismertetése. Megjelent a millennium alkalmából a V. K. M. megbízásából kiadott „Felső oktatásügy Magyarországon“ c. kötetben 1896. — Franklin Benjámin élete, kapcsolatban az amerikai és magyar ipar fejlődésével. (Felolv. az iparos tanulóknak.) — Az angol nyelv a nemzetközi érintkezésben (essay). Erd. Múz. 1901. 6. fűz. — The brotherhoog of the English, American and Hungarian Unitarians. Felolv. az International Council of Unitarians and other Liberàl religious Thinkers and Works“ 1901. máj. 31. londoni gyülésén. — The Lord of the Sea. Magyar Tengerpart 1900. jul. 17. sz. Alkalmi cikk az angol flotta üdvözlésére Fiuméban. — Fakunyhóból a Fehérházba, vagyis hogy lett favágóból az Északamerikai Egyesült Államok elnöke? Felolv. az iparos ifjak számára. — Jézus, mint büntető biró. Irta Barrows J. Sámuel. Angolból ford. K. M. 1902. — Gyászbeszéd Ulár Pál tanár sírjánál 1903. ápr. 8-án. Kolozsvár 1903. — Kossuth Lajos születése 100 éves fordulója alkalmával az ifjúság által rendezett ünnepélyen tartott emlékbeszéd. 1902. — II. Rákóczi Ferenc szabadságharca s következményei. Előadás az iparos tanulóknak. — Az „álmos-kor“ vagyis Magyarország állapota politikai s vallási tekintetben 1711—1790-ig. Előadás az iparos ifjaknak. — Az 1849. szabadságharc s következményei. Felolvasás 1903. márc. 15-én az iparosoknak. — Spears Róbert élete és működése. K. M. 1903. — Urvacsorai beszéd. K. M. 1903. — Deák Ferenc születése 100 éves fordulója alkalmával az isk. igazgatóság által rendezett ünnepélyen tartott emlékbeszéd. 1903. — Az ujraébredés kora. Előadás az iparosoknak. 1903. — Ferencz József unitárius püspök életrajza. A reformatio emlékünnepe alkalmából a „Magyar Szó“ mellékletében. 1903. — Arany János születése helyéről. Ellenzék 1903. jul. 26. — The natural treasures of Transylvania. Hungary 1903. dec. 15. sz. — The Spread of the English language as a means of international intercourse and Culture. Hungary 1904. — Japánról. Christian Register után. Ellenzék 1904. ápr. 17.

Dr. Gál Kelemen.

— —

I.

Adatok a kollégium 1904—5. isk. évi történetéhez.

1. ***Az iskolai év kezdete.*** A beíratkozások szept. 1—4. napjain d. e. 8—12-ig és d. u. 3—5-ig történtek. Az év ünnepélyes megnyitása szept. 5-én d. e. 8—9-ig volt a díszteremben. Ez alkalommal imádkozott Raffaj Károly papnövendék, internátusi felügyelő, beszédet mondott Fekete Gábor felügyelő-gondnok a tanári kart s annak különösen ujonnan kinevezett tagjait üdvözölvén és sikert s istennek áldását kérvén működésükre; alkalmi megnyitó beszédet mondott az igazgató: lelkére kötötte az ifjúságnak a lankadatlan munkásságot. Az ifjúság az ünnepély kezdetén és végén egyházi énekeket énekelt. Az előadások 9 órakor kezdődtek. A tanítás az iskolai szünetek kivételével jun. hó 16-ig az évvégi vizsgálatok megkezdéséig, folyt. *Szünetek:* okt. 6-án, a szüreti szünet okt. 8—16-ig, a karácsonyi dec. 21.—jan. 4-ig, jan. 26-án a képviselőválasztás alkalmával, jan. 28-án Kovács János tanár halála alkalmával, febr. 2-án a második félévre való beíratkozás céljából, márc. 6-án igazgatói, 7—8-án igazgatósági, márc. 15-én a nemzeti ünnep napján, a húsvéti szünet ápr. 1—26-ig tartott, mert a polgármester az intézetben előfordult három kanyaró-eset miatt ápr. 1-én elrendelte az ifjúság hazabocsátását és jun. 11—13-ig bezárólag pünkösti szünet.

A beírt tanulók számáról a statisztikai kimutatások nyújtanak felvilágosítást.

2. ***Változások a tanári karban.***

a) *A papnevelő intézetben* változás nem történt.

b) *A főgimnázium* tanári kara megint súlyos veszteséget szenvedett. *Kovács János,* az intézetnek 32 éven át tanára, 14 éven át igazgatója, jan. hó 27-én, este 8 órakor rövid szenvedés után

szívszélhüdésben elhalt. Vele a régi tanári kar utolsó tagja dőlt ki sorainkból. Működését e sorok írója az Értesítő más helyén igyekezett méltatni. Érdemeit jegyzőkönyvünkben örökítettük meg, jan. 28-án a tanítás szünetelt, a családnál részvétünket testületileg fejeztük ki, koszorú-megváltás címen gyűjtést indítottunk s eddig több, mint 900 k. gyült össze egy nevét megörökítő alapra, melynek rendeltetését később fogjuk meghatározni. Halála alkalmával egyesek és testületek nagy számban fejezték ki részvétüket az intézetet ért nagy csapás felett. Jele annak az általános szeretetnek és közkedveltségnek, melynek a néhai részese volt a társadalom minden rétege részéről. Temetésén a gyászháznál a főtiszt. püspök úr mondott fájdalomtól áthatott gyönyörű beszédet, az egyetem bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kara részéről dr. Pósta Béla dekán helyezett koszorút koporsójára és mondott búcsúszót; a kolozsvári középiskolai tanári kör részéről e sorok írója helyezett koszorút sirjára, s fejezte ki részvétét a gyászoló családnak. A székelykeresztúri gimnázium tanári karának koszorúját Sándor János igazgató helyezte az elhunyt ravatalára. A sírnál a tanári kar nevében dr. Gál Kelemen igazgató, a papnövendékek nevében Kiss Sándor, a gimn. ifjúság részéről Kozma György VIII. o. t. mondott búcsúbeszédet. Temetésére a r. kath., ev. ref. főgimn., kereskedelmi iskola, polg. isk. ifjúsága tanáraik vezetése alatt testületileg vonult ki. Az ifjúság a Kriza-önképző kör febr. 25. ülését az ő emlékezetének szentelte. Ez alkalomra a Remény alkalmi számot adott ki. Emlékezetével foglalkoznak az *Ellenzék* és *Nemzeti Hirlap* jan. 28., az *Unitárius Közlöny* febr. és márciusi, az *Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny* ápr. 16. (28. 29.) száma.

Az E. K. T. egy évre ideiglenesen kinevezte helyettes tanároknak: *Major* Sándort, *dr. Barabás* Ábelt és *Kovács* Kálmánt; óraadó tanárnak *Szentmártoni* Kálmánt. A vallás tanításával az I. o.-ban *Kiss* Sándor, a II. o.-ban *Nagy* Dénes papnövendék, a III., IV.-ben *Raffaj* Károly papjelölt, az V—VI.-ban *Csifó* Salamon, a VII—VIII.-ban *Péterfi* Dénes tanárok bízattak meg. Gyakorló tanárúl alkalmaztuk a VI. o.-ban a görög nyelv tanítására *Kegyes* István végzett tanárjelöltet. A szépírás tanításával *Régeni* Áron el. isk. tanító bizatott meg. Kovács János tanár halála folytán szükséges

helyettesítésekkel a VIII. o.-ban a történetre *Kanyaró* Ferenc tanárt, az V—VII. o.-ban *Szentmártoni* Kálmán végzett tanárjelöltet és a IV. o.-ban *Kelemen* Lajos végzett tanárjelöltet, egyetemi könyvtári hivatalnokot biztuk meg. *Nagy* Gyula rajztanár a nyáron Budapesten rendezett rajztanári szünidei cursuson az egyház segítségével résztvett.

Dr. Gál Kelemen igazgató 4 évi megbízatása lejárván, az ősszel tartott főtanács 4 évre egyértelemmel újra megválasztotta

Fizetési fokozatban előléptek: 1905. április hó 1-től Nagy Gyula (3600 k.), dr. Gál Kelemen (3200 k.), Pálfi Márton (2800 k.), dr. Kiss Ernő (2600 k.).

A Berde Mózsa-féle 1000 k. tanári jutalmat az 1903—4. isk. évre az E. K. Tanács Péterfi Dénesnek utalványozta ki.

c) *Az elemi iskola tanítói személyzetében* változás nem történt. Nagy József tanító nov. és dec. hónapokban súlyos betegségbe esvén, helyettesítésével ez időre Pethő Ferenc IV. éves tanítójelöltet biztuk meg. Nagy József tanító első ötödéves pótléka (100 k.) 1904. szept. 1-től utalványoztatott. Régeni Áron fizetése 1905. jan. 1-től 200 k.-val, lakáspénze 100 k.-val emeltetett. „Kolozsvár vidéke" térképért, melyet az el. iskolának adományozott, az E. K. T. 100 k. tiszteletdíjat szavazott meg részére.

3. ***Tanulmányi ügyek.*** A tanulmányi előmenetelről az Érdemsorozat nyújt teljes felvilágosítást. A tanítás az állami tanítási terv szerint folyt. Az első *módszeres* tanácskozást szept. 16-án, a másodikat február 4-én tartottuk. Az *ellenőrző* tanácskozásokat nov. 4-én, dec. 20-án és márc. 28-án tartottuk. E tanácskozásokon számbavettük a tanulók előmenetelét és erkölcsi magaviseletét s a szülőket a konstatált eredményről mindannyiszor értesítettük. Az első félév végén, jan. 30-án, osztályozó tanácskozást tartottunk. Az órarendet úgy osztottuk be a rajz intensivebb tanítása céljából, hogy rajzórákra azok is eljárhattak, akik görögöt tanultak.

Tanulmányi kirándulást tettünk 1904. jun. 1-én Jegenye-fürdőre, melyen 323-an vettek részt. Ezenkívűl a város környékén többször tettünk természetrajzi kirándulást. Jan. 13-án d. u. sétát tettünk a város határán, mely alkalommal a téli természet szépségeiben gyönyörködtünk. Május 6-án a IV. es V. o. tanulók dr. Nyiredy Géza tanár vezetése alatt kirándultak s Kolozsvár nö-

vényzetét tanulmányozták. Május 27. és 28-án résztvettünk a Budapesten tartott országos ifjúsági tornaversenyen s az alkalmat felhasználva még két napot időztünk a fővárosban és megszemléltük annak nevezetességeit, középületeit, hídjait, culturalis intézményeit.

A tanulmányi tervben kötelezőleg megszabott tárgyakon kívűl oktatást nyertek tanulóink.

a) *Egészségtanban* a VII. o. tanulói heti 2 órában.

b) *Angol nyelvben* a VI—VIII. o.-ból önként ajánlkozók heti 2 órában. Tanulták 13-an.

c) *Szabadkézi rajzban* a III—VIII. o.-ban önként ajánlkozók 22-en, heti 2 órában, havi 2 K. díj mellett.

d) *Egyházi énekben* I—V. o. unitárius vallású tanulók 2 csoportban heti 1—1 órában.

e) *Műénekben* mindazok az I—VIII. o. tanulók, akik alkalmas hanggal rendelkeznek, heti 3 órán. Ezek alkotják az ifjúsági daloskört. A tagok száma 112 volt.

f) *Zenében* az önként ajánlkozók heti 2 órában, havi 2 K. díj mellett. Ezek alkotják az Apolló-kört. A tagok száma 16 volt.

g) *Orgonázásban* a III—V. o.-ból önként ajánlkozók, heti 1—1 órában a kezdők és haladók csoportja. Tanultak 4-en.

h) *Gyorsírásban* heti 2 órában a III—VIII. o.-ból önként ajánlkozók havi 2 K. díj mellett. A tanévben tanultak 23-an.

i) *Vívásban* heti 3 órában az V—VIII. o.-ból önként vállalkozók havi 2 K. díj mellett. Tanultak 16-an.

4. ***Vallás-erkölcsi állapot.*** Unitárius növendékeink közűl a felsőosztályúak (VI—VIII.) az egész év folyamán jelen voltak a vasárnap d. e. templomi istentiszteleten. A templomba az ifjúságot a tanári kar egy része kisérte. Az alsóosztályúak (I—V. o.) a téli időszakban (nov.—ápr.) az intézet tornatermében vasárnap délelőttönként dr. Boros György dekán vezetése alatt tartott istentiszteleteken vettek részt; a nyári időszakban a templomban. Az istentiszteletet az intézetben a papnövendékek kellő buzgósággal és szorgalommal végezték. Részletesebb jelentés olvasható a napnevelő intézet értesítőjében.

A nem unitárius vallású növendékek saját felekezetök lelkészétől nyertek hitoktatást s azok vezetése és őrködése mellett

teljesítették egyéb vallási kötelességeiket is. Jelentékenyebb panasz ez irányban nem fordult elé.

5. ***Fegyelmi állapot.*** Az ifjúság erkölcsi magaviselete általában véve igen jó volt. Egyetlen oly eset sem fordult elő, amelynél az erkölcsi romlottság jeleivel találkoztunk volna. Két tanulót igazgatói, kettőt igazgatósági megdorgálásban kellett részesítenünk. Erősebb fegyelmi eljárás nem volt szükséges. Egy-két eset fordult elő, midőn a városon elhelyezett tanulók a kellő felügyelet hiánya miatt kisebb hibákat követtek el; a szülők, belátva az internátusi elhelyezés előnyeit, beadták őket az internátusba. Itt a napirend helyes beosztása és a kellő felügyelet minden esetben megtette kedvező hatását s a javulás útjára terelte az ifjakat.

6. ***Egészségi állapot.*** A tanári karban egy nehány könnyű és rövid ideig tartó betegség fordult elő. Emiatt helyettesítettük Gálfi Lőrinc tanárt okt. második felében, Csifó Salamont februárban s rövid ideig Márkos, Nagy, dr Barabás és dr. Kiss tanárokat.

Az ifjúság egészségi állapota elég kedvező volt. Március végén azonban az internátusban 4 kanyaró-eset fordult elő, amiért a polgármester az intézetet 14 napra bezáratta. Az ifjúság eltávozása után a helyiségeket fertőtlenítettük. Az esetek mind enyhe lefolyásúak voltak s rövid időn belől gyógyulással végződtek. Az iskola orvosa az év elején általános orvosi vizsgálatot tartott, a bennlakó tanulókat újraoltotta, s a testgyakorlás és rajz gyakorlati része alól való fölmentés iránt javaslatot terjesztett elé. Dr. Scheitz Vilmos városi orvos az előírt szemvizsgálatot szept. 22-én tartotta meg. Két rachomás beteget talált, akiket útasítása szerint az internátusban kellően elkülönítve gyógykezeltünk. A könnyű betegeket az internátus beteg-szobájában, a kanyaróban megbetegedetteket az intézet kórházában kezeltettük. Kórházi ápoló Barabás Károly. Az internátusi betegeket az intézet orvosa és egészségtan-tanára dr. Veress Lajos gyógykezelte, aki a szükséghez képest rendelő órákat tartott s a betegeket meglátogatta.

A bennlakó tanulók hetenként az internátus fürdőjét használták.

A játékdélutánokat ez évben is megtartottuk. A tanulók négy csoportban heti 2—2 órában jártak ki a *Kismezőre* játszani a torna-tanár vezetése és felügyelete mellett.

7. ***Iskolai ünnepek.*** *Okt. 6-án,* mint minden évben, az idén is gyászünnepélyt rendezett az ifjúság. Programmja a következő volt: Imát mondott Veress György IV. éves papnövendék, szavalt Vári Domokos VII. o. t., beszédet tartott Kozma György VIII. o. t. Ének és zenedarabokat adott elő a Dalkör és az Apolló-kör.

Dec. 17-én Apolló-estélyt tartottunk. Műsora a következő volt: 1. Rákóczy-nyitány: Apolló-kör. 2. a) Finn nemzeti dal. b) Szülőföldem: Dalkör. 3. A zenéről fölolvasott dr. Barabás Ábel tanár. 4. D. Alard Fantasie de concert s Faust Csoma Imre, zongorán kisérte Iszlai Géza. 5. Magyar Hadsereg: Apolló-kör. 6. a) Kertem alatt, b) Gaudeamus igitur, c) Az alkony: Dalkör. 7. Induló: Apolló-kör.

Febr. 25-én Kovács János tanár emlékezetére gyászünnepélyt tartottunk. Beszédet mondott Gál Zsigmond VIII. o. t., fölolvasott Perédi Ernő VIII. o. t., Gyulay Tibor VIII. o. t. és Szilasi Vilmos VII. o. t. alkalmi költeményét szavalták Fosztó Sándor VIII. és Müller Gyula VII. o. t.-k. Közben a Dalkör és Apolló-kör zene- és énekdarabokat adott elé.

A márc. 15 iki ünnepélyt az idén is megtartottuk. Imádkozott Nagy Dénes III. éves papnövendék, beszédet tartott Kozma György VIII. o. t., ifjúsági elnök, szavaltak Vári Domokos és Rédiger Géza VII. o. t.-k. Énekelt és zenélt a Dalkör és Apolló-kör.

A Kriza-önképző-kör jun. 4-én tartotta záró-ünnepélyét. Csokonai halálának 100 éves fordulójára. Tárgysorozata a következő volt: Nyitány: Pique Dame: Apolló-kör. Elnöki megnyító: Kozma György VIII. o. t. Népdal egyveleg: ifj. dalkör. Felolvasás: Csokonai V. Mihályról: Szilasi Vilmos VII. o. t. Denevér egyveleg: Strauss J.-től: Apolló-kör. Szavalat: Csokonai V. Mihályról Fosztó Sándor VIII. o. t. Beriot concert VII. hegedűn előadja: Strachal János VII. o. t., zongorán kiséri Pollák István V. o. t. Monolog: Holländer Henrik VII. o. t. „Petőfi a Hortobágyon“, melodráma: Váradi Antaltól, zenéjét szerezte Kun László, szavalja Osváth Árpád VII. o. t., kisérik: Müller Gy. VII. o. t. (cimbalom), Strachal J. VII. o. t. (hegedű), Vári Ákos VII. o. t. (zongora). Elnöki beszámoló: Kozma György VIII. o. t. Ének: a) „Finn nemzeti dal“, b) Szülőföldemen: Erődy Ernő. Elnöki bezáró. „Éljen a haza“, induló: Apolló-kör.

8. ***Látogatások.*** a) *Hivatalosak.*

A papnevelő intézetben a hivatalos látogatást a főtiszt. püspök úr végezte.

A főgimnáziumban az állami felügyeletet ez évben is Kunc Elek tanker. főigazgató, mint kormányképviselő gyakorolta, aki febr. 20—23. napjain tette meg látogatását. Az igazgató a rendtartás értelmében az év folyamán minden tanárnál hospitált s a tanulók előmeneteléről és fegyelmezéséről tapasztalatokat szerzett. Átvizsgálta az írásbeli dolgozatokat, rajzlapokat, szépírási füzeteket, térképvázlatokat és osztálykönyveket s tapasztalatait és megjegyzéseit a módszeres tanácskozásokon közölte a tanári karral.

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter szept. 29-én meglátogatta az intézetet. Az előcsarnokban a püspök, felügyelő-gondnokok és a tanári kar jelenlétében az igazgató üdvözölte. Azután megtekintette a dísztermet, két osztálytermet, a nagy könyvtárt, szertárakat, rajztermet, egy háló-, egy dolgozószobát és a tornatermet. Az épület célszerűsége, a tágas, világos termek, az intézetben tapasztalt tisztaság nagyon meglepték s teljes megelégedését fejezte ki a látottak felett.

Az elmi iskolában több alkalommal látogatott az igazgató és dr. Boros Gy. tanvezető tanár. A Kolozsvármegyei tanító-testület közgyűlése alkalmával okt. 22-én d. e. 9—10-ig Régeni Áron tanító a magyar nyelvtan köréből a 3. el. osztállyal, máj. 1-én pedig a rajz köréből tartott próbatanítást, melyen a megyei tanítóság nagy számban vett részt s elismeréssel adózott a módszeres, céltudatos és sikeres eljárásért. Előbbi tárgya volt az állítmány ismertetése a Herbart-Rein-Ziller tanítási elmélet gyakorlati alkalmazásával, utóbbié egy kávéfőző lerajzolása.

b) *Nem hivatalosak.* Ez évben is kiránduló turista-diákok, tanügyi emberek nagy számban nézték meg intézetünket. *1904-ben*: máj. 26-án Földes Vilmos polg. isk. igazgató Oravicáról 52 növendékkel és 2 tanárral; máj. 28-án Viski Pál szilágyszolnoki ev. ref. esperes, Zoványi Lajos krasznai ig.-tanító; jun. 8-án Gölner Károly dévai főreálisk. igazgató, Hartmann János, Tóth Ferenc, Hadik Béla tanárok 58 tanulóval; jun. 22-én József Mihály és József Dénes tanítók; jun. 23-án Kristó Lajos nyug. pol-

gármester Hódmezővásárhelyről, Ádámosy Gábor lelkész és neje Kristó Jankica, Kristó Ilona; jun. 28-án Street Chr. lelkész, Sheffield, England és Street Annie; jul. 3-án Barthmes György nagyszebeni ág. ev. tanítóképző tanára 16 növendékkel; jul. 5. és 6-án Werner Gyula, a kisvárdai polgári fiuiskola igazgatója 12 növendékkel, dr. Pruzsinszky János fővárosi tanár, Hadházy György áll. tanító; jul. 13—15-én Debreczeni Márton igazgató és Marosi Béla tanár a szilágycsehi áll. polg. fiuiskola 21 tanulójával; szept. 15-én W. H. Shrubsole, Horence N. Corbett, Head Mistress, Senior Council School. Sheffield Education Council, Fanny M. Minas Associate of the Royal Dawing Society, Teacher of Art New Port Isle of Wight, England, Fangh Erzsébet polg. leányisk. tanítónő; szept. 29-én Minke Béla és neje főv. igazgató, Benedek Jolán, Benedek Mihály áll. isk. igazgató; okt. 5-én a szamosujvári áll. főgimn. 3 tanára és 47 tanulója; okt. 22-én Nagyváradi Pásztohi Tibor kir. törvszéki biró Kézdivásárhelyt, Rozgonyi kir. járásbiró Algyógyon; nov. 13-án dr Gámán Béla; dec. 13-án Raffaj András m. kir. bányamérnök, Borbély Árpád 31. gyalogezredbeli hadnagy. *1905-ben:* márc. 27-én a főiskolai ifjúság küldöttei Sárospatakról, Budapestről, Debrecenből és Kolozsvárról 12-en; ápr. 18-án Zöld Sándor áll. polg. isk. tanár; máj. 7-én 10 éves találkozóra összegyült osztálytársak 3-an: ajtai Kovács Albert mérnök, Teschen, Schlesien, Fekete Pál bankpénztárnok, dr. Lécfalvi Sipos Aladár ügyvéd.

9. ***Osztálytalálkozók.*** *Az 1884-ben végzett ifjak* 1904. okt. 30-án 20 éves találkozóra gyültek 12-en. 300 K. alapítványt tettek $^4/_5$ részben a konviktus javára, $^1/_5$ részben a kolozsvári unitárius templom tornyának javítására. Elhatározták, hogy 1909. okt. 30-án újra összejőnek.

Az 1895 ben végzett ifjak máj. 27-én gyültek össze 3-an.

10. ***Vizsgálatok.*** A javító, pótló és felvételi osztályvizsgálatok aug. 30—31. napjain tartattak meg. A pótló és javító érettségi vizsgálat írásbeli része szept. hó 12—16. napjain, szóbeli része szept. 19-én tartatott Fekete Gábor felügyelő gondnok elnöklése mellet Kunc Elek főigazgató, mint kormányképviselő jelenlétében.

Az évvégi vizsgálatok sorrendje következő volt:

Május hó 4—6-án a VIII. o. minden tantárgyból.
„ „ 8-án a VIII. o. magántanulók írásbeli vizsgálata.
„ „ 9-én a VIII. o. magántanulók szóbeli vizsgálata.
„ „ 15—19-én érettségi írásbeli vizsgálat.
Junius „ 4-én d. u. 3 órakor a Kriza-önképzőkör záróünnepélye.
„ „ 16-án d. e. 8 ó. 1. és 2. elemi oszt. minden tantárgyból.
„ „ „ d. e. 7 ó. magántanulók írásbeli vizsgálata, angol pályázat írásbeli része.
„ „ „ d. u. 2 ó. 3. és 4. el. oszt. minden tantárgyból.
„ „ „ d. u. 2 ó. latin pályázat.
„ „ 17-én d. e. magántanulók szóbeli vizsgálata, angol pályázat szóbeli része, gyorsírás, angol nyelv.
„ „ „ d. e. 11 ó. egyházi ének, műének, orgonázás.
„ „ „ d. u. 3 ó. előleges osztályozó tanácskozás.
„ „ 18-án d. e. 11 ó. az elemi iskola záró-ünnepélye.
„ „ „ d. u. 3 ó. torna és vívó-verseny.
„ „ 19-én d. e. 7 ó. I—VII. o. hittan.
„ „ „ d. u. 3 ó. VII. o. természettan, mennyiségtan.
„ „ 20-án d. e. 7—10-ig I. o. magyar, latin.
„ „ „ d. e. 10—1-ig II. o. természetrajz, mennyiségtan.
„ „ „ d. u. 3 ó. III. o. magyar, latin.
„ „ 21-én d. e. 7—10-ig IV. o. magyar, latin.
„ „ „ d. e. 10—1-ig V. o. „ „
„ „ „ d. u. 3 ó. VI. o. történet, természetrajz.
„ „ 22-én d. e. 7—10-ig VII. o. magyar, latin.
„ „ „ d. e. 10—1-ig II. o. földrajz, rajz.-geometria.
„ „ „ d. u. 3 ó. I. o. földrajz, természetrajz.
„ „ 23-án d. e. 7—10-ig III. o. német, történet, földrajz.
„ „ „ d. e. 10—1-ig IV. o. német, történet.
„ „ „ d. u. 3 ó. V. o. történet, természetrajz, mennyiségtan.
„ „ 24-én d. e. 7—10-ig VI. o. magyar, latin.
„ „ „ d. e. 10—1-ig I. o. mennyiségtan, rajz.-geometria.
„ „ „ d. u. 3 ó. VII. o. görög, pótló irodalom, német.
„ „ 26-án d. e. 7—10-ig V. o. görög, pótló irodalom, német.
„ „ „ d. e. 10—1-ig VI. o. német, mennyiségtan.

Junius hó 26-án d. u. 3 ó. III. o. mennyiségtan, rajz.-geometria.
„ „ 27-én d. e. 7—10-ig II. o. magyar, latin.
„ „ „ d. e. 10—1-ig IV. o. természetrajz, mennyiségtan, rajz. geometria.
„ „ „ d. u. 3—5-ig VI. o. görög és pótló irodalom.
„ „ „ d. u. 3 ó. VII. o. történet, egészségtan.
„ „ 28-án d. e. 7 ó. osztályozó tanácskozás.
„ „ 30-án d. e. 11 órakor záróünnep.

11. ***Alapítványok.*** a) *Az 1883—84-ben érettségit tett tanulok* 20 éves találkozójuk alkalmával 300 K. alapítványt tettek, mely $^4/_5$ részben a konviktus, $^1/_5$ részben a kolozsvári unitárius templom tornyának javítására fordítandó. A konviktus javára 240 koronát Gvidó Béla esperes, megbízott osztálytárs befizetett s az alapítványt az E. K. T. 1904. november 19-én 902. tan. sz. határozatával elfogadta.

b) *Szentgericei Iszlai József-alapítvány.* Végrendelete még 1877-ben kelt, de csak ez évvel lépett életbe. Ingatlanai haszonélvezetét neje haláláig ráhagyta, tulajdonjogilag „az erdélyi unitárius statusnak és a szentgericei unitárius egyháznak egyenlő arányban“ azon feltétel alatt, hogy az erdélyi unitárius egyház a neki jutott részt az alapító neve alatt, mint alapítványt kezeltesse és annak jövedelméből fizessen évenként a szentgericei unitárius papnak 10 koronát; az ezen felül maradott részt ossza négy egyenlő részre, melyből két részt a „kolozsvári unitárius tanodában tanuló két szegény, jó magaviseletű fiunak, két részt a székelykeresztúri unitárius tanodában tanuló két szegény fiunak adjon“. Ha a status íly kevés fekvőséget kezeltetni nem tudna és célszerűbbnek látná azokat eladni, az esetben annak megvételére a szentgericei unitárius egyháznak elsőbbségi joga legyen.

Az E. K. T. 1905. jan. 16-án 49. tan. sz. a. kelt határozatával az alapítványt 1000 K. tőkével az 1904—5. isk. évtől kezdve életbeléptette.

c) *Az 1882—83-ban végzett ifjak alapítványa.* 1903. szept. 30-án egy alapító-levél kiséretében beadtak az E. K. Tanácshoz 414 k. 30 f.-t készpénzben és 1510 kt. évi igéretekben. A 9 évre terjedő évi igéretek begyűjtésével és ideiglenes kezelésével dr. Frank-Kiss Istvánt és Csifó Salamont bízták meg. Az alapít-

vány feltételei: a befizetett készpénz kezeltessék a többi konviktusi alapok között s az évi kamat használtassék fel. Az alapítványt addig gyarapítják, míg egy fél kedvezmény költségeit fedezni tudja s akkor a többi konviktusi alapoktól külön kezelendő s kamatai egy fél vagy két egynegyed kedvezményképen az alapítványt tevőknek a kolozsvári unitárius kollégiumban tanuló fiai részére adandó ki, ilyenek nem létében szegény, jó magaviseletű és szorgalmas unitárius tanulóknak. (L. még az 1902/3. isk. évi értesítő 41. lapját.)

Az E. K. T. 1904. aug. hó 10-én 636. tan. sz. határozatával az alapítványt elfogadta.

d) *Sepsi-kőröspataki Bedő Dániel konviktusi alapítványa.* Az alapító-levél 1904. aug. 30-án kelt s az alapítót szept. 29-én már eltemettük anélkül, hogy nagylelkű alapítványát az igazgatóság hivatalosan megköszönhette volna, amint terveztük. A tőke 4000 K., kamatait első sorban a sepsi-kőröspataki Bedő- és Költő-családból apai és anyai egyenes ágon leszármazó, szegény, jó erkölcsű, szorgalmas, legalább közepes észtehetségű tanulók élvezhetik. Ha rokon nem jelentkezik, a kedvezmény egy arra kellő qualificatioval biró székely unitárius tanulónak adandó. Ha a két családból egyszerre jelentkezik két ifjú, a kedvezmény megosztandó. Alapító-levelét e fohásszal végzi: „Isten, megmérhetetlen bölcseség! ki szellemi és érzéki világokat tartasz fenn, küldj bölcseségedből a tudományoknak és erényeknek emelt ez új csarnokba, melynek megnépesítésére jóleső örömmel áldozunk, avagy csak egy sugarat, mely az odasereglett ifjúságot pályáján szorgalomra buzdítsa, a tudományok megszerzésére, erények tanulására lelkesítse, hogy jelesen vegzett pályafutásuk után vallásunknak erősségei lehessenek s szavaikban s tetteikben a „*Haza minden előtt*“ jelszót tartsák irányító eszményüknek mindenha.“

Az E. K. T. 1904. szept. hó 14-én 688. tan. sz. határozatával az alapítványt hálás köszönete kifejezése mellett elfogadta s életbeléptetésére 1905. szept. 1-ét állapította meg.

e) *Második konviktusi házi-alap.* A múlt évben létesítettük részben megtakarítások által, részben a teríték-díjakból az első konviktusi házi-alapot s örömmel jelenthetem, hogy 1904. szept. 1-től sikerült már *a második házi-alapot* is létesíteni 4200 K.

tőkével. Az E. K. T. ez iránti előterjesztésünket 1904. aug. hó 10-én tartott ülésében 607. tan. sz. tárgyalta s elfogadván azt, a tőke befizetését a közpénztárba megrendelte. Ez megtörtént s a konviktus négy évi működés után megtakarított tőkéjéből már évi 420 K. segélyt nyújthat szegény tanulóknak.

f) *Uj konviktusi kedvezmények a Téglás- és Derzsi-alapból.* A Téglás Mihály-alapból 348—1903. tan. sz. határozat egy egész kedvezményt, a Derzsi János-alapból 362—1901. tan. sz. határozat 10 egész kedvezményt léptetett életbe, utóbbit 1901. szept. 1-től, előbbit 1903. szept. 1-től. Minthogy az alapok jövedelme növekedett, az E. K. Tanács 1905. szept. 1-től 1904. dec. 14-én tartott ülésében 971. tan. sz. a. mindkét alapból még egy-egy egész kedvezményt utalványozott, úgy, hogy 1905. szept. 1-től a Téglás-alapból 2, a Derzsi-alapból 11 egész kedvezményt fogunk kiadni.

g) *Gyulay László és leánya özv. Tóth Károlyné szül. Gyulay Etelka konviktusi alapítványa.* Gyulay László egyh. tanácsos 1905. febr. 18-án 1000 K. alapítványt tett a konviktus javára. Ennek jövedelmét első sorban Tóth Károlyné egyenes ágon leszármazó fiugyermekei harmadízig élvezik, ha a kolozsvári unitárius kollégiumban tanulnak, ilyenek nem létében ótordai Gyulay Árpád egyenesen leszármazó fiugyermekei másodízig. Ha ilyen rokonok sem lennének, akkor unitárius vallású tanulók. Ha a kollégium és konviktus unitárius jellege megszűnnék, akkor az alapítványi tőke átadandó a kolozsvári unitárius egyházközség pénztárának és javára s a papi és kántori fizetés emelésére fordítandó.

h) *Dézsi Ágnes konviktusi alapıtványa.* Dési Ágnes, a mult évben elhalt kedves fia, Máthé Albert VII. o. t. emlékére 800 K. alapítványt tett 1905. febr. 19-én. A kamatok $^4/_5$ része egy jó magaviseletű, szorgalmas, unitárius vallású VII. gimn. o. tanulónak adandó konviktusi segélyűl; $^1/_5$ része pedig a tőkéhez csatolandó. Míg a tőke befizettetik, az alapító a kamat $^4/_5$ részét befizeti a konviktus pénztárába, $^1/_5$-ét pedig takarékpénztárban fogja kezelni az alapítvány nevelésére.

i) *Péterffy Zsigmond* nyug. vasútigazgató már korábban tett alapítványát az idén is a főtiszt. püspök úr névnapja alkalmával 50 k.-val gyarapította.

12. ***Internátus.*** Főfelügyelője az igazgató. A közvetlen fel-

ügyeletet *Raffaj* Károly napjelölt és *Derzsi* Zoltán IV. éves tanárjelölt gyakorolták, mint „felügyelő-tanárok.“ Bennlaktak az intézetben, a tanulók dolgozó- és háló-szobáinak közvetlen szomszédságában. Az intézeti rendre, csendre, silentiumra, szóval a napirend pontos megtartására felügyeltek, a tanulásra és előkészületre rendelt időben a dolgozó-szobákban folytonosan jelen voltak s a tanulókat leckéik megtanulásában, feladataik elkészítésében segítették, útasították. Derzsi kezelte az isk. díjakat s vezette a számadást, s mindketten segédkeztek az irodai teendők elvégzésénél.

Az internátusi helyiségekben a falak alól a nagy használat alatt megrongálódtak úgy, hogy évenként a nyári reparatiókra jelentékeny összegeket kellett kiadnunk. A főhatóságtól ezért költséget kértünk s körülbelől 900 K. értékben az intézet nagyobb használatnak kitett folyósóinak és helyiségeinek falát alól 30 cm.-nyi magasságban faburkolattal láttuk el. Ez intézkedésünk szükséges és hasznos voltát máris tapasztaltuk, mert a falakon most kevés a rongálás s a nyári reparatiók sokkal kevesebb költségbe fognak kerülni.

Az internátusban adtunk máj. 26-án az oravicai polg. fiuiskola 52 kiránduló tanulójának és 2 tanárának szállást és élelmet, okt. 5-én a szamosujvári áll. főgimn. 47 tanulójának és 3 tanárának hasonlóképen szállást és élelmet.

A bennlakó tanulók *magaviselete* általában véve igen jó volt; komolyabb fegyelmi eljárásra nem adtak okot és alkalmat s évről-évre mindinkább tapasztaljuk, hogy olyan tanulók is, akik otthon fegyelmezhetetlenek s az igaz és helyes útról leléptek, ha az internátusba bekerülnek, a legtöbb esetben megjavulnak.

E tekintetben csak a bennlakó egyetemi hallgatók viselete ellen emelhető kifogás.

A bennlakó tanulók száma:

a) *A papnevelő intézetbe* az év folyamán felvétetett 25, vallásra nézve mind unitáriusok.

b) *A gimnáziumba* felvétetett 158. *Vallásra nézve:* unitárius 128, ev. ref. 5, ág. ev. 8, róm. kath. 2, gör. kel. 3, izr. 12.

c) *Az elemi iskolába* felvétetett 3, mind unitáriusok.

d) *Egyetemi hallgató* fölvétetett 12, mind unitáriusok. Kilé-

pett 4, kizáratott 1. Az év végén a bennlakó tanulók *összes száma* 198, a mult évinél kevesebb 1-gyel.

13. ***Konviktus.*** Gondnoka Gálfi Lőriuc tanár, bérlője Szilágyi Béla volt. Az étkezés ideje reggel 7, délben $^1/_2$1, este $^1/_2$7 óra. Az étkezésnél a közvetlen felügyeletet a felügyelő-tanárok és az asztaltársaságok fejei gyakorolták, akik vagy papnövendékek, vagy VIII. o. tanulók. Az étkezést minden alkalommal rövid kis imádság előzte meg.

A konviktus helyiségeinek falát is faburkolattal láttuk el 54 cm. magasságban, hogy a székek tologatásával okozható falrongálásokat kerüljük, továbbá az összes helyiségeket kifestettük; az összes költség 286 K. 40 f. volt.

Örvendetes mozzanat, hogy a konviktus tagjainak létszáma évről-évre gyarapodik s áldozatrakész hiveink, az intézet volt tanulói nem fogyó szeretettel támogatják áldozataikkal, alapítványaikkal azt a nemes célt, melyért a konviktust létre hoztuk. Az idén is az 1882—83-ban, 1883—84-ben végzett ifjak, sepsikőröspataki Bedő Dániel (4000 K.), Gyulay László (1000 K.), Deési Ágnes (800 K.) tettek alapítványt a konviktus javára; a Derzsi János- és Téglás Mihály-alapból pedig 1905. szept. 1-én egy-egy új egész kedvezmény fog életbe lépni. Az iskolai év elején a konviktus számadásában elért megtakarításokból és a terítékdíjakból létesítettük a ***második konviktusi házi*** alapot 4200 K. tőkével.

A mult évi értesítő jelentést ad arról a határozatról, melyet egészen szegény tanulóink érdekében hoztunk, hogy t. i. az ilyeneknek félkedvezményük fejében, vagy negyed kedvezményre 50 K. ráfizetéssel ad a konviktus ebédet reggeli és vacsora nélkül. Hogy e módosítás szükséges volt, mutatja az a tény, hogy ez évben 21 olyan konviktusi tag volt, aki csak ebédet kapott.

A konviktusi kedvezményekről szóló jelentést l. hátrább az *ösztöndíjak* fejezete alatt.

A *konviktusi tagok száma* az év folyamán: *a)* papnövendék 25, *b)* főgimnáziumi tanuló 142, *c)* elemi isk. tanuló 3, *d)* egyetemi hallgató 9. *Összesen 179.* Év közben kilépett 6 egyetemi hallgató, 1 gimn. tanuló. *Vallásra* nézve: 142 unitárius, 5 ev. ref., 8 ág. ev., 2 r. kath., 3 gör. kel., 12 izraelita. *Év végén az összes tagok száma 172,* a mult évinél több 15-tel.

II.

Fontosabb rendeletek és átiratok.

Az 1903—4. iskolai évben a mult évi Értesítő lezárása után a következő fontosabb rendeletek és átiratok érkeztek :

V. K. M. 12886. sz. rendelete a trachoma betegség elleni intézkedések pontos megtartása ügyében.

V. K. M. 41744. sz. a. az érettségi vizsgálatokhoz kormányképviselőűl Kuncz Elek főigazgatót küldi ki.

E. K. T. 420. eln. sz. a. özv. Ferencz Albertné alapítvány évi kamatját Farczádi Gerő V. o. t. részére kiutalványozza.

E. K. T. 443. tan. sz. a. 62 tanulónak 573 K. 17 f. szünidei konviktusi díjat enged el.

E. K. T. 444. tan. sz. a. Nagy Gyula tanár részére a Budapesten tartandó szünidei rajztanfolyamra 100 K. segélyt ad.

E. K. T. 445. sz. a. Gálfi Lőrinc tanárnak 3 évre konv. gondnokká történt megválasztását jóváhagyja.

E. K. T. 447. tan. sz. a. Kis Lajos I. papnöv. $1/2$ konv. kedvezményét máj. 1-től Bedő Zoltán IV. o. t.-nak adja.

V. K. M. 36408. sz. (458. eln.) rendelete, mely szerint járvány idején annak előzetes megállapítása nélkűl a törvényhatóság első tisztviselője az iskola bezáratását nem rendelheti el.

V. K. M. 36164. sz. a. Franciaország iskolai fali térképét megküldi.

E. K. T. 484. sz. a. 1000 Kt. utalványoz az internatusi helyiségeknek és folyósóknak faburkolattal való ellátására.

E. K. T. 508. tan. sz. a. a vizsgáló bizottság és a tanári kar együttes üléséről felvett jegyzőkönyvet megküldi figyelembevétel végett.

E. K. T. 519. tan. sz. a. elfogadja az igazgató számadását az isk. nyomtatványokról.

E. K. T. 520. tan. sz. a. elfogadja az igazgató számadását a kórházi és gyógyszertári díjakról.

E. K. T. 525. tan. sz. a. az internátusi felügyelők részére a nyári 2 hóra 40—40 s így összesen 80 Kt. utalványoz étkezési díjúl a konviktusi pénztár terhére.

E. K. T. 548. tan. sz. a. Major Sándor, dr. Barabás Ábel és Kovács Kálmán végzett tanárjelölteket kinevezi h. tanároknak.

E. K. T. 565. tan. sz. a. a konviktus költségvetését 36363 K. bevételi s ugyanannyi kiadási összegben elfogadja.

E. K. T. 570. tan. sz. a. az igazgatóság kezelése alatt álló alapok megvizsgálásáról felterjesztett jelentést tudomásul veszi.

E. K. T. 509. tan. sz. a. leírata az érettségi vizsgálatról felterjesztett jelentésre.

E. K. T. 593. tan. sz. a. az 1000 k. Berde-tanári jutalmat Péterfi Dénes tanárnak adta az 1903—4 isk. évre.

V. K. M. 64556. sz. a. (638. eln.) Láposi-Hegedüs Zoltánnak az 1904—5. isk. év elejére összevont magánvizsgálatra engedélyt adott.

E. K. T. 563. tan. sz. a. a papnevelő intézet bizottságának a Kismezőben faiskola létesítése iránt beterjesztett javaslatát kiadja véleményes javaslatra.

E. K. T. 566. tan. sz. a. 5121 k. 90 f. konviktusi hátralék szigorú felhajtását szorgalmazza.

E. K. T. 606. tan. sz. a. az 1904—5. isk. évre kiosztja a konviktusi kedvezményeket.

E. K. T. 607. tan. sz. a. egy *második konviktusi házi alap* létesítését mondja ki az 1904—5. isk. év elejétől 4200 tőkével.

E. K. T. 609. tan. sz. a. az 1904—5. isk. évre internátusi felügyelőkűl Raffaj Károly végzett papnövendéket és Derzsi Zoltán tanárjelöltet alkalmazza.

E. K. T. 610. tan. sz. a. elfogadja az 1904—5. évre szóló tantárgyfelosztást s az alkalmazott tanerőknek utalványozza fizetését.

E. K. T. 611. tan. sz. a. a két tárgyból bukott tanulóknak engedélyt ad javító vizsgálatra.

E. K. T. 612. tan. sz. a. a bukott ismétlő tanulóknak javító vizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 618. tan. sz. a. a szeptemberi javító érettს. vizsgálat idejét kitűzi s elnöknek Fekete Gábor felügyelő-gondnokot kéri fel.

E. K. T. 636. tan. sz. a. értesít az 1882/3-ban végzett ifjaknak a konviktus javára tett alapítványáról.

Az 1904—5. iskolai évben.

V. K. M. 69856. sz. a. (664. eln.) a szeptemberi pótló és javító érettს. vizsgálatra kormányképviselőűl Kunc Elek főigazgatót küldi ki.

E. K. T. 696. eln. sz. á. a torockói Konc-alapból Elekes Mózes II. o. t. részére konviktusi díjai fedezésére 210 kt. utal ki.

V. K. M. 72620. sz. a. Veress Györgynek korábban adott engedélyét görögből teendő kiegészítő érettს. vizsgálatra ez évre meghosszabbította.

V. K. M. 67749. sz. a. megküldi az Apennin félsziget térképét.

E. K. T. 688. sz. a. értesít Sepsi-kőrispataki Bedő Dániel 4000 ks. konviktusi alapítványáról, mely 1905. szept. 1-én lép életbe.

E. K. T. 701. tan. sz. a. kiutalványozza 1904. szept. 1-től Nagy József tanító első ötödéves korpótlékát.

V. K. M. 76129. sz. a. (795. eln.) Szabó Gáspárnak a III—IV. o.-ról összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 785. tan. sz. a. Berde Lajos I. o., t.-nak évi 240 kt. utal ki a Berde-családi ösztöndíjból.

E. K. T. 788. tan. sz. a. Láposi-Hegedüs Zoltánnak javító vizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 797. tan. sz. a. engedélyt ad arra, hogy a „Szombatosok régi könyve“ c. kézírati mű a M. Tud. Akad. titkári hivatalának használat végett kiadassék.

E. K. T. 828. tan. sz. a. az elemi isk. tanítók fizetését havi *előleges* részletekben utalványozza ki.

E. K. T. 832. tan. sz. a. az 1904—5. isk. évre a tornatermet használat végett átengedi 300 k. díj mellett a Kolozsvári Athletikai Clubnak.

V. K. M. 80583. sz. a. (844. eln.) Oláh Sándornak összevont magánvizsgálatra (VII—VIII. o.) engedélyt adott.

V. K. M. 94837. sz. a. (925. eln.) Richtzeit Arthurnak összevont magánvizsgálatra (VII—VIII. o.) engedélyt adott.

V. K. M. 94375. sz. a. (931. eln.) a decemberi javító érettségi vizsgálatra kormányképviselőül Kunc Elek főigazgatót küldte ki.

E. Főt. értesítése, hogy 65. sz. a. dr. Gál Kelement ujabbi 4 évre közértelemmel igazgatónak választotta.

E. Főt. értesítése, hogy 25. sz. a. dr. Barabás Á., Major S. és Kovács K. h. tanárok alkalmazását jóváhagyólag tudomásul vette.

E. K. T. 902. tan. sz. a. értesít, hogy az 1884-ben végzett ifjak a konviktus javára 240 K. alapítványt tettek.

E. K. T. 903. tan. sz. a. közli az 1903—4. isk. évi számadásra vonatkozó határozatát.

V. K. M. 96703. sz. a. (947. eln.) Teutsch Józsefnek összevont magánvizsgálatra (VII—VIII. o.) engedélyt adott.

V. K. M. 97611. sz. a. közli, hogy Budapesten 1905. máj. 27—28-án orsz. tornaversenyt rendez s az E. K. T. 952. eln. sz. a. felhív, hogy azon vegyünk részt.

V. K. M. 99086. sz. a. (956. eln.) Isacu Aurélnak fia érettS. vizsg. ügyében felterjesztett kérését nem teljesítette.

E. Főt. 50. és 57. sz. a. a főgimn. és a konviktus 1905. évi költségvetését leküldi.

E. K. T. 914. tan. sz. a. az 1900—903. isk. évekről 40 tanulónak 1020 K. 98 f. tandíjhátralékát törli.

E. K. T. 967. tan. sz. a. Szabó Gáspár IV. o. magántanuló díját — kérésére — visszaadni rendeli.

E. K. T. 968. tan. sz. a. Régeni Áron tanítónak „Kolozsvár vidéke“ térképe elkészítéseért 100 K.-t utal ki.

E. K. T. 971. tan. sz. a. a Téglás M. és Derzsi J. alapból 1905. szept. 1-től 1—1 egész konv. kedvezményes helyet léptet életbe.

E. K. T. 973. tan. sz. a. az 1904—5. isk. évre 143 tanulónak 3885 K. 80 f. tandíjat enged el.

V. K. M. 105725. sz. a. (988. eln.) az 1904—5. isk. évre az áll. főfelügyelet gyakorlásával Kunc Elek főigazgatót bizta meg.

V. K. M. 107044. sz. a. (990. eln.) közli a Besán-féle alapítványi helyekre vonatkozó pályázati hirdetményét.

V. K. M. 107389. sz. a. (997. eln.) Reznek Mihálynak a VII—VIII. osztályból összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

V. K. M. 80584. sz. a. (1001. eln.) a megürült erdélyi kincstári ösztöndíjat Kiss Ernő VII. o. t.-nak adományozta.

1905-ben:

E. K. T. 10. eln. sz. a. értesít, hogy Régeni Áron tanító fizetését 1905. jan. 1-től 200 K.-val, lakásbérét 100 K.-val emelte.

E. K. T. 994—1904. tan. sz. a. Nagy József tanító helyettesének nov., dec. hónapokra 100 K. díjat utalványoz.

E. K. T. 12. tan. sz. a. Jánky András 143 K. 47 f. konv. hátralékát felhajthatatlanság miatt törli.

E. K. T. 49. eln. sz. a. értesít, hogy a szentgericei Iszlai József-féle alapítványt az 1904—5. isk. évtől életbelépteti.

V. K. M. 67635. sz. a. (50. eln.) Dávid Bélának korábbra adott vizsg. engedélyét 1904—5-re meghosszabbította.

E. K. T. 77. tan. sz. a. Kovács János helyettesítésére Szentmártoni Kálmán végzett tanárjelöltet h. tanárnak, Kelemen Lajos végzett tanárjelöltet óraadó tanárnak alkalmazza az 1904—5. évre s fizetésüket utalványozza.

E. K. T. 112. eln. sz. a. véleményezés végett leküldi V. K. M.-nek Gálfi Lőrinc tanár második korpótlékát betiltó 6523. sz. rendeletét.

E. K. T. 121. tan. sz. a. az I. félév végén elégtelen osztályzat miatt megürült konv. kedvezményes helyeket betölti.

E. K. T. 122. tan. sz. a. a V. K. M. 6523. sz. irata értelmében Gálfi Lőrincz tanár 2. korpótlékát beszünteti.

E. K. T. 123. tan. sz. a. kitüzi a VIII. o. vizsgálatainak idejét s biztosokúl kiküldi Kozma Ferenc, Nagy Lajos, Gyöngyössy Béla egyh. tanácsosokat.

E. K. T. 124. tan. sz. a. Mezei Dezső VII—VIII. o. m. tanulónak javító vizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 128. tan. sz. a. közli Gyulay László konviktusi alapítványára vonatkozó alapító-levelet.

E. K. T. 164. tan. sz. a. betölti a Kovács János tanár halálával megüresedett fizetési fokozatokat.

E. K. T. 165. tan. sz. a. közli Deési Ágnesnek fia „Máthé Albert emlékére tett alapítványa“ alapító-levelét.

E. K. T. 178. tan. sz. a. a kormányképviselő látogatásáról felvett jegyzőkönyvben foglaltakat örvendetesen veszi tudomásul.

V. K. M. 26072. sz. a. közli az orsz. tornaverseny műsorát, versenyszabályait, a szabadgyakorlatok programmját.

E. K. T. 232. eln. sz. a. a Magyarországon versenyképesen készülő körzők vásárlására hív fel.

E. K. T. 240. eln. sz. a. Orbók Elek szolga helyére alkalmazott Fóris István fizetését kiutalványozza.

A polgármesteri hivatal 847. eln. sz. a. az intézetben fellépett kanyarójárvány miatt az intézetet 14 napra bezáratja.

E. K. T. 248. tan. sz. a. a tornaszertár részére 68 K. rendkivüli átalányt utalványoz.

E. K. T. 264. sz. a. Nagy József el. isk. tanító fizetését 1100 K.-ra, lakáspénzét 420 K.-ra emeli 1906. jan. 1-től.

V. K. M. 30309. sz. a. Lengyel Béla hirlapírónak összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

V. K. M. 30471. sz. a. az orsz. tanári nyugdíjintézetbe fel vett tanárok nejeiről kimutatást kér.

V. K. M. 25001. sz. a. (298. eln.) 4 tanár után az orsz tanári nyugdíjintézeti járulékot kirótta.

E. K. T. 312. tan. sz. a. megállapítja az évvégi vizsgálatok sorrendjét s biztosokul kiküldi Gál Jenő, Nagy Lajos, Molnár Sándor, Gyulay László, Gyöngyössy Béla, Benkő Mihály, Orbók Mór, Keresztély Lajos, Boér Gergely, Lőrinci Dezső, Zsakó István egyh. tanácsosokat.

E. K. T. 346. tan. sz. a. engedélyt ad, hogy 3 rendes és 2 helyettes tanári állásra jun. 30. határidővel pályázatot hirdethessünk.

III.

Felügyelet.

1. Egyházi főhatóság.

A kollégium felett a felügyeletet az egyházi főtanács és ennek megbízásából a Kolozsvárt székelő egyházi képviselő tanács gyakorolja.

2. Kollégiumi igazgatóság.

Az igazgatóság elnökei: Fekete Gábor, kir. táblai elnök; Kozma Ferencz, kir. tanácsos, tanfelügyelő, a M. Tud. Akadémia levelező tagja; Kőváry László, a M. Tud. Akadémia lev. tagja; Gál Jenő, kir. táblai tanácselnök, felügyelő-gondnokok.

Előadó: dr. Gál Kelemen igazgató.

Jegyző: dr. Kiss Ernő tanár.

a) *A papnevelő-intézet igazgatását* egy bizottság végzi, melynek tagjai: a kollégiumi felügyelő-gondnokok, teológiai tanárok és a kollégiumi igazgató. Elnöke az idősebb f.-gondnok, előadója a dekán, jegyzője egy évre választott egyik teol. tanár. A vizsgálatok bevevésére esetről-esetre egy *vizsgáló-bizottság* alakúl, melynek elnöke a püspök, akadályoztatása esetén az egyházi főjegyző, tagjai a kollégiumi f.-gondnokok, az egyh. főjegyző, a teol. tanárok, a kollégium igazgatója és az E. K. Tanács által ez évre kiküldött 3 bizottsági tag: Molnár Sándor, Mikó Imre és Végh Mihály egyh. tanácsosok.

b) *Az elemi iskola igazgatója:* dr. Gál Kelemen, kollégiumi igazgató; tanvezető tanár dr. Boros György teol. tanár.

c) *Az internátus* felügyelői: dr. Gál Kelemen igazgató, Raffaj Károly papjelölt és Derzsi Zoltán tanárjelölt.

d) *A konviktus* goudnoka Gálfi Lőrinc tanár, felügyelői az internátusi „felügy.-tanárok“.

Az igazgatóság a múlt isk. évi Értesítő lezárása óta 19 ülést tartott. Az üléseken az elnöki tisztet Fekete Gábor és Gál Jenő felügyelő-gondnok urak töltötték be, tanulmányi ügyek tárgyalása alkalmával az igazgató elnökölt.

Az igazgatóság által tárgyalt ügyek közűl kiemelem a következőket:

A *Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségé*nek közgyülésére kiküldöttük képviselőűl Pálfi Márton kollégiumi könyvtárnokot, aki a közgyülésen Temesvárt okt. 29. és 30. napjain vett részt.

A *szkeresztúri gimnázium igazgatósága* a VI. osztályt egy kis ünnepség keretében nyitotta meg, melyen a főtiszt. püspök úr is résztvett. A kollégium tanári karát dr. Nyiredy Géza tanár képviselte.

A *bánffy-hunyadi áll. polgári iskolák* épületének felszentelésén a tanári kar részéről Kovács János és dr. Nyiredy Géza tanárok; *dr. Szentkirályi Ákos gazdasági intézeti igazgató* működésének 25 éves jubileumán szintén ők képviselték a tanári kart. *Szentiványi Gyula* kolozs-doboka köri felügyelő-gondnok és az intézet jóltevője temetésén máj. 3-án dr. Gál Kelemen igazgató képviselte a kollégiumot s fejezte ki a gyászoló családnak az ifjúság és a tanári kar részvétét.

A *főgimnázium tornatermét* javaslatunkra a főhatóság naponként 6—8-ig való használatra 300 K. díjért átengedte a Kolozsvári Athletikai Clubnak.

A *tandíj-kezelés* — melyről már a két utolsó értesítőben megemlékeztünk — végre megoldást nyert, amennyiben a jövő isk. évtől kezdve 3 évig egyik rendes tanár fog ezzel megbizatni.

A mult évi értesítőben jeleztük, hogy *Boros Sándor néhai igazgató sirjához állítandó emlékkő* költségeire gyűjtést indítottunk. Az emlékkövet 420 K. költséggel okt. 23-án felállíttattuk, mely alkalommal az iskolai dalkör énekelt, a tanári kar részéről beszédet mondott dr. Gál Kelemen igazgató, az ifjúság részéről

Halmágyi János III. papnövendék. (A beszédeket és az ünnepély leírását l. Unitárius Közlöny. 1904. 185—189. ll.)

Sepsikőröspataki Bedő Dániel jóltevőnk olajfestésű arcképét a néhainak unokaöccse, Bedő Ferenc fogarasi járásbiró felkérésünkre a legnagyobb készséggel elkészíttette, amiért e helyen is hálás köszönetünket nyilvánítom. A jól sikerült képet a tanári tanácskozó terembe függesztettük fel. Néhai *Mózes András* lelkész és tanár képét leánya Mózes Ilonka, Nyirő Gézáné szintén szíves készséggel készíttette el. Megkészíttettük továbbá néhai *Ulár Pál* és *Kovács János* tanárok arcképeit a tanári szoba számára. 1875 juniusában Bencédi Gergely akkori igazgató egy alapot kezdett gyűjteni azzal a céllal, hogy jóltevőink arcképeit koronként megfestethessük. Ez a *jóltevők emlékalapja.* Ennek terhére meghatároztuk, hogy *Konc János* és *Kelemen Benő* arcképeit természetes nagyságban az előcsarnokban leendő kifüggesztés végett lefestetjük. Előbbit *Nagy Zsigmond* budapesti, utóbbit *Ürmösi Sándor* homoródkarácsonyfalvi festőművész készíti. Mire e sorok megjelennek, a képek talán már készen az ifjúság elé lesznek állítva követendő példákúl.

Az igazgatóság a mult évi értesítő lezárása óta a következő fontosabb ügyeket tárgyalta és intézte el:

Az 1903—4. iskolai évben.

345.[1] A főgimn. 1905. évi költségvetési tervezete.

346. Az internátus 1904—5. isk. évi költségvetési tervezete.

347. 52 tanulónak szünidei konviktusi díjban 573 k. 17 ft. enged el.

348. Három következő évre Gálfi Lőrinc tanárt konviktusi gondnoknak választja.

361. Elfogadja dr. Nyiredy G. tanár számadását az Apollókörről s a felmentvényt megadja.

362. Elfogadja dr. Gál K. igazgató számadását a Dalkörről, kirándulási, segélyző és tanári kar alapjáról s a felmentvényt megadja.

[1] A jegyzőkönyvi számot jelenti.

364. 367. A pályamunkákat megbirálja s a jutalmakat odaitéli.

385. 39 tanulónak kórházi és gyógyszertári díjakban 180 k. 18 ft. enged el.

386, Feigenbaum Dávid, Harmath Lajos, Veress Márton és Veress Imre tanulók fegyelmi ügye.

387. Adományok a természetrajzi szertárnak.

388. Apolló-kör számára egy zongorát vásárlunk 900 kor. értékben.

390. Az internátusi helyiségekben, lépcsökön, folyósókon faburkolat készíttetése s erre költségvetés.

391. Előzetes osztályozó tanácskozás.

393. Br. Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úr 300 k. adományát jó tanulók jutalmazására köszönettel fogadja.

396. 397. Az alsó- és felső osztályosok könyvtárait megvizsgáltatja.

401. Javaslatot terjeszt föl a Berde-tanári jutalom kiadása ügyében.

404. Angol és latin pályázaton a jutalmakat odaitéli.

405. Jutalmakat odaitéli.

408. Végleges osztályozás.

411. Javaslatot készít az üres tanári állások betöltésére.

413. Óraadó tanárul alkalmazás végett felterjeszti Szentmártoni Kálmán végzett tanárjelöltet.

414. 415. 416. Az alsó- és felső osztályosok olv. egylete és a Kriza-önképzőkör számadásait megvizsgálja s a felmentvényt megadja.

417. A konviktusi bérlővel a szerződést 1904—5-re meghosszabbítja.

418. 419. 420. Az isk. nyomtatványokról, a konviktusról, kórházi és gyógyszertári költségekről a számadásokat felterjeszti.

422. a), 422. b), 423. Erkel János, Wagner József, dr. Széchi Ákos kérése fiaik felvétele ügyében.

425. Függönyök, matrácok kijavítása, nyári reperatiók, takarítás költségeit kiutalja.

427. Az alsó-oszt. könyvtárából az oda nem való kiselejtezett könyveket a nagy könyvtárba helyezzük el.

431. A Peielle-alapból könyvjutalmakat oszt ki.

446. Engedélyt ad az egy tárgyból bukott tanulóknak a javító vizsgára.

447. 448. A kettőből bukottak kérését ajánlattal felterjeszti.

449. Elkészíti 1904—5-re a tantárgyfelosztást.

452. Javaslatot tesz a felügyelő-tanárok kinevezésére nézve.

453—455. Kérvények fölvétel iránt.

460. Javaslatot készít a konviktusi kedvezmények kiosztása ügyében.

461. Javaslatot terjeszt elő egy második konviktusi házi alap létesítésére.

Az 1904—5. iskolai évben.

16. Jelentés a javító, pótló, felvételi és magánvizsgálatokról.

17. A sz.-keresztúri gimn. VI. osztályának megnyitására a tanári kar képviseletében dr. Nyiredy Géza tanárt küldi ki.

18. Kegyes István végzett tanárjelöltet a VI. o.-ban a görög tanítására gyakorlótanárúl alkalmazzuk.

21—26. 59. 64. 78. 79. Magántanulók felvétele.

29. Igazgató javaslata az intézeti butorzat épségben és rendben tartására.

33. Jelentés a felvett tanulók létszámáról.

37. 12 évesnél idősebb tanulók fölvétele az I. o.-ba.

38—39. Ösztöndíjakra tanulókat terjesztünk fel.

41—42. 108. Tanulók újraoltásáról jelentés; testgyakorlás alól fölmentés.

49, 80, 83, 102, 104, 183, 220, 265, 269. Tanulók felvétele a gimnáziumba és elemi iskolába.

54, 142, 177, 180, 219, 223, 234, 237, 238. Tanulók felvétele az internátusba és konviktusba.

57. Felterjesztés az iránt, hogy a Téglás- és Derzsi-konv. alapból 3 kedvezmény létesíttessék a jövő tanévtől kezdve.

61. 62. Az ev. ref. és r. kath. főgimnáziumba járó unitárius tanulók.

65, 140, 194, 267. Konviktusi hátralékok felhajtására intézkedés.

66. Módszeres tanácskozás.

76, Boros Sándor néhai igazgató sírköve leleplezési ünnepélyének idejét okt. 23-ára kitüzzük s a programmot megállapítjuk.

77. Okt. 6. ünnepély sorrendje.

81. Az E. K. E.-nek régi smyrna-szőnyegünket kiállítás végett átengedjük.

85. Kiss Sándort betegsége alatt vallástanra az I. o.-ban Raffaj Károllyal helyettesítjük.

87. Szept. 22-én a városi orvos szemvizsgálatot tart.

90. Ellenőrző tanácskozás.

100. Boros Sándor sírkövére gyűjtött adományokról az igazgató elszámol s a felmentvény megadatik.

101. Néhai Ulár Pál tanár képét a tanári szoba számára megcsináltatjuk.

107. A bánffy-hunyadi áll. iskolák új épületének felavatására a tanári kar képviseletében Kovács János és dr. Nyiredy Géza tanárokat küldöttük ki.

109. Pálfi Márton könyvtárnok küldöttképen résztvesz a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának Temesvárt tartott közgyülésén.

110. Nagy József tanítót betegsége alatt (nov.—dec.) Pethő Ferenc IV. éves tanítóképzőintézeti növendékkel helyettesítjük.

113. A felső-osztályúak olvasó egylete részére a beszerzendő műveket meghatározzuk.

117. Az igazgatóság üdvözli dr. Gál Kelement igazgatóvá történt választása alkalmával.

128. Néhai Mózes András tanár képét, leánya Nyirőné, a tanári szoba számára megküldi.

130. Bedő Ferenc fogarasi járásbiró néhai nagybátyja, Bedő Dániel képét a tanári szoba számára megfesteti.

138. Tandíj-elengedés ügyében felterjesztés.

145. Ellenőrző tanácskozás.

146. 200. Konc János és Kelemen Benő jóltevők életnagyságú képének megfestetését elhatározzuk.

154. A tanszerátalányt kiosztjuk a szertárak között.

155. Orbók Attilának engedély a görögről a pótlóra való átlépésre.

156. A kollégiumhoz szükséges tűzifa szállítására szerződéskötés.

157. Pályatételek kihirdetése máj. 15. határidőre.

160. Iskolai díjakkal hátralékos szülők a fizetésre felszólíttatnak.

164. A főtanács jegyzőkönyve alapján a kollégiumot érdeklő ügyek tárgyaltatnak.

178. 199. A szertári átalányok felhasználására javaslatok.

182. Stolz Alfonz VIII. és Ferenci Béla I. o. t. kimaradnak.

185. Bulyovszkyné az önképző-kör számára megküldi arcképét.

187. 207. A segélyző-alapból 143 K. értékben ruhát osztottunk ki szegény tanulóknak és 10 inget.

188. Az Apolló- és Dalkör-estély számadása megvizsgáltatik s 176 K. 40 f. tiszta jövedelem az Apolló-kör vagyonához csatoltatik.

190. 191. Új pecsétnyomó s a főkapúra önműködő záró készíttetik.

195. Kovács János tanár temetésénél szükséges intézkedéseket megteszi, koszorú-megváltás címen gyűjtést indít. 197. Temetése. 198. Tantárgyainak helyettesítése. 226. Részvét nyilatkozatok.

202. Osztályozó tanácskozás.

204. Módszeres tanácskozás.

205. Igazgató előterjesztése a megvizsgált osztálykönyvekről, dolgozatokról, rajzlapokról, térképvázlatokról, szépírási füzetekről.

206. Benedek István I. o. t. kilép az intézetből.

211. 230. Az I. félév végén elégtelen osztályzat miatt megürült konviktusi kedvezményes helyek betöltésére javaslat.

213. A VIII. o. vizsgálatainak megállapítása.

214. Jelentés a konviktusi pénztár váratlan megvizsgálásáról és rendbenlétéről.

228. A Kriza-önképző-körnek engedély néhai Kovács J. emlékezetére díszgyülés rendezésére.

229. A tandíj-szedés egyszerűsítésére s kezelésének rendes tanárra bízására javaslat.

232. Földes István 3. el. o., Földes Lajos III. o. t. kilépnek az intézetből.

236. Orbók Elek helyébe márc. 1-től Fóris Istvánt alkalmazza az igazgató szolgának.

239. Kovács J. tanár arcképének elkészítése a tanári szoba részére.

240. László Vilmos II. o. t. fegyelmi ügye.

242. Az étkező helyiségekbe a fal védésére deszkaburkolat készítését határozzuk el.

244. III. ellenőrző tanácskozás.

258. Az udvaron egy mászó-állvány s 60 drb fabot készítésének költségei utalványoztatnak.

260. Brassai által az igazgatóság jótállása mellett a budapesti tud. egyet. könyvtárából 1897-ben kivett s hagyatékában nem talált 2 könyv árának megtérítése.

262. Péterfi Zsigmond ny. vasutigazgató régebben tett alapítványát a főtiszt. püspök úr névnapja alkalmával 50 K.-val gyarapítja.

271. A konviktus étlapját megvizsgálja.

272. Az intézetben fellépett kanyaró-esetek miatt a városi orvosi hivatal kezdeményezésére az intézet bezárása ápr. 1—26-ig.

285. Elkészíti az évvégi vizsgálatok sorrendjét.

286. Engedélyt ad a majális megtartására és elnöknek Pálfi Márton tanárt küldi ki.

287. Javaslatot készít az üres tanári állások betöltésére hirdetendő pályázatra.

288. Elkészíti a főgimnázium 1906. évi költségvetését.

289. „ az internátus 1905/6. isk. évi költségvetését.

290. „ a konviktus 1905/6. „ „ „

291. A kirándulási alapból segélyt ad az orsz. ifj. tornaversenyen résztvevő tanulóknak.

294. Szentiványi Gyula temetésére képviselőnek kiküldi az igazgatót.

296. Megállapítja a jövő évben használandó tankönyveket.

302. Utalványozza a konv. pénztárból a konv. helyiségek kifestési és faburkolati költségeit.

IV.

Papnevelő Intézet.

Helyzetünk és jövőnk.

Az 1904—5. tanévet megnyitó ünnepélyen tartott értekezése *dr. Boros György* dékánnak.

A magyar unitárius papnevelés történelmében nem találom párját mai megnyitó ünnepélyünknek. Még nem fordúlt elé, hogy egyszerre 25 ifjú lépjék be tanintézetünkbe tanulónak. Érdekes jelenségnek nyilvánítom, de mindamellett is gondolkozóba ejt mindnyájunkat, nem annyira azért, mert intézetünk berendezése kevesebb ifjú részére készült, hanem főleg azért, mert azok, akik ide most először lépnek be összesen 12-en, jól tudják, hogy a papi állások ez idő szerint csaknem kivétel nélkül mind be vannak töltve, nagy részt ifjú emberekkel, s hogy a mi viszonyaink között, rendes uton, csak 2—3 papi állás üresedik meg egy év alatt, tehát a 25-ik papnövendékre csak tíz év mulva kerül sor.

Miután a helyzetet ismerve lépnek erre a pályára s miután a személyes figyelmeztetés után is mindnyájan megmaradtak szándékuk mellett, jogosítottnak érzem magamat, tovább menő okokban keresnem a jelenség titkát. Talán a kor szelleméhez fordulhatok legalaposabb reménnyel, ahoz, amely az exact positivismusból átcsapott a történelmi alapon nyugvó spiaritualismusba. Amely elfordult attól a rideg arche (ἀρχή)-tól, amely önmagán kivül nem tűr semmi létezőt; amely felöltöztette szépséggel, kellemmel és életlehelettel az anyagot, miután élettársával nem volt megelégedve. Talán megérezték az úr szellőjét járni az élet kertjében, a nap alkonya szürkületében és meghallották a hivó szót és jöttek, mitől sem rettenve vissza.

Talán kiolvasták a mai népek szellemi forradalmából, hogy az Isten megvetése és a haza megtagadása, amely az alapjában oly üdvös socialismusból kinőtt újabb társadalmi szövetkezetek alapelve kezd lenni, s a hierarchismus, amely száz esztendők alatt consolidált befolyását kezdi veszítni, nemcsak a magasabb körökben, hanem a nép között is, újabb kisérleteivel olyan helyzetet fog teremteni, midőn csak a názáreti mester szelleme tud békét és boldogságot hozni létre, s amidőn a mi egyszerű evangeliumunkra szükség lesz.

Talán azt is következtethetem tehát, hogy önök nemcsak életpályát akarnak biztosítni maguknak, nemcsak megélhetést, hanem olyan míveltséget és szellemet is, amelynek önmagában rejlő jutalma van. Én hajlandó vagyok a legjobbra következtetni ezen elhatározásukból, hajlandó vagyok arra a föltevésre, hogy ha nem is valamely öntudatos meggyőződés, de bizonyos szent sejtelem működik lelkökben, s készteti, hogy igyekezzenek bejutni az alá a fa alá, amelyhez az őskori próféta gondolata szerint Isten a jó és rossz tudását kötötte.

Önök nyugodtan vágyakozhatnak a tudásnak ezen almájára, mert a mi Istenünk nem fél, hogy az ember olyanná lesz, amilyen ő. A mi Istenünk nem igyekszik tilalomfát állítni a tudás útjába és nem félti hatalmát az embertől, hanem azt akarja, hogy legyünk szentek mint ő szent, legyünk tökéletesek, mint ő tökéletes és legyünk egyek vele, mint egy volt a Jézus.

A tudás szomja hozta ide! Felséges ösztön. A hiten kivűl talán egyedűl olyan, amely kizárólag csak emberi.

Ám de önök tisztában vannak azzal, nemde, hogy a tudás, ha a görög költői fölfogás szerint, az égből lelopható volna is, csak az idő méhében érlelődik oly hatalommá, amely győzedelmet vehet legnagyobb ellenségén a sötétségen. Az idővel kell hát kezet fogniok, s önök gondoltak erre bizonnyal. A keleti tudósok, közöttük Pál apostol, sőt maga Jézus is az érett férfi évnek is 10—15 évet jelölt ki, hogy megismerhesse ama nagy igazságot. Hát én nem óhajtom mintául állítni sem a keresztelőt, sem a pogányok apostolát. Nem utalom a pusztákba, ahol sáska és vadméz táplálékon kellett élni, hanem azt szivökre kötöm, hogy a tudás vágyát ébresszék föl lelkökben és ápolják, hogy

nem négy, hanem kétszer négy esztendő mulva is sóhajjal váljanak meg a tudomány csarnokától.

Bizony a theologiai tudományok köre most már oly nagy, hogy ezentúl csak specialistákra, vagyis szaktudósokra szabad gondolnunk. De mégis némely dolog ismerete föltétlen kellék mindenkinél, aki theologus akar lenni. Ilyen az *istenismeret.*

Hogy juthatunk as istenismeretre? A theologia megjelöli a *revelatiot,* a philosophia az *intuitio* útját.

A keresztény theologia kétezer éves multja a revelatio állandó variatioja. A lényegen keveset változtat, hogy egy időben csak egy emberhez kötötték a revelatiot, mert hisz az „istenember“ is csak ebbe a kategoriába sorozható. Az sem gyöngíti meg az alapeszmét, hogy egy másik időben áthárították az Istentől ihletett emberi műre, a bibliára.

Az egy ember az egy nemzet kizárólagos jogát vonta maga után s így jött létre a kiválasztás eszméje, amely annyira hátrányosnak bizonyult a való igazság megismerésére, hogy csak az elmult XIX-ik száz esztendő állandó harcza tudta biztosítni a theologiában — legalább némileg — a porticulárizmus helyett az universalismust.

Szép és dicsőséges munka! De még nincsen befejezve. Még mindig a dogmatizmus egyik vagy másik iskolájában keresik és találják az üdvösséget. Sőt sajátos jelenségnek kell nyilvánitanunk, hogy az újabbi időben az egyházak, az irodalmi vállalatok, tudományos akadémiák nyomdokait követve, a Calvin-féle Institutiokat, a Luther műveit, a Nagyváradi disputatiót és a Summa Universae Theologiae-t, nagy költségen kiaknázzák a feledés sötét könyvtáraiból is nyilvánosságra hozzák. Egy pár esetben könnyű volna bebizonyítni, hogy ez az áldozatkészség nemcsak a multak érdemeinek méltatása, nemcsak a multak eszméi tanulmányozásának elősegítése, hanem egyenesen arra irányuló törekvés, hogy az elmult száz évek dogmai kifejezéseit használhassák a mai hívek. Ezt az érdekes kisérletet szemléltük a Heidelbergi káté fölújításánál hazánkban. De oly kevés visszhangra talált, hogy inkább csak curiosum számba vehető. Ellenben azt, hogy a középkorból áthozott confessiókat és kátékat még az orthodox egyházakban is reformálták és reformálják, mint nagyszabású

mozgalmat nem lehet figyelmen kivűl hagyni. Lám az angol püspöki egyházban az augustinus-féle confessio átkozó zárszavainak kihagyását már nyilvánosan követelik. Itt közelünkben a r. kath. hittani intézet kormányzója és szellemi vezére, a nagy közönség előtt hirdeti, hogy a bibliai szavak nem vehetők szöveg szerinti jelentésükben, mert a történelmi kutatások bebizonyították, hogy a zsidókénál magasabb míveltség és fejlettebb irodalom volt több ezer esztendővel azelőtt az idő előtt, a melyre a biblia alapján a világteremtését gondolták. Tehát Istennek az a működése, amelyet világteremtésnek nevezünk, nem 5—6000, hanem annyi millió, vagy talán milliószor millió esztendő műve. Mennyivel nagyobb, bölcsebb, hatalmában és jóságában, mérhetetlenebb az Isten, mihelyt így áll előttünk, mihelyt ekkora mult kijelentése tesz bizonyságot róla.

Az, aki a biblia szavaitól, vagyis azoknak eddig hallott és tanult magyarázatától nem akar tágítni, kétségbeejtő helyzetbe és olyan veszedelembe jut, amilyenbe némely háziállataink, amelyek annyira félnek a tűz fényétől, hogy menthetetlenül odaégnek istállójukba, a helyett, hogy kimeneküljenek a szabad ég alá, hol oltalmat biztosíthatnak maguknak.

A túlzott tartózkodás, a régi, megszokott formákhoz ragaszkodás, természetes hajlam szüleménye. A másfél éves gyermek még mindig szivesen marad anyja emlőjén, holott csak a megszokás és nem az éhség készteti rá. De mikor eljő az ideje az új életrendnek, mikor eljut az érettségnek egy bizonyos fokára, a kiskorúság szolgaiságát többé nem tűri, ha bármily áldozatába kerül is. A skót egyházban éppen most fejeződött be egy nagy harc első fölvonása, melyben a haladók, a régi formáktól szabadulni óhajtván, új confessiót szerkesztettek és a szerint tanítottak szószékeiken és tantermeikben. S mi történt? 15—20 pap nem ment velük, hanem megmaradott a régi alapon és követelték maguknak az egész egyházi vagyonhoz való jogukat. Az angol felső biróság, a főrendek bizottsága, a kisebbség fölfogását találta helyesnek és oda itélte nekik a sok millió értékű vagyont. Vajjon most már vissza fog-e térni a kivált többség a régi alapra? Korántsem. A harc foly tovább a vagyon felett, de a szellem is halad tovább megkezdett útján. A korlátoktól való

szabadulás be kell hogy következzék még akkor is, ha nagyobb árt kell fizetni érette. Jézust kiűzték a názáreti synagogából s elment a Ganezareth tava mellé. Egy helyett lett az egészé.

Mi okozza ezt a nagy változást? A világfogalom és a vallásfogalom megváltozása. A világról alkotott bibliai fogalmainkat megváltoztatta a földnek és a többi csillagoknak alapos megismerése, tehát a természettudományok. A vallásról alkotott fogalmaink alapját, a revelatiót megváltoztatta a világvallások birodalmában eszközölt nagy fölfedezések sikere. Lekellett mondani arról a kényelmes elméletről, hogy a föld a világ központja s le arról is, a mely azt tartja, hogy a kereszténység az egyedüli vallás, a mely isteni kijelentésen alapul. Azt meg épen nem volna szabad emlegetnünk, hogy ezek *igaz vallások,* amazok *hamisak,* ezek keresztények, amazok pogányok. Az ilyen megkülönböztetés teljesen azonos a népek között az arcszín alapján tett megkülömböztetéssel, a nemzetben az osztályok között kifejlődött elválasztó rendszerekkel. Olyan ez a felfogás, mint a praedestinatióban való hit, a mely nem az egyéni érdemre vagy kiváltságra gondol, hanem a kiválasztottságra. A kiválasztott minden körülmények között üdvözül, ellenben más elkárhozik.

Az üdvözülés ősrégi eszméje a kereszténység kebelében olyan erős dogmává tömörült, a mely sok száz esztendőn át s még talán ma is korlátlanul uralja a lelkeket. A bűnért engesztelő áldozatot kell adni. Az emberiség bűnéért, a mely megrontotta az Isten teremtett világát, csakis egy istenlény nyujthat elégtételt, élete föláldozásával. Tagadhatlan, hogy ez magában véve szintén nagy eszme, de ismét ennek is csak az a hibája, hogy nem az emberi lélekből van véve, hanem arra rá van téve és azt anynyira nyomja, hogy — majdnem életét veszíti alatta. A történelmi személy, a próféták legnagyobbika, ő, a kinek szava kijelentés volt, elvész a dogmatizmus sötét ködében s ahelyett hogy haladnánk utána, mint diadalmas vezér után, a homályban tapogatózunk körülte.

Hát ez azt jelenti, hogy a történelem meg van hamisítva. az irások igazsága kétségessé van téve.

Az Istennek lelke meg van oltva az emberek között. Jelenti azt, hogy rövid idő alatt nagy változások szemtanui fogunk lenni,

midőn vagy a néplélek, vagy a világlélek új revelatióban fog megnyilatkozni, és az lesz az igazi, a való. Mert akár a tekoai pásztort, akár Mohamedet, akár Jézust, akár Augustinust, akár Luthert, akár Swedenborgot, akár Emersont tanulmányozzuk, mindeniknél ugyanarra az eredményre jutunk: a bennök levő lélek, a körültök levő élet hatása alatt, a magába szállás, az önbirálat hosszu kisértéseit kiállva, megerősödött, fölemelkedett a köznapiság homályából az isteni örök világosság birodalmába. Ez más szóval azt jelenti, hogy Isten megjelent nekik, vagyis egyik ugy mint a másik fölismerte magában az istenit, megértette annak parancsait és a szerint kezdett cselekedni addig nem látott dolgokat, szólani addig nem hallott szavakat. Ez bizony az emberi nyelv gyarló korlátoltsága miatt csak így fejezhető ki: istenivé lett az emberi.

Hogy az istenivé levést némely időszakban oly ritkán tapasztaljuk, mintha az Isten visszavonta volna lelkét a földről, abban van a magyarázata, hogy az egyénekre nevelőleg ható, sőt az egyéni lelket átalakító környezet, nemcsak nem táplálja, de egyenesen megis öli az istenségre törekvő lelket. A környezet, vagyis nevezzük nevén: a tarsadalom, az állam, a sajtó és a politika közszelleme éppen úgy bele fészkeli magát a hitbe, a művészetbe, az érzületbe és a nyelvbe, mint a levegő a phisikai tárgyak porusaiba. Ha a levegő miazmákkal van telítve, epidemiaként pusztít el mindent. Éppen így a lelket tápláló közszellem is.

A közegészség érdekében nemzetközi megegyezés jött létre abban a fölfogásban, hogy a szakemberek, a tudomány eszközeivel, írtó háborut indíthatnak a veszedelem ellen. Ez éppen így van a szellemi epidémiák kérdésében is, azzal a külömbséggel, hogy ezekben a diagnosist teljesen elütő rendszerek szerint állapítják meg. Ezen a téren a radikalis eljárást nagyon veszélyesnek tartják s sokan tiltakoznak ellene. A megrögzött testi betegséget is inkább eltűri legtöbb beteg, mint az operaciót, habár jól tudja, hogy az bizonyos halált hoz rá, míg ellenben ettől teljes javulást várhat. Az orvosnak bátorsággal kell szólani és bizalmat kell ébreszteni.

A theologia körében újabban nemcsak a szakemberek lépnek föl határozott nyiltsággal és bátorsággal, hanem a világiak

is. Angliában, a polítikai és vallási conservativismus classikus földjén, a hol a világi embereknek a vallás kérdéseivel való foglalkozása (elég Gladstonera hivatkozni) mindennapi dolog, legújabban Sir Oliver Lodge, a Royal Society tagja, nyilvánosan kimondja: ha az olyan régi hitnézetben, a milyen: a helyettesítő büntetés, az ártatlannak vagy a testté lett istennek engesztelő véráldozatul föláldozása az emberiség bűneért, — lehetne találni valamely jótékony hatású igazságot, akkor ősiségét is tekintetbe véve, támogatnók, de az lehetetlen, hogy minden őseredetű vallásos hittételnek erkölcsi értéke is legyen. Kétségtelen, hogy némelyikben hiba rejlik s nekünk kötelességünk emancipálni magunkat az ilyen alól. A Krisztus kegyetlen halálát — így folytatja — ámbár minden születésnek halál a vége s ámbár a szánalom és iszony, a melylyel eltölt, tisztító hatású, nem tekinthetjük büntetésnek s nem képzelhetjük csak egy percig is, hogy a haragos Isten kiengesztelődött általa s hogy ennek következtében a bűnt ma szelídebben kell büntetni. Szerinte a mai kor embere nem sokat törődik örökölt bűneivel, hanem kötelességének ismeri az előre törekvést, a munkát és tisztában van azzal is, hogy ha rosszul végzi dolgát, vagy hibázik, azért szenvednie kell.

A Krisztus születését — írónk mondja — nem olyannak tartják, a milyen más emberé volt, hanem a milyen a félisteneké, de Sir Lodge „nem nyer semmi vigasztalást, sem értelmi fölvilágosodást egy ilyen eszmétől.“

De nemis szükség, hogy ilyen magas egyéniségekhez folyamodjunk véleményért. Ha megfigyeljük azt a gondolkozást, az ezzel járó beszédet és irodalmat, a mely Magyarországon az ipari és földmivelő munkás nép igen tekintélyes része között divatos, nemcsak az rettent meg, hogy a haza, a nemzet boldogsága, a közjóllét fogalmai előttük nevetségesek, megvetés és gúny tárgyai, hanem az is, hogy Isten, vallás, hit, jövő élet előttük nem birnak jelentőséggel és rájuk egyikkel is, másikkal is keveset lehet hatni.

Hát ezen nem lehet csodálkozni, mert a mellett, hogy különösen külföldön, üzletszerűleg foly e mozgalom irányítása, sem külföldön, sem hazánkban nem vették észre az egyházak, hogy rájok miféle föladat vár. A nagy katholikus egyház érvényesítni

igyekszik óriási erejét itt is, mind politikai, mind egyházi érdekből. Igyekszik arra is, hogy a vallást és a tudományt összeegyeztesse, miután jól tudja, hogy a nagy ellentét és a nép közötti elégedetlenség forrása éppen az az óriás külömbség, a mely az egyházi és a tudományos fölfogás között tátong, de a r. kath. egyház nem tud czélt érni, mert nem engedi szervezete, nem engedi egyházpolitikája és dogmai rendszere.

A ma mutatkozó bajokon csak úgy lehet segítni, ha a vallás hivei felülemelkednek az egyház korlátain s fölhasználják a mult tanulságait és a positiv ismeretek szerzésében sikeresen működő eljárást meghonosítják és a szerint viszik keresztül a reformot, nemcsak a hit alapját tevő biblia tanulmányozásában, a mi már szerencsésen meg is kezdődött, hanem a hitnézetek formulái méltatásában is. Le kell számolni azzal, hogy a dogmai, egyházi, confessionalis megszokott szólamok, kifejezések nem tartoznak a lényeghez.

Hogy a saját helyzetünket némileg fölismerjük és abból levonhassuk magunknak azt a tanulságot, a mire beszédem elején hivatkoztam, hogy csakugyan itt az ideje, hogy pappá leendő ifjaink tudatával legyenek nagy missiójuknak, egy pár észrevételt teszek a közelebbi fejleményekre.

Midőn a XVIII-ik százban megkezdődött az a filosofiai áramlat, a mely jogosítottnak érezte magát a kritikai vizsgálódásra; midőn az embert úgy is mint individumot, úgy is mint államalkotó tényezőt vizsgálni kezdették Rosseau és társai, Magyarországon a politikai helyzet lehetetlenné tett bármely vallási reformot. Az egyházak között reformra hivott protestáns és unitárius, a létfentartás utolsó erőfeszítésével kimerítették minden erejöket.

Hogy még ilyen viszonyok között is irodalmat teremtettek és hagytak hátra, azt a Szentábrahámi Mihály lánglelkű nagy tehetségének és egy pár kitünő kortársnak lehet köszönni. Ám de az ők munkájok a tanterem korlátai közül még csak a szószékig sem juthatott el, annál kevésbbé a sajtóba.

Midőn a XIX-ik száz első felében Amérikában Channing, Parker, Emerson, Angliában Martineau és kortársai teljes erővel és határozott nagy sikerrel kezdettek dolgozni s az unitárizmust

megteremtették szervezetileg és bevitték kovásznak az irodalomba: nálunk még mindig teljes súlyával nehezedett a lelkekre a XVIII-ik száz hagyománya, a censura és a politikai absolitismusnak minden békója. Nem az egyénekben volt a főhiba, hiszen jeles tehetségű emberünk aránylag elég volt, hanem a kor szellemével járó tartózkodásban, a multakban kapott sebek miatt még mindig tartó beteges aggódalomban. 1836-ban megjelent a Strauss Leben Jezuja s azzal egy hatalmas irodalmi harc. Nálunk, a mi köreinkben semmi nyomára nem akadok, mintha nem értették volna meg, hogy ez a kang a XVI-ik százban az unitáriusok között ismeretes volt.

Annyira tartózkodók unitáriusaink, hogy a széles látású és középeurópai míveltségű nagy tudós Brassait, a ki gondviselésszerűleg jelent meg közöttük, nem merik bebocsátani a papi karba, nem engedik meg, hogy palástot vegyen vállára.

Ilyen körülmények között hittani elveink nem fejlődhettek, kritikánk meg sem kezdődhetett. Nem hogy haladás lett volna lehetséges, sőt azt mondhatni, visszafejlődésre volt kényszerítve az unitarizmus kétszáz év alatt.

Ez a helyzet nemcsak akkor volt szomorú és kétségbe ejtő, hanem még most is érzik lesújtó hatása főleg azért, mivel ellenfeleink, a kik nem ismerik s nem tudják elfogulatlanul itélni meg a multat, fölhasználják s ezután is föl fogják használni ellenünk, hogy deválválják mai tevékenységünket. Nem szükség tovább bizonyítgatnom, mily rendkivüli fontosságú tehát, hogy ifjaink a legnagyobb mohósággal kutassák, tanulmányozzák multunk hagyományait és emlékeit.

A XIX-ik száz második fele Magyarországon új élethez juttatta a politikát, a társadalmat és a vallást is. A vallás alapigazságait nagy erélylyel kezdették tanulmányozni a magyar protestánsok s közöttük első helyen látjuk a kritika éles fegyverével harcoló ifjú tanárunkat Simén Domokost, aki rövid idő alatt két erős könyvben igyekszik tisztázni a keresztény dogmák leglényegesebbikét a háromságtant és a bibliai ismeret lehetőségének alapkérdését, a csodák jelentőségét.

Mind a mellett, hogy ezzel egyidejüleg bevezették irodalmunkba a Channing evangeliumi szellemű reform-eszméit, s iro-

dalmunk a kornak megfelelő szellemben szerkesztett folyóiratban közkézen forog, s papjaink és tanáraink, s velük egyetértően a protestáns papi és tanári karnak erős gárdája készíti elő a lelkeket a szószéken és az irodalomban, conservativ népünk lelke csaknem egészen érintetlenül maradt, mert az iskolákban a vallásoktatást, a nép között a megfelelő tájékoztatást nem adtuk meg. Az úgynevezett „világi müveltség“ rohamosan megszállotta az értelem fölületét, megzavarta az eszméket, anélkül, hogy akár az érett megfontolásra, akár a kritikára idejük és alkalmuk lett volna. A magyar nép szellemi vezetését a magyar papság kezéből kivették. Egy socialista szónok tízszer, százszor nagyobb népszerűségnek örvend, sőt ami ennél jóval lényegesebb, sokkal több hitelre talál, mint a Krisztusnak bármelyik fölkent papja.

Hála Istennek, hogy ez a szomorú rajz, csak némely rétegre talál, s hogy főképen földmivelő népünk nagy többsége még szilárdan áll keresztény hitében, de náluk is megvan a baj csirája, amit én abban látok, hogy nincsen oda nevelve, ahol a mai kor míveltsége szerint a vallásos fogalmak körében lennie kellene. Nincsen előkészítve arra, hogy az áthidalást, a régi és a mostani eszmék között meg tudja tenni.

Hogy különösen az unitáriusok helyzetéről szóljak, Angliában, hol a conservativismus mindenben rendkivűli nagy, az unitárius leberalismust a már 60—70 év óta pazarul terjesztett népszerű irodalommal és egyházszervezetükkel járó nyilvános fölolvasásokkal és vitatkozásokkal, általánossá tudták tenni a kevésbbé mívelt rétegekben is. Ott három hittani intézet erős tanári karai, a papok támogatásával a hittudományt személyesen viszik szét az országban. Ámérikában a nemzet mondhatni, csak a XIX-ik százban alakult, tehát intézményeiben, lelkében mindenütt a modern fölfogás vert gyökeret. Meg aztán az unitáriusok kitűnő vezérei mindig oly nagy számban voltak, hogy nemcsak saját körükben, hanem mindenféle politikai, társadalmi, jótékonysági és irodalmi mozgalomban ott voltak a vezetők között. Együtt haladt velük és irányításuk szerint, mindennemű kultura. Annyira áthatotta szellemük a gondolkozó lelkeket, hogy a nagy felekezetek legkitűnőbb papjai és tanárai oly nagy számmal foglalták el szószékeiket és tanári kathedráikat, hogy csak

nem régen is, a vezető egyéniségeknek teljes fele része, nem unitárius tanintézetekből kikerült egyén volt, akik közűl némelyik a született unitáriusokat fölűlmulta radikálismusával.

Hazánkban még mindíg az úgynevezett bibliai unitárismus talaján állunk. Nálunk a többség fölfogása még mindíg a külső kijelentésben talál megnyugvást. A mi vallásunkból még jórészt hiányzik a philosophiai elem, s e miatt néha túlságosan rideg, néha túlságosan biblikus, főleg a világnézleteiben. A nem unitárius irányzatról csak annyit kivánok mondani, hogy az unitáriusénál semmivel sem szerencsésebb, sőt azt hiszem, némely tekintetben még hátrányosabb.

En úgy tapasztalom, hogy a mi protestáns papságunk a szószéken általában szivesebben morálizál egyik-másik társadalmi szokás fölött, szivesebben hivatkozik a multak jelesei, reformatori hősei nagy érdemeire, mint arra, a mit a kor szelleme, a mai élet, az uralkodó eszmék követelnének. Én úgy látom, hogy nem tartjuk lépésben népünket, — a szószék nyelvéhez és izléséhez idomított alakban, — azokkal a kérdésekkel, a melyek a templomon kívűl foglalkoztatják.

Nekem úgy tetszik, hogy a kereszténység nagy alapítója életéhez fűzött nagy egyházi ünnepeinken, túlságosan érzik ma is a kétezer év előtti kor mythologiai fölfogása, mert tudjuk, hogy népünk azokat a természetfeletti jelenségeket realis értelemben veszi s mert nem vesszük figyelembe, hogy az az elem, a melyet a gyermekies sejtelem nem elégít ki, az őskori külső formulákkal együtt eldobja az evangeliumot, el a Krisztust és mindazt, a mi a lelket építi és a hitet táplálja.

Hát tisztelt papnövendékek, ezt a helyzetet önöknek föl kell ismerniök, mert csakis egy jól fölfegyverzett, ambitiosus és tettre kész liberalis papság teheti jóvá az eddigi mulasztást s egyenlítheti ki a létre jött nagy ellentéteket.

Én hiszem, hogy ez a munka nem lehetetlen, mert a mint beszédem első részében már jeleztem, a közszellemben benne van az a tényező, a melyet segítségül véve célt lehet érni.

Egy a fő dolog: Önök értsék meg, mily rendkívűl fontos és nagy jelentésű föladatjuk van. Értsék meg, hogy nem négy év, hanem háromszor annyi sem volna sok az előkészületre.

Ertsék meg, hogy önöknek a hittudomány számos ágában le kell hatolniok az eszmék mélyére. Győzzék meg magukat, hogy az istenes dolgokkal való foglalkozás hatása az ember egyéniségére is olyan nemesítő, olyan átszellemítő, hogy midőn eljutottak oda, a hol már tisztán látják az isteni működés titkos útjait, érzik a Jézus cselekedeteinek ethikai nagy súlyát, a midőn észre veszik, hogy az emberi lélek mindig vágyott a hit világában élni s mindig szeretett tisztán látni, de nem mindig volt megengedve, akkor már oda is eljutnak, hogy az iga terhét gyönyörűségesnek nevezik.

Szolgáljon buzdításul, hogy az unitárius hittani intézetekben nyert oktatás szükségét annyira kezdik érezni minden irányban a külföldön is, hogy az utóbbi tizenöt év alatt a Csendes tenger vidékén Északámerikában s a vitéz japánok között nyitottak új csarnokokat.

Legyenek üdvözölve önök itt e mi egyszerű intézetünkben. Ne engedjék, hogy reményünkben csalatkozzunk. Mutassák meg, hogy önök kitudják pótolni az intézetben, az egyház szegénysége miatt még mindig meglevő hiányokat. Mutassák meg, hogy még nem mult el az apostolság kora, hanem itt van most is és itt lesz még inkább a jövőben.

Külföldi unitárius hittani intézetek.

Az évi megnyító értekezésben tett egy pár vonatkozás és a hazai s külföldi unitáriusok között fönnálló benső viszony indokolja, hogy ez évi értesítőben rövid tájékozást adjunk a külföldi unitárius hittani intézetekről.

Angliában.

Manchester College, most Oxford városban, a XIX-ik száz közepétől kezdve, a kolozsvári unitárius papnevelő intézet felsőakadémiája, miután 1859. óta kevés megszakítással mindíg ott tanult egy papjelölt, ki a mi intézetünket végezte. Manchester College 1786-ban alakult Manchester városban, mivel a dissenterek felsőbb tanintézete Warrington College megszűnt.

1803-ban Yorkba helyezték, 1840-ben ismét Manchesterbe, 1853-ban Londonba és 1889-ben Oxfordba. Itt saját otthona van,

amelyhez gyönyörű templom és kényelmes internátus tartozik, hol egyik tanár a tanulókkal lakik s vezeti és irányítja őket.

Manchester College 1859. óta a magyar unitárius pap és tanárjelöltek felsőbb akadémiája. 1859-ben Ferencz József és Buzogány Áron akadémiták meglátogatták az intézetet s egy nehány hétig eljártak az előadásokra. Ekkor tétetett az első határozott lépés a magyar tanulóknak segélyezése ügyében. Az említett két akadémita a Brit és Külföldi Unitárius Társulat gyűlésén lelkes beszédet tartott és megnyerték az angol unitáriusok rokonszenvét, akik aztán Paget János közbejárására és hathatós buzdítására fölajánlották a segélyt egy-egy ifjú részére. Az első, ki azt élvezte a korán elhunyt theologiai tanár Simén Domokos volt. Az eddigi magyar tanulók névsora:

Simén Domokos 1860—62. mh.
Benczédi Gergely 1864—66.
Uzoni Gábor 1866—68. mh.
Kovács János 1869—71. mh.
Derzsi Károly 1872—74.
Péterfi Dénes 1874—76.
Boros György 1877—79.
Varga Dénes 1879—81.
Gál Miklós 1881—84.
Csifó Salamon 1886—89.
Gálffy Lőrincz 1889—92.
Józan Miklós 1892—95.
Lőfi Ödön 1895—98.
Dr. György János 1903—5.

A Manchester College-ban a tanulók az Egyh. Képviselő Tanács választása alapján küldettek ki. 1881-ben az E. K. Tanács előterjesztésére az E. Fő Tanács megállította a következő:

Vizsgálati szabályzatot

A londoni Manchester New Collegeba küldendő ifjút a papnöveldei tanfolyamot végzett és papi szigorlatot tett ifjak közűl az E. K. Tanács egy évvel előre jelölje mindig; a kijelölt elmenetele előtt az angol, görög, meg latin nyelvekből köteles vizs-

gát tenni, a papnöveldének tanári kara jelölvén meg előre a vizsga tárgyát és módozatait.

A Londonban képzett papjelöltek papnöveldénkben alkalmazhatók rendes tanárokul, sőt a gimnáziumban is a bölcselmi tanszakra.

A Londonból hazajövő ifjak kötelesek tanulmányaikat feltűntető bizonyítványaikat az E. K. Tanácshoz bemútatni.

Vizsgálati szabály.

A vizsga szó- és írásbeli.

1. A szóbeli vizsgát illetőleg megkivántatik, hogy az illető tudja olvasni és könnyű szerrel fordítani:

I. *A latin szerzők közűl:*

a) Cicero összes munkáit, főleg pedig a „de natura deorum“ és „de finibus“ . . . stb. művét.

b) Lucretiusból az V. és VII. könyvet.

c) Tertullianus egyh. atya: „de anima“ és „apologia“ c. műveit.

II. *Görög szerzők közűl:*

a) Plato: „Respublica“ és „Phaedon“ c. műveit.

b) Aristoteles ethicáját.

c) Justin Martin egyh. atya apologiáját.

III. *Az angol szerzők közül:*

a) Goldsmith: „Vicar of Wakefield.“

b) Macaulay: „History of England“ című műveit.

c) Magyarfordítás angolra.

2. Írásbeli vizsgául a tanulmányozásra fennebb kijelőlt latin vagy görög szerzők műveiből egy alkalomszerűleg kijelöltetvén, arról készítsen az illető egy meghatározandó nemű és terjedelmű dolgozatot angol nyelven. A feladat az ifjú kijelölése után azonnal kiadandó s a szóbeli vizsgát megelőzőleg egy hóval beadandó.

A Manchester College-ban élvezett ösztöndíjat felerészben (50 font sterling) a Brit és Külföldi Unitárius Társulat, felerészben a Manchester College fedezi.

A Manchester College volt magyar tanulói az intézettel és tanáraikkal élénk összeköttetést tartanak fönn. Ennek egyik bizonyítéka az is, hogy a College nevezetesebb ünnepségeire a volt magyar tanulókat meghivják.

A College tanári és tanulói kara a f. tanév május 4-én megünnepelte Dr. Martineau Jakabnak, a College volt kitűnő igazgatójának születése 100-ik évfordulóját. A volt magyar tanulók levélben fejezték ki részvétüket. Igazgatója *dr. Drummond James.*

Egy másik *unitárius theologiai intézet* Angliában Manchester városban az „*Unitárius Home Missionary College*“, melynek igazgatója *Gordon* Sándor. Az intézetet közelebbről újra szervezték, új épülettel, új fölszereléssel ellátták. Eddig abban külömbözött Manchester Collegetól, hogy míg ez a tudományos készültségre, az a gyakorlati papságra és a papi missiói szellemre volt főfigyelemmel.

Ez intézet célját a múlt évi jubileumon a következőleg jellemezte Street James C. lelkész: Legtöbb missiói gyülekezetünk és nagy vasárnapi iskoláink, sőt egyházaink közűl is többen ebből az intézetből kapta lelkipásztorát. Ezek új életet vittek a gyülekezetekbe, fölébresztették az alvókat, új életet leheltek a haldoklókba s megelevenítették az egész unitárius egyházat . . . Az intézet címében benne volt az „unitárius“ jelző kezdet óta. Unitáriusok alapították, unitáriusok tartották fönn, azok is kormányozták. Tanáraik unitáriusok voltak s ma is azok, a kik unitárius elveket vallottak, unitárius bizonyítékokat használtak és az unitárius jellemvonásokat állították tanítványaik elébe. De ez az unitárizmus nem volt dogmatikus, sem nem tekintetett a keresztény kijelentés zárókövének. A tanárok szabadelvű szellemben működtek és a tanítványokat nem kötötték hittételekhez. A czél az volt, hogy a tanulókat fölfegyverezzék vallásos munkájok végzésére és úgy bocsássák ki az úr széles mezejére. A régi névnek új jelentést adtak, mígnem az fölölelte magába és symboluma lett mindannak, a mi szabad és megnemesítő.“ Ez intézet az 50 évi jubileum alkalmából 250.000 koronát gyűjtött új épületre. Az intézet helyiségében egyetemi tanulóknak is fognak helyet adni.

Carmarthen College Walesben főleg azért tartatik fönn, hogy a welsh nyelvű unitárius és más szabadelvű lakósságnak neveljen papokat. Igazgatója *Moore Filemon.*

Éjszakámérikában.

A Harvard Egyetem Cambridgeben theologiai facultással van ellátva. E facultás a XIX-ik száz első felében egészen unitárius irányú volt, innen kerültek ki a legjelesebb unitárius papok (Channing, Parker, Clarke, Hale Edward stb). Ma nem felekezeti intézmény, de az unitárius papoknak tekintélyes része itt készül. Dékánja: *Peabody Fr. G*

Meadville School Északámérikában Pennsylvania államban Meadville városban alapíttatott 1844-ben. Huidekoper Frederik, holland származású, gazdag család tagja az intézet alapítója és 1877-ig tanára, több évig igazgatója és pénztárnoka. A lelkes férfi minden munkáját teljesen ingyen teljesítette. A család tagjai ma is az intézet élén állanak, mint legnagyobb jóltevők és igazgatósági tagok. Ez az intézet a belépőtől nem hitnézeteiről, hanem jó erkölcséről, a pályának megfelelő tehetségéről, tanulmányairól és a pálya iránti előszeretetéről kiván bizonyítékot. Az intézetbe bármely vallásút fölvesznek, habár az intézet alapítói és fönntartói unitáriusok. Emeritus igazgatója *dr. Cary,* rendes igazgatója: *Southworth J. C.*

San-Franciscoban a jelen tanévben alakult unitárius theologiai intézet. Igazgatója: *Wilbur M. Earl.*

Japánban Tokioban 1888-ban alapíttatott unitárius intézet angol és ámérikai unitárius társulatok segítségével. Most már japáni tanárok vezetése alatt áll fönn és növeli a papságra készülő ifjakat.

Általános észrevételek az 1904—5. tanévről.

Főleg két nevezetes jelenség emelkedik ki az 1904/5. tanév történelméből: a papnövendékek számának *megnövekedése* és az unitárius *lelkészkar segélye.* Mindkettő örvendetes és fontos. A papságra készülő ifjak száma egyszerre megszűntette az aggódalmat, mely a papi állások üressége miatt az érdekelt köröket bántotta. Megszűnt az a lehangoló körülmény, a mely az intézet működését sok irányban gátolta. Ellenben megnyílt az alkalom a papi pályára készülő ifjak közötti nemes versenyre.

Az unitárius lelkészkar segítő kezet nyújtott leendő szolgatársainak. Személyenkint nem sokat áldozhatunk, mert a vagyoni és az életviszonyok nem engedik. De egyesült erővel lendíteni tudunk a dolgokon, javítni a helyzeten. Midőn a lelkészkar magáévá tette a segélyezés eszméjét és megkezdette az áldozást, tényezővé vált a papnevelés munkájában és egyszersmind megkezdette a nemes anyaintézet iránti köteles tartozása leróvását. Az intézet vezetősége örömmel észlelte az ifjakon a jótékony hatást.

Az elmult tanévet más tekintetben is a sikeres évek közé soroznók, ha nem kellene egy nagy űrt látnunk sorunkban, melyet a *Kovács* János főgymnasiumi tanár váratlan halála okozott. Kovács János a Papnevelő-Intézetben az angol nyelvet tanította, de a mellett a papi pálya iránt, mint maga is fölszentelt pap, állandóan nagy szeretettel viseltetett. A papnövendékek érdekét szivén viselte. Mint az angol nyelv tanára az ifjakat tudta buzdítni a nagy angol nemzet iránti lelkesedésre. A P. I. Bizottsága jegyzőkönyvileg fejezte ki a nagy veszteség fölötti részvétét.

Az 1904—5. tanév nevezetesebb adatai.

A tanév megnyitása. Szeptember 10-én nyitottuk meg a tanévet. Imát mondott Gálfi András III. Megnyitó és üdvözlő beszédet tartott Főt. Ferenc József püspök úr. Értekezletet tartott: *Helyzetünk és jövőnkről* dr. Boros György dékán. Énekelt a papnövendékek énekkara.

Az előadások megkezdődtek szeptember 11-én és zavartalanul folytak az I-ső félévben. Éppen a félév bezárásakor következett be Kovács János tanár váratlan halála. Ennek következtében a Papn. I. Bizottsága előterjesztésére a II. félévre az E. K. Tanács az *angol nyelv tanítását* az I. éveseknek 2 órával Dr. Boros György, a II. éveseknek 1 órával Csifó Salamon tanárokra bizta.

Rendkivüli szűnet. A vörheny a gymn. bennlakó tanulók között egy párnál s ápril 2-án egyik papnövendéknél is föllépvén, az iskolai orvos tanácsára kénytelenek voltunk szűnetet adni a papnövendékeknek is ápril 3-tól ápril 27-ig. A járványnak ezen kívül semmi káros hatása nem volt.

A hallgatók között volt 23 rendes, 3 rendkívűli. A beíratkozott hallgatók közül régi 14, új 12.

Az utóbbi 4 évben a létszám hullámzása a következő volt:

	I. év.		II. év.		III. év.		IV. év.		Összesen
	rendes	rendk.	rendes	rendk.	rendes	rendk.	rendes	rendk.	
1901/2. tanévben	3	1	4	—	6	—	1	—	= 15
1902/3. „	7	—	3	—	4	—	6	—	= 20
1903/4. „	6	3	6	—	2	2	3	—	= 22
1904/5. „	11	1	6	—	6	—	—	2	= 26

A papi pálya iránti érdeklődés az ifjak között az egész év folyamán mútatkozott. Többen jelentkeztek, akiket nem lehetett fölvenni mivel nem volt hely.

Az egyetemre az egyház segélyével beíratkoztak a bölcsészeti karhoz 11 r., 1 rk. I. éves, 6 r. II. hallgató. Az érettük befizetett tandíjak összege I. félévben 650 K., II. félévben 510 K., együtt 1160 korona.

Az egyetemen hallgatott paedagogiai és filozofiai tárgyakból, egyet kivéve, mindenik hallgató colloquált az intézeti szabályok értelmében. Egyetemi leckekönyveik tanúsítása szerint az

előadásokat szorgalmasan hallgatták és többen jelesen colloquáltak. A III. és IV. éveseknek az egyetemre beíratkozás tetszésükre volt bízva.

Külföldön az oxfordi Manchester Collegeban (Anglia) tanult a tanév folyamán dr. György János IV. éves rk. h., aki két téli hónapot a berlini egyetemen hallgatott.

Felügyelő tanári tisztet teljesített a tanévben Raffaj Károly papjelölt, aki a papnövendékekkel is az érintkezést állandóan fönntartotta.

Templomi szolgálatot a helybeli templomban teljesítettek az összes hallgatók rendre a délutáni istentiszteleten. A három nagy ünnepen a dékán, ajánló levéllel ellátva, legatióba küldötte az összes hallgatókat, s kisegítőnek felsőbb osztálybeli gimnáziumi tanulókat. A főt. püspök úr fölhivására több egyházközség jelentette, hogy szivesen fogad legatust megfelelő díjazás mellett. Ujonnan jelentkezett egyházak: Csegez, Csókfalva, Szentgerice, Datk, Szentmihályfalva, Budapest, Héviz karácsonra és husvétra, Kökös, Derzs karácsonra. Legátusi tisztet teljesitettek: *Veress György* Polgárdi, Budapest, Dicsőszentmárton; *Gálfi András* Felső-Rákos, Felső-Szováth, Székelykeresztur; *Halmágyi János* Dicső-Szentmárton, Nagy-Ajta, Abrudbánya; *Kiss Sándor* Székelykeresztur, Datk, Kolozsvár; *Nagy Dénes* Nagy-Ajta, Dicsőszentmárton, Magyarsáros; *Pap Gyula* Ürmös, Székelykeresztur, Verespatak; *Szén Mihály* Datk, Abrudbánya, Polgárdi; *Bedő Gábor* Árkos, Ürmös, Felső-Szováth; *Benczédi Pál* Derzs, Kolozsvár, Felső-Rákos; *Bodoczy Sándor* Homoród-Almás, Bölön, Torda; *Kiss Károly* Torda, Árkos, Szentgerice; *Pap Zsiga* Felső-Szováth, Felső-Rákos, Nagy-Ajta; *Pethő Kálmán* Kolozsvár, Szentgerice, Sinfalva; *Árkosi Tamás* Kövend, Szentmihályfalva, Datk; *Bartók Géza* Csegez, Vargyas, Dombó; *Gálfi Mihály* Alsó-Jára, Csegez, Homoród-Almás; *Gyöngyössy Béla* Kökös, Kövend, Homoródkarácsonfalva; *Kisgyörgy Imre* Vargyas, M.-Sáros, Ürmös; *László Balázs* Ádámos, H.-Karácsonfalva, Vargyas; *Molnár Kálmán* Csókfalva, Torda, Ádámos; *Péter Ödön* Szentgerice, Verespatak, Árkos; *Taar Géza* Szentmihályfalva, Sinfalva, Kövend; *Telkes Béla* Dombó, H.-Almás, Szentmihályfalva; *Török Sándor* Bölön, Héviz; *Ütő Lajos* Héviz, Dombó, Alsó-Jára; *Gelei Vilmos* VII.

oszt. Kolozs, Ádámos, Csegez; *Osváth Arpád* VII. oszt. Kolozs, Bölön; *Székely Tihamér* Kolozs; *Vári Domokos* VII. oszt. Alsó-Jára; *Raffaj Károly* papjelölt Budapest.

A legatió előnye sok irányban mutatkozik. A mellett, hogy a leendő papok megismerkednek az egyházközségek életével s a gyakorlati lelkészség sok irányú föladataival, társadalmi jártasságot szereznek, a népéletet tanulmányozzák, s a lelkészek irányítását, hatását érezik és fölhasználják. Ebben a tekintetben a lelkészeket a Papnevelő Intézeti tanárok segítő társainak tekintjük. A legatust fogadó lelkészek közül többen szivesek voltak levélben értesítni a dékánt a papnövendék munkálkodásáról. E jeletések örvendetesen igazolták, hogy ifjaink igyekeztek megfelelni szószéki és társadalmi kötelességeiknek.

A legatiókból befolyó jövedelem egy részét a hallgatók kötelesek könyvtáruk gyarapítására, az önképzőkör pénztárába beadni. A legatiókból befolyó összes jövedelem 2178 korona. Ebből saját céljaikra fölhasználható tiszta jövedelem volt mintegy 385 kor. 98 fill.

A colloquiumokra a hittani intézetben mindenik hallgató jelentkezett. Leckekönyveik és a tanárok igazolása szerint a tulnyomó többség *dicséretes* szorgalmat tanúsított és *jól* vagy *jelesen* colloquált.

Évközben a kijelölt speciális tárgyakról: *Channing theologiája; a szolga szerepe II. Ezsaiásnál*, tanulmányokat írtak és koronkint kijelőlt bibliai tárgyakról előadást és birálatot tartottak. Az írásbeli bibliai tanulmányokat a szaktanár megbízása alapján egy-egy hallgató megvizsgálta és észrevételeivel ellátta.

Alapvizsgálatot tettek 1904. junius 24-én Gálfi András, Nagy Dénes, Szén Mihály; szeptember 7-én Halmágyi János, Kiss Sándor, Pap Gyula, mind II. évesek. A vizsgálatot 5 jó, 1 elégséges eredménnyel kiállotta.

Alapvizsgálatra jelentkeztek a II. évesek. A vizsgálat junius végén, az Értesítő bezárása után fog megtartatni.

Szakvizsgálat tartatott 1904. jun. 23. Vizsgálatot tettek: Végh Benjámin IV., Kovács István és Kovács Lajos III. évesek az E. K. Tanács engedélye alapján. Az E. K. Tanács Halmágyi János és Nagy Dénes III. éveseknek kérelmökre megengedte,

hogy f. évi szeptemberben, a többi 3. évesnek, hogy a jövő évi első félév bevégzése után szakvizsgálatra álljanak.

A vizsgálatokon az E. K. Tanács képviselői voltak (288/904. eln. sz.) Mikó Imre, Molnár Sándor és Végh Mihály egyháztanácsosok.

Vasárnapi iskola. A gyakorlati lelkészségre készítő ezen intézmény a jelen tanévben is megtartatott. A tanítás vezetője dr. Boros György dékán volt. A papnövendékek rendre végezték a tanítást az eddig gyakorolt eljárás szerint. Tanítás tárgya volt *a keresztény egyháztörténelem nevezetes jelenségei* a Jézus korától a XVII-ik száz közepéig. A papnövendékek lelkesen fogták föl a föladatot s igyekeztek kifejteni erejöket a tárgy földolgozásában és az előadásban is.

Tanítás után a tanulók csoportokba oszolva megbeszélgették a beszéd tárgyát egy-egy papnövendékkel, a ki fölvilágosította azokat, a kik esetleg nem értették meg, vagy rosszul értették a hallottakat. Kellemes tapasztalatokat szereztek a tanulók éberségéről, megfigyelő tehetségéről s egyszersmind okulást merítettek arra nézve is, hogy milyen jellegű beszédnek van legbizonyosabb sikere.

Miután a tanulók eltávoztak, a papnövendékek és a dékán megbírálták a tanítást s a dékán megadta a további utasítást mindenik tanítás után.

Gazdasági tanfolyam rendezése érdekében a P. I. Bizottsága előterjesztést tett az E. K. Tanácsnak és az E. K. Tanács kérelmére a földmiv. minister úr megbízta Csérer Lajos gazd. vándortanár urat, hogy koronként tartson előadásokat a P. I. Bizottságával egyetértőleg. Minthogy az engedély a második félév kezdetére érkezett meg, ezúttal csak kisérletképpen történt intézkedés. A III. és IV. éves papnövendékek három ízben kimentek a kolozsmonostori Gazd. Tanintézetbe, hol a tanár urak elméleti és gyakorlati szakelőadását hallgatták.

Kertészeti gyakorlati ismeretek elsajátítása érdekében a P. I. Bizottsága dékán indítványára előterjesztést tett, hogy a kollegium játszóhelyéből egy darab szakíttassék ki faiskolának. Miután a hely a czélra nem elég alkalmas, a gyakorlati fontosságú ügy nem valósúlhatott meg ez idő szerint.

Angliából Street Kristóf Jakab scheffieldi unitárius lelkész 1904. junius hónapja végén meglátogatta intézetünket s a papnövendékekhez buzdító beszédet intézett.

Segélyek. Az összes hallgatók ingyen élvezték a bennlakással járó összes kedvezményeket. Az egyházi főhatóság ezen a címen 1250 korona segélyről kellett gondoskodjék az épület terhei, a fűtés, világítás, takarítás és a beruházások költségei hordozására. Egy tanulóra 50 korona teher van számítva, de a mit élvez, nemcsak a kétszeresével, hanem többszörösével ér föl.

Konviktusi vagyis élelmezési kedvezményt élveztek: Gálfi András, Halmágyi János, Pap Gyula, Kiss Sándor, Szén Mihály III. évesek 100—100 korona, Nagy Dénes III. 50 korona, Benczédi Pál, Bodoczy Sándor, Kiss Károly, Pap Zsigmond, Pethő Kálmán II. é. 100—100 korona, Árkosi Tamás I. 200 korona, Gyöngyössy Béla, Kisgyörgy Imre, Török Sándor, Ütő Lajos, Molnár Kálmán, László Balázs I. évesek 100—100 kor. Bartók Géza, Gálfi Mihály, Taar Géza I. 50—50 kor. E segély összege 2000 korona.

A lelkészek segélye. Az unitárius lelkészek a dékán fölhivására szives készséggel járultak a papnövendékek segélyezéséhez. A dékán fölhívása:

Sz **130**—1904.
dékáni.

Tisztelendő lelkész úr!

A papnevelés érdeke az unitárius papok közös érdeke. Induljunk ki ebből az alapigazságból s egyesűlt erővel teremtsünk 4 konviktusi segélyt papnövendékeink számára. Adjon minden fölszentelt pap és tanár 8 koronát a következő tanévre. Mindenki jelölje meg milyen kvalifikációhoz óhajtja kötni adományát: jeles tanulás, kezdő év, alapvizsgázott, vagyontalanság, árvaság, papfiu. A kiosztást a P. I. Bizottsága a szavazatok szerint fogja eszközolni.

A 8 korona befizethető két (2) részletben 1904. augusztus és 1905. január hónapban, de ekkor mulhatlanul befizetendő, mert különben a segélyezettet nagy zavarba hozzuk. Ha valaki nem fizethetné a jelölt időre, sziveskedjék értesíteni szándékáról.

Nemcsak azt érjük el tisztelendő lelkész úr e közös actiónkkal, hogy négy jeles tagot nevelünk saját táborunkba, hanem nagy mértékben növelni fogjuk hiveink, egyházunk és mindenek tiszteletét és becsülését.

Mutassuk meg, hogy bennünk él és működik az egység és együttérzés nemes szelleme.

Szives adományát és óhajtását egy postai utalványon augusztus hónapban jó reménységgel várja s a Papnevelő Intézet Bizottsága útján az E. K. Tanácsnak bejelenti és nyilvánosan nyugtázni fogja

Kolozsvár, 1904. julius 16.

tisztelő hive és szólgatársa
Dr. Boros György s. k.,
dékán.

Az adományozók neveit e helyen bemutatjuk és adományaikról ismételt köszönetünk mellett elszámolunk. Adakoztak: (1.) Kiss Sámuel 10 K. (2.) Bölöni Vilmos 8 K. (3.) József Lajos 8 K. (4.) Raffaj Domokos 8 K. (5.) Végh Mihály 4 K. (6.) Csifó Salamon 4 K. (7.) Balázs András 8 K. (8.) Lőrinczi István 4 K. (9.) Nagy János. (10.) Fazakas Lajos 8 K. (11.) Demeter Dénes 8 K. (12.) Kádár Lázár. (13.) Kelemen Árpád 8 K. (14.) dr. Boros György 10 K. (15.) Szász András 4 K. (16.) Ütő Lajos 4 K. (17.) Ürmösi József 8 K. (18.) Barabás István 4 K. (19.) Gálffy Zsigmond 4 K. (20.) Demeter Lőrinc 8 K. (21.) Sárosi József 4 K. (22.) Péter Sándor 8 K. (23.) Kiss Sándor 8 K. (24.) Halmágyi Károly 4 K. (25.) Antonya Mihály 8 K. (26.) Katona Ferenc 4 K. (27.) Kozma Dimén 8 K. (28.) Pethő Mózes 4 K. (29.) Deák Miklós 8 K. (30. Bartók Endre 8 K. (31.) Székely Zsigmond 8 K. (32.) Pál Ferenc 8 K. (33.) Biró Lajos 4 K. (34.) Kovács Lajos 8 K. (35.) Ürmösi Károly 8 K. (36.) Ajtay János 8 K. (37.) Pap Sándor 8 K. (38.) Tibáld József 8 K. (39.) Gál Lajos 4 K. (40.) Nagy Béla 10 K. (41.) Gál József 8 K. (42.) Ádámossy Ferenc Dézsakna 10 K. (43.) Vári Albert 8 K. (44.) Sándor Géza 6 K. (45.) Molnár János 4 K. (46.) Gálfalvi István 4 K. (47.) Gál Elek 10 K. (48.) Kisgyörgy Sándor 10 K. (49.) Sándor Áron 8 K. (50.) Kádár Lájos 8 K. (51.) Péterffy Mihály 8 K. (52.) Boór Jenő 8 K.

Minthogy minden adomány benső értékét az adja meg, hogy az adakozó milyen szívvel és szándékkal adja, erről is egy pár sorban számolunk.

A legöregebbek egyike, kinek bizony mindig terhes volt az Úr igája: *Kiss* Sámuel széplaki pap azonnal beküldött 10 koronát, tehát többet, mint a mennyi kérve volt. Nagyszerű kezdet! A legifjabb nemzedékből következett *Bölöni* Vilmos. *József* Lajos írja: Bárkitől származott legyen az eszme, helyes és szép. Azt hiszem nem kell neki propagandát csinálni. Évi 8 ko-

ronát kivétel nélkűl áldozhatunk. Ezzel igazán tartozunk magunknak *Ürmösi* József: «igen örvendek az eszmének s ideje is, hogy ébredezzünk, bár hiszem, hogy még sokaknál nem fog pártolásra találni az eszme, *Barabás* István: «míg az egyház tudatára ébred kötelességének, a magam filléreivel készséggel járulok az indítvány megvalósításához. Ha valaki pap fia, nem lehet érdem. Csak 4-gyed évesnek adható, ha ilyen nincs, csatoltassék a pályadíj-alaphoz.» *Gálffy* Zsigmond: «igazán szerencsés gondolat szegény kezdő pályatársaink ilyetén fölsegélése. Bizonyára sok szegény ifjú fog iskolai tanulmányai végeztével hálásan visszagondolni arra . . . Oh vajha ne akadna táborunkban olyan lelkész, aki megtagadná filléreit a szent ügytől.“ *Sárosi* József: «gratulálok az eszméért Ezer üdv érette» *Kiss* Sándor: «Legyen jutalmul szegénysorsú jó ifjaknak. Isten segélye!» *Józan* Miklós: «Miután egy teljes konviktusi segélyt adok: azt hiszem ezalól fölmenthetem magamat» *Fazakas* Lajos: «Hogy ne járulnék hozzá, ha mint 8 gyermekes apa, aki segélyért folyamodik, főltünés nélkül adhat segélyt?» *Gál* Elek: Ámbár 100 koronával járultam a konviktusi alaphoz, kijelentem, hogy a 8 koronát meg fogom fizetni. Vajha többi paptársam is fölfogná a cél nemes és üdvös voltát. *Halmágyi* Károly: Én a legnagyobb készséggel és áldozattal hozzájárulok az üdvös célú nemes inditványhoz *Deák* Miklós: Szivesen küldöm, mert tudom, hogy székely ifjaink egytől-egyig rá vannak szorulva. Adja Isten, hogy szives felhivása sok székely szülő vállának könnyítse alig hordozható nehéz terhét! *Péter* Sándor «Hát ezt is szivesen adom. Ha Isten segít, egykoron még többet!» *Boór* Jenő: «Fenti összeget szives szeretettel küldöm» *Nagy* Béla: Én is legőszintébb örömmel járulok e pár koronával a segély alap javára. *Tibáld* József: «Habár későre is, van szerencsém küldeni ez összeget. Vajha egy lelkész se maradna ki az adakozók sorából. *Ajtay* János: Fenti összeget van szerencsém beküldeni, óhajtva, hogy e nemes mozgalom megteremje áldásos gyümölcsét egyházunk életére! *Kovács* Lajos: a fenséges eszméhez én is a legőszintébb örömmel járulok hozzá. Hogyne lennék hálás az iránt az intézet iránt, amely kebelén nevelt! *Katona* Ferenc: «Ismerve a szegénységet, csekély erőmhöz képest mindig szivesen segítek ott, ahol segítségre szükség van» *Páll* Ferenc: Szerencsés gondolat. Az eszmét üdvözlöm. *Szász* András: Az indítványhoz készséggel hozzajárulok s annak bizonyságául küldöm az első részletet.

Örvendetes dolognak tartjuk, hogy papságunk ifja s örege ily lelkesen fogja föl a papnövendékek s a papnövelés ügyét. Reméljük, hogy a kik még nem nyilatkoztak és nem is tettek, azok sem fognak elmaradni!

Tanítással foglalkozott több papnövendék: Nagy Dénes III. éves és Kiss Sándor II. éves a gymnasium I. és II. osztályában bibliatörténetet s Pap Gyula III. éves a városi iskolákban vallást. Magán úton: Veress György, Gálfi András, Kiss Sándor,

Szén Mihály, Bedő Gábor, Benczédi Pál, Bodoczi Sándor, Kiss Károly, Pap Zsigmond, Pethő Kálmán, Gyöngyösi Béla, Kisgyörgy Imre, Bartók Géza, Molnár Kálmán, Taar Géza, Török Sándor. A tanítványokkal foglalkozás gyakorlati értéke kétségtelen, mert az ismeretek fölújítására és bővítésére s azon kívűl a társadalmi érintkezésre jó alkalmat nyújt, de meg van az a hátránya, hogy rendes tanulmányaikra fordítható szabad idejüket nagyon megrövidíti.

A Murányi Farkas Sándor és neje Bányai Ágnes alapítvány 1904. évi 100 kor. jutalmát Balázs András hódmezővásárhelyi lelkész nyerte el.

E nagybecsű alapítvány 1894-ben tétetett és azóta a következők élvezték:

1896. *Nagy Lajos* hódmezővásárhelyi lelkész. Elhúnyt.
1898. *Nagy Béla* polgárdii lelkész.
1900. *Pálffy Ferenc* polgárdii lelkész.
1900. *Gálfy Zsigmond* hódmezővásárhelyi lelkész.
1901. *Barabás István* tordátfalvi lelkész.
1902. *Adámossy Gábor* hódmezővásárhelyi lelkész.
1903. *Ürmösi József* polgárdii lelkész.
1904. *Balázs András* hódmezővásárhelyi lelkész.

A theologiai szakkönyvtár gyarapítására, irodai és más szükségekre az E. K. Tanács 500 koronát bocsátott a P. I. Bizottsága rendelkezésére. Ebből a papnövendékek könyvtárának adtunk 51 k. 56 f.-t. A vásárolt könyvek kimutatása az önképzőkör jelentésében van. A theologiai szakkönyvtár részére *vásárolt könyvek:*

Dr. Konek Sándor. Egyházjogtan . . . . 1 drb.
Kossutány Ignác. Egyházjog . . . . 1 „
Stern Ábrahám. Héber nyelvtan . . . . 1 „
Kiepert. Atlas Antiquus . . . . 1 „
Daily Meditations . . . . 1 „
Unity (An organ of Reasonable Religion 1904. 4—12. sz.
Sunderland J. T. Travel and Life in Palestine 1901. 1 drb.
Stevens B. G. The theology of the New Testament. (International Theol. Libr.) Edinb. 1901. . . . 1 „
Drummond B. R. The Christology of the New Testament. London 1901. . . . . 1 „

Crooker J. H. Different New Test. views of Jesus. Boston 1891. . . . . 1 drb.
Armstrong A. R. The trinity and the incernation. London 1904. . . . . 1 „
Lázár István. Notata in Metaphysicam. (Kézirat.) . 1 „
Approbatarum Constitutionum regni Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum pars prima etc. (Kézirat.) . . . . 1 „
Addis W. E. Christianity and the Roman Empire 1893. London . . . . 1 „
Tarrant W. G. Our Faith. 1899. London . . . 1 „
Smith H. Pr. Old Testament History (Intern. Theol. Libr.) 1903. Edinburgh . . . . 1 „
Balogh Ferenc. Kellő világítás Kanyaró F. unitár. tört.-hez . . . . 1 „
Dr. Wekerle László. Kis Lexikon . . . . 1 „
Everett C. Ch. The psychological elements of religious faith. 1902. New-York . . . . 1 „
Fischer Church History . . . . 1 „
Moeller W. History of the Christian Church I—III. köt. London 1900. . . . . 3 „
Workman H. B. The Church of the W'est I—II. kötet . . . . 2 „
Workman H. B. The dawn of the Reformation. (Books for Bible Students) I—II. köt. . . . . 2 „
Seebohm Fr. The Era of the Protestant Revolution. (Epocs of Modern Hist.) London 1902. . . . 1 „
Kidd B. J. The Continental Reformation (Oxford Church Text Books) London 1902. . . . . . 1 „
Johnson A. H. Europe in the Sixteenth Century 1494—1598. London 1903. . . . . 1 „
Cheetham Church History . . . . 1 „
Rainy R. The ancient Church History (Internation. Theol. Libr.) Edinb. 1902. . . . . 1 „
Cheyne. Encyclopaedia Biblica I—IV. k. . . . . 4 „
Catechesis, seu brevis institutio de Religione Chistiana Secundum Unitarios. (Kézirat.) . . . . 1 „

Ágh István. Conspectus Articulorum Fidei Christianae. (Kézirat 1782.) . . . . 1 drb.
Szentábrahámi Mihály. Universae Theologiae Pars I. pars IV-ta. (Kézirat 1786.) . . . . 2 „

A házi rend megtartása általában kielégítő volt. A hallgatók egymásközt jó viszonyban élnek s csak azért volt néha panasz, hogy a dolgozó szobában, mivel dolgozó asztalaik (20 drb) közel esnek egymáshoz, a nyugodt tanulmányozás és magába mélyedés akadályozva van. A P. I. Bizottsága dékáni előterjesztésre tanulmányozás alá vette az ügyet s Pákey Lajos főmérnök készített egy tervet, mely szerint a háló- és dolgozó-szobák kétfelé választatnának háló- és dolgozó-szobákra s a dolgozó-szobák hat fülkére 3—4 hallgató részére. Ezt a tervet nem vihettük keresztül, mert nem bíztunk abban, hogy a kívánt helyzetet teljesen megteremtené. A tanévet az ügy tanulmányozására fordítottuk.

Fegyelmezés másadfokon egy pár esetben fordult elő. A papnövendékek magaviselete és szorgalma általában kielégítő volt s örömmel látja a hatóság, hogy mindnyájan igyekeznek a pályának megfelelő komolysággal végezni feladataikat.

Az intézet látogatói. Papnevelő-intézetünk helyiségeit a tanévben többben meglátogatták. Kiemeljük Street Kristóf Jakab scheffieldi angol unitárius lelkész látogatását, a mely 1904. junius 28-án történt. Street lelkész a dekán vezetése alatt megjárta helyiségeinket. A dolgozó szobában Kovács Lajos papn. angolul egy pár szóban üdvözölte, mire a vendég lelkes szép beszédben válaszolt és buzdította a papnövendékeket az unitárius vallásért való kitartó munkára és küzdelemre. — Az önképzőkör Servet ünnepélye október 23-án azzal lett nevezetessé, hogy a Fő Tanácsra összegyűlt esperes és lelkész urak mintegy 15-ön részt vettek benne s Lőrinczi István székelykereszturi lelkész e feletti örömének meleg szavakban adott kifejezést. — A márcz. 25-iki diákkongressus alkalmával a debreceni, sárospataki és kolozsvári ev. ref. theol. ifjak képviselői mintegy 15-ön meglátogatták a papnövendékeket és az intézetet. Ifjaink szívesen látták a látogatókat, kik kellemes érzéssel távoztak körünkből.

„Mózes András emlék-alap“. A kollégium igazgatósága néhai Mózes András lelkész és theol. tanár emlékének megörö-

kitésére alapítványt gyűjtött, a mely 813 kor. 66 fillér összegben gyümölcsözővé tétetett. Az alap kamatja 1905. január 1-vel használatba vehetővé vált s $^4/_5$-részben theologiai művek vásárlására, $^1/_5$-részben tőkésítésre fordítandó.

Főhatósági intézkedések.

564—904. sz. az E. K. Tanács Balázs Andrásnak adja a Murányi Farkas alapítvány 100 kor. jutalmát.

616—904. E. K. T. a patrocinium számadását jóváhagyja.

584—904. Dr. Boros György 5-ik korpótléka 1904. szept. 1-től kiútaltatik.

585—904. Az 1904/5. tanévre szóló tantárgyfelosztás jóváhagyatik.

633—904. E. K. T. közli azon határozatát, hogy az egyetemen tanuló papnövendékek helyett az egyetemi Mensa Academica díját a papnövendékek kötelesek fizetni.

708—904. Az E. K. T. kiútalja az egyetemi beiratási díjakat.

737—904. E. K. T. tudomásul veszi, hogy a f. tanévben Kovács János tanár az I. és II. éveseknek külön-külön fogja tanítni az angol nyelvtant s hogy dr. Boros György dékán a III. évesek tanítására ingyen vállalkozott.

738—904. Dr. Veress Lajosnak egy órai egészségtan tanításért jutalom utalványoztatik.

799—904. E. K. T. véleményt kér a papnövendékeknek németországi egyetemekre küldése iránt szóló indítványra.

830—904. E. K. T. Veress Györgyöt rendkivüli hallgatónak fölveszi.

948—904. E. K. T. a gazdasági oktatás ügyében jelentést kér.

979—904. E. K. T. értesít, hogy Csérer Lajos gazd. tanárt a minister előadás tartásával megbízta.

37—905. E. K. T. egyháztörténelmi tankönyv írása ügyében véleményt kér.

99—905. E. K. T. Kovács J. halála következtébem az angol ny. tanításáról a bizottság fölterjesztése alapján intézkedik.

168—905. E. K. T. örvendetes tudomásul veszi az unitárius papoknak a papnövendékek javára adott segélyét.

217—905. E. K. T. tanulók fegyelmi ügyében leír.

194—905. E. K. T. Berde Mózsa emlékének ápolása érdeké-

ben dékán indítványát „ez idő szerint fedezet hiánya miatt nem határozza meg."

331—905. E. K. T. Halmágyi János és Nagy Dénesnek a szakvizsgát szeptemberre engedélyezi.

349—905. E. K. T. a Bedő Albert pályadíjra beérkezett beszédeket birálatra kiadja a theol. tanároknak.

72—904. E. Fő Tanács 200 kor. segélyt utal ki fölszerelésekre.

II. Vizsgáló-bizottság.

Elnöke Mélt. és Főt. Ferencz József püspök úr, elnökhelyettes Nagy Lajos egyh. főjegyző.

Tagjai a kollegiumi felügyelő gondnokok: Fekete Gábor kir. táblai elnök, Kozma Ferenc kir. tanfelügyelő, dr. Kőváry László, Gál Jenő kir. tábl. tanácselnök, a papnevelő-intézetben működő tanárok, a kollégium igazgatója, dr. Gál Kelemen; az E. K. Tanácsból kiküldött bizottsági tagok: Mikó Imre, kir. tábl. biró, Molnár Sándor, az unitárius egyház jogtanácsosa, Végh Mihály egyházi és püspöki titkár.

III. A papnevelő-intézet bizottsága.

Elnök: Mélt. Fekete Gábor, koll. felügy.-gondnok úr; előadó dr. Boros György dékán; jegyző Csifó Salamon lelkész-tanár. Tagok a koll. f.-gondnokok, a koll. igazgató és a papnevelő-intézet tanárai.

IV. Tanári kar.

Ferencz József, unitárius püspök, kir. tanácsos, a II-od oszt. vaskorona-rend tulajdonosa, az unitárius vallásközönség összes tanintézeteinek főfelügyelője; az Egyházi képviselő- és Főtanácsok társelnöke, Kolozsvár szab. kir. város törvényhatósági bizottságának és iskolaszékének tagja, a Britt és külföldi unitárius Társulat lev. tagja stb. Tanított szónoklattant és szónoklati gyakorlatokat. Tanár 1857. óta.

Péterfi Dénes, kolozsvári lelkész, papn. int. rendes tanár, az unitárius főgimnáziumban, a kolozsvári tanítónőképzőben és

áll. felsöbbleányiskolában vallástanár, a Kolozsvár városi iskolaszék tagja, az unitárius egyházi iskolaszék elnöke, a Keresztény Magvető társszerkesztője stb. Tanított vallásbölcsészetet heti 3 órán. Tanár 1876. óta.

Dr. Boros György, papn. int. r. tanár, az északámérikai cambridgei Harvard-egyetem tiszt. hittudora, a papn. intézet dekánja, Kolozsvár szab. kir. város iskolaszékének tagja, Kertészeti egyesület alelnöke, Erd. Múzeum Egyletnek tagja, az International Council of Unitarians etc. intéző bizottságának tagja, az „Unitárius Közlöny“ szerkesztője, a theologiai önképzőkör védnöke, a vasárnapi vallásoktatás és az Elemi iskola felügyelője, a Dávid Ferenc Egylet titkára stb. Tanított: Hittant, bibliai bevezetést, ó-test. exegezist, héber és angol nyelvtant. Tanár 1879. óta.

Csifó Salamon, kolozsvári lelkész, papnev. int. r. tanár, a papnev. int. biz. jegyzője, gimnáziumi vallástanár, a kolozsvári tanítóképzőben vallástanár, az egyház pénzügyi és számvevő bizottságának előadója és számvevő, a Kolozsvár városi iskolaszék és az unitárius iskolaszék tagja, stb. Tanított: Egyetemes és unitárius egyháztörténelmet, papigondot és angol nyelvtant. Tanár 1903. óta.

Gálfi Lőrinc, tanított: Symbolika theologiát, l. a gimn. tanárok között.

Dr. Veress Lajos, tanított: egészségtant, l. a gimn. tanárok között.

Iszlai Márton, tanított: éneket és orgonát, l. a gimn. tanárok között.

V. A papnevelő intézet hallgatói.

A tanuló neve	Születésének éve	Születésének helye
I. évfolyam.		
Árkosi Tamás	1885	Szentmihályfalva
Bartók Géza	1886	Nagykede
Gálfi Mihály	1886	Mészkő
Gyöngyössi Béla	1885	Kálnok
Kisgyörgy Imre	1885	Bölön
László Balázs	1884	Sz.-Udvarhely
Molnár Kálmán	1886	M.-Szt.-Benedek
Péter Ödön	1882	Aranyosgyéres
Taar Géza	1885	Aranyosrákos
Telkes Béla	1884	Budapest
Török Sándor	1886	Nagyajta
Ütő Lajos	1885	Dombó
II. évfolyam.		
Bedő Gábor	1884	Kálnok
Benczédi Pál	1883	Bencéd
Kiss Károly	1883	Mezőszopor
Bodoczy Sándor	1882	Bágyon
Pethő Kálmán	1883	Szentgerice
Pap Zsigmond	1884	Bencéd
III. évfolyam.		
Gálfi András	1883	Sinfalva
Halmágyi János	1884	Torda-Tur
Kiss Sándor	1882	H.-Jánosfalva
V. Nagy Dénes	1883	Várfalva
Pap Gyula	1881	Nagy-Kadács
Szén Mihály	1881	Datk
IV. évfolyam.		
Dr. György János rk.	1879	Ikland
Veress György rk.	1883	Brassó

Statisztikai adatok.

A)	Nyelvismeret: csak magyarul beszél	magyarul és németül beszél	magyarul és oláhul beszél	magyarul, németül és angolul	valamely más nyelvet beszél	Összesen
1. Évfolyamon	10	1	—	—	1	12
2. „	5	—	1	—	—	6
3. „	5	—	1	—	—	6
4. „	—	1	—	1	—	2
Összesen .	20	2	2	1	1	26

B)	Az életkort tekintve							Összesen
	19	20	21	22	23	24	24-nél idősebb	
	éves							
1. Évfolyamon .	7	3	1	1	—	—	—	12
2. „ .	—	1	3	1	1	—	—	6
3. „ .	—	—	2	1	2	1	—	6
4. „ .	—	—	—	1	—	—	1	2
Összesen .	7	4	6	4	3	1	1	26

A szülők foglalkozása	I.	II.	III.	IV.	Összesen
	évesek				
Lelkész	3	1	2	—	6
Tanár	—	—	—	—	—
Orvos	—	—	—	—	—
Tanító	2	—	1	—	3
Birtokos és bérlő	—	—	—	1	1
Földmivelő	3	5	3	—	11
Tisztviselő	4	—	—	—	4
Kereskedő	—	—	—	—	—
Iparos	—	—	—	1	1
Összesen .	12	6	6	2	26

VI. A papnevelő intézetben előadott tárgyak.

I. évfolyamon.

Bibliai bevezetés, heti 4 órán. Geografiai, ethnografiai és historiai tájékozás Palestináról. A legendák értéke és a történelmi kibontakozás Israel őstörténelmében. A honfoglalás és az állammá alakulás. A héber bibliai irodalom forrásai, legrégibb termékei. A történelmi, prófétai és költői irodalom chronologiai rendben tárgyalva. Tanár: *dr. Boros György.*

A hittanhallgatók tanulmányt írtak „A szolga szerepéről II. Ézsaiásnál.“ Előadást tartottak kijelőlt tárgyakról.

Unitárius káté és hittanirodalom, heti 1 órán. A protestáns káté irodalom Magyarországon a XVI-ik százban. Unitárius hittani müvek. A *Catechismus ecclesiorum* stb. tanítása s Dávid Ferenc hittani irányelvei munkái alapján. A Dávid F. és Socinus-féle vitatkozás lényege. A *Consensus ministrorum* ismertetése. Az Enyedi és Válaszuti-féle liberalis irány. A szombatos fölfogás hatása a magyar káté irodalomra. A Kósa János Tordai és Radeczki-féle hittani irányok irodalma és összehasonlítása. Árkosi Benedek theologiája. Tanár: Ugyanaz.

Hébernyelv, heti 3 órán. A nyelvtan elemei. Fordítási és írási gyakorlatok Goldzicher-Ballagi tankönyve alapján. Tanár: Ugyanaz.

A szónoklattan elmélete, heti 1 órán. Tanár: *Ferencz József* unitárius püspök.

Keresztény egyháztörténelem, heti 3 órán. A németországi és schweizi reformatió. A reformatió elterjedése Európa államaiban. Az ezzel kifejlett egyházalkotmány, istentisztelet, keresztény élet, erkölcs és tudomány. A reformatió rajongó és tulzó pártjai. A katholikus keleti egyház története és térítésügy. A katholikus keleti és protestáns egyházak története Európa egyes államaiban Az egyházakban az alkotmány, tan, tudomány és élet fejlődése. Kisebb felekezetek és rajongó pártok keletkezése és története. Bölcsészet és deismus a 17. és 18. században. A felvilágosodás kora s annak befolyása az egyházra. Warga Lajos egyháztört. alapján. Tanár: *Csifó Salamon.*

Szónoklati gyakorlatok, heti 2 órán. 2—3 hetenkint egy egyházi dolgozat és rendre szónoklás, kisérve bírálattal. Tanár: *Ferencz József* unitárius püspök.

Egyházi ének és orgona, heti 2 órán. Az Iszlai-féle ének gyüjtemény összes darabjait földolgozták. Az orgonából a kezdők előgyakorlatokat, a haladók gyakorlatokat és énekdarabokat tanultak. Tanár: *Iszlai Márton.*

Angol nyelv. Heti 2 órán. A nyelvtan elemei Dallos angol nyelvtana alapján. Compositio. Tanár I. félévben: *Kovács János.* II. félévben: *dr. Boros György.*

Egyetemen heti 10 órán (lásd alább).

II. évfolyam.

Bibliai bevezetés, mint az I. éven.

Unitárius káté és hittanirodalom, mint az I. éven.

Keresztény egyháztörténelem, mint az I. éven.

Hébernyelvtan, heti 2 órán. Tárgy: Mondattan; rendhagyó ígék, gyakorlatok Exod I—V. Gen. I—IX. fordítása és magyarázata és a D. P. és J. írók összehasonlítása. Tanár: *dr. Boros György.*

Szónoklati gyakorlatok, mint az I. éven.

Egyházi ének és orgona, mint az I. éven.

Angol nyelvtan, heti 2 órán. Tanár I. félévben: *Kovács János,* II. félévben: *Csifó Salamon.*

Egyetemen 10 óra (lásd alább).

III. évfolyam.

Hittan. Heti 3 órán. Bevezetésül az újkori hittani intézetek. A hittan körébe eső főkérdések. Tanár: *dr. Boros György.*

Symbolica theologia. A magyarországi keresztény egyházak tanainak összehasonlító áttekintése elfogadott vallástételeik alapján. Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

Vallásbölcsészet. Heti 3 órán. Régi nagy vallásrendszerek. Kapcsolatban Müller Miksa, Introduction into the Srience of Religion olvastatása és értelmezése. Tanár: *Péterfi Dénes.*

Unitárius egyháztörténelem. III. éveseknek, első félévben heti 2 órán, a második félévben heti 1 órán. Az unitárius egyház megalapítása, terjedése, küzdelme, szenvedése és elnyomatása. Az egyház viszontagságai és újabb erősödése és történelme. Tanár: *Csifó Salamon.*

Papi gond. III. éveseknek, második félévben heti 1 órán. A papi gond meghatározása, célja, története, eszközei és irodalma. A lelkész jelleme, egyéni, családi és társadalmi élete, hiveivel és más felekezeti hivekkel szemben általános kötelességei. Hivatali eljárások. A lelkész különös kötelességei önmaga, családja, egyháza, a társadalom és haza iránt. Kötelességek egyes különös helyzetben levő hivek és más felekezeti hiveivel szemben. Tanár: Ugyanaz.

Angol szövegek fordítása és tanulmányozása, beszélgetési gyakorlatokkal. Heti 1 órán. Tanár: *dr. Boros György.*

IV. évfolyam.

Mindenben azonos a III.-al.

A Ferencz József tud.-egyetemen.

Az I—II. éves hittanhallgatók mint az egyetem bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karának rendes hallgatói hallgattak:

I. félévben:

Logika heti 4 órán. Tanár dr. Böhm Károly ny. r. tanár.
Hegel aestetikája heti 1 óra. Tanár ugyanaz.
Neveléstan heti 3 órán. Tanár dr. Schneller István ny. r. tanár.
Kánt a főiskoláról. Heti 1 óra. Tanár u. a.
Gyakorlati tanárképzés heti 2 órán. Tanár u. a.

II. félévben:

A philosophia történelme Thalestől Bacornig. Heti 3 óra. Tanár dr. Böhm.

Az alapphilosophia fő problemái. Heti 2 óra. Tanár u. a.
Neveléstan. Heti 3 órán. Tanár: *dr. Schneller István.*
Hazai állami tantervelméleteink alapvetése. Heti 2 órán. Tanár: Ugyanaz.

VII. A papnövendékek önképzőkörének 1904—905. évi működése.

Kiss Sándor első és Halmágyi János második félévi elnök jelentése.

A kör védnöki tisztjét ez évben is dr. Boros György dékán úr teljesítette. Védnök úr gyűléseinken rendesen megjelent s tevékeny részt vett a kör minden munkájában.

Alakuló gyűlését szeptember 10-én tartotta, védnök dr. Boros György úr elnöklete alatt. Megválasztatott: elnöknek Kiss Sándor III.; alelnöknek Halmágyi János III.; jegyzőnek Ütő Lajos I.; lapszerkesztőnek Benczédi Pál II.; segédszerkesztőnek Bodoczi Sándor II.; pénztárnoknak Szén Mihály III.; könyvtárnoknak Pap Gyula III.; laptárnoknak Árkossy Tamás I. Az első félév végén elnök és segédszerkesztő hivatalukról lemondván, elnöknek megválasztatott Halmágyi János III. s az így megüresedett alelnöki tisztet Nagy Dénes III. töltötte be; s főszerkesztő Taar Géza I.-t. választotta maga mellé társszerkesztőnek.

Tartatott 26 rendes, 4 rendkivüli és három díszgyűlés. A rendes gyűlések tárgya: szavalás, felolvasás, vitatkozás, bibliai tanulmány és szabad előadás. A szavalásban a tagok csaknem kivétel nélkül részt vettek.

Felolvasást tartottak: Kiss Károly II. Jókai „Egy az Isten“ című regényének ismertetése; Bedő Gábor II. „Ámos próféta, mint a népszabadság védője“; Szén Mihály III. „Hozseás próféta“ (szabad előadás); Veress György IV. „Szép Ilonka“, „Nem azok halnak meg“, „Bálteremben“ (költemények); Gálfi András III. „Jeremiás próféta élete és kora, különös tekintettel Izrael politikai viszonyaira“ (bibliai tanulmány); Kiss Károly II. „Bodnár Zsigmond és a szellemi haladás.“

Tartottunk ez évben 4 nagy vitatkozást. A vitatkozások tételei: 1. „*Helyes volna-e az, hogy papjaink csak két évi gyakorlat után lehetnének rendes lelkészekké?*“ A gyűlés a kérdésre nemmel felel, habár a gyakorlat szükségét hangsúlyozza. 2. „*A siroknak a halottak napján való kivilágítása helyes-e, vagy nem?*“ A gyűlés többsége a halottak napján való világítást nem ellenzi. 3. „*Melyik nagyobb ethikai hatalom: a jól kifejlődött estétikai*

érzék, vagy a valódi vallásos hit?" A gyűlés általános véleménye az, hogy a hit nagyobb ethikai hatalom, mint az estétikai érzék. 4. *„A passio éneklése fönntartandó-e továbbra is. Ha fönntartandó, milyen módosítással s ha nem, mi jöjjön helyébe?"* A passio fenntartandó új átdolgozással.

Díszgyűlést tartott a kör november 12-én Dávid Ferenc halála évfordulójának emlékére. Felolvasott: Bodoczi Sándor II. „Dávid Ferenc hatása a papokra és a népre." Szavaltak: Telkes Béla I. és Szén Mihály. Megünnepeltük Március tizenötödikét egy díszgyűlés keretében, melyen felolvasott: Árkossy Tamás I. „Mit kíván a haza a valódi honpolgártól!?" Beszédet tartott Bodoczi Sándor II. Szavalt: Gálfi András III. A „Jövendő" alkalmi számát felolvasta Taar Géza segédszerkesztő I. S itt emlékezem meg arról a kedves ünnepélyről, melyet Servét Mihály emlékezetére nagyszámú lelkész uraink jelenlétében, október 29-én tartott az Önképző-kör, a következő műsorral: 1. Török Sándor I. szavalja Rédiger Géza „Isten szava" című költeményét. 2. Benczédi Pál II. felolvassa „Servet Mihály reformátori működésének jelentősége" című pályanyertes dolgozatát. 3. Molnár Kálmán szavalja Ábrányi Emilnek „Keresem az Istent" című költeményét.

Tartatott mindkét félévben 1—1 nemes verseny. Az első félévi versenyen jegyzőkönyvi dicséretet Taar Géza első és Bedő Gábor második helyen nyertek; n második félévben a jegyzőkönyvi dicséretet Bodoczi Sándor II. nyerte.

Tartott a kör két díjas versenyt. Az I. félévi versenyen szavalatra ki volt tűzve: Vörösmarty Mihálynak „A vén cigány" című költeménye. A díjat Veress György IV. nyerte. A második félévi versenyre Párker Tivadarnak magyarra fordított beszédéből egy rész volt kitűzve. A díjat Bodoczi Sándor II. kapta. A díjak értékes könyvekben adattak ki.

Ez évben Önképző-körünk 5 pályatételt tűzött ki. Ez örvendetes eseménynyel kapcsolatban a kör köszönetét kifejezem Tiszt. *Végh Mihály* egyházi és püspöki titkár úrnak 10 korona adományáért, melylyel körünk iránti érdeklődését kimutatta s egy pályatétel kitűzését lehetővé tette. Nagy köszönettel tartozunk *Ürmösi József* homoródszentpáli és *Balázs András* hódmezővásárhelyi lelkész uraknak azon áldozatkész rokonérzésükért, hogy

20—20 korona díjat tüztek ki egy-egy általuk megjelölt pályatételre.

A pályadíj-alap VI-ik pályatételéül kitűzetett: „Servet Mihály reformátori működésének jelentősége.“ Pályadíj 30 kor. Beérkezett két pályamunka. Az 1. sz. jeligéje: „Teljes szívből akik bíznak . . . .“, a 2. sz. jeligéje: „Nagy a szeretet ereje.“ A díjat dr. Boros György tanár úr birálata alapján nyerte: Bencédi Pál II. Kiss Károly II. dolgozata dicséretre érdemesíttetett.

A közalap terhére a kör a következő bibliai tételt tűzte ki: „Jézus tanítása az Istenről, önmagáról és az emberről.“ Pályadíj 20 kor. Beérkezett egy pályamunka. Jeligéje: „Legnemesebb munka a földön az, ha az emberi szellemre felemelő befolyást gyakorolunk.“ A díjat nyerte Benczédi Pál II.

Ürmösi József homoródszentpáli lelkész úr által kitűzött tétel: „Jézus életéből készíttessék nyolc vasárnapi iskola.“ Pályadíj 20 kor. Beérkezett egy pályamunka. Jeligéje: „Az igazságot keresem én.“ 10 kor. jutalmat nyert Bodoczi Sándor II.

Balázs András hódmezővásá. helyi lelkész úr által kitűzött tétel: „Óda Dávid Ferenc halála évfordulójára.“ Pályadíj 20 kor. Pályamunka nem érkezett.

Végh Mihály egyh. és püspöki titkár úr adományához a közalap terhére 15 koronát csatolt és a következő történelmi pályatételt tűzte ki: „Egy XVII. századbeli unitárius író művének ismertetése, korrajzzal kapcsolatban.“ Pályadíj 25 korona. Pályamunka nem érkezett be.

A kör lapja: az „Egyházi Lap“ (megjelent 6 számban), e címen az I. félév végén megszűnt és a II-ik félévben „Jövendő“ (megjelent 5 számban) címmel jelent meg 11 számban. A lap tartalmának gazdagsága és terjedelme által fölülmúlta mindenik megelőzőt. Megjelentek benne alkalmi cikkek, költemények és más szépirodalmi termékek, egyházi dolgozatok, értekezések, népköltési gyűjtemények stb. Alkalmi cikkeket írtak: Benczédi Pál (6), Taar Géza (1), Halmágyi János (1), Kiss Sándor (1). Költeményeket írtak: Veress György (3), Taar Géza (9), Péter Ödön (5), Telkes Béla (1), Bodoci Sándor (2). Más szépirodalmi műveket dolgoztak: Veress György (4), Benczédi Pál (2). Egyházi dolgozatok: Veress György (4), Nagy Dénes (1), Gyöngyösi Béla

(1). Nagyobb önálló értekezéseket írtak: Halmágyi János (1), Árkossy Tamás (1), Gálfi András (2), Bodoczi Sándor (1), Kiss Károly (1), Nagy Dénes (1), Benczédi Pál (6). Népköltési gyűjteményeket közöltek: Ütő Lajos (3), Telkes Béla (2).

Az Önk. körnek ez évben a következő lapok jártak: Keresztény Magvető. (Szerk. ajándéka.) Unitárius Közlöny. (Szerk. ajándéka.) Pesti Napló. Ellenzék. Közlöny. Uj Idők. Kakas Márton. Vasárnapi Újság. Erdély (honismertető folyóirat). Protestans Szemle. Sárospataki Lapok. Theologiai Szaklap. Közművelődés. Sárospataki Ifjúsági Közlöny. Erdélyi protestáns Lap. Egészség. Család és Iskola.

Nevezetes mozzanat volt Önk. körünk életében az, hogy beléptünk az Országos Magyar Diák-Szövetségbe s Önképzőkörünk a debreceni ev. ref. főiskola zászlószentelésére képviselőűl küldötte Halmágyi János önképzőköri elnököt, aki az unitár. theol. ifjúság zászlószegét beverte a felavatott zászlóba.

Önképző-körünket, a Martineau születésének századik évfordulója alkalmából az Ő emlékezetére szentelt ünnepélylyel zárjuk be.

Műsor: 1. Énekel a papnövendékek dalköre. 2. Imát mond: Pap Gyula III. é. pn. 3. Ünnepélyt megnyitó beszéd, tartja: Főt. Ferencz József püspök úr. 4. Martineauról felolvas: Nagytiszt. Boros György dékán úr. 5. Szaval: Molnár Kálmán I. é. pn. 6. Solo, énekel: Kiss Sándor III. pn. 7. Elnöki jelentés, tartja: Halmágyi János önk. köri elnök III. é. pn. 8. Énekel a papnövendékek dalköre. 9. Elnöki bezáró.

Önképző-körünk könyvtára a következő művekkel szaporodott: *a)* Vásárlás útján: 1. Schiller Fr.: Költemények. Goethe: Faust. Szél Lajos: Vezérkönyv az életmentés és egészségtanhoz (2 példányban). 2. Az E. K. T. pénzsegélyéből a következő könyvek vásároltattak: Jókai: Egy az Isten. Dr. Böhm Károly: Ember és világa. Pokoly József: Az erd. ev. ref. egyház története (3 drb). Dr. Drummond H.: Természeti törvény a szellemi világban. Dr. Dodel: Mózes-e vagy Darwin? Cherbuliez: Művészet és természet. Emerson: Az emberi szellem képviselői. Dr. Pollák Miksa: Arany János és a biblia. Horváth Cyrill: A régi magyar irodalom története.

b) Ajándékozás útján: 1. *Székely József:* „Nagykunsági dalbokréta." „Költemények, dalok." (Szerző ajándéka.) 2. *Gábor Dénes kökösi tanító úr:* Simó: Unitárius szószék. Énekes könyv és Ditséretek. Imádságos könyv 1754-ből. 3. *Dániel Gábor főgondnok úr:* A vargyasi Daniel család közpályán és a magán életben. A vargyasi Daniel család eredete. 4. *Sharpe Emilia kisasszony:* The new Testament. Unitarian Churches. Voices of prayer. The hungarian unitarians. Socinus Faustus. Theodor Parkers experience! 5. *Pesti Napló:* A magyar festőművészet albuma. 6. *Ferencz József püspök úr:* Vallás és szabadság. 7. *Dr. Boros György dékán úr:* Gannet-Boros: Az édes otthon. Dr. Boros: Jó gyermek könyve. Dr. Martineau: A keresztény hit öt pontja. 8. *Dr. Tornyos Ödön ajándéka:* Vasárnapi Ujság 1865. évf.

Pályázathirdetés.

1. *Unitárius irodalomtörténeti pályázat.*

Dr. Boros György dékán és egyl. védnök úr pályázatot hirdet: Pályadíjul kitűzök 25 koronát azon papnövendék megjutalmazására, a ki valamely unitárius egyházi író ismeretlen munkáját vagy papi dolgozatait fölkeresi és megismerteti.

Ha az ismertetett mű theologiai értekezés, vitairat, vagy bibliamagyarázat, elégséges, ha csak egyet mutat be. Ha egyházi vagy halotti beszédeket ismertet, legalább tiz drb. szükséges, hogy sikerrel versenyezhessen.

Pályázó köteles kimútatni, hogy az ismertetett mű *unitárius író eredeti munkája,* köteles közölni az íróra vonatkozó életrajzi adatokat s igazolni, hogy az író ezen műve nyomtatásban nem jelent meg és ismertetve nem volt.

Célom, hogy papnövendékeink nyomozzák és kutassák föl régi papjaink és tanáraink ismeretlenül lappangó dolgozatait s ismertessék meg egy-egy elfeledett tehetséges és munkás emberünket.

Csakis 1850 előtt élt írók művei jöhetnek tekintetbe.

A pályázat határideje 1906 május 1-ső napja.

Kolozsvár 1905 május 28.

Dr. Boros György.

2. *Balázs András* hódmezővásárhelyi lelkész úr 20 kor. pályadíjára föladatául kitűzzük: „A szombatosság és annak hátrányai az unitárius vallásra a XVI—XVII. sz.-ban.“ Határidő 1906. máj. 5.

3. *Végh Mihály* egyh. és püspöki titkár úr 10 kor. adományából, ehez csatolva a közalap 15 koronáját, a kör egy 25 koronás történelmi pályatételt tűz ki: „Egy XVII. százbeli unitárius író műve ismertetendő, korrajzzal kapcsolatban.“ Határidő 1906. május 15.

4. *„Jób.“* Bibliai tanulmány. Jutalma 20 kor.

5. *Mária Terézia* egyházpolitikája és annak következményei az unitárius egyházban. Jutalma 30 kor.

Halmágyi János,
az önk.-kör elnöke

VIII. Pályázat.

A Murányi Farkas Sándor és neje *Bányay Ágnes* 2000 koronás alapítványára pályázat hirdettetik az alapítvány 1904. évi kamatjából egy 100 kor. pályadíjra.

Föltételek. 1. Pályázhatnak oly unitárius lelkészek és lelkész jelöltek, akik az 1904. és 1905. évben léptek a lelkészi pályára, vagy akik lelkészi állásukat még nem foglalták el ugyan, de a püspöki kinevezést már megkapták.

2. Ez a pályázat 9-ik pályázat lesz. Az alapító-levél 5-ik pontja értelmében előnyben részesül, aki a tehetség némi jelével a hazafias költemények írásában már kitűnt.

3. Pályázó köteles írásban folyamodni a jutalomért. A folyamodást föl kell szerelni szigorlati bizonyítvánnyal, kinevezési okmánnyal és nyomtatásban vagy írásban levő dolgozatokkal és a theologiai önképzőkörben végzett munkálkodás hiteles kimutatásával. A dolgozatok tisztán leírva és összefűzve melléklendők.

Az összes folyamodók között előnyben részesűlnek, ha a föltételeknek különben is megfelelnek, a *kolozsi Farkas Mihály egyenes leszármazói.*

4. Arra az esetre, ha a 2. pont alatt körűlírt föltételeknek megfelelő pályázó nem találtatnék, pályázhatnak azok is, akik még nincsenek kinevezve, ha számíthatnak arra, hogy legalább

egy év alatt ki fognak neveztetni. Az ilyeneknek a jutalom csak akkor fog kiadatni, mikor a püspöki kinevezést benyújtják.

5. A nyílt pályázatok az Unitárius Papnevelő Intézet dékánjához f. évi jun. 30-ig nyúltandók be.

6. A pályázatok a Papn. Int. bizottsága elébe fognak terjesztetni, ennek lévén tiszte a megvizsgálásról és javaslattételről gondoskodni. A pályadíjak kiadása, vagy ki nem adása fölött az E. K. Tanács határoz.

7. A pályadíj, amennyire lehetséges. a nyertesnek ünnepélyesen fog átadatni. A pályázat eredménye és a pályadíj nyertesének neve az Alapítványi Emlékkönyvbe fog bevezettetni.

Az Unitárius Papnevelő Intézet Bizottsága határozatából.

Dr. Boros György,
dékán.

IX. Értesítés.

I.

A Papnevelő Intézet bizottsága az *1905. évi* szeptember hónapban tartandó szakvizsgálatra írásbeli föladatokul kitűzte a következő tételeket:

a) Vallásbölcseletből: A buddhizmus és kereszténység összehasonlítása a gyakorlati életre való hatásra nézve.

b) Bibliai tanulmányokból: Az újabbkori bibliamagyarázat terén elért eredmények hatása a dogmai fogalmakra.

Az *1905/6. év* második felében tartandó szakvizsgálatra kijelöltetnek a következő tételek:

a) A bibliai tanulmányokból: „A papi törvény befolyása a zsidók életére és irodalmára."

b) Egyháztörténelemből: „A protestantizmus állapota Erdélyben és Magyarországon I. Lipót alatt.

II. *A Papnevelő Intézetbe fölvétel ügyébeu.*

1. A Papnevelő Intézetbe gimnáziumi érettségi vizsgálatot tett ifjak saját írásbeli folyamodásuk alapján vétetnek föl. A folyamodás mellé csatolandó *keresztlevél, érettségi bizonyítvány, szülői*

nyilatkozat, melyben a szülő (vagy gyám) kijelenti, hogy fia az ő tudtával és beleegyezésével lép a papi pályára; s egyszersmind kötelezi magát abban az esetben, ha fia a papi pályára készűlést félbeszakítaná, az egyetemre helyette befizetendő díjaknak az egyház közpénztárába visszafizetésére. Ezen nyilatkozatot a szülő illetékes lelkészével köteles aláíratni és pecsétjével hitelesíttetni. (Ezen nyilatkozathoz minta a dékáni hivatalban kapható.)

2. Olyan folyamodók, akiknek érettségi bizonyítványuk görögpótló tárgyakra szól, csak rendkivűli hallgatóknak vétetnek föl egy évre, mi alatt görögből kötelesek érettségi vizsgát tenni.

3. Minden folyamodó köteles fölsorolni, hol végezte a gimn. osztályokat. A kik az érettségi bizonyítványt nem a megelőző évben szerezték, kötelesek okmánynyal igazolni, hol és mivel foglalkoztak.

4. A folyamodás és a már korábban fölvett hallgatók *jelentkezése* julius 15-ig a dékáni hivatalhoz benyújtandó.

5. Fölvételre mindenik hallgató köteles személyesen jelentkezni a dékánnál szept. 8—9. napjain délelőtt. A dékán fölvételi igazolványa nélkül senki sem foglalhat helyet sem a dolgozó-, sem a háló-termekben s nem étkezhetik a konviktusban.

6. Az intézet a hittanhallgatókat ellátja lakással, fűtéssel, világítással, rendelkezésükre bocsátja a dolgozó- és olvasótermet, fürdőszobát.

7. Mindenik hallgató köteles beíratkozáskor 2 kor. könyvtári-, 4 korona fürdésdíjat a dékánnál befizetni. Minden rendes hittanhallgató tandíjmentes. Mindenki köteles az intézetben lakni.

8. A hittanhallgatók a kollégium konviktusában, mint asztalfők a többi tanulókkal együtt étkeznek. A konviktusi díj 210 korona egész évre, melyből 10 kor. terítékdíj és 40 kor. két havi konviktusi díj *a belépéskor kifizetendő és a dékánnál nyugtával igazolandó.* A konviktusi többi díjak nov., jan., márc., május hónapok 5-ig 40—40 koronánként fizetendők.

9. Konviktusi egész vagy fél kedvezményért a jelentkezéssel egyidejűleg lehet folyamodni. A kedvezmény megnyerésénél előnyben részesűlnek azok, akik kifogástalan magaviseleten és szegénységen kivűl, igazolják, hogy az *alapvizsgát* már letették, akik *jelesen colloquáltak* és az első fölvételkor azok, *akiknek*

érettségi bizonyítványuk jeles vagy jó. A nyert kedvezményről a folyamodók előre értesíttetnek.

10. A konviktusnak mindenki köteles tagja lenni, kivéve azokat, akik családjuknál, vagy tanítványaik szülőinél ellátásban részesűlnek. Erről a dékán a beíratkozáskor értesítendő.

11. Magántanulásra engedélyt kivételesen az E. K. Tanács ad a P. I. Bizottság meghallgatása után.

12. Az I—II. évi hallgatók kötelesek a Ferenc József tudomány-egyetemre beíratkozni s ott a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karnál legalább tiz órát hallgatni. Az egyetemi díjakért az E. K. Tanácshoz folyamodni lehet. A folyamodások a dékánhoz nyújtandók be a jelentkezéskor.

13. Végzettek jogosítva vannak az internátusban lakni, de ez iránt julius 15-ig írásban kell folyamodni.

Dr. Boros György,
dékán.

V.

Főgimnáziumi tanári testület.

1. ***Dr. Gál Kelemen,*** bölcseletdoktor, a kollégium igazgató-tanára, az internátus felügyelője, a Magyar Filozófiai Társaság, az Egyetemes Filológiai Társaság, az Országos Középiskolai Tanáregyesület, a Magyar Paedagogiai Társaság, az Erdélyi Múzeum-egylet, az E. K. Tanács tagja. Tanított német nyelvet az V., VIII. osztályokban, vezette az oráció-gyakorlatokat heti 8 órában. Tanít 1891 óta.

2. ***Dr. Barabás Ábel,*** végzett tanárjelölt, helyettes tanár. Tanított magyart a IV., németet a III—IV., VI—VII. o.-ban heti 17 órában. A IV. o. főnöke. Tanít 1903 óta.

3. ***Csifó Salamon,*** theologiai r. tanár. Tanított vallástant az V—VI. o.-ban heti 4 órában. Tanít 1903. szept. 1 óta.

4. ***Gálfi Lőrinc,*** rendes tanár, a kolozsvári tanári kör tagja. Tanított görögöt a VI—VIII. osztályokban, görög pótló irodalmat az V. osztályban, heti 17 órában. A VI. o.-ban a görög tanításánál gyakorló-tanár volt *Kegyes* István végzett tanárjelölt. Tanít 1892 óta.

5. ***Hidegh Mihály,*** rendes tanár, a VIII. o. főnöke, a természettani szertár őre. Tanított mennyiségtant a VI., VII., VIII. és természettant a VII—VIII. osztályokban, heti 17 órában, gyorsírást az önkéntes tanulóknak heti 2 órában. Tanít 1899 óta.

6. ***Iszlai Márton,*** az unitárius elemi leányiskola igazgató-tanítója, a vasúti dalkör karnagya. Tanított műéneket az I—VIII. osztályokban, egyházi éneket az I—V. o.-ban és az orgonázást III—V. o.-ban, heti 9 órában. Tanít 1888 óta.

7. ***Kanyaró Ferenc,*** rendes tanár, a kolozsvári tanári kör, a Magyar Néprajzi Társaság, az Erdélyi Múzeum-egylet, az Egyetemes Filológiai Társaság tagja. Tanított magyar nyelvet a VI.,

VII., VIII. o.-ban, bölcselettant a VIII., görög pótló irodalmat a VI. és VIII. o.-ban heti 17 órában. Tanít 1886 óta.

8. ***Kiss Ernő dr.,*** rendes tanár, a IV. o. főnöke, a tört.-filol. szertár őre, az igazgatósági ülések jegyzője. Tanított magyart a II., latint II. és IV. o.-ban heti 17 órában. Tanít 1901 óta.

9. ***Kiss Sándor*** III. éves papnövendék. Tanított vallástant az I. o.-ban heti 2 órában.

10. ***Kovács János,*** rendes tanár, a Brit és külföldi Unitárius Társulat levelező, az Erdélyi Múzeum-egylet tört.-, nyelv- és bölcs. szakosztályának, a kolozsvári tanári kör tagja, a kolozsvári angol társalgó kör elnöke, a Ferenc József tud.-egyetemen az angol nyelv előadója, a Keresztény Magvető társszerkesztője. Tanított történetet a IV—VIII. o.-ban, heti 15 órában, angol nyelvet az önkéntes tanulóknak 2 csoportban heti 2 órában. Tanított jan. 26-ig. Tanít 1872 óta. Halála után, febr. 1. óta tárgyait tanítják *Kanyaró* Ferenc a történetet a VIII., *Szentmártoni* Kálmán végzett tanárjelölt az V—VII. történetet, VI. o. pótlóirodalmat és *Kelemen* Lajos végzett tanárjelölt a IV. o.-ban történetet.

11. ***Kovács Kálmán,*** h. tanár, az I. o. főnöke, a felső-osztályúak olvasó-egyletének vezetője. Tanított magyart, latint az I., görögöt az V. és történetet a III. o.-ban heti 19 órában. Tanít 1904 óta.

12. ***László Gyula,*** okl. torna-tanár, a kolozsvári tanári kör, a Magyarországi Tornatanárok egyesülete és az országos tornaszövetség tagja, a kolozsvári Athletikai Club művezetője. Tanított testgyakorlatot az I—VIII. o.-ban heti 16 órában, olaszvívást az önkéntes tanulóknak heti 3 órában, vezette a játék-délutánokat négy csoportban. Tanít 1899 óta.

13. ***Major Sándor,*** végzett tanárjelölt, helyettes tanár, a II. o. főnöke, az alsó oszt. olvasó-egyletének vezetője. Tanított mennyiségtant az I—V. o.-ban, heti 17 órában. Tanít 1900 óta.

14. ***Márkos Albert,*** ideiglenes r. tanár, a III. o. főnöke. Tanított magyart a III., V., latint a III., VI. o.-ban heti 18 órában. Tanít 1898 óta.

15. ***Nagy Dénes,*** III. éves papnövendék. Tanított vallástant a II. o.-ban heti 2 órában.

16. ***Nagy Gyula,*** rendes tanár, a rajzszertár őre. Tanított

rajzoló geometriát I—IV. o.-ban, görög pótló rajzot V—VIII. o.-ban, szabadkézi rajzot az önként ajánlkozóknak, heti 18 órában. Tanít 1880 óta, főgimnáziumunknál 1891 óta.

17. ***Nyiredy Géza,*** bölcselet-doktor, rendes tanár, az V. o. főnöke, a természetrajzi szertár őre, az ifjúsági dalkör és Apolló-kör vezetője, a kolozsvári gyógyszerész-gyakornoki tanfolyam vezető-tanára. Tanított földrajzot a III. o.-ban, természetrajzot az I., II., IV., V , VI. o.-ban heti 15 órában. Tanít 1889 óta.

18. ***Pálfi Márton,*** rendes tanár, a VII. o, főnöke, a Kriza-önképzőkör vezetője, a kollégiumi nagy könyvtár őre. Tanított latin nyelvet az V., VII., VIII. o.-ban, görög pótló irodalmat a VII. o.-ban heti 18 órában. Tanít 1897 óta.

19. ***Péterfi Dénes,*** teológiai rendes tanár és lelkész. Tanított vallástant a VII., VIII. o.-ban heti 4 órában. Tanít 1873 óta.

20. ***Raffaj Károly,*** végzett papnövendék, internátusi felügyelő. Tanított vallástant a III., IV. o.-ban heti 4 órában. Tanít 1903 óta.

21. ***Régeni Áron,*** okl. néptanító. Tanított szépírást az I., II. o.-ban heti 2 órában. Tanít 1901 óta.

22. ***Strachal Ferenc,*** szaktanító. Tanított zenét az Apolló-kör tagjainak. Tanít 1895 óta.

23. ***Szentmártoni Kálmán,*** végzett tanárjelölt, óraadó tanár. Tanított földrajzot az I., II. o.-ban 6 órában. Tanít 1904 óta.

24. ***Veress Lajos,*** orvos-doktor, óraadó tanár, iskolai orvos. Tanított egészségtant a VII. o.-ban heti 2 órában. Tanit 1889 óta.

Felekezeti hitoktatók.

1. ***Tárkányi György,*** az ev. ref. főgimnázium hittanára. Tanította az ev. ref. vallású tanulóket.

2. ***Grátz Mór,*** ág. ev. lelkész,

3. ***Turcsányi Gyula,*** ág. ev. hitv. lelkész,

4. ***Hantos Gyula,*** hitoktató. Tanították az ág. ev. vallású tanulókat.

5. ***Komáromy Dezső,*** róm. kath. hittanár,

6. ***Ross Lajos,*** róm. kath. hittanár. Tanították a r. kath. vallású tanulókat.

7. *Dr. Pap Florián,* gör. kath. hitoktató. Tanította a gör. kath. vallású tanulókat.

8. *Jantea Márk.* Tanította a gör. keleti vallású tanulókat.

9. *Eisler Mátyás dr.,* a neológus izr. hitközség főrabbija, és Zádor Benő hitoktató,

10. *Löffler Vilmos,* az orthodoxus izr. hitközség hitoktatója. Tanították az izr. vallású tanulókat.

Intézeti szolgák.

Veress József 1901. szept 1. óta 1904. okt. 1-ig, *Orbók Elek* 1905. márc. 31-ig, ápr. 1-től *Fóris István.*

Istvánffy Sándor 1901. okt. 1. óta, kapus 1903. szept. 1. óta.

Raffaj Zsigmond 1902. ápr. 1. óta.

Szász Dénes 1902. szept. 1. óta.

Fazakas Péter 1903. szept. 1. óta.

Intézeti gépész:

Leitner Sándor 1901. szept. 1. óta.

VI.

Tanárok irodalmi munkássága.

Dr. Barabás Ábel. *Debreczeni Márton* (Budapesti Hirlap 1904. augusztus). *Kolozsvár és a zene* (Felolvasás az „Apolló-kör“ 1904. decemberi estélyén, megjelent az „Ujság“-ban, majd különlenyomatban). *Makrays Liedertrilogie.* Aus dem ungarischen übersetzt von *Babes.* Mit Einleitung herausgegeben von *Karl Schreiber* (Weimar), Verlag von Strecker und Schröder, Stuttgart 1905. (A szerző a „Renaissance a dalköltészetben“ című műve egy részének német kiadása.)

Dr. Boros György. *A japánok újabbkori vallásos életéről és működéséről* (Ellenzék). *Keller Helén mint baccalaureus* (Vasárnapi Ujság). *Unitárius önérzet* (Unitárius Közlöny). *Az unitárius pap* (U. K.). *Nyitott levelek a bibliáról* (U. K.). *November 15.* (U. K.). *Husz év képe a Dávid Ferenc-Egylet életéből* (U. K.). *Az apostol híve* (Nők Világa). *A Rockefeller kastélya körül* (Ellenzék 1905.). *Igaz mondás és jobb kéz. Kovács János* (nekrolog). *A szív. A család becsülete. Ünnepeljetek, lesz feltámadás. Az ifjú lelkipásztor eszménye* (tanévet megnyító értekezés, 1903/4. Értesítő). *Helyzetünk és jövőnk* (tanévet megnyító értekezés. Értesítő 1904/5.). Is ours an Established Church? (levél az Inquirerhez.) Újévi cikk az Inquirerben. *Dr. Martineau.* (Értekezés az évzáró ünnepélyen). Önállóan megjelentek: *Keller Helén önéletrajza* az angol eredetiből átdolgozva. Kiadta a Franklin társulat. *Jó gyermek könyve.* 1. és 2-ik köt. Tankönyvek az 1. és 2. el. osztályok valláserkölcsi oktatásához. (2-ik lényegesen átdolgozott kiadás.)

Csifó Salamon. Hazafiság a nők kezében. (Ujság 1904.) Bizalmunk forrása (felolv.) Megújult érdeklődés a középkori valláseszmék iránt (angolból). Vallás és szabadság.

Dr. Gál Kelemen. Vallás és szabadság. Kolozsvár, 1904 c. kötetben a következő fordítások németből: 1. Az őskeresztény hit Krisztusa vallástörténeti világításban (Pfleiderer). 2. Aggodalmak és remények a vallási kérdés tekintetében Németországon (Dr. Schieler). 3. A szabadelvű kereszténység fejlődése a német Svájcban (Schoenholzer). 4. Új positiv hitcikkelyek szükségessége (Andresen). Kovács János emlékezete. Unitárius Közlöny. 1905. 3. sz. Magyarország közoktatásügye az 1903. évben. Keresztény Magvető. 1905. 2. fűz. Az akarat kérdésének történetirodalmából. (Könyvismertetés.) U. o. Régi dolgok. U. o. Vallás és tudomány. Unitárius Közlöny. 1905. 4. sz. Kovács János emlékezete. Felolvasás a kolozsvári középiskolai tanári kör ápr. 1. ülésén. E felolvasás megjelent (némi változtatásokkal) ez Értesítőben. A régi diákéletről. Ker. Magvető 1905. 146—158. l. Több kisebb cikk a Keresztény Magvető ez évfolyamában. Beszéd Boros Sándor néhai igazgató sírkövének felavatásán. Unitárius Közlöny. 1904. 186. l.

Kanyaró Ferenc. Apró cikkek a Keresztény Magvetőben. Kéziratban: *Dávid Ferenc élete.* Ennek VIII-ik részét felolvasta Perczelné Kozma Flóra nagyasszony a budapesti Dávid F.-egylet felolvasásán.

Kelemen Lajos. A marosvásárhelyi szabók számadáskönyveinek krónikás adatai. (Erd. Múz. 1904. 9. fűz.) A kolozsvári Bethlen bástya történetéhez. (Erd. Múz. 1905. 2—3. fűz.) Erdély a Frőlich Dávid földrajzában. (Felolvasás a D. F. E. ifjúsági körében.) Oklevél publikációk és kisebb cikkek a Genealogiai Fűzetek 1904. és 1905. évi folyamában. Dolgozótársa a Gen. Fűz. címereslevélkiadványának.

Dr. Kiss Ernő, a Erd. Múzeum-Egylet szakosztályának választmányi, a bpesti Phil. Társ. r. tagja. — *Inséges esztendők.* (Magy. Gazdaságtörténelmi Szemle.) *A stilisztika tanításáról* (Orsz. Középisk. Tanáregyesületi Közlöny 1905. 28, 29.) *Himfi dalai.* (Bevezető az ifjúsági színielőadásokhoz.) Nemzeti Hirlap 1904. 198.) Az ember tragédiája (Bevezető az ifjúsági színielőadésokhoz.) Dolgozótársa az Akadémia Nagy Szótárának. Ismeretterjesztő előadást tartott az iparos segédmunkások részére *A védegyletről.*

Dr. Nyiredy Géza. *Titrimetria.* Tankönyv orvos- és gyógy-

szerészettanhallgatók részére. (8 ív terjedelemben, ára 5 korona. Nyom. Gámán J. örök. Kolozsvár.) Jelentés a gyógyszerész gyakornoki tanfolyamról. (Gyógyszerész Hetilap.) Véleményes jelentés a magyar lisztek vizsgálatáról. Több apró közlemény a szaklapokban.

Pálfi Márton. *Kolozsvári Glosszák* I. (Nyelvészeti Tanulmányok I. kt.) *„Emberbutítás a középiskolában.“* (Válasz Méray-Horváth Károlyhoz. Nemzeti Iskola 1904. évf.) *A cigány.* (Bevezető értekezés ifjúsági szinházi előadáshoz. Nemzeti Hirlap II/30.) Nyelvészeti cikkek a Magyar Nyelvőrben (*Az articulus magyarjai. Férjhez ment nők neve. A Nyelvtörténeti Szótárhoz.*) és a Magyar Nyelvben *(Rovás).*

Szentmártoni Kálmán. II. Rákóczi Ferenc politikájának vezéreszméi. Kolozsvár, 1904. Üdvözlő beszéd a D. F. E. XX-ik közgyűlésén. (Unitárius Közlöny 1904. 12. sz.) II. Rákóczi Ferenc mint író. (Rákóczi Album. Kiadja az „Egyetértés.“ 1904.)

VII.

Végzett tananyag az 1904—1905. iskolai évben.

I. osztály.

Osztályfő: *Kovács Kálmán.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Csifó Salamon: Bibliai történetek. Ó-szövetségi rész. A bibliából megfelelő részek olvasása.
Tanító: *Kiss Sándor.*

Magyarnyelv. Heti 5 órán. Kk. Halász Ignác: Magyarnyelvtan mondattani alapon II. kiadás és dr. Badics Ferenc: Magyar olvasókönyv, I. k., IV. kiadás. A mondatok. Az egyszerű mondat fajai, fő- és mellékrészei. Beszédrészek. A szók alkata, szótagok, hangok. A mondatrészek: alany és állítmány. Igeragozás. A tárgy, határozó, jelző. Olvasmányok elbeszélése és értelmezése. Versek szavalása. Nyelvtani elemzés olvasmányok alapján. Helyesírási gyakorlatok. Két hetenként egy írásbeli dolgozat.
Tanár: *Kovács Kálmán.*

Latin. Heti 6 órán. K. k. Dr. Csengeri János: Latin olvasókönyv és nyelvtan III. kiadás. Hangok és betűk, Névragozások. Melléknevek fokozása. Számnevek. Névmások, Est ige. Igék ragozása cselekvő alakban. Fordittattak az 1—18. és 21, 30, 32, 33 gyakorlatok a hozzájuk tartozó gyakorló mondatokkal együtt. Az 1—4, 5, 7 és 21 gyakorlat könyv nélkül is. Két hetenként egy írásbeli dolgozat.
Tanár: *Kovács Kálmán.*

Földrajz. Heti 3 órán. K. k. Simonyi Jenő dr.: Földrajz I. r. Harmadik javított kiadás. Földrajzi előismeretek. Magyarország részei, hegy- és vízrajza, politikai felosztása, mezőgazdasága, állattenyésztése, bányászata, ipara, kereskedelme. Magyar-

ország lakossága faj és vallási tekintetben. Magyarország hegy-, vízrajzának és vármegyéinek a táblára, térképre való rajzolása.

Tanár: *Szentmártoni Kálmán.*

Természetrajz. Heti 2 órán. K. k. Paszlavszky József: Kis Természetrajz I. rész.

Bevezetés: A természet. A természet három országa. A négy évszak. Az *Ősz.* A különböző gyümölcsök ismertetése: szilva, őszi barack, mandula, dió, alma, körte, citrom, narancs, szőlő, ugorka, paszuly, repce, vadgesztenye, mérges maszlag, kerti mák, mogyoró, tölgyfa, makk, fenyő toboz. A termés szerepe a növény életében. Házi állatok: kutya, macska, ló, szarvasmarha, szamár, házi sertés, júh, kecske.

Tél. Lucfenyő és fenyvesek. A ház környékén előforduló állatok. A házi egér, vándor patkány, denevér, vakondok, tüskés disznó, görény, menyétke. A mezőn előforduló állatok: nyúl, hörcsög, ürge. Az erdőn előforduló állatok: farkas, róka, vadmacska, hiúz, mókus, szarvas, vidra.

Tavasz. Mogyoróbokor, kikeleti hóvirág, somfa, odvas keltike, nagy kökörcsin, sárga tyúktaréj, piros holt csalány, adonisz virág, saláta boglárka, mocsári gólyahír, ibolya, fürtös gyöngyike, ernyő madártej, kankalin, gyöngyvirág, Salamon pecsétje, orgona, aranycső, akác, gyermek láncfű.

Házi szárnyasok: Tyúk, galamb, kacsa, lúd ismertetése.

Tanár: *Dr. Nyiredy Géza.*

Mennyiségtan. Heti 4 órán. K. k. Gerevich-Orbók Számtan. A számok írása. Alapműveletek egész számokkal. Méterrendszer és hazai pénzrendszer ismertetése. Tizedes törtek. Alapműveletek tizedes törtekkel. A számok szerkezete. Közönséges törtek. Alapműveletek közönséges törtekkel. Havonként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Major Sándor.*

Rajzoló mértan. Heti 3 órán. K. k. Horti Henrik: Rajzoló geometria. Pont, vonal és szög, ezek mérési viszonyai. Síkidomok, háromszögek, négyszögek és szabályos négyszögek. Symmetrikus idomok. A kör, az ellypsis. Az idomok kerűletének és terűletének mérése. Az idomok hasonlósága, egyenlősége és egybevágósága. Sík disztímények készítése eszközökkel.

Tanár: *Nagy Gyula.*

Szépírás. Heti 1 órán. Vajda Pál Szépírási mintái nyomán magyar kis és nagybetűk, szavak és mondatok írása.

Tanító: *Régeni Áron.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Fegyelemhez és rendhez való szoktatás. Rendgyakorlatok: Állások, igazodás, fedezés, fordulatok, arcsor, oldalsor, szakasz-alakítás, járás, rendek és kettős rendek helyből. Szabadgyakorlatok: 2—4 ütemes taggyakorlatok fabottal és anélkül. Szergyakorlatok: Alapgyakorlatok az összes szereken. Gyakorlatok a szabadban: ugrások különféle nemei és futás. Játékok: Kör- és labdajátékok. Tanár: *László Gyula.*

II. osztály.

Osztályfő: *Major Sándor.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Csifó Salamon: Bibliai történetek. Újszövetségi rész. Az apostolok cselekedetei. Megfelelő bibliai történetek olvasása. Tanító: *Nagy Dénes.*

Magyar nyelv. Heti 5 órán. K. k. Dr. Halász Ignác: Magyar nyelvtan II. Dr. Badics Ferenc: Magyar olvasókönyv II. Beszédrészek a mondatban. Határozók. Hely-, idő-, mód- és állapot-, ok- és célhatározók. Szórend. Összetett mondatok. Mellérendelt mondatok. Többtagú mondatrészek. Alárendelt mondatok. Alanyi, tárgyi, jelzői és határozói mellékmondatok. A magyar helyesírás főbb szabályai. *Olvasmányok:* Népmesék és történeti mondák. Tanítói mesék és példázatok. Magyar közmondások és szólásmódok. Történelmi korrajzok. Nagy Lajos és Hunyadiak kora. A görög szabadságharc korából. Képek a római nép történetéből. A magyar föld és népe. Elemzés és költemények szavalása. Kéthetenként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Dr. Kiss Ernő.*

Latin nyelv. Csengeri: Latin nyelvtan és Latin olvasó- és gyakorlókönyv. Az igeragozás begyakorlása. Az ige tövei és változó tövű igék. Olvasmányok: De Tullo Hostilio tertio rege Romanorum 37—42. Ancus Marcius rex creatur 43. Lucumo Romam migrat 45. Tarquinius rex creatur 46. De censu 50.

Tarquinius superbius se gerít 54. De morte Lucretiae 58. Regnum Romae tollitur 59. De vulpe et Gallo. De asino et vulpe. De puero mendaci. Cato verses mondásaiból. A megfelelő convertendák. Tanár: *Dr. Kiss Ernő.*

Földrajz. Heti 3 órán. N. k. Dr. Simonyi Jenő: Földrajz II. r. 2. kiad. Európa, Ázsia, Afrika hegy- és vízrajza, éghajlati viszonya, állat- és növényvilága, politikai felosztása. Az egyes országok részletes ismertetése, térképvázlatok készítése.

Tanár: *Szentmártoni Kálmán.*

Természetrajz. Heti 2 órán. K. k. Paszlávszky József, Kis Természetrajz. II. r. Az őszi flóra. Majmok. Tengeri emlősök. Erszényes emlősök. Madarak a ház környékén. Vízi, tói és mocsári madarak. Réti és mezei madarak. Erdei madarak. Csúszó-mászók. Kétéltűek. Halak. Csigák. Kagylók. Bogarak. Szöcskék. Szitakötők. Méhek. Lepkék. Legyek. Poloskák. Pókok. Százlábúak. Rákok. Férgek. A tavaszi flóra. Lágyszárú növények. Gyümölcsfáink. Erdei fáink. Erdei bokraink. A növények összefoglalása. A növényország áttekintése. Tanár: *Dr. Nyiredy Géza.*

Mennyiségtan. Heti 4 órán. K. k. Gerovich—Orbók, Számtan. Az I. osztály tananyagának ismétlése. Számadási rövidítések. Rövidített számolási műveletek. Egyszerű következtetések. Százalék számítás és alkalmazása. Arányosság. Aránylatok s azok alkalmazása. Havonként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Major Sándor.*

Rajzoló mértan. Heti 3 órán. K. k. Horti Henrik: Rajzoló geometria. A szögletes testek: kocka, hasábok és gulák. Szabályos testek. Gömbölyű testek: a henger, körkúp és a gömb részei, hálója és ábrázolása, felszín és köbtartalom számítás. Sík és egyenes. Két és több sík kölcsönös helyzete. A testek symmetriája, alakzatok 45°-ú axonometrikus ábrázolása táblarajzok után. Testminták készítése. Tanár: *Nagy Gyula.*

Szépírás. Heti 1 órán. Magyar és német kis- és nagybetűk, szavak és mondatok gyakorlása Vajda Pál szépírási mintái alapján. Tanitó: *Régeni Áron.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Mint az első osztályban.

Tanár: *László Gyula.*

III. osztály.

Osztályfő: *Márkos Albert.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Dr. Bartók György: *Biblia-ismertetés.* Általános tájékoztató. Palesztina földrajza, természetrajza. Ó- és új-szövetségi történetek szintere Palesztinán kivül. A héber nemzeti irodalom. A biblia részei, összeállításának története. Bibliafordítások. Mózes és a próféták. A történelem folytán kifejlődött törvények, ünnepek, szokások. Átmenet az újszövetségre. Jézus és az apostolok. A keresztény irodalom. Újszövetségi könyvek ismertetése. Az első keresztények. Street Kristóf J.: „Józan fölfogás a bibliáról“ magyarázása. Biblia-olvasás. Tanította: *Raffaj Károly.*

Magyar nyelv. Heti 4 órán. K. k. Halász: Rendszeres magyar nyelvtan. Badics: Magyar olvasókönyv. A magyar hangtan, szótan és mondattan rendszeres összefoglalása. Történeti mondák és elbeszélések, élet- és jellemképek, a görög, római és magyar történetből egyes részletek olvasása. Hazafias és vallásos költemények. A magyar föld és népe. Olvasmányok elbeszélése, költemények könyvnélkül való betanulása. Elemezés. Kéthetenként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Márkos Albert.*

Latin nyelv. Heti 6 órán. K. k. Dr. Csengeri János: Latin nyelvtan és latin olvasókönyv III. rész. Olvastuk olvasókönyvünknek Livius nyomán szerkesztett emez olvasmányait: Brutus, az első consul. Háború Porsenával. Belső egyenetlenségek. Gaius Marcius Coriolanus. Továbbá Cornelius Nepos nyomán: De Miltiade és De Aristide. Az olvasmányok alapján tárgyaltuk az egyszerű mondatot s az egyes esetek használatát. Szóltunk az acc. c. inf., a gerundium és a gerundivum szerkezetekről, a célhatározó és függő kérdő mondatokról s végűl az előidejűségről multban és jövőben. Olvastuk továbbá Cato gnomáit, à költői idézeteket és vegyes apróságokat. Ezek alapján megismertük a hexamétert és pentamétert. Egyes részleteket tanultunk könyv nélkül. Kéthetenként írtunk egy-egy írásbeli dolgozatot.

Tanár: *Márkos Albert.*

Német nyelv. Heti 4 órán. K. k. Hirn-Paulay Módszeres német nyelvtan, olvasó és gyakorlókönyv. Olvasás és írás.

Igeragozás a cselekvő és szenvedő alak indicativusában. Névragozás. Melléknevek ragozása és fokozása. Névmások ragozása. Számnevek. Elüljárók. *Prózai olvasmányok:* Az első kör összes olvasmányai és azok tartalmi feldolgozása. Beszédgyakorlatok. *Költői olvasmányok:* Mein Vaterland, Waldlied (Hoffmann v. Fallersleben), Schittenlied (F. Wald), Ballspiel (Gustav Schlauer), Die Kapelle (Uhland). Valamennyi könyvnélkül is. Havonként 2 írásbeli dolgozat. Tanár: *Dr. Barabás Ábel.*

Történelem. Heti 3 órán. K. k. Dr. Szádeczky Lajos: Magyarország története I. rész. A legrégibb időtől a mohácsi vészig. Tanár: *Kovács Kálmán.*

Földrajz. Heti 2 órán. K. k. Dr. Schmidt Ágoston: Természettani földrajz és dr. Simonyi Jenő, a fizika főbb törvényei. A föld mint világtest. A föld szárazulata. A földgömb vizei és légköre. Éjszak-és Dél-Amerika általános ismertetése, hegyei, vizei, éghajlata, növényzete, állatai, lakosai, országai. Ausztrália szárazföldje és szigetei. Tanár: *Dr. Nyiredy Géza.*

Mennyiségtan. Heti 3 órán. K. k. Gerevich-Orbók, Számtan. A II. osztály tananyagának ismétlése. Összetett következtetések. Kamatszámítások. Váltó-leszámítolás. Kamatos-kamatszámítás. Határidő számítás. Egyszerű és összetett arányos osztás. Vegyítés-szabály. Arany- és ezüstszámítás. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Major Sándor.*

Rajzoló mértan. Heti 2 órán. K. k. Horti Henrik. Rajzoló geometria. Alapműveletek távolságokkal és szögekkel. Merőlegesek és párhúzamosak szerkesztése. Az egyenes vonalú idomok és szabályos sokszögek alkotó részeinek összefüggése; ezek szerkesztése. Idomok átalakítása és osztása. Az arányosság. Síkdiszítmények rajzolása és egyszerű színezése fali és kézi lapminták után. Tanár: *Nagy Gyula.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Rendgyakorlatok: fejlődés, kanyarodás, rendek és kettősrendek képzése, menetelési gyakorlatok. Szabadgyakorlatok: 4—8 ütemes egyenoldalú taggyakorlatok súlyzóval és vasbottal. Szertornázás: gyakorlatok az összes szereken hajlított és nyújtott támaszban. Gyakorlatok a szabadban: magas- és távolugrás a puszta földről, kitartó futás. Játékok: kör- és labdajátékok. Tanár: *László Gyula.*

IV. osztály.

Osztályfő: *Dr. Barabás Ábel.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Ferenc József: *Unitárius káté.* Hitről, vallásról. Történelmi tájékoztató. Buddha és Jézus. A biblia. A kereszténység. Az egyházak. Az unitárizmus. Isten és a világ. Isten és az ember. Jézus és evangeliuma. Az ember lelki élete Istenhez való viszonyában. Kötelességeink. Az erény és bűn. Az örökélet hite. Az egyházak, mint a keresztény elvnek történelmi közegei. Az egyházakban gyakorlatba vett vallásos szertartások. Kereszténység, konfirmáció, úrvacsora. Ünnepek, azoknak történelmi jelentősége. Az „Unitárius kiskönyvtár"-nak az unitárizmusra vonatkozó füzeteiből olvasás. Bibliaolvasás Street Kristóf J.: „Józan fölfogás a bibliáról" magyarázásával. Martineau—Gálfi: A keresztény hit öt ponja olvasása és magyarázása. Tanította: *Raffaj Károly.*

Magyar nyelv. Heti 4 órán. K. k. Négyesy. Stilisztika. Arany—Lehr: Toldi. *Elméleti rész:* Bevezetés. A nyelvkincs. A szókincs. Szólamkincs. Közmondások. Mondatszerkezet. A nyelv hangtani sajátságai. A stilus. A stilus nemei. A stilus tulajdonságai. A világosság. A hangulatosság. A stilus némely különös tulajdonságai. Verstan. Ügyiratminták. *Olvasmányok:* Mesék, példák, anekdoták. Elbeszélések. Leírások. Erkölcsrajzok, jellemzések. A Tisza (Petőfi) és Hogy torlanak föl (Bartók) című költemények könyv nélkül is. „Toldi" keletkezése, sikere, hatása, forrása, meséje, műfaja, szerkezete, személyeinek jellemzése, előadásbeli formái, epikai előadásának sajátságai, nyelve, verselése. Az egész költemény olvasása, magyarázata és nyelvi sajátságainak elemzése. *Könyvnélkül.* Előhang. I. ének. II. ének 1—6. XI. ének 1—6. Ilosvai „Toldi"-jának ismertetése. Havonként 2 írásbeli dolgozat. Tanár: *Dr. Barabás Ábel.*

Latin nyelv. Kk. Csengeri: Latin nyelvtan II. Szentimrei J. és Székely J.: Latin olvasókönyv Caesar, Curtius és Ovidius műveiből. A mondattan befejezése. Verstan. Olvasmányok: Caesar belli Gallici I. 1—3, 6—12, 34—38, 48—54, VI., 8—13—23. Ovid. Met. I. 8—150, II. 1—145, VIII. 157—233. Tanár: *Dr. Kiss Ernő.*

Németnyelv. Heti 3 órán. K. k. Hirn—Paulay: Módszeres német nyelvtan, olvasó- és gyakorlókönyv. Második kör: Mesék és elbeszélések 13—29. Elbeszélések a hőskorból és mondák A) Herakles 30—33. B) Német mondák 48—50. C) Magyar népmondák 53—54. *Könyvnélkül:* Wanderschaft der Gewässer (M. Köck), Das Gewitter (Schwab), Das Schwert (Uhland), Die Einkehr (Uhland), Der todte Knabe (Hoflmann v. Fallersleben). Az olvasmányok és költemények alapján a III. osztály nyelvtani anyagának ismétlése és kiegészítése. Beszédgyakorlatok. Havonként 2 írásbeli dolgozat. Tanár: *Dr. Barabás Ábel.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Szádecky, Magyarország története II. r. A magyar nemzet története 1526-tól 1867-ig. Magyarország politikai földrajza; Ausztria, az Osztrák-Magyar Monarchia. Tanár: *Kovács János,* később *Kelemen Lajos.*

Természetrajz. Heti 3 órán. K. k. Paszlavszky József: A növénytan kézikönyve. Egyes növények leírása. A növények belső szerkezete, életműködése és rendszertana.

Tanár: *Nyiredy Géza dr.*

Mennyiségtan. Heti 3 órán. K. k. Suták József, Algebra. Alapműveletek az absolut és rationalis tört- és egész számokkal. Hatványozás. Első fokú egy ismeretlenű egyenletek megoldása, kapcsolatosan a fontosabb számtani szabályok algebrai formulázása. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat.

Tanár: *Major Sándor.*

Rajzoló mértan. Heti 2 órán. K. k. Horti Henrik: Rajzoló geometria. A körre vonatkozó egyszerű szerkesztések. Az ellipsis, parabola, hyperbola rajzolása. Stereometriai elemek: pont, vonal és sík kölcsönös helyzetei; lapszög, testszöglet. Stilszerű ornamentális rajzok készítése és színezése Várdai Szilárd fali mintái után. Tanár: *Nagy Gyula.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Mint a III. osztályban.

Tanár: *László Gyula.*

V. osztály.

Osztályfő: *Dr. Nyiredy Géza.*

Hittan. Heti 2 órán. K. k. Berecky Sándor: A keresztény egyház történelme. A keresztény egyház megalapítása. A keresz-

tények üldöztetése és a kereszténység diadalra jutása. Az egyház megrontása. A hitújítás története külföldön és hazánkban.

Tanár: *Csifó Salamon.*

Magyar nyelv. Heti 3 órán. K. k. Rhetorika és rhetorikai olvasókönyv. Szerkesztette Riedl Frigyes. Visszapillantás eddigi tanulmányainkra. Az írásművek elmélete. Az okoskodás formái. Prózai műfajok. A történetírás. A történetírás története. A beszéd. A szónoki beszéd fajai, a beszéd szerkezete, a szónoklás története. Az értekezés. A levél. Az elméleti tanulmány illusztrálására olvastunk magyar történeti munkákból szemelvényeket, idegen, de legkivált magyar szónokoktól beszédeket, továbbá részint idegen, részint hazai íróktól értekezéseket, leirásokat, leveleket. Tinóditól, Jókaitól, Aranytól magánolvasmányok. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Márkos Albert.*

Latin nyelv. Heti 6 órán. K. k. Ciceronis Orationes selectae XIII. Ed. Stephanus Dávid. Csengeri János: Anthologia Latina. Wagner—Horváth: Római régiségek. Molnár Samu: Latin stilusgyakorlatok. Olvastattak: Cicero: De imperio Cn. Pompei és In Catilinam I. egészen. Szemelvények Catullus, Ovidius, Tibullus, Propertius, Vergilius és Horatius költeményeiből. Egyes részletek könyvnélkül is. A szónoki beszéd szerkezete. Metrikai ismeretek az olvasott költemények alapján. Irodalomtörténet és régiségtan a tárgyalt irókkal kapcsolatosan. Stilusgyakorlatok a nyelvtan gyakorlására. Kéthetenként egy irásbeli dolgozat.

Tanár: *Pálfi Márton.*

Görög nyelv. Heti 5 órán. K. k. Dr. Maywald: Görög nyelvtan és olvasókönyv. Hangtan, névragozás, névmások, fokozás, számnevek, igehatározók és az ω végű igék ragozása, az erős aoristos és a folyékony tövek időképzésének kivételével. Az olvasókönyvből az 1—38, 41, 42, 43, 47, 57, 59, 67 gyakorlatok fordítása. Az 1, 2, 43 gyakorlatok és több gnóma könyvnélkül is. Kéthetenként írásbeli dolgozat magyarból görögre.

Tanár: *Kovács Kálmán.*

Görögöt pótló tárgyak. a) *Irodalmi rész.* Heti 3 órán. K. k. Dr. Gyomlai Gyula: Homeros Odysseiája. Dr. Csengeri János: Homeros Iliása. Dr. Badics Ferenc: Magyar irodalmi olvasókönyv I. k. Dr. Geréb József: Szemelvények Herodotos történeti művei-

ből. Tárgyaltatott Homeros Odysseiája és Iliása egészen a reájuk vonatkozó irodalomtörténeti, földrajzi és régiségtani magyarázatokkal. A magyar költői olvasmányokból Tinódi Sebestyén, Gyöngyössi István és Arany János a tankönyv alapján. Herodotos műveiből szemelvények a tankönyv alapján. A magyar történetirókból Heltai Gáspár és Kemény János szintén a kézikönyv alapján. Félévenként egy-egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

b) *Rajz.* Heti 2 órán. K. k. Boros: Stilisme. Görög, arabs, középkori és renaissance stilű síkdíszítmények rajzolása, megfelelő színezéssel. Árnyékolt rajzok készítése lap- és gipszminták után. Ó-kori népek műalkotásainak rövid ismertetése és bemutatása 5 órában. Tanár: *Nagy Gyula.*

Németnyelv. Heti 3 órán. K. k. Hirn—Paulai: Német olvasókönyv gimn. V—VI. o. számára. Olvasmányok: 1—14, 17, 18, 19, 21, 23, 25, 26, 29, 30, 37, 38, 39. Könyvnélkül: Morgenlied. Schützenlied. Wanderspruch. Der Lenz. Frühlingslied. Das Zauberland. Fichtenbaum und Palme. Der Zigennerbube im Norden. A nyelvtani főbb szabályok. Minden második héten egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanár: *Dr. Gál Kelemen.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Dr. Márki Sándor: Egyetemes történelem I. r. Az ó-kor a nyugat-római birodalom bukásáig a földrajzi ismeretek ébrentartásával.

Tanár: *Kovács János,* később *Szentmártoni Kálmán.*

Természetrajz. Heti 3 órán. K. k. Paszlavszky József: Az állattan kézikönyve. Az állati test alkotásáról és működéséről. Az állati szervekről. Az állatok rendszertana.

Tanár: *Nyiredy Géza dr.*

Mennyiségtan. Heti 3 órán. K, k. Suták József, Algebra és Mocnik-Schmidt, Geometria. Két és több ismeretlenű egyenletek megoldása. Gyökvonás. Műveletek gyökmennyiségekkel. Négyzetgyök és köbgyökvonás. Irrationalis mennyiségek. Egy ismeretlenű négyzetes egyenletek megoldása. A síkmértan főbb tételei a körmérésig. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat.

Tanár: *Major Sándor.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Rendgyakorlatok: Kettős rendek és rendekre szakadozás menet közben. Szabadgyakorlatok:

4–8 ütemes ellenoldalú taggyakorlatok súlyzóval, vasbottal és buzogánnyal. Társas gyakorlatok. Kötélhúzás. Szergyakorlatok: csapattornázás az összes szereken. Gyakorlatok a szabadban: futás és rúdugrás. Játékok: kör- és labdajátékok.

Tanár: *László Gyula.*

VI. osztály.

Osztályfő: *Barabás Ábel dr.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Ferencz József: Unitárius kis Tükör, vagyis az unitárius egyház történelme, hitelvei, egyház-alkotmánya és szertartásai. Bevezetés az unitárius egyház történelmébe. Az egyház megalapítása. Az unitárizmus gyors elterjedése. A rákövetkezett visszahatás. Az egyház szomorú korszaka. Az egyház újabb kora. Tanár: *Csifó Salamon.*

Magyar nyelv. Heti 3 órán. K. k. Riedl Frigyes: Poetikája és olvasókönyve alapján verstan, a lyrai, epikai és drámai műfajok elmélete és történeti fejlődése. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Kanyaró Ferenc,*

Latin nyelv. Heti 5 órán. K. k. Kalmár: Szemelvények Titus Livius római történetéből. Cserép: Szemelvények P. Vergilius Maro Aeneiséből. Wagner-Horváth: Római régiségek. Molnár S.: Latin stilusgyakorlatok. A római történetírás rövid története. Livius élete és művei. Livius XXI. és XXII. könyvéből: Hannibal jelleme. Római hadüzenet. Hannibal az Alpokon. Trasumennus. Fabius Cunctator. Cannae. Kapcsolatban ezzel a római hadügy fejlődése. A hadsereg szervezete. Táborozás, menet, ütközet, várvívás. A római epika rövid története Vergiliusig. Vergilius élete és művei. Az Aeneis I. és II. éneke szemelvényesen. Vergilius és Homeros meg Vergilius s a magyar epikusok rövid egybevetése. Az Aeneis első három énekének olvastatása, részint a Barna Ignác, részint a Baróti-Szabó műfordításából, s néhány szó az Aeneis szerkezetéről és személyeinek jelleméről. Vergiliusszal kapcsolatban a római vallás fejlődése, római istenek, papok, papi testületek, istentisztelet, áldozatok és ünnepi játékok. Mind a prózai, mind a költői olvasmányokból egyes részek könyvnélkűl. Kéthetenként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Márkos Albert.*

Görög nyelv. Heti 5 órán. K. k. Dr. Maywald József: Görög gyakorló- és olvasókönyv és Görög nyelvtan. Fordították a gyakorlatokból az 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 12., 14., 18., 21., 25., 26., 30., 31., 35., 39. gyakorlatokat; a Memorabiliából az I. k. 5. 1—6. „Az önuralom alapja minden erénynek“ és I. 6. 1—10. „Nem a kincsben van az élet boldogsága“; az elegikusokból Kallinostól „Csatára fel“ és Solontól „A törvény az államok lelke“ című elegiát; az Anabasisból II. 3. 21—29.; II. 5. 27—33.; 6. 1.; III. 1. 15—26.; III. 4. 24—31.; IV. 5. 3—23.; IV. 7. 1—14. Válogatott részleteket könyvnélkűl is megtanultak. Kéthetenként írásbeli dolgozat.

Tanár: *Gálfi Lőrinc* felügyelete mellett *Kegyes István.*

Görög pótló tárgyak. a) *Irodalmi rész.* K. k. Dr. Badics, Magyar irodalmi olvasókönyv II. kötet. Sophocles: Elektra. Ford. Csiky Gergely, magyarázta dr. Losonczy Lajos. A görög elegia, epigramma, iambos, az aiol dalköltészet, dór karénekköltészet és főbb képviselői és a classicus versmértékű magyar lírai költészet. Sophocles életrajza, „Elektra“ tárgya, forrásai; mások feldolgozásai; jellemei, tragikuma, cselekvénye, szerkezete, verselése, nyelve és zenéje. Félévenként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Kanyaró Ferenc,* később *Szentmártoni Kálmán.*

b) *Görögpótló rajz.* Heti 2 órán. Egyszerű mértani testek, épületrészek, talapzatok, párkányok, oszlopfők és vázák látszattani szerkesztése és árnyékolása. Gipsz ékítmények természet után rajzolása. A középkori művészet és műalkotások rövid ismertetése, megfelelő metszetek bemutatása. Tanár: *Nagy Gyula.*

Német nyelv. Heti 3 órán. K. k. Hirn—Paulay: Német olvasókönyv a gimn. V. VI. oszt. számára. Hirn—Paulay: Német nyelvtan mondattani alapon a gimn. V—VIII. oszt. számára. Endrei: Német stilusgyakorlatok. Olvasmányok. Elbeszélések 29—37. Történelmi olvasmányok 38—42.; 47. I—III.; 48. I—V.; 49. 54. I—IV. Könyvnélkűl: Fichtenbaum und Palme, Abschied (Heine), Der Sänger (Goethe), Des Sängers Fluch (Uhland), Der Ring des Polykrates (Schiller). Nyelvtani anyag bővítése. Verstan elemei. Schiller halálának 100 éves fordulója alkalmából szabad előadás a költő jelentőségéről. Havonként kétszer írásbeli dolgozat. Tanár: *Barabás Ábel dr.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Márki: Egyetemes történelem II. rész. A közép-kor és új-kor 1648-ig. Megfelelő térképekkel.
Tanár: *Kovács János*, később *Szentmártoni Kálmán.*

Természetrajz. Heti 3 órán. K. Reichenhaller: Chémia és Mineralogia. Chémiai és fizikai jelenségek. Bevezetés az ásványtanba. Az ásványok fizikai tulajdonságai. Alaktan. Kristályosodás. A kristályok csoportosítása. Nehány fontosabb testről szerzett ismeretek összefoglalása. Víz, oxygén, hydrogén, levegő, chlor. Chémiai alaptörvények. Atom-elmélet. Stichiometria. Chémiai írás, vegyjel, képlet, egyenlet és azok értelmezése. A fontosabb nem fémes és fémes elemek ismertetése. Fémoxydok, bázisok, savak, sók, sulfidok tárgyalása. Fontosabb szerves vegyületek ismertetése. Chémiai analysis különböző eljárásáról egy-egy példában. Tanár: *Nyiredy Géza dr.*

Mennyiségtan. Heti 4 órán. K. k. dr. Suták József: Algebra és Mocnik—Schmidt: Geometria. A hatvány általánosítása. Számrendszerek. Logaritmusok. Számtani és mértani haladvány. A kör kerülete és terűlete. A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szögfüggvények általános értelmezése. Szögek összegének és különbségének függvényei. A sinus-, cosinus- és tangens-tétel s alkalmazásuk a háromszög megoldására. Nehány egyszerűbb magasságmérési és földmérési feladat megoldása. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanár: *Hidegh Mihály.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Mint az V. o.-ban.
Tanár: *László Gyula.*

VII. osztály.

Osztályfő: *Pálfi Márton.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Marion—Péterfi: Az ember kötelességei és jogai. Általános erkölcsi elvek. Gyakorlati erkölcstan. Család. Haza. A nemzetek kötelességei egymással szemben. A felebaráti kötelességek. Egyéni erkölcs: Önmagunk iránti kötelességek. Az ember viszonya a természethez. Az ember viszonya egy felsőbb lényhez, Istenhez. Tanár: *Péterfi Dénes.*

Magyarnyelv. Heti 3 órán. K. k. Váczi János: A magyar irodalom története I. Beható olvasmányok alapján irodalmunk fejlődésének ismertetése Kisfaludy Károlyig. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Kanyaró Ferenc.*

Latinnyelv. Heti 5 órán. K. k. Cserép József: Szemelvény P. Vergilius Maro Aeneiséből. Hittrich Ödön: C. Callusti Crispi Bellum Jugurthinum. Cicero: Orationes selectae. Ed. Dávid. Molnár Samu: Latin stilusgyakorlatok. Olvastattak: Az Aeneis IV—XII. énekei összefüggő szemelvényekben. Sallustius: Bellum Jugurthinum szemelvényesen. Cicero: In Catilinam I. Régiségtan és irodalomtörténet az olvasmányokkal kapcsolatosan. Kéthetenként írásbeli dolgozat. Tanár: *Pálfi Márton.*

Görög nyelv. Heti 5 órán. K. k. Dr. Csengeri János: Homeros Odysseiája; Dávid István: Szemelvények Herodotos művéből és dr. Csengeri János: Homerosi világ. Fordíttatott Homeros Odysseiájából az I. ének 1—157 sora, a IV. ének 306—569 sora és az V. ének 1—312 sora; Herodotos művéből Kroisos és Solon találkozása, Kroisos bukása és Kyros története 1—6. A fordított anyagból részletek könyv nélkül is. Havonként egy irásbeli dolgozat felváltva görögből magyarra és magyarból görögre. Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

Görögpótló tárgyak. a) *Irodalmi rész:* Heti 3 órán. Thukydides és Demosthenes, kapcsolatos olvasmányokkal magyar történetirókból és szónokokból. A görög irodalom története. Segédkönyvek: Schill Salamon: Görög rodalomtörténet. Badics Ferenc: Magyar irod. olvasmányok III. kt. Félévenként irásbeli házi dolgozat. Tanár: *Pálfi Márton.*

b) *Görögpótló rajz.* Heti 2 órán. Az előző osztály tananyagának kibővítése; épitészeti részletek gipsz után; edények, műszerek, továbbá csendéletszerű csoportok, milyenek: üvegpohár, kulacs, kés, kanál, fa- és cserépedények, kifli, narancs, alma, dió, vöröshagyma, répa és a természetrajzi szertárból: kitömött madarak stb. festése. Az újabbkori műalkotások ismertetése. Az olasz renaissance, barokk és rokokó stilus 6 órában.

Tanár: *Nagy Gyula.*

Német nyelv. Heti 3 órán. Kézikönyv: Lessing—Theisz: Minna von Barnhelm. Endrei—Lenkei: Német nyelvkönyv IV.

kötet. Endrei: Német Stilusgyakorlatok. „Minna von Barnhelm“ fordítása és magyarázata végig. Egyéb olvasmányok: Erste Blüte der deutschen Litteratur. Das deutsche Volksepos. Die Nibelungen. Sagen aus dem Mittelalter. Zweite Blüte der deutschen Litteratur. Lessings Leben. Lessings klassische Werke. Könyvnélkül: Wandrers Nachtlied, Ein Gleiches, An den Mond (Goethe), Im October 1849, Die Wallfahrt nach Kevlaar I—III. (Heine). Schiller halálának 100 éves fordulóján szabad előadás a költő jelentőségéről. Havonkint egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Dr. Barabás Ábel.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Márki: Egyetemes történelem III. r. Egyetemes történet a magyar nemzet történetével kapcsolatosan 1648-tól 1871-ig. Európa és Amerika nevezetesebb államainak földrajza.

Tanár: *Kovács János,* később: *Szentmártoni Kálmán.*

Mennyiségtan. Heti 3 órán. K. k. Dr. Suták József: Algebra és Mocnik—Schmidt: Geometria. Kamatos kamat- és járadékszámitás. A végtelen mértani haladvány. A másodfokú egyenlet elmélete. A másodfokú függvény szélső értékei. A pont koordinátái. Két pont távolsága. Egyszerűbb algebrai kifejezések grafikus ábrázolása. A sztereometria legfontosabb tételei. A hasáb, gúla, henger, kúp és gömb felszíne és köbtartalma. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanár: *Hidegh Mihály.*

Természettan. Heti 4 órán. K. k. Fehér Ipoly: Kisérleti fizika, átdolgozta Szekeres Kálmán dr. Mozgás- és erőtan. A szilárd, cseppfolyós és légnemű testek mechanikája. Hangtan.

Tanár: *Hidegh Mihály.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Rendgyakorlatok: fejlődések, kanyarodások és kettős rendek menet közben. Szabadgyakorlatok: 4—8 ütemes egyenlő és ellenoldalú összetett taggyakorlatok súlyzóval, vasbottal, buzogánnyal. Szergyakorlatok: csapattornázás az összes szereken. Gyakorlatok a szabadban: futás, rúdugrás, súlydobás magasba és távolba, súlyemelés. Játékok: futó- és labdajátékok. Tanár: *László Gyula.*

VIII. osztály.

Osztályfő: *Hidegh Mihály.*

Vallástan Heti 2 órán. K. k. Ferenc József: Hittan unitárius középiskolák számára. A vallásról általában. A kijelentésről. A Szentírásról. Isten országának uráról: az Istenről. Isten országának polgáráról: az emberről. Isten országának alapítójáról: a Krisztusról. Isten országának megvalósúlásáról: az egyházról. Tanár: *Péterfi Dénes.*

Magyarnyelv. Heti 3 órán. K. k. Váczy János: A magyar nemzeti irodalom története. II. kt. A magyar nemzeti irodalom új korának rendszeres ismertetése. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Kanyaró Ferenc.*

Latinnyelo. Heti 4 órán. K. k. Gyomlai: Szemelvények Tacitus műveiből. Horatii Opera omnia. Ed. Pozder. *Költői olvasmányok:* Horatius Sat. I. 1. 9. Epist. II. 3. Carm. I. 1, 3. 9, 10, 11, 13, 14, 20, 22, 24, 37. II. 2, 3, 10, 14, 15, 16, 17. III. 1, 2 3, 6, 9, 13, 21, 30. IV. 3. Carm. saec. Epod. 2. *Prózai olvasmányok:* Tacitus: Annales I. 1—15, 24—28. VI. 50, 51. XII. 66—68. XIII. 1, 2, 13—18. XIV. 3—12. Egyes ódák könyvnélkül is. Régiségtan és irodalomtörténet az olvasmányokkal kapcsolatosan. Kéthetenként írásbeli dolgozat. Tanár: *Pálfi Márton.*

Görög nyelv. Heti 4 órán. K. k. Dr. Csengeri János: Homeros Iliása, Platon Apológiája és dr. Csengeri János: Homerosi világ. Fordíttatott Homeros Iliás-ából az I. ének 1—447 sora, a VI. ének 369—529 sora és a IX. ének 162—448 sora. Platon Apologiájából az I—X. fejezet. A fordított anyagból részletek könyvnélkül is. Havonként egy írásbeli dolgozat felváltva görögből magyarra és magyarból görögre Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

Görögpótló tárgyak a) *Irodalmi rész.* Heti 2 órán. Szemelvények Platon dialogusaiból (Apologia, Kriton, Phaidon). A klaszszikus képzőművészet remekeinek ismertetése, szemlélet (gipszöntvény, falikép, sztreoszkop, fénynyomat) alapján. Segédkönyv Gyomlai: Szemelvények Platonból. Zsámboki: A görög művészet kiválóbb alkotásai. Félévenként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Kanyaró Ferenc.*

b) *Görögpótló rajz.* Heti 2 órán. A természet köréből vett

egyszerűbb tárgyak rajzolása naturalisztikusan. Jeles mesterek kézrajzainak másolása. Antik gipsz-szobrok szín és kréta kivitelben. Az újabbkori műalkotások ismertetése. A magyar stilus és diszitő stil rövid ismertetése 6 órában. Tanár: *Nagy Gyula.*

Németnyelv. Heti 3 órán. K. k. Endrei—Lenkei: Német nyelvkönyv a VII—VIII. számára. Goethe: Hermann u. Dorothea (Heinrich). Olvasmányok: Hermann und Dorothea egészen. Der Knabe und die Schlange. Der Strauss. Der Geist in Voltaires Semiramis. Die drei Einheiten des Dramas. Aus den Leiden des jungen Werther. Aus Wilhelm Meisters Lehrjahre. *Könyvnélkül:* 4 Epigramme von Lessing. Das verschleierte Bild zu Sais. Der Handschuh. Gesang der Geister über dem Wasser. Der Harfner. Die Werbung. ***Magánolvasmányok:*** a jelesek és jók számára: Grillparzers Medea. Aus der „Italienischen Reise". Goethe és Schiller élete és működése. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Gál Kelemen dr.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Csuday—Létmányi: Magyarország oknyomozó története a legújabb tanterv alapján. A magyar nemzet története az 1867. kiegyezésig. Magyarország politikai, gazdasági és míveltségi állapotának ismertetése.
Tanár: *Kovács János,* később *Kanyaró Ferenc.*

Mennyiségtan. Heti 2 órán. K. k. Dr. Suták József: Algebra és Mocnik—Schmidt: Geometria. Kombinációk. Két tagúak pozitiv egész hatványai és a Pascal-féle háromszög. Az algebra összefoglaló áttekintése. A gömbháromszögtan cosinus-tétele és alkalmazása földrajzi helyek távolságának meghatározására. A geometria összefoglaló áttekintése. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanár: *Hidegh Mihály.*

Természettan. Heti 4 órán. K. k. Fehér Ipoly: Kisérleti fizika, átdolgozta Szekeres Kálmán dr. Fénytan, hőtan, elektromosság és mágnesség. A kozmografia elemei. Tanár: *Hidegh Mihály.*

Filozófiai propaedeutika. Heti 3 órán. K. k. Szitnyai Elek: Lélektan és logika. 2-ik kiadás. A filozófia feladata. A lélektan elemei. Az idegrendszer szerepe a lelki élet alakulásában. A lelki jelenségek főcsoportjainak megismerése. A logika elemei. A gondolkozás rendszeres formáinak és a kutatás módszereinek áttekintése. Tanár: *Kanyaró Ferenc.*

Testgyakorlás Heti 2 órán. Mint a VII. osztályban.
Tanár: *László Gyula.*

VIII.

Magyar nyelvtani dolgozatok.

V. osztály.

1. Nyári élményeim. 2. Prini, Majlát és Török Bálint fogsága Tinódi szerint. (Magánolvasmány alapján.) 3. Zrinyi Miklós, a költő. (Iskolai olvasmányaink alapján. Házi dolgozat.) 4. Útleírás. 5. Kampós uram. (Magánolvasmány alapján.) 6. A fiatal és öreg Toldi. (Jellemzés.) 7. Cicero Cn. Pompeius fővezérségéről tartott beszédének szerkezete. (A latinul olvasott beszéd alapján. Házi dolgozat.) 8. Egy egyházi beszéd ismertetése. (Hallomás után.) 9. Levél.

VI. osztály.

A múzeumkert látnivalói. A fenséges Petőfi hazafias költeményeiben. A síklósi harc a Zrinyiászban. Legendák Szent László királyról. Az eposz és ballada különbsége. Petőfi élete költeményeiben. Sophokles egyik drámájának jellemei. Verstani gyakorlatok.

VII. osztály.

Hún mondák. A kolozsvári nagy vásár. A renaissance Mátyás udvarában. Balassi Bálint költészete. Legkedvesebb regényíróm. Csokonai főbb költői művei. Női jellemek a Bánk bánban. Kölcsey beszédeinek szépségei.

VIII. osztály.

Brassai Sámuel élete. A kolozsvári temető leírása. Zrinyi és Gyöngyössi. (Egybehasonlítás.) Rákóczi emléke. Legkedveltebb költőnk. Buda halálának költői szépségei. Az „Ember tragédiájának“ két főbb jelleme. Szabad választás: a) Nemzeti költészetünk aranykora. b) A legnagyobb magyar hős. c) Lehet erkölcsi élet szabad akarat nélkűl?

IX.

Görög-pótló irodalmi dolgozatok.

V. osztály.

1. Zeus az Odysseiában.
2. Zeus az Iliasban.

VI. osztály.

1. A magyar időmértékes verselés története.
2. Sophokles Elektrájának jellemei.

VII. osztály.

1. Athen Perikles korában.
2. A szónoki hatás eszközei Kossuth beszédeiben.

VIII. osztály.

1. A görög bölcselet fejlődése.
2. A legszebb görög szobrok.

X.

Rendkivűli tantárgyak.

1. ***Egészségtan.*** VII. o. Heti 2 órán. K. k. Fodor—Gerlóczy: Egészségtan. Táplálkozás, lakás, foglalkozás, a test ápolása, fertőző betegségek, véletlen veszedelem. Kötelező mindenkire.

Tanár: *Veress Lajos dr.*

2. ***Angol nyelvtan.*** VI—VIII. o. önkéntes tanulók heti 2 órán 2 csoportban Dallos Angol nyelvtana és Ransbourgh Olvasókönyve alapján. Tanultak 10-en.

Tanár: *Kovács János,* később *Gálfi Lőrinc.*

3. ***Egyházi ének.*** I—V. unitárius vallású tanulóknak két csoportban (I. II. o. és III. IV. V. o.) heti 1—1 órán. T. k. Iszlai: Egyházi énekek gyűjteménye. A vasárnapi énekeket mind, nehány ünnepi ének és több zsoltár.

4. ***Műének.*** I—V. o. tanulók közül a megfelelő hanganyaggal birók heti két órában tanultak zeneelméletet: hangsorokat kemény és lágy hangnemben, könnyebb gyakorlatokat hangközök eltalálását. stb. Mint a daloskör szoprán és alt szólamainak tagjai tanultak 14 kareneket. A daloskörnek ez évben az I—VIII. o. tanulók közül 115 tagja volt. Ebből sopran 42, alt 32, tenor 19, bassus 22. Megtanulta a következő 14 darabot: 1. *Hymnus.* 2. *Szózat.* 3. *Az urnak házában.* 4. *Boldog vagy ember* (mind a kettő angol himnusz). 5. *Kertem alatt.* Lányi E. 6. *Szép finn hazánk.* (Finn nemzeti dal.) 7. *Szülőföldemen.* Erődi Ernő. 8. *Alkony.* Kückentől. 9. *Régi deák ének.* (Gaudeamus igitur.) 10. *Dalárinduló.* Szügyi József. 11. *Népdalfüzér.* Allaga Géza. 12. *Magyar népdalok.* Szentirmai E. 13. *Kovács János halálára.* Iszlai M. 14. *Gyászdal.* Oláh Károly. Működött az iskolai ünnepélyeken, teme-

téseken, a templomban és egy szerenádon. Rendezett egy hangversenyt az Apolló-körrel együttesen. Tanítja *Iszlai Márton.*

5. ***Orgonázás.*** Heti 2 órában a III—V. o.-ból önként ajánlkozók 2 csoportban. Tanultak 4-en. Tanítja: *Iszlai Márton.*

6. ***Zene.*** Heti 2 órában. A főgimn. tanulók közül az önként ajánlkozók. Ezek alkotják az Apolló-kört. A tagok száma 16 volt. Közreműködtek az iskolai ünnepélyeken s a Dalkörrel együtt egy kiválóan sikerült estélyt rendeztek. Tanulták s előadták a következő darabokat:

Lengyel dal és himnusz. Rákóczi nyitány. Magyar hadsereg Concert induló Linka Kamillótól. „Juk, juk", „Jaj, jaj" Induló Lehár Ferenctől. „Puszták fia" Kéler Bélától. Rákóczi induló. Magyar egyveleg Heinrich Stroblától. Hunyadi induló. Blaha induló Dubectől. Művészek álma. Keringő Linka Kamillótól. Ifjú álmok. Keringő Dognellitől. Isten dicsérete Beethoventől. Ibolya a hóban Gavottetól. Teljes szívből Franketól. Üdvözlésre Polonaise Wild H.-től. Denevér egyveleg Strausstól. Éljen a haza. Induló. Lavotta szerelme Lavotta J.-tól. Szép fekete szem. Radics B.-tól. Havasi gyopár dal Hankó F.-től. Szentivánéji álom Mendelssohntól. Pique Dame. Nyitány Suppétól.

Karnagy: *Strachal János.*

7. ***Szabadkézi rajz.*** Heti 2 órában a III—VIII. o.-ból önként ajánlkozók. Tanultak 22-en. Tanítja: *Nagy Gyula.*

8. ***Gyorsírás.*** Heti 2 órában a III—VIII. o.-ból önként ajánlkozók. Tanultak 23-an. Tanítja: *Hidegh Mihály.*

9. ***Vívás.*** Heti 3 órában az V—VIII. o.-ból önként ajánlkozók. Tanultak 16-an. Tanítja: *Lászió Gyula.*

Az 1—4. pont alatti tárgyakból az érdemjegyeket *a tanulók érdemsorozata* c. fejezetben közöljük.

XI.

A tanítási terv táblázatos áttekintése.

Tantárgyak	Osztályonként heti óraszám									Jegyzet
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	együtt	
Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Magyar nyelv . .	5	5	4	4	3	3	3	3	30	
Latin nyelv . . .	6	6	6	6	6	5	5	4	44	
Görög nyelv . . .	—	—	—	—	5*	5*	5*	4*	19	* fakultativ.
Görög helyett választható tárgyak . .	—	—	—	—	5*	5*	5*	4*	19	
Német nyelv . . .	—	—	4	3	3	3	3	3	19	
Történet	—	—	3	3	3	3	3	3	18	
Földrajz	3	3	2	—	—	—	—	—	8	
Természetrajz . .	2	2	—	3	3	3	—	—	13	
Természettan . . .	—	—	—	—	—	—	4	4	8	
Mennyiségtan . .	4	4	3	3	3	4	3	2	26	
Rajzoló geometria .	3	3	2	2	—	—	—	—	10	
Filoz. propaedeutika	—	—	—	—	—	—	—	3	3	
Szépírás	1	1	—	—	—	—	—	—	2	
Testgyakorlás . .	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Egészségtan . . .	—	—	—	—	—	—	2	—	2	
Egyházi ének . .	1	1	1	1	1	—	—	—	5	
Műének	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Összesen .	31	31	31	31	33	32	34	32	255	

XII.

Tanszerek és gyűjtemények.

Ez évben a főhatóság a rendes költségvetés rendjén a nagy könyvtárnak 1500 K., a szertárnak 2000 K. átalányt utalványozott ki. Ez összegből a fizikai szertárnak 600, a természetrajzinak 600, a történelmi philologiainak 300, a rajzszertárnak 300, a földrajzinak 50, a tornaszertárnak 150 K. jutott. Minthogy azonban a budapesti országos ifjúsági tornaversenyen való részvételünk fabotok beszerzését tette szükségessé, erre a célra 68 K. rendkívüli átalányt kaptunk. Ez összegeken felűl a kollégiumi könyvtár rendezési munkálataira megkaptuk a szükséges költségeket.

1. Kollégiumi nagy könyvtár.

A kollégiumi nagy könyvtár rendezése az idén befejeztetett a tavalyi értesítőben közzétett tervezet szerint; csak a kézírattár vár még külön elrendezésre. A könyvtár állományáról a jövő értesítőben adunk részletesen számot.

Forgalma messze fölülmulja a régebbi évekét. Csaknem *háromszor* akkora, mint bármelyik megelőző évben: 92 olvasó (nagyobbrészt tanárok, egyetemi hallgatók, papnövendékek és gimn. tanulók) vett ki 1536 művet. Azonkivűl helyi használatra is nyitva állott a könyvtár a szükséghez képest naponként átlag 1—2 óráig.

Vétel útján a következő művekkel gyarapodott:

a) *Folyóiratok:* Irodalomtörténeti Közlemények, Athenaeum, Magyar Nyelvőr, Századok, O. K. Tanáregyesületi Közlöny, Magyar Paedagogia, Nemzeti Iskola, Erdélyi Múzeum, Orvos-természettudományi Értesítő, Ethnographia, Magyar Könyvszemle,

Budapesti Szemle, Prot. Egyh. és Isk. Lap, Nyelvtudományi Közlemények, Budapesti Hirlap, Akadémiai Értesítő, Egyetemes Philologiai Közlöny (Kanyaró Ferenc tanár ajándéka), Keresztény Magvető (Szerkesztőség ajándéka), Euphorion, Naturwissenschaftliche Rundschau, A Magyar Filozófiai Társaság Közleményei.

b) *Könyvek:* Szinnyei: Magyar írók élete és műveinek folyt. fűzetei. Friedjung Henrik: Harc a német hegemoniáért III. kt. 525 l. Ferenczi Zoltán: Deák élete I—III. Bpest 1904. Gombos F. Albin: Középkori krónikások III. Brassó 1904. 173 l. Magyar Remekírók folytatólagos kötetei. Brehm: Az állatok világa VIII. kt. A müveltség könyvtára I. kt, Schneller István: Paedagogiai dolgozatok I—II. kt. Bpest 1900—1905. Dr. Incze Béni: Tacitus élete és művei. Kolozsvár 1905. Dr. Szendrei János: A magyar viselet történeti fejlődése. Bpest 1905. Magyar Történelmi Életrajzok és Zolnai: Magyar Oklevél Szótár folytatólagos fűzetei.

Ajándékozás útján a következő művekkel gyarapodott:

a) *Könyvek, folyóiratok, oklevelek: Pálfi János* III. o. tan.: Énekeskönyv, halotti. Kézírat a 30—40-es évekből. 14 levél 1 f. Gotthold Mose *Löwen:* Hananias Berliner. Der Erlöser und Erretter. Leben, Thaten und Lehren des Messias Jesohua. Leipzig, 1898. 123 l. 1 drb. *Fretwell John:* The Christian in Hungarian romance. Boston, 1901. 8⁰ 124 l. 1 drb. *Rákóczy Béla* VII. o. t.: Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma. Budapest, 291 l. 1 drb. *Dr. Boros György:* dr. Boros György: A jó gyermek könyve. Klvár, 1890. 51 l. Dr. Boros György: A jó gyermek könyve I—II. 2. kiad. Klvár, 1904. 37, 53 l. 2 fűz. Littérature et beaux-artes en Finlande. Extrait de l'ouvrage illustreé „La Finlade an 19. siécle." Helsingfors, 1900. n. 8⁰ 110 l. 1 drb. *Kanyaró Ferenc:* Tolnai Világlapja III—IV. évf. (Hiányos) 74 fűz. D'Annunzio, Gabriele: Józan és mámor. Budapest, 1905 135 l. (2 pld.) 2 drb. Rovetta, Gerolamo: A nagyravágyás átka. Budapest, 1905. 155 lev. 1 darab. Serao Matild: A zárda titka. Budapest, 1905. 150 l. 1 darab. Fergus Home: Egy rejtélyes eset. Budapest, 1905. 150 l. 1 darab. Pierantoni-Mancini Grazia: A Ghetto rózsája. Budapest, 1905. 135 l. 1 drb. Ouida: Szeretve a sírig. Budapest, 1905. 144 l. 1 drb. Hardy I. D.: Egy delejes álom. Budapest, 1905. 149 l. 1 drb. A. Foggarazzaro: A kettős élet, Budapest,

1905. 158 l. 1 drb. Br. Wallersee Mária: Egy királyi udvar titkaiból. Budapest, 1905. 139 l. 1 drb. Montépin Xavier, de: Az őrült szerelme. Budapest, 1903. 143 levél 1 darab. Marlitt Emilia: A kékszakáll. Budapest, 1903. 128 l. 1 darab. Tolstoi Leo: A kozákok. Elbeszélés a Kaukázusból. Budapest, 1900. 139 levél 1 darab. Ifj. Dumas Sándor: Clemenceau. Budapest, 1903. 160 levél 1 darab. Frennsen Gusztáv: A szerelem hatalma. Budapest, 1904. 144 lev. 1 darab. Bársony István: A rab király szabadon. Fantasztikus állatregény. Budapest, 1902. 168 l. 1 drb. Daudet Alfonz: Sappho. Párisi erkölcsrajz. Ford. Szabó Károly. Budapest, 1902. 216 l. 1 drb. Bródy Sándor: Két feleség. Budapest, 1901, 126 l. 1 drb. Bársony István: A királytigris. Budapest 1901. 158 levél 1 darab. Abonyi Árpád: A pavlinói csoda. Budapest, 1901. 175 levél 1 darab. Lovik Károly: Doktor Pogány. Budapest, 1902. 125 levél 1 darab. Jövendő. Szerk. Bródy Sándor II. évf. 36—48. sz. 13 fűz. Vass Richard: Léghajón az éjszaki sarkhoz. Budapest, 1904. 148 l. 1 darab. Magyar balladák. Magyarázzák Greguss Ágost és Beöthy Zsolt. 2. kiad. Budapest, 1887. 214 l. 1 drb. A. Conan Doyle: A véres bosszú. Fordította Thury Gyula. Budapest, 1903. 159 levél 1 darab. Maxim Gorkij: Elmult emberek. Budapest, 1904. 121 levél 2 darab. Flammarion Kamill: A világ vége. Fordította Endrei Zalán. Budapest, 1903. 142 l. 1 drb. Conan Doyle: A vöröshajúak szövetsége és egyéb bünügyi elbeszélések. Fordította Akantisz Viktor. Budapest, 1902. 144 l. 1 drb. Vargyasi id. *Daniel Gábor:* Vargyasi id. Daniel Gábor: A vargyasi Daniel család eredete és tagjainak rövid életrajza. Budapest, 1904. 1 drb. Vargyasi Daniel család a közpályán és a magánéletben. Szerkesztette dr. Vajda Emil. Kiadja vargyasi id. Daniel Gábor. Budapest, 1904. 1 drb. *Sugár Ferenc* VI. o. t.: Hauptmann, Gerhart: Alakok. Regény. Ford. Hajdu Miklós. Budapest, 1903. 131 l. 1 drb. Lovassy Andor: Nevető betűk. Nagyvárad, 1896. 165 l. 1 drb. *Tóth György dr.*: Bolond Istók. XXV. évf. Budapest, 1902. 4⁰ 52 fűz. *Reich Dezső* V. o. t.: C. Corn. Tacitus Historiájának öt könyve. Ford. Cserei Miklós. Kolozsvár, 1840. 256 l. 1 drb. *Dr. Balázs Ferenc:* Loveczky Ernő: A méhészgazda. Nagyszombat, 1901. 74 l. 1 fűz. Kalteneg-

ger L. Prónay A.: A méz. Losonc, 1904. 81 l. *Merczyug A. prof.*: Zbory i senatorowie protestanccy w Dawnej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1905. 135 l. 1 drb. *Barabás Tibor:* Chartelain, Henri: Sermons sur divers textes de l'exriture sainte. Tom. 1. et VIII. Amsterdam, 1744—1761. 2 drb. *Papp Géza* tanárj.: Danes Petrus Ludovicus Casletanus: Generalis temporum notio. Tyrnaviae, 1737. 137 l. 1 drb. *Dr. Nyiredy Géza*: Értesítő az Erd. Múzeum egylet orv. term. tud. szakosztályáról. 1898. évf. 4 fűz. *Ferencz József* püspök: The Inquirer és The Christian life. 1904. évf. 2 köt. *Ligeti Ernő* IV. o. t.: Cornelius Nepos: De vita excellentium imperatorum. Erklärung des Corn. Nep. durch Emanuel Sincerum. Augsburg, 1750. 488 l. 1 drb. M. kir. földm. Min.: Mezőgazdasági munkabérek Magyarországon 1903. évben. 1 drb. *Dr. Péter János*: Erasmus iskolai könyvei. Budapest, 1904. 28 l. *Krausz Miksa* IV. o. t.: Schiller Fr.: Iphigenie in Aulis (Sämmt. Werke. 4 Bd.) Wien, 1835. 1 drb. *Bartha Lajos* VI. o. t.: Cicero: Orationum select. liber. Ciml. hiányzik. 1701. 432 l. 1 drb. *Dr. Boros György*: Libellus post saeculum quam Joannes Bolyai de Bolya anno 1802. a. d. 18. Kal. Jan. Claudiopoli natus est ad celebrandam memoriam eius immortalem ex consilio ordinis mathematicorum . . . editus. Claudiopoli 1902. 1 drb. Négy drb. oklevél. *Kanyaró Ferenc*: Beöthy Zs.: A magyar nemzeti irod. tört. ismertetése I—II. kt. Budapest, 1901. 404, 414 l. 2 drb. Négy drb. berámázott kép.

A köv. intézetek 1903—4. évi Értesítői. Gimnáziumok: Aszódi ág. ev., aradi, budapesti I. ker., budapesti VII. ker., budapesti VII. ker. külső, budapesti VI. ker., budapesti V. ker., budapesti VIII. ker., budapesti ág. ev., budapesti ev. ref., brassói Honterus gimnázium, brassói gör. kel. román, brassói róm. kath., bonyhádi ág. ev., besztercebányai ág. ev., besztercebányai kir. kath, besztercei ev. Obergymn., beregszászi, belényesi gör. kath., békéscsabai ág. ev., békési ev. ref., bártfai, brádi g. kel., balázsfalvi gör. kath., balassagyarmati, bajai róm. kath., csurgói ev. ref., csíksomlyói róm. kath., ceglédi, debreceni róm. kath., debreceni ev. ref., esztergomi róm. kath., érsekújvári róm. kath., erzsébetvárosi, eperjesi kir. kath., eperjesi ág. ev., egri róm. kath., fogarasi, fiumei, fehértemplomi, gyulafehérvári róm. kath.,

gyulai róm. kath., győri róm. kath., gyönki ev. ref., gyöngyösi, hódmezővásárhelyi ev. ref., hajdunánási ev. ref., hajduböszörményi ev. ref., iglói ág. ev., jászberényi, kassai róm. kath., kúnszentmiklósi ev. ref., kőszegi róm. kath., budapesti leány gimn., komáromi róm. kath., kolozsvári róm. kath., kolozsvári ev. ref., kisujszállási ev. ref., kiskunhalasi ev. ref., kiskunfélegyházi róm. kath., kézdivásárhely-kantai róm. kath., kisszebeni róm. kath., keszthelyi r. kath., késmárki ág. ev., kecskeméti r. kath., kecskeméti ev. ref., karcagi ev. ref., kaposvári, lugosi, lőcsei kir. kath., losonci, lévai róm. kath., munkácsi, miskolci kir. kath., marosvásárhelyi ev. ref., marosvásárhelyi róm. kath., miskolci ev. ref., mezőtúri ev. ref., máramarosszigeti róm. kath., makói, magyaróvári róm. kath., nagyszombati érseki, nagyszebeni ág. ev., naszódi alapítványi, nagyszebeni, nagyszalontai községi, nagykőrösi ev. ref., nagykikindai, nagykárolyi róm. kath., nagykállói, nagyenyedi ev. ref., nagybecskereki községi, nagybányai, nyitrai, róm. kath., nyiregyházai ág. ev., privigyei róm. kath., pozsonyi ág. ev., petrozsény községi, pécsi róm. kath., páncsovai, pápai ev. ref., pápai róm. kath., rozsnyói róm. kath., rozsnyói ág. ev., rimaszombati protestáns, Wagner Manó rákospalotai, soproni ág. ev., soproni róm. kath., soproni Laehne, sepsiszentgyörgyi ev. ref., selmecbányai kir. kath., segesvári ág. ev., szászrégeni ev. ref., selmecbányai ág. ev., sárospataki ev. ref., szombathelyi kir. kath., szilágysomlyói róm. kath., szentgotthárdi, székelykeresztúri unitárius, székelyudvarhelyi róm. kath., székelyudvarhelyi ev. ref., szentesi, székesfehérvári róm. kath., szekszárdi, szeged városi, szegedi, szatmárnémeti kir. kath., szatmárnémeti ev. ref., szászsebesi ev. ref., szászvárosi ev. ref., szarvasi ág. ev., szamosujvári, szakolcai kir. kath., szabadkai községi, trencséni kir. kath., temesvári róm. kath., temesvári, ungvári kir. kath., ujvidéki kir. kath., ujvidéki szerb, ujverbászi községi, veszprémi róm. kath., váci róm. kath., zalaegerszegi, zilahi ev. ref., zombori.

Reáliskolák: aradi, budapesti II. ker., budapesti V. ker., budapesti V. ker., budapesti VI. ker., brassói, dévai, debreceni, esztergomi, egri, győri, körmöcbányai, kecskeméti, kassai, lőcsei, nagyváradi, pozsonyi, pécsi, sümegi, soproni, székelyudvarhelyi,

székesfehérvári, szegedi, temesvári, verseci, vágujhelyi izr., zsolnai.

Más intézetek: budapesti m. k. áll. felső építőiskola, budapesti kereskedelmi akadémia, budapesti m. kir. áll. felsőbb-leányiskola, budapesti IV. ker. felsőbb leányisk., budapesti VIII. ker. polg. fiú-isk., budapesti II. ker. polg. leányiskola és női keresk. tanfolyam, fiumei m. kir. tengerészeti akadémia, felsőlövői ág. ev. nyilv. tanintézetek, hosszufalusi m. kir. áll. polg. fiú- és leány-isk., kolozsvári m. kir. áll. polg. leányisk. s a vele kapcsolatos női keresk. tanfolyam, kolozsvári polg. fiúiskola, siketnémák kolozsvári orsz. intézete, kolozsvári Mária Valéria árvaház, kolozsvári keresk. akadémia, kolozsvári m. kir. állami fa- és fémiparisk. és a kapcsolatos építőipari szaktanf., erdélyi ev. ref. theol. fac., kisváradi polg. fiú-isk., kolozsvári Frőbel-gyermekkert, késmárki m. kir. szövőipari szakiskola, karcagi polg. leányisk., oravicabányai községi polg. fiúisk., pozsonyi felsőkeresk. isk., pozsonyi kir. jogakad., sárospataki ev. ref. főiskola, tordai m. kir. polg. fiú- és leányisk., zalaegerszegi m. k. elemi fiú- és leányiskola.

2. Történelmi-filológiai és földrajzi szertár.

Az ez évi gyarapodásról a következőkben adunk számot:

A) *Tört. filologiai szertár.* I. *Vétel útján*: 1) *Gipsz-alakok*: Vörösmarty Mihály, Arany János, Jókai Mór, Görög szinház, Diana ephesusi temploma, Mátyás király, Beatrix királyné, Reliefek a Parthenonból 1—4. 2) *Könyvek*: Lotz Károly falfestményei; Ráth: A magyar iparművészet könyve II.; Dr. Lázár Béla: Pál László; Leipnik: A Barbizoniak művészete; Malonyai Dezső: Mednyánszky. A szertár tagja az *Orsz. Képzőművészeti Társulatnak.* II. *Ajándékozás útján*: 1) *Képek*: Heimann Ernő IV. o. t.-tól: Bencur: Gloria in exelsis; Lotz: Amor és Psyche; Munkácsy: Befordultam a konyhára. (Olajnyomatok.) 2) *Érmek*: Benczédi Domokos csegezi lelkész urtól: kis magyar ezüst (Rudolf), réz 1764., porosz 1750., Nagy Ákos II. o. t.-tól: 3 cent 1849. (Lombard-Velence). Veres Márton II. o. t.-tól: 10 bani 1900., 10 cent (belga). Boros László III. o. t.-tól: 3 kr. 1800., 1 kr. 1851. Szé-

kely György III. o. t.-tól: kis magyar ezüst (Rudolf). Kisfaludy Lajos III. o. t.-tól: 10 frtos osztrák papirpénz 1858., Salamon Adolf II. o. t.-tól: $^5/_{10}$ kr. 1860., orosz 1834. Petrovics János II. o. t.-tól: 1 K. (hamis). Barabás Sándor II. o. t.-tól: 5 bani. Fisch Farkas II. o. t.-tól: 20 kr. 1868. László Vilmos II. o. t.-tól: $^1/_2$ kr. 1782., 4 kr. 1868., 1 kr. 1887., 10 kr. 1871., 6 kr. 1849., $^5/_{10}$ kr. 1863.. 6 kr. 1849. (osztrák). Sárpy Pál II. o. t.-tól: 1 kr., $^1/_2$ kr. 1774., 1 kr. 1816., 1 cent 1898. (Egyesült Államok), lengyel ezüst, Szt.-György-érem; Tallér Ernő IV. o. t.-tól: 5 pf., 1 cent (Egyesült Államok), réz 1763., $^1/_2$ kr. 1851., 7 kr. 1802., porosz 1764.; Rotaridesz Mihály II. o. t.-tól: 1 kr. 1816., 7 kr. 1802., 5 cent (francia), 5 cent (belga), 2 db lengyel ezüst, porosz 1783., 5 bani 1882., 1861. (Hannover), 1884. (angol), kis magyar ezüst (1668.), 1794. (szárd), 1 db római (Antonius Pius), $^5/_{10}$ kr. 1860., magyar ezüst (1709.), 12 kr. és 6 kr. (1795.), 2 db magyar réz (1760.), 3 cent (szárd), 1 garas (porosz), 2 db réz (osztrák), 1 db német réz; Gulyás Ferenc II. o. t.-tól: 6 kr. 1849. (osztrák).

B) *Földrajzi szertár.* Vétel útján: Almásy: Vándorutam Ázsia szivébe; Kogutovitz: Európa a népvándorlás, a keresztes hadjáratok, a renaissance, a reformáció korában, a XVIII. sz. elején és a francia forradalom korában.

3. **Természetrajzi szertár.**

A természetrajzi szertár gyarapodása az 1904—1905. iskolai évben: 1. ***Állattanhoz:*** a) *Vétel útján:* 4 db Pfurtscheller-féle falitábla. 32 K. b) *Ajándék útján: Dr. Nyiredy Géza* tanár ajándéka: egy fakó keselyű 40 K., egy jégmadár 6 K., *Fekete* Gyula tb. főszolgabiró: egy róka 20 K. 2. ***Növénytanhoz:*** *Müller* Gyula VII. o. tanuló több fali táblát rajzolt és festett. 3. ***Ásványtanhoz és vegytanhoz:*** *Vétel útján:* 1 drb Bunsen-féle állvány teljesen felszerelve 31 kor., 1 drb hütő stativ szorítóval, réz lábbal 18 kor., 1 drb. Teclu égő (nagy) 6 kor. 80 fillér, 1 drb Teclu égő (kicsi) 4 kor. 80 fill., 1 drb fujtató lámpa 15 kor., 1 drb szárító szekrény 39 kor., 1 drb esztergályozott mozsár vasból 21 kor. 3 drb vas háromláb 7 kor. 80 fill., 2 drb mérő-

henger dugóval üvegből 9 kor., Hoffmann-féle készülékek víz, sósav, electrolysiséhez 191 kor. 60 fillér. *Az évi gyarapodás értéke tehát teszen 442 koronát.*

4. Természettani szertár.

A szertár gyarapodása 1903—4. tanévben: Ék 22 kor. Csavar 64 kor. Három pipetta 5 kor. Petroleum-lámpa 18 kor. 80 fill. Készülék a kiterjedési együtthatókra 25 k. Összehúzódási készülék 22 kor. Léghőmérő 40 kor. Termoszkop 10 K. Jégkészítő 15 kor. Mousson jégolvasztókészüléke 50 kor. Készülék a gőz sűrűségének meghatározására 85 kor. Készülék a víz legnagyobb sűrűségének meghatározására 16 kor. Készülék a gázok kiterjedéséhez 40 kor. Készülék a gázok kiterjedéséhez 15 kor. Pirometer 30 kor. Vízkalapács 3 kor. Kriofor 4 kor. Készülék a gőzök feszítő erejéhez 48 kor. Papin lombikja 8 kor. Daniel higrometere 22 kor. Ampèremeter 60 kor. Voltmeter 60 kor. Összesen 662 kor. 80 fillér.

A szertár gyarapodása 1904—905. tanévben: Közlekedő csövek 4 kor. 80 fill. Készülék Mariotte törvényéhez 80 kor. Dasymeter 12 kor. Savart fogas kereke 16 kor. 20 fill. Bertram-féle fujtató 56 kor. 50 fill. Ajaksíp 19 kor. 80 fill. Nyelvsíp 20 kor. Mach-féle hullámgép 120 kor. Iró hangvilla 19 kor. 80 fill. Két papir elektroszkop 33 kor. 60 fill. Szétszedhető leydeni palack 7 kor. 20 fill. Weinhold kondenzátora 30 kor. Örsted készüléke 21 kor. 60 fill. Készülék a Peltier-féle tündményhez 16 kor. 20 fill. Összehasonlító gázlámpa 4 kor. 20 fill. Rézhenger hasadékkal Argand-égőhöz 1 kor. 80 fill. Két ernyő fénytani kisérletekhez 7 kor. 80 fill. Hat lencse 22 kor. 60 fill. Mágnesrúd 4 kor. 20 fill. Mágnestű állvánnyal 6 kor. 40 fill. Borszeszhőmérő 4 kor., Készülék Arkimedész törvényéhez 15 kor. Higany 96 kor. 30 fill. Összesen 620 kor. Kisérleti anyagok 6 kor. 44 fill.

5. Rajzszertár.

A rajzszertár gyarapodása az 1904—1905-ik isk. évben: Vétel útján: a) *Szabadkézi rajzhoz való mintákban:* The Nation's Pictures, eredeti színekben és magyarázó szöveggel, 48 fűzetben,

48 kor. A művészeti rajz és tervezés elemei. Boros R. 20 kor. *Szabadkézi rajzhoz való természetes mintákban:* (fa) 15 drb nagyméretű használati tárgy 67 kor. Négy kagyló 24 kor. Hét drb természeti tárgy 35 kor. 37 fill. Különböző szárított s préselt levelek mappában 11 kor. *Összesen 205 kor. 30 fillér.*

6. Tornaszertár.

Tölgyfaállvány az udvaron 4 drb mászópóznával, egy pár gyűrűhintával és egy drb fokos létrával felszerelve 170 kor. 64 drb 1.10 m. hosszú fabot (60 drb feketére festve, 4 drb természetes színben) 51 kor. 1 drb mérőszalag 9 kor. 1 drb 13 cm. átm. felfújható sósbőrlabda (kótya-labda) 4 kor 50 fill. Összesen 234 kor. 50 fill.

XIII.

Ifjúsági egyletek és alapok.

1. *A „Kriza-önképzőkör" 1904—1905. évi működése.* Önképzőkörünk alakuló gyülése Pálfi Márton tanár vezetése alatt szeptember 18-án tartatott meg, amidőn elnökké: Kozma György VIII. o. t., titkárrá: Mikó Lajos VIII. o. t., jegyzővé; Osváth Árpád VII. o. t., kiadóvá: Balázs József, Borbély Ferenc, Derzsi Dénes, Nagy Gábor VI. tanulók választattak meg.

Körünknek működése elég tág körű volt: szavalatok, felolvasások, viták, birálatok és zenedarabok.

Önképzőkörünknek 108 tagja volt, akik közűl 57-en szavalati, 23-an irodalmi és 23-an mindkét szakra felíratkoztak. Ez évben 26 szavalat volt, melyek közűl dicséretben részesűlt 7, jegyzőkönyvi dicséretet kapott: Müller Gyula, Rédiger Géza, Osváth Árpád. Felolvasást 12-t tartottak, melyek közűl dicseretet kapott 5, jegyzőkönyvi dicséretben részesűlt Müller Gyula felolvasása Lotz Károlyról, Szilasi Vilmos felolvasása Csokonai V. Mihályról. Strachál János, Holländer Henrik, Balogh István és Bartók Endre zenejátékukért dicséretben részesűltek.

Monológot adtak elő: Balogh István, Strachál János, Holländer Henrik, akik közűl az utóbbi jegyzőkönyvi dicséretben részesűlt.

A szavalás gyakorlása céljából két díjas szavalati versenyt hirdettünk.

A komoly irányú versenyre a kiküldött bizottság Arany „Szondi két apródjá"-t választotta, versenyre négyen jelentkeztek, kik közűl győztesként Fosztó Sándor kerűlt ki.

A víg irányú versenyre Arany „Pázmány lovag" c. költői elbeszélését választottuk, versenyre hárman jelentkeztek, a győztes Kiss Ernő lett.

Egy vitatkozást is tartottunk; a vitatételt Gyulay Tibor adta fel: „Szükséges-e, hasznos-e az ifjúságnak politikai napilapot olvasni vagy nem?"

A kör többségének véleménye a politikai napilapok olvasásának szükségessége mellett döntött.

Bulyovszkyné Szilágyi Lilla művésznő ez évben elküldte ifjúságunknak olajfestésű képét, melyet az elnökség egy levélben megköszönt.

A „Kriza-önképzőkör" okt. 6-án az aradi vértanuk emlékére gyászünnepélyt rendezett, amelyen imát mondott Veress György IV. éves papnövendék, szónokolt Kozma György, szavalt Vári Domokos. Az ifjúsági „Dalkör" és „Apolló-kör" is közreműködött.

Nov. hó 19-én tartottunk egy rendkivűli gyűlést, melyet Dávid Ferenc emlékének szenteltünk. Dávid Ferencről felolvasást tartott Nagy Miklós, szavalt Vári Domokos.

Megboldogult s felejthetetlen emlékű tanárunknak, Kovács Jánosnak emlékére f. évi február 11-én gyászünnepélyt tartottunk. Gál Zsigmond emlékbeszédet tartott, Perédi Ernő felolvasott, Fosztó Sándor és Müller Gyula szavaltak. Az ifjúsági „Dalkör" is közreműködött. (Dr. Kővári László f. gondnok úr a szónokot és felolvasót 10—10 korona ajándékban részesítette.)

Március 15-én nemzeti ünnepet tartottunk. Nagy Dénes III. év. th. imát mondott, szónokolt Kozma György, szavalt Vári Domokos és Rédiger Géza. A „Dalkör" és „Apolló-kör" szintén közreműködött.

Ez iskolai évben 17 rendes gyűlésünk volt.

A „Remény" c. ifjúsági lapunk Mikó Lajos szerkesztősége alatt az idén rohamosan fejlődött. Megjelent 36 szám. Verseket írtak: Szilasi Vilmos (13), Orbók Attila (6), Gyulay Tibor, Vári Domokos (5), Barabás Tibor (3), Osváth Árpád (2), Gelei Vilmos, Jónás Imre, Pap Béla (1). Összesen 38.

A megjelent prózai műveket irták: Mikó Lajos szerkesztő (41), Bedő Ferenc (13), Perédi Ernő (9), Petrovits Kornél (8), Osváth Árpád (4), Szilasi Vilmos, Kanyaró Gyula (2), Stolz Alfonz, Török Sándor, Borbély Ferenc (2), Bálint Domokos, Gyulay Tibor, Gyulay Zoltán, Kozma György, Müller Gyula (1).

Újítások.

1. A „Remény“ alakját, címképét az idén előnyére megváltoztattuk Müller Gyula segítségével.

2. A kiadók számát 4-re emeltük.

3. A vezércikk rovatot az idén is megtartottuk, a vezércikkeket Mikó Lajos szerkesztő írta.

4. Minden számban jelentek meg illusztrációk, melyeket Müller Gyula készített.

5. A rendes számokon kivűl Kovács János tanár úr gyászünnepélye alkalmával és márc. 15-én külön ünnepi számok jelentek meg.

Az önképzőkör az irodalmi munkásság fejlesztése céljából 10—10 koronás pályadíjat tűzött ki a következő tételekre.:

1. Irodalmi tétel: „A magyar népdal sajátságai.“ Beérkezett egy pályamű. A díjat nyerte Borbély Ferenc VI. o. t.

2. Történelmi tétel: „Mik voltak a művelődés terjedésének akadályai az Árpádházi királyok alatt.“ Beérkezett2 pályamű. A díjat nyerte Mikó Lajos VIII. o. t.

3. Fizikai tétel: „A vizerő felhasználása ipari célokra. Beérkezett 3 pályamű. A díjat nyerte Török Sándor VIII. o. t.

4. Számtani tétel: „A figurális számok ismertetése.“ Beérkezett egy pályamunka. A díjat nyerte Török Sándor VIII. o. t.

5. Az 1891—2-ben végzett osztálytársak 20 korona díjat tűztek ki a következő tételre: „Beszéd Rákóczi hamvainak hazaérkeztekor.“ Beérkezett 6 pályamunka. A díjat nyerte Szilasi Vilmos VII. o. t.

6. Ugyanők 10 korona díjat tűztek ki: „A méhek élete.“ c. pályatételre is. Beérkezett 2 pályamű. A díjat Gyulai Zoltán VII. o. t. nyerte.

A kör vagyona 1904. jun. 14-én volt .	788.42 K.
bevétel a jelen iskolai évben	260.46 K.
Összesen .	1048.88 K.
kiadás volt	220.40 K.
A kör jelenlegi (1905. jun. 8) vagyona .	828.48 K.

2. ***Felső osztályúak olvasó-egyesülete.*** Az olvasó-egyesület ez évi ügyeit Kovács Kálmán h. tanár vezette. Tagjai voltak

a VI—VIII. osztályú tanulók, kik könyvtárossá Vass Pál VIII., alkönyvtárossá Müller Gyula VII.; az olvasóterem felügyelőivé pedig Gál Zsigmond és Kanyaró Gyula VIII. o. tanulókat választották meg. Az olvasóterem az internátus házi rendjéhez alkalmazkodva, mindenkor nyitva volt, mikor a tanulóknak szabad idejük volt. Itt olvasták a lapokat és folyóiratokat. A könyvtárból két hetenként kaptak könyveket. Kivettek 592 könyvet. A könyvtár számára a következő műveket szereztük meg: Magyar regényírók I. sorozat (5 k.), Eötvös K.: Nazarénusok (1 k.), Hegedüs: Földrajz (1 k.), Sajóhelyi: Geológia (2 k.), Hanusz J.: Égen és földön (1 k.), Lyka K.: Kis könyv a művészetről (1 k.), Dr. Vértessy D.: Theokritos költeményei (1 k.), Sajó S.: költeményei (1 k.), A magyar tudományos akadémia 1904. évi kiadványai (4 k.), Jókai: összes művei (100 k.), Kriza J.: költeményei (1 k.), Polgár Gy.: Ókori képgyűjtemény (1 k.), Az Arany J. társaság évkönyve (1 k.), Dodel: Mózes-e, vagy Darwin? (1 k.), Debreczeni M.: Összes művei (2 k.), Szabolcska M.: Csendes dalok (1 k.), Vallás és szabadság (1 k.), (Dr. Ferenc József ajándéka.)

Az olvasóterem részére a következő folyóiratok és hirlapok jártak: Ker. Magvető, Unitárius Közlöny, M. Nyelvőr, Természettud. Közlöny, Akadémiai Értesítő, Középisk. Mat. Lapok, Erdélyi Múzeum, Vasárnapi Ujság, Új Idők, Budapesti Hirlap és Kakas Márton.

A könyvtárhoz tartozik az Incze Mihály könyvtár. A nagylelkű alapítvány kamataiból az olvasóterem kézi könyvtára részére a Pallas Lexikont (16 k.) szereztük be.

Az olvasó-egyesület vagyona volt a múlt isk. év végén 529 kor. 73 fill., az idén befolyt 232 kor. 03 fill., kiadtunk jun. 7-ig 648 kor. 26 fillért, maradvány 113 kor. 50 fillér, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r.-t. 5824. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

3. ***Alsóosztályúak olvasó-egylete.*** Az egylet vezetője Major Sándor h. tanár, könyvtárnokok Bedő Ferenc és Kiss Ernő VII. oszt. tanulók, tagjai az I—V. osztály tanulói. A könyvtárt használta 211 tanuló (köztük néhány felső osztályos is); kivettek összesen 1314 művet. Évfolyamán beszereztettek a következő

művek: Abonyi: Rákolti György, Miklós vitéz, Apponyi Albert válogatott beszédei (10 péld.), Arany János: Toldi estéje (5 péld.), Arany—Lehr: Toldi 10 péld.), Arany János: Katalin-Keveháza, Bánfi János: A barlang titka, A drótos fiú, Kegyetlen büntetés, Pribék László. Bársony István: Erdőn-mezőn, Vadászrajzok, Király tigris. Bodonyi N.: Matyi meg Kati, Bonnet J.: Elefánt vadászok, Marmorstrati ültetvényes, Sziklás hegyvidék gyarmatosai, Vadonban. Botka J.: Utazás egy más világrész felé, Böngérfi J.: Harc a szabadságért, Állhatatlan herceg, Két vitéz kuruc ezredes. Brody: Egri diákok, Dickens: Dombey és fia, Donászy F.: Ozdor Telegd, Villámsugár, Eötvös Károly: Utazás a Balaton körül, Farkas Emőd: Diák hősök, Fáy András válogatott meséi, Gaál Mózes: Utolsó Lantos, Császár igérete, A fekete ember, Furfangos diák, Jedikula rabja, A király szeme, A ki birja, marja, A kereszténység hőse, A prágai rab, A renegát, Az urasági inas, Az utolsó próba, A vezér bosszúja, A vitéz szász, Both bajnok árvája, Egy magyar testőrifjú, Ferhát aga kincse, Herr von Kecskeméti, Kupa a pogány vezér, Menyhárt uram, Zoárd jóslata, Skrobányek úr, Szondy két apródja. Gauss Viktor: Sárga violák, Goda Géza: János generális. Garádi Viktor: Amit a tenger mesél, Graca György: 1848. március 15., Gvadányi József: Peleskei nótárius, Gyermekszinház. Gyarmathy: Tündér király fia, Hankó: Universum II., Hanusz István: Az állatok világából, Hahn Ottó: Északi sarkvidék, Halbik Cyprián: A bánat kiengesztel, Borcsa néni, Buchenchorst örökösei, Heltai Gáspár válogatott meséi. Hercegh Ferenc: Simon Zsuzsa, Első fecske, Pogány magyarok. Herrmann: Seregély kisasszony, Hock János: Rákóczyné, Hoffmann Ferenc: Bűn rabja, Samuka, Rossz szellem, Diótörő egérkirály, Mózsi, Tell Vilmos, Szegény ember szándékát, Madárkereskedő, Egy család története, Ezüst garas, Hóban eltemetve, Az elveszett fiú, Ehrlich Jakab, Ne lopj, Barátság áldozata, Könnyelműség következményei, Mózsele, Cigány Ferkó, Erény jutalma. Hohenauer J.: Elbeszélések, Hocker: Kövesd a jót, Jakab Ödön: A két imposztor, Jókai: Új földesúr (10 péld.) A cseregyermekek, Nagyenyedi két fűzfa. Kasztner J.: Gyula és Mari, Kisfaludy válogatott regéi. Koltai: Szabadságharc, Kölcsey válogatott beszédei (10 péld.), Krudy Gyula: Hazánk

tükre, Madarassy: Majomkirály, Margitai: Illés gróf és Olga grófkisasszony, Tűzesőben. Marryat: Derék Jakab, Malonyai Dezső, Tardodi medvehajtás, Az a szamár Domokos. Mendelényi: Csoda duda, Mikes Kelemen válogatott levelei. Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma, Szent-Péter esernyője, Kisértet Lublón, Tavaszi rügyek. Mayer: Onogeses, Lampérth Géza: Három pápai diák. Három pápai diák a Bakonyban. Lőrincy: Báró Eötvös József, Nagy Sándor: Az önfejü, Németh Antal: Lázadás Kairóban, Nievitz Gusztáv: Columbus Kristóf, Päivarinta, Finn elbeszélések. Petőfi: Úti rajzok, Rákosi Jenő: A kis Kelemen története, Rákosi Viktor: Elnémult harangok. Sas Ede: Felkelő nap hősei, Kurucok csillaga, Vörösmarty Mihály. Schön Bernát: A mostoha leány, Eredeti elbeszélések. Schönberger: Borúra derű, Schmidt K.: Lear király, Washington. Sebesztha K.: Frater György, Gróf Széchenyi István, Deák Ferenc. Sebők: Jenő herceg, Sikor: Pártos Matyi, Solymossy: Az áruló, Az ingovány vár, A hős varga. Spitzer: A szorgalom jutalma, Stadler: Az árvák atyja, Szabóné: Piros bobitások, Biri, A kis kocsi. Szalay: A hűséges feleség, Vihargyöngyök. Szathmáry: Gyászos idők, Szentmihályi Ilona: Az Aina-C-Vienoi torony, A kis gazdasszony, Kandalló mellett, A fekete sereg pusztulása. Szabolcska Mihály: Csendes dalok. Tábori R.: A legsötétebb világrészből, Utolsó mentsvár, Vak Bottyán. Tóth: A legnagyobb magyar, Twain M.: Tamás úrfi, Tábori: Bujdosó Gergely, Sámi: Délafrikai utazások, Verne: Utazás a tenger alatt, Rejtelmes sziget, Kérabau a vasfejü, Az Orinoccon felfelé, Egy sorsjegy, Éjszak dél ellen, Lángban álló szigettenger, Utazás a föld középpontja felé, Bundák hazája, Egy chinai viszontagságai, Cetvadászok, Névtelen család, Város a levegőben, Grand kapitány gyermekei, Strogoff Mihály utazása, Jégsfinksz. Zempléni: Idegenben. — Összesen 245 mű 383·80 K. értékben. Ezenkivül a leltárba felvett, de idők folytán elveszett vagy elrongyolódott könyvek újakkal pótoltattak 120·42 K. értékben. Évfolyamán a könyvekről betűsoros könyvjegyzéket nyomattunk, melyet jövőre minden tag köteles megvenni, ára 10 fillér. A könyvtár állománya (a két és több példányban levőket beleszámítva) 1261 mű.

Az egylet vagyona a múlt isk. év végén volt . .	1022·77 K.
Folyó évi bevétel	302·46 K.
Összesen . .	1325·23 K.
Folyó évi kiadás	539·16 K.
Az egylet vagyona 1905. május 30-án	786·07 K.

Az egylet vagyona a Kolozsvármegyei Takarékpénztár rt. 4946. sz. betétkönyvén van elhelyezve.

3. ***Jóltevők emlékalapja.*** Az alap célja és rendeltetése az, hogy jóltevőink arcképeit koronként megfestethessük. Az alap jelenlegi vagyona (1904. dec. 31-én) 1036 K. 58 fill.

5. ***Kriza János-alap.*** Az alap vagyona az 1862. évi júl. hó 30-án tartott Kriza-ünnep alkalmával begyűlt adakozásokból maradt meg. Az évi kamatjövedelem egy 1903/4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Az alap jelenlegi vagyona (1904. dec. 31-én) 892 K. 97 fill.

6. ***Remény-alap.*** Eredeti rendeltetése az volt, hogy az ifjúság által szerkesztett *Remény* c. lapban megjelent jelesebb dolgozatokból új Zsebkönyv adassék ki. Az évi kamatjövedelem egy 1903/4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Az jelenlegi (1904. dec. 31-én) vagyona 1505 K. 19 fill.

A 4, 5, 6. pont alatti alapokat az egyház pénztárnoka kezeli.

7. ***Dalkör-alap.*** Célja az, hogy az ifjúsági énekkar szükségleteit fedezze. Jelenlegi vagyona 394 korona 27 fillér, mely összeg a Kolozsvárm. tak. pénztár r.-t. 5320. sz. betéti köuyvében van elhelyezve.

8. ***Apolló-kör alapja.*** Célja az, hogy az Apolló-kör nevű zeneegylet szükségleteit fedezze. Az alap jelenlegi vagyona 1180 K. 53 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár részv.-társ. 5551. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

9. ***Kirándulási-alap.*** Célja az, hogy tanulmányi kirándulások alkalmával szegény tanulók költségeit fedezzük. Kiadása volt a Budapesten tartott országos tornaversenyre szegény tanulóknak adott 340 K. Az alap jelenlegi vagyona 609 K. 23 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-t. 5705. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

10. ***Segélyző-alap.*** Célja az, hogy szegény tanulóinkat a

szükség szerint ruházattal, pénzbeli segítséggel támogathassuk. A lefolyt évben adományaikkal gyarapították Bulyovszkyné Szilágyi Lilla (100 K.), Kolozsvármegyei tak.-pénztár r.-t. (70 K.), Farkas Vilmos (50 K.), Deréky Gyuláné br. Győrffy Róza urnő (25 K.). Kiadása vott ruhákra 146 K. Jelenlegi vagyona 397 K. 53 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-t. 6067. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

11. ***Kismező-alap.*** Az alap célja az, hogy a Kismező-kert fenntartási költségeit fedezze. Az alap jelenlegi vagyona 146 K. 86 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-t. 5012. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

12. ***Tanári kar alapja.*** Bevétel csak az évi kamat és a tanári kar 20 K. adománya, kiadás a városi szegények újévi köszöntése megváltására, a siketnémák kolozsvári országos intézete részére és néhai Ulár Pál tanár képére 48 K. 09 fill. Jelenlegi vagyona 17 K. 40 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-t. 5901 sz. betéti könyvében van elhelyezve.

XIV.

A kollégium kórháza.

Az egészségügyi állapot a lefolyt 1904/5-ik tanévben elég kedvező volt. A fertőző betegségek közül az internátusban csak a kanyaró és influenza fordult elő nehány esetben, enyhe befolyással.

Gyógykezeltünk 114 beteg tanulót; ezek közül 8 az iskolától egészen elkülönített iskolai kórházban feküdt. Halál egy esetben sem állott be. Az elveszett munkanapok száma 560.

A *kóralakok* a következők voltak:

Kanyaró 5; influenza 7; váltóláz 1; idegbántalom 4; zsába 11; bőrkiütés 3; szembántalom 2; tájog 3; zúzódás 2; csúz 14; mandola lob 26; emésztő szervek lob- és hurutja 16; légzőszervek lob- és hurutja 20.

Osztály szerint beteg volt:

Az elemi 4. osztályból 3; a gimn. I. osztályból 12; a II-ikból 18; a III-ikból 9; a IV-ikből 4; az V-ikből 9; a VI-ikból 28; a VII-ikből 14; a VIII-ikból 14; a papnevelő intézetből 3.

Felekezet szerint:

Unitárius 87; róm. kath. 5; ág. ev. 10; ev. ref. 2; gör. kel. 1; izraelita 9.

Az összes beteg tanulók részére feliratott 79 vény, melynek ára — a 35% levonásával — 47 kor. 8 fillért tett ki. Egy vény átlagos ára 60 fillér volt.

XV.

A tanulók érdemsorozata.

Az érdemjegyek magyarázata.

Előmenetelnél: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen.

Magaviseletnél: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbbé szabályszerű, 4 = rossz.

A használt rövidítések.

a) *Vallásra nézve:* unitárius nincs jelezve; r. kath. = római katholikus; ev. ref. = evangelikus református; ág. ev. = ágostai evangelikus; g. kath. = görög katholikus; g. kel. = görög keleti; izr. = izraelita.

b) *Egyéb rövidítések:* ism. = ismétlő; fm. = felmentve; f. o. l. = felsőbb osztályba léphet; j. v. ú. = javító vizsgálatra útasíttatik; o. i. ú. = osztályismétlésre útasíttatik; v. e. ú. = végleg elútasíttatik.

—

Első osztály.

Osztályfő: *Kovács Kálmán.*

A tanuló neve és vallása.	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Szépirás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete.
Aradi Gábor	1	2	2	2	2	3	2	3	3	3	—	1	f. o. l.
Balbach András ág. ev.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	1	„
Benedek Gábor	1	1	1	1	1	1	1	2	3	3	—	1	„
Berde Lajos ism.	3	3	4	3	4	4	3	1	2	3	—	3	v. e. u.
5 Boross Gyula ág. ev.	3	3	4	3	3	4	4	3	1	—	—	1	o. i. u.
Buftea Szabin g. kel.	2	3	4	3	3	3	4	2	3	—	—	2	„
Dantzinger Ferenc izr. ism.	3	3	4	3	3	3	4	3	2	—	—	1	v. e. u.
Daróczi Albert ev. ref.	3	3	3	2	2	3	3	2	2	—	—	1	f. o. l.
Deutsch Mór izr.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	—	1	„
10 Durugy Ferenc	1	1	1	1	1	1	2	3	2	1	1	1	„
Elekes Béla	2	3	3	3	2	2	3	2	2	3	2	1	„
Engel Rudolf ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	—	1	„
Erdődi Ernő	3	3	4	3	3	3	3	1	2	3	—	1	j. v. u.
Farkas Andor izr.	1	3	3	3	3	3	3	3	2	—	2	2	f. o. l.
15 Fazakas Béla	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1	„
Filep Gábor	2	3	4	3	3	3	3	3	2	3	3	1	j. v. u.
Fischer Mátyás izr.	1	3	3	3	3	3	3	2	2	—	—	2	f. o. l.
Gallus Viktor ág. ev.	2	2	2	2	1	2	2	2	2	—	—	1	„
Gál Ernő izr.	1	3	3	2	3	3	3	3	3	—	—	1	„
20 Gidrai Livius ág. ev.	1	3	3	3	3	3	2	1	1	—	1	2	„
Havas Elemér izr.	1	2	2	2	2	2	2	3	2	—	1	1	„
Hintós László ev. ref.	2	3	3	2	2	3	3	1	2	—	2	1	„
Höncz Arisztid ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	2	1	„
Jakab István	2	3	2	3	2	2	2	1	3	2	2	1	„
25 Kauntz Vilmos ág. ev.	1	2	1	2	1	1	2	1	3	—	—	1	„
Kohn Arthur izr.	1	1	1	2	1	2	2	2	3	—	2	1	„
Kohn Zoltán izr.	2	2	2	2	3	2	2	2	2	—	—	1	„
Kovács Károly	1	1	1	1	1	1	1	2	3	3	—	1	„
Lővi Nándor izr.	2	1	1	1	2	2	2	3	1	—	—	1	„
30 Müller Károly	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	—	1	„
Müller Sándor	3	3	3	3	3	2	3	1	2	1	1	1	„
Nagy Lajos	1	1	2	1	1	1	1	1	1	3	—	1	„

	A tanuló neve és vallása.	Vallásfan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Nagy László	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	f. o. l.
	Nesselfeld Ferenc r. kath.	—	4	4	4	3	4	3	3	fm.	—	1	2	o. i. u.
35	Nyiredy Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	f. o. l.
	Péterfi Gyula	2	2	2	2	1	2	2	2	2	3	—	1	„
	Preizer Nándor izr.	1	2	1	2	2	2	2	2	3	—	—	1	„
	Rechnitz Adolf izr.	3	4	4	4	4	4	4	3	2	—	—	1	o. i. u.
	Schuller Endre ág. ev. ism.	2	3	3	3	3	2	1	3	2	—	—	1	f. o. l.
40	Schwartz Hermann izr.	2	2	3	3	2	2	2	3	3	—	—	1	„
	Sikó Tibor	3	4	3	3	3	3	3	3	1	3	—	1	j. v. u.
	Siménfalvi Gyula	1	1	2	2	1	2	2	2	1	—	—	1	f. o. l.
	Széchy György ev. ref.	2	2	2	2	1	3	2	2	1	1	1	1	„
	Székely Ferenc	2	3	3	3	3	3	2	2	2	3	1	1	„
45	Székely László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1	„
	Szutorisz Cyörgy ág. ev.	1	3	3	1	3	2	2	2	2	—	—	1	„
	Szutorisz Gyula ág. ev.	1	3	3	1	3	2	2	2	2	—	2	1	„
	Téglás Jenő ev. ref.	3	3	4	3	3	4	3	3	3	—	—	1	o. i. u.
	Tóth Ferenc	2	2	3	3	2	2	2	1	2	3	—	1	f. o. l.
50	Ürmösi Domokos	1	3	3	2	2	4	4	2	2	2	2	1	o. i. u.
	Wachsmann Antal ág. ev ism.	2	3	4	3	3	3	3	2	1	—	—	1	v. c. u.
	Weisz Vilmos izr.	2	3	4	4	2	3	2	3	3	—	—	1	o. i. u.
	Veress Kálmán	nem vizsgázott												
	Kimaradt:													
	Benedek István ev. ref.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
55	Ferenczi Béla	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Magántanuló:													
	Veress Margit	nem vizsgázott												
57	Deutsch Vilmos izr.	„ „												

Második osztály.

Osztályfő: *Major Sándor.*

A tanuló neve és vallása.	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Szépírás	Műének	Egyh. ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Adler Jenő izr.	2	2	3	3	3	3	2	1	3	—	—	1	f. o. l.
Antóni Gyula	2	3	4	4	3	3	3	3	3	2	3	2	o. i. u.
Balogh Gyula	1	2	3	2	2	2	1	1	2	1	1	1	f. o. l.
Barabás Sándor	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1	1	„
5 Bede Jenő	2	3	4	3	2	3	3	3	3	1	1	1	j. v. u.
Brunner Sándor izr.	1	2	3	2	1	2	3	3	3	—	—	1	f. o. l.
Buzogány János ism.	1	3	3	3	2	3	3	2	3	1	1	1	„
Darkó Lajos	2	4	4	3	3	3	2	1	3	—	3	1	o. i. u.
Deutsch Gyula izr.	3	3	4	3	3	3	2	2	3	—	—	1	j. v. u.
10 Dénes Árpád ev. ref.	3	3	4	3	3	4	3	2	3	1	—	1	o. i. u.
Eichner Ernő izr.	2	1	1	2	1	1	1	3	2	—	—	1	f. o. l.
Elekes Mózes	2	2	2	3	2	3	3	1	3	2	1	1	„
Fazakas Dávid	3	4	4	3	3	4	3	1	3	—	3	2	o. i. u.
Feigenbaum Dávid izr.	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	—	1	f. o. l.
15 Ferenczi Árpád	2	3	4	4	2	3	3	3	3	1	3	1	o. i. u.
Fisch Farkas izr. ism.	2	3	3	3	3	2	2	3	3	—	—	2	f. o. l.
Fraenkel Béla izr. ism.	1	3	4	3	2	2	2	2	3	—	—	1	v. e. u.
Gálfalvi Ferenc	1	3	3	3	2	3	3	2	3	1	1	1	f. o. l.
Gvidó Béla	1	1	1	3	2	3	3	1	3	2	3	1	„
20 Gulyás Ferenc ev. ref.	3	3	3	3	2	3	2	2	1	2	—	1	„
Harmath Lajos izr.	2	3	3	3	2	3	3	1	3	—	—	1	„
Kertész György ev. ref. ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	1	„
Kisgyörgy Jenő	1	2	3	2	1	2	2	1	1	1	1	1	„
Kovácsevics Iván g. kel.	2	3	4	3	2	3	4	3	3	—	—	1	o. i. u.
15 László Vilmos izr.	3	4	3	3	2	3	4	2	1	2	—	2	„
Léber Bernát izr.	1	3	3	3	2	3	3	2	3	2	—	1	f. o. l.
Máthé Árpád	2	2	3	3	2	3	3	1	3	1	1	2	„
Máthé Viktor	1	2	1	2	1	2	3	2	2	1	1	1	„
Nagy Ákos ev. ref.	2	1	2	2	1	2	1	2	2	1	—	1	„
30 Néma Elemér ev. ref.	2	3	3	3	3	4	3	2	1	—	—	1	j. v. u.
Noszin Móric izr.	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	—	1	f. o. l.
Oláh Ernő	1	2	3	3	2	2	3	1	3	1	1	1	„

A tanuló neve és vallása.	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Raj. geometria	Testgyakorlás	Szépírás	Műének	Egyh. ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Pap Emil	1	3	3	2	2	2	2	2	3	1	2	1	f. o. l.
Papszt László	1	3	4	3	3	3	2	2	2	1	1	1	j. v. u.
35 Pál Sándor	1	2	3	2	2	3	2	1	3	—	2	1	f. o. l.
Pálfy Béla	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1	1	1	„
Perédi Sándor	1	1	1	2	1	2	1	2	1	—	3	1	„
Petrovics János g. kel.	2	2	4	3	2	3	2	2	3	1	—	2	j. v. u.
Péter Pál	3	3	3	3	1	3	1	2	3	—	3	1	f. o. l.
40 Rotáridesz Mihály ág. ev.	2	3	3	2	3	3	2	2	2	1	—	1	„
Rőmer Ernő r. kath.	3	3	4	3	3	3	4	2	2	1	—	2	o. i. u.
Salamon Adolf izr.	3	1	1	3	3	3	3	1	3	—	—	2	f. o. l.
Sárpy Pál r. kath.	1	1	1	1	1	2	2	1	1	—	—	1	„
Schéfer László ev. ref.	3	3	4	3	3	4	3	1	2	—	—	1	o. i. u.
45 Szabó Jenő	1	3	3	3	1	3	1	1	3	1	1	1	f. o. l.
Técsi László ev. ref.	2	3	3	3	3	3	3	2	3	1	—	1	„
Tokay György ev. ref.	3	3	3	3	3	3	3	1	2	—	—	1	„
Vajda Béla	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	3	1	„
49 Veres Márton izr.	1	2	3	2	2	3	2	2	3	1	—	1	„

Harmadik osztály.

Osztályfő: *Márkos Albert.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Balogh Gábor	1	2	2	2	1	1	2	2	2	—	3	1	f. o. l.
	Bencze József	2	2	3	3	2	3	3	3	1	—	1	2	f. o. l.
	Beregi Mór izr.	1	3	3	2	3	2	3	2	2	2	—	1	„
	Boros László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
5	Farkas Sándor r. kath.	2	3	3	3	3	3	3	2	1	—	—	1	„
	Fenichel Mór izr.	1	1	1	1	1	2	1	3	3	—	—	1	„
	Ferenczi Árpád	2	3	3	3	2	2	3	3	fm.	—	3	1	„
	Filep Jenő	3	2	3	4	3	3	3	3	2	—	2	1	j. v. u.
	Gelei Kálmán	1	2	3	1	1	1	2	1	1	—	3	1	f. o. l.
10	Gidrai Valér g. kel.	1	3	3	3	2	3	3	3	2	2	—	2	„
	Gondos Jenő	2	2	3	2	2	3	2	2	1	—	3	1	„
	Győri Béla	1	3	3	3	1	2	2	2	3	—	1	1	„
	Homonnay Zoltán ev. ref.	2	1	2	3	2	3	2	2	3	—	—	1	„
	Kabdebó Tibor r. kath.	3	3	4	3	4	4	3	3	3	—	—	1	o. i. u.
15	Kisfaludy Lajos ev. ref. ism.	2	3	3	2	3	3	3	3	2	—	—	2	f. o. l.
	Kohn Gyula izr.	1	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	2	„
	László Gyula ev. ref.	3	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—	1	j. v. u.
	Lichtenstein Manó izr.	1	2	4	3	2	2	3	3	fm.	—	—	1	„
	Lővi Jenő izr.	1	2	2	1	1	1	2	1	1	—	—	2	f. o. l.
20	Máthé Jenő ev. ref.	3	3	3	3	3	2	3	3	2	—	—	1	„
	Nagy Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	3	1	„
	Nagy Pál	3	3	3	3	3	2	3	2	1	1	1	1	„
	Nagy Sándor	1	3	3	3	3	2	2	2	1	1	2	1	„
	Pap Livius g. kel.	1	2	2	3	1	2	2	1	2	1	—	1	„
25	Papszt Kálmán	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	2	1	„
	Pákei Lajos	2	2	2	2	2	2	2	1	1	—	2	1	„
	Simon Miklós izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	1	„
	Szenkovics Bogdán r. kath.	3	4	4	4	3	3	4	3	1	2	—	1	o. i. u.
	Székely György	3	4	4	3	3	3	4	3	1	1	1	2	„
30	Széchy András ev. ref.	2	2	3	2	2	2	3	1	1	—	1	2	f. o. l.
	Tóth György ism.	2	2	2	3	2	3	3	2	1	—	1	2	„
	Tóth József	2	3	3	3	3	3	3	2	1	—	3	1	„

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz, geometria	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Tóth István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	f. o. l.
	Vass Béla	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	„
35	Veres Imre izr.	1	3	3	3	2	3	3	3	2	—	1	1	„
	Zádor Béla izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1	„
	Zsakó Zoltán	1	1	1	1	1	2	1	1	2	—	3	1	„
	Kimaradt:													
	Földes Lajos izr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Magántanuló:													
	Végh Zsigmond	nem vizsgázott												
40	Sugár Klára izr.	—	3	4	2	2	2	4	4	—	—	—	—	o. i. u.

Negyedik osztály.

Osztályfő: *Dr. Kiss Ernő.*

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Rajz, geometria	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Agh István	3	3	4	4	3	3	4	4	3	—	3	2	o. i. u.
Avram Horatius g. kath.	1	3	3	3	2	3	3	4	2	—	—	1	j. v. u.
Beregi Henrik izr.	1	1	2	1	1	2	2	3	3	2	—	1	f. o. l.
Borbély Béla	2	2	3	3	3	2	2	2	2	1	1	1	”
5 id. Brunner Henrik izr.	1	2	3	1	2	2	2	1	3	—	—	1	”
ifj. Brunner Henrik izr.	1	3	3	3	1	2	2	3	3	—	—	1	”
Dengyel Lajos ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	”
Erkel Gyula r. kath.	4	2	2	1	2	2	2	1	2	—	—	1	j. v. u.
Gidrai Kornél g. kel.	2	3	3	3	2	2	3	2	1	—	—	2	f. o. l.
10 Göcs Endre ág. ev.	1	2	3	3	2	2	2	3	1	—	—	1	”
Heimann Ernő izr.	3	2	3	3	3	3	4	4	2	2	—	2	o. i. u.
Hoffmann Sándor izr.	1	2	3	3	1	2	2	1	1	—	—	1	t. o. l.
Hutter Sándor ág ev.	2	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—	1	j. v. u.
Kelemen Miklós	2	2	3	3	1	3	3	3	1	—	2	1	f. o. l.
15 Kovács Béla	2	3	4	3	3	3	4	3	2	—	2	1	o. i. u.
Krausz Miksa izr.	2	3	3	3	1	2	2	3	2	—	—	2	f. o. l.
Ligeti Ernő izr.	1	2	2	2	1	2	2	2	fm.	—	—	1	”
Módi Mihály	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	2	1	”
Nagy Géza	1	2	3	2	2	3	2	3	1	—	1	1	”
20 Nemes N. Lajos	1	1	1	2	1	2	1	1	1	—	2	1	”
Pálffy János	2	3	4	4	2	3	4	2	2	—	2	1	o. i. u.
Perédi József	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	3	1	f. o. l.
Pongrácz Ádám	1	2	2	2	2	1	3	3	1	1	1	1	”
Sárosi József	2	2	3	3	2	2	2	2	1	—	3	1	”
25 Schéfer Ernő ev. ref.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	1	1	”
Sikó Andor	2	2	4	1	2	3	3	3	2	—	3	1	j. v. u.
Simon Ernő izr.	1	3	3	2	3	2	3	2	2	—	—	1	f. o. l.
Stern Vilmos izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	—	1	”
Széchy László ev. ref.	1	2	3	3	1	3	3	2	1	—	1	2	”
30 Takács Andor	3	3	4	4	3	3	4	4	1	—	2	1	o. i. u.
Tallér Ernő r. kath.	3	3	3	4	3	3	3	3	1	—	—	1	j. v. u.

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Tóth János	3	2	4	3	2	3	3	3	1	—	2	1	j. v. u.
Veres Gyula	3	3	3	3	2	2	3	-2	1	1	1	1	f. o. l.
Magántanuló:													
Szabó Gáspár	nem állott vizsgára												
35 Deutsch Herman izr.	„ „ „												

Ötödik osztály.

Osztályfő: *Dr. Nyiredy Géza.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Almássy Zoltán	1	2	2	3	—	—	3	3	3	3	3	2	—	1	f. o. l.
	Baló Ákos ág. ev.	2	2	3	—	3	1	3	3	2	3	2	—	—	1	„
	Bedő Zoltán	2	3	4	4	—	—	4	3	3	3	1	2	—	1	o. i. u.
	Benczédi László	1	1	2	2	—	—	1	1	1	2	1	2	—	1	f. o. l.
5	Benkő Gyula	1	3	3	—	3	2	3	2	1	3	1	2	—	2	„
	Boskovics Henrik izr.	1	2	2	—	2	1	2	2	1	2	3	—	—	1	„
	Hirsch Zoltán izr.	1	3	3	—	3	2	4	4	3	4	2	—	—	1	o. i. u.
	Incze János	1	3	3	3	—	—	3	2	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
	Káhána Herman izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	—	—	1	„
10	Keller Ernő izr.	2	3	3	4	—	—	3	4	3	3	3	—	—	2	o. i. u.
	Keresztesi Dénes	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	2	—	1	f. o. l.
	Kiss Elek	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	—	1	„
	Kiss Endre	1	2	3	2	—	—	3	2	3	2	1	2	—	1	„
	Kohn Hillel izr.	1	3	3	4	—	—	3	3	3	3	3	—	—	2	j. v. u.
15	Kopp Elemér	1	1	2	—	1	1	2	1	1	2	1	—	1	1	f. o. l.
	Kovács Mózes	3	2	3	2	—	—	3	3	3	3	1	3	—	1	„
	Lőrinczi Zoltán	1	1	2	2	—	—	1	2	1	2	fm.	1	—	1	„
	Lőwi Emil izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	—	—	1	„
	Márkos Mózes	2	1	3	2	—	—	3	2	2	2	1	1	—	1	„
20	Merza Jenő r. kath.	3	3	4	—	4	3	4	4	3	4	2	—	—	1	o. i. u.
	Nemes Sándor g. kath.	3	3	3	2	—	—	3	3	3	3	2	—	—	1	f. o. l.
	Pollák Endre izr.	2	1	2	2	—	—	3	2	1	3	1	—	—	1	„
	Reich Rezső r. kath.	1	3	4	—	3	3	3	2	3	3	1	—	—	1	j. v. u.
	Sebesi Béla ág. ev.	1	2	3	3	—	—	3	2	1	3	1	—	—	2	f. o. l.
25	Sebestyén Rezső izr.	1	1	2	1	—	—	2	1	1	1	2	—	—	1	„
	Szakács Zsigmond	2	3	4	3	—	—	3	3	3	3	1	2	—	1	„
	Szentiványi Zoltán	2	3	4	4	—	—	4	3	4	4	3	2	—	1	o. i. u.
	Zsakó Gyula	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	2	—	1	f. o. l.
	Kimaradt:															
	Lusztig Béla izr.															
	Magántanulók:															
30	Cservény Ilona r. kath.	Nem vizsgázott														
31	Tavaszy József ev. ref.	„ „														

Hatodik osztály.

Osztályfő: *Barabás Ábel dr.*

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Alexi Kristóf g. kel. ism.	n e m v i z s g á z o t t													
Albert Lőrinc	3	2	3	4	–	—	3	3	3	2	1	—	2	j. v. u.
Balázs József	2	2	3	--	2	1	3	3	3	3	2	—	1	f. o. l.
Bartha Lajos	1	1	2	3		—	3	2	2	2	1		1	„
Berecki Vilmos	1	1	2	--	1	2	3	1	1	1	2	—	1	„
Borbély Ferenc	1	1	1	1			1	1	1	1	1	—	1	„
Derzsi Dénes	1	1	2	2	–	—	2	1	1	3	2	–	1	„
Farcádi Gerő	1	1	2	2	–	--	2	1	2	3	2	–	1	„
Farkas László	1	2	3	3	—	—	2	2	2	2	1	–	1	„
Feigenbaum Herman izr.	1	2	3	—	1	3	2	2	2	2	2	—	1	„
Fodor Ferenc	1	2	3	3	—	–	2	2	2	2	1	—	1	„
Fraenkel Jenő izr.	1	2	2	—	2	2	1	3	2	1	2	—	1	„
Gálfi Zsigmond	1	1	1	1	–	-	1	1	1	1	1	—	1	„
Goldstein Manó izr.	1	3	3	3	—	—	1	2	3	3	3	—	1	„
György Zsigmond	2	2	3	3	—	—	1	3	2	2	1	—	2	„
Haas Ferenc ág. ev.	1	2	1	2	—	--	1	1	1	2	1	–	1	„
Hirsch Vilmos izr.	2	2	3	3	—	—	3	4	2	3	2	—	1	j. v. u.
Hirsch Lajos izr.	1	2	3	—	3	3	3	3	3	3	fm.	—	1	f. o. l.
Hutter Kálmán ág ev.	1	1	1	1	—	—	1	2	1	3	2	—	1	„
Jónás Imre izr. ism.	1	3	4	4	—	-	3	3	3	3	fm.	–	1	v. e. u.
Kocs András	2	1	3	3	—	—	3	3	3	3	2	—	1	f. o. l.
Kohn Jenő izr.	2	2	2	—	1	3	1	3	3	3	fm.	—	2	„
Kovács Imre	3	3	3	3	—	—	3	4	4	4	2	—	1	o. i. u.
Krausz Vilmos ág. ev.	2	2	3	3	—	—	1	2	3	3	2	—	2	f. o. l.
Lászlócky István	1	3	3	—	2	3	3	3	2	3	2	—	2	„
Lázár Miklós	1	1	1	2	—	—	1	2	2	2	1	—	1	„
Lusztig Jenő izr.	2	2	3	3	—	—	3	3	3	3	1	—	1	„
Maksai Zsigmond ev. ref.	3	3	4	—	3	2	3	3	4	3	3	—	2	o. i. u.
Molnár Gergely	2	3	3	3	—	—	3	3	2	2	2	—	2	f. o. l.
Nagy Gábor	2	3	3	3	—	—	2	3	3	3	fm.	—	1	„
Orbók Attila	2	1	3	—	2	3	3	3	2	3	2		2	„
Orbók Gyula	2	3	3	—	2	2	3	3	3	3	2	—	1	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Pálfi István	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	—	1	f. o. l.
Pálfi László	1	1	2	1	–	—	2	2	2	2	1	—	1	„
35 Somkereki Gusztáv ág. ev.	1	3	4	—	3	3	1	3	3	3	1	—	1	„
Sugár Ferenc izr.	3	2	3	—	1	3	2	1	2	3	2	—	2	„
Tischler Elemér izr.	1	2	3	2		—	3	2	2	3	1	—	1	„
Tób Zsigmond	1	3	3	3	—	—	3	2	3	3	1	—	1	„
Tóth Vilmos	2	2	2	2	—	—	3	2	3	2	3	—	1	„
40 Wolf Gyula ág. ev.	2	3	3	3	—	–	1	2	3	4	2	—	1	j. v. u.
Zsigmond Mihály	1	2	3	3	—	—	3	2	2	3	2	—	1	f. o. l.

Magántanulók:

Weress Irén ev. ref.
43 Székely Mór izr.

} Nem vizsgáztak

Hetedik osztály.

Osztályfő: *Pálfi Márton.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Testgyakorlás	Egészségtan	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Balogh István	1	2	2	—	1	2	3	2	1	3	1	2	1	1	f. o. l.
	Barabás Tibor	1	2	3	3	—	—	2	3	2	2	2	3	—	1	„
	Barabás Zoltán	1	1	2	2	—	—	2	3	2	2	2	3	1	1	„
	Bartók Endre	1	1	2	3	—	—	3	3	3	3	1	2	1	1	„
5	Bálint Domokos	1	2	2	2	—	—	1	1	1	1	1	2	1	1	„
	Bedő Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	2	3	1	2	1	1	„
	Csipkés Lajos	1	3	3	—	2	3	3	2	3	3	1	3	1	1	„
	Dombi Mózes	2	3	4	4	—	—	4	3	3	4	1	3	—	2	o. i. u.
	Egyed József	2	2	2	2	—	—	2	2	2	3	2	2	1	1	f. o. l.
10	Fekete Kálmán	2	3	3	—	2	3	3	3	3	3	fm.	1	—	1	f. o. l.
	Fekete Sándor	1	3	3	2	—	—	1	1	2	3	1	2	1	1	f. o. l.
	Fried József izr.	1	3	3	3	—	—	1	3	3	3	2	2	—	2	„
	Friedmann Márkus izr.	1	3	3	3	—	—	1	3	3	4	3	3	—	1	j. v. u.
	Gál Miklós	1	2	2	—	1	2	1	2	1	2	1	2	—	1	f. o. l.
15	Gelei Vilmos	3	2	3	—	2	3	3	3	3	3	1	3	1	1	„
	Gyulai Zoltán	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Holländer Henrik izr.	2	2	3	—	1	2	1	3	2	3	1	2	—	1	„
	Kiss Ernő	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Kovács Lajos	2	2	3	—	2	3	3	2	3	4	2	2	1	1	j. v. u.
20	Langer Norbert izr.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	f. o. l.
	Létai Balázs	1	1	1	1	—	—	2	2	1	2	1	1	—	1	„
	Lukácsi Sándor	1	2	2	2	—	—	3	2	1	2	2	2	—	1	„
	Marosi Dénes	2	2	3	3	—	—	3	3	3	4	2	2	1	1	j. v. u.
	Mátyás Samu	1	2	3	—	2	1	3	3	3	3	1	3	1	1	f. o. l.
25	Mikó Gyula	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	3	—	2	„
	Müller Gyula	1	1	1	—	1	1	1	1	2	2	1	2	1	1	„
	Osváth Árpád	1	2	2	2	—	—	3	2	2	2	1	2	1	1	„
	Pollák István izr.	2	3	3	—	2	1	2	3	3	3	2	3	1	1	„
	Rákóczy Béla ág. ev.	1	2	2	2	—	—	2	2	2	3	2	3	—	1	„
30	Rédiger Géza	2	2	3	3	—	—	3	2	3	3	1	2	1	1	„
	Strachal János r. kath. ism.	2	2	4	—	3	2	2	3	3	3	1	2	1	1	v. e. u.
	Szász Dénes	2	2	3	3	—	—	3	3	3	3	1	2	1	1	f. o. l.

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Testgyakorlás	Egészségtan	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Szász Domokos	2	2	3	3	—	—	3	1	1	2	1	2	1	1	f. o. l.
Székely Ferenc	2	2	3	—	3	2	3	3	2	3	1	1	—	1	„
35 Székely Tihamér	1	2	3	2	—	—	3	3	3	3	1	2	1	1	„
Szilasi Vilmos izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1	—	1	„
Vargha Árpád	3	4	4	4	—	—	4	3	4	4	3	4	—	1	o. i. u.
Vári Ákos izr.	1	1	1	2	—	—	1	1	1	2	2	1	—	1	f. o. l.
39 Vári Domokos	1	2	4	3	—	—	3	3	3	4	1	3	—	1	o. i. u.

Nyolcadik osztály.

Osztályfő: *Hidegh Mihály.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet
	Árkosi Zoltán	1	2	3	—	1	2	3	2	1	2	2	fm	—	1
	Daniel Ferenc	1	2	3	—	1	2	3	3	3	3	2	2	—	1
	Deutsch Lipót izr.	1	1	2	—	1	2	1	1	2	3	2	2	–	1
	Fazakas Miklós	2	3	3	3	—	—	3	2	2	3	2	1	—	1
5	Fenichel Henrik izr.	1	2	3	3	—	—	3	2	2	3	3	2	—	1
	Fosztó Sándor ev. ref.	3	2	3	—	1	1	3	2	3	3	2	1	—	1
	Gál Zsigmond	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1
	Goldner Mihály izr.	1	3	3	2	—	—	3	2	1	2	2	2	—	1
	Gyulai Tibor	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1
10	Herszényi Andor ev. ref.	3	3	4	—	3	3	3	3	2	3	3	1	—	1
	Hirschfeld József r. kath.	1	2	4	—	2	3	3	2	3	3	1	fm	—	1
	Horváth Lajos ev. ref.	3	2	3	—	1	3	3	2	3	3	2	1	—	1
	Hutter Samu ág. ev.	1	2	2	—	1	3	3	1	3	2	2	2	1	1
	Kanyaró Gyula	1	2	2	2	—	—	2	1	1	2	2	1	1	1
15	Kelemen Géza ev. ref.	3	3	3	3	—	—	1	3	3	3	3	2	—	1
	Kiss Béla	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	1	—	1
	Kohn Adolf izr.	1	2	2	2	—	—	2	1	1	2	1	2	—	1
	Kozma György	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1
	Lipscher Lajos izr.	1	3	4	—	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1
20	Lőwi Emil izr.	2	3	4	3	—	—	3	3	4	3	3	1	—	1
	Mikó Lajos	1	2	2	3	—	—	3	2	1	2	1	2	—	1
	Nagy Miklós	1	2	3	—	1	2	3	3	1	3	2	2	1	1
	Pap Béla	1	1	3	2	—	—	3	2	2	3	2	1	—	1
	Pálfi József	2	3	3	—	3	3	3	3	2	3	3	1	1	1
25	Perédi Ernő	2	3	3	3	—	—	3	3	3	4	3	2	1	1
	Petrovics Kornél g. kel.	2	2	3	3	—	—	3	3	3	3	3	fm	—	1
	Taglicht Samu izr.	2	2	3	—	1	2	3	2	3	3	2	2	—	1
	Török Sándor ág. ev.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Tyroler Ernő izr.	1	2	2	2	—	—	1	2	1	2	2	2	—	1
30	Wachsmann Alvin ág. ev.	1	3	3	3	—	—	1	3	3	3	3	2	—	1
	Vass Pál	2	2	3	3	—	—	2	2	2	3	2	1	1	1

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet
Kimaradt:														
Stolz Alfonz														
Magántanulók:														
Buday Gyula[1] r. kath.	1	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—
Ferenc Áron[2]	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—
35 Láposy Hegedüs Zoltán[3] ev. ref.	—	2	3	—	3	3	3	2	3	3	3	—	—	—
Oláh Sándor[4] ev. ref.	2	3	3	—	2	3	3	2	2	3	3	—	—	—
Braun Ede[5] izr.	1	2	3	—	3	3	2	3	3	4	3	—	—	—
Reznek Mihály[6]	1	3	3	—	2	2	3	2	2	1	1	—	—	—
Nem állottak vizsgára:														
Richtzeit Arthur														
40 Teutsch József ág. ev.														
Lengyel Béla izr.														

[1] Kül. tárgy: Egészségtan jeles. [2] Egészségtan elégséges. [3] Egészségtan elégséges. [4] Természetrajz elégséges; egészségtan jó. [5] Természetrajz elégtelen; egészségtan elégséges. [6] Egészségtan elégséges.

XVI.

Kimutatás az érettségi vizsgálatokról.

Az 1903—4. iskolai évben tartott érettségi vizsgálatok eredménye.

I. ***Az évvégi rendes érettségi vizsgálatok*** írásbeli része május 16—20., szóbeli része jun. 27—30. napjain tartatott Fekete Gábor felügyelő gondnok elnöklése mellett Kuncz Elek tanker. kir. főigazgató, mint kormányképviselő jelenlétében. Az írásbeli vizsgálatra a következő tételek tűzettek ki:

1. *A magyar nyelv és irodalomból: a)* Erdély, mint a magyar szabadság fellegvára. *b)* A magyar drámairodalom Kisfaludy felléptétől Madáchig. *c)* A természettudományok haszna.

2. *A latin nyelv és irodalomból:* Liv. XXVI. 9—10.

3. *A görög nyelvből és irodalomból:* Homeros Ilias XVIII. 382—410.

4. *A német nyelvből és irodalomból:* A tatárok Magyarországon.

5. *Mennyiségtanból: a) Algebrából:* Egy atya vagyonáról következőképen rendelkezik: Első gyermekem kapjon 1000 koronát s a maradék ötöd részét, a második 2000 koronát s a maradék ötödét, a harmadik 3000 koronát s a maradék ötödrészét stb. A vagyon ily módon teljesen feloszlik a testvérek között és pedig mindenki egyenlő részt kap. Hány K.-ból állott a vagyon, hány örökös volt és mennyit kapott egy-egy? *b) Geometriából:* A torony tetejének alakja nyolc oldalu szabályos gula, melynek alapéle, $a = 1^2/_3$ és a magassága, $m = 6^2/_3$m; mibe kerül a toronynak rézzel való beburkolása, ha m²-je 30 K.-ért készül?

Az írásbeli dolgozatok eredménye:

Tárgy	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen
Magyar	10	22	16	—
Latin	11	16	19	2
Görög	9	13	5	—
Német	8	8	24	8
Mennyiségtan	5	5	13	25

Érettségire jelentkezett 48 tanuló.

Szóbeli vizgálatra bocsáttatott 41 tanuló. Érettnek nyilvánittatott jelesen 3 (*Abrudbányay Ede, Piger Sándor, Varga Béla*), jól 13, egyszerűen 17, javító vizsgálatra útasíttatott 6, teljes ismétlő vizsgálatra 1, végleg elutasíttatott 1. A jelesen érettek közül Abrudbányay Ede báró Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úr adományából 200 K. jutalmat nyert.

A végzettek által választott pálya: 11 theologiai, 4 bölcsészi, 8 jogi, 1 orvosi, 2 mérnöki, 1 gazdasági, 4 alsóbb hivatalnoki, 2 katonai. A jelentkezettek közül 1 ismétlő, 2 magántanuló volt.

II. ***A rendkívűli teljes érettségi vizsgálat*** írásbeli része szept. 12—16., szóbeli része szept. 19-én tartatott Fekete Gábor felügyelő-gondnok elnöklése mellett Kuncz Elek tanker. kir. főigazgató, mint kormányképviselő jelenlétében. Vizsgálatra jelentkezett összesen 8 magántanuló, közülök 3 kiegészítő vizsgálatra jelentkezett görögből. Kidolgozásra következő tételek tűzettek ki:

1. *Magyar nyelv és irodalomból: a)* A XVII. század kimagasló alakjai irodalmunkban. *b)* Mohi és Mohács. (A két gyászemlékű ütközet.) *c)* A világosság befolyása a növényzetre.

2. *Latin nyelv és irodalomból:* Cic. de Signis XXXIV.

3. *Görög nyelv és irodalomból:* Homeros Ilias VI. 405—432.

4. *Német nyelv és irodalomból:* Deák Ferenc beszéde a lengyelek mellett.

5. *Mennyiségtanból: a) Algebrából:* Megfejtendő ez a másodfokú egyenlet:

$$\frac{\sqrt{x} + \sqrt{x - 9}}{\sqrt{x} + \sqrt{x - 9}} = (2 - \sqrt{x})^2.$$

b) Geometriából: Egy cirkust 10 oldalú szabályos sokszög alakjára építenek, melynek egy oldala 10 méter; mekkora a cirkus leghosszabb átmérője s mekkora a területe?

Az írásbeli dolgozatok eredménye:

Tárgy	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen
Magyar	—	2	3	—
Latin	—	—	5	—
Görög	—	1	3	—
Német	1	1	2	1
Mennyiségtan	2	2	1	—

Szóbelire bocsáttatott 5 teljes érettségit, 3 kiegészítő vizsálatot tevő tanuló. Érettnek nyilváníttatott: jól 1,- egyszerűen , javító vizsgálatra útasittatott 1. A kiegészítő vizsgálatot tevők indhárman javítóra útasíttattak.

III. Ugyanekkor tartatott a ***javító érettségi vizsgálat*** is, elyre 6-an jelentkeztek, akik mindnyájan éretteknek nyilváíttattak.

Decemberben másodszori javító érettségi vizsgálat nem tartott.

Az 1904—5. iskolai évben tartott érettségi vizsgálatok eredménye.

IV. Az évvégi rendes érettségi vizsgálatok irásbeli része áj. 15—19., szóbeli része jun. 8—10. napjain tartatott Fekete ábor felügyelő-gondnok elnöklése mellett Kozma Ferenc nyug. r. tanfelügyelő, mint kormányképviselő jelenlétében. Az írásbeli izsgálatra következő tételek tűzettek ki:

1. *Magyar nyelv és irodalomból: a)* A magyar lyra története keresztény középkortól Petőfi fölléptéig. *b)* Jellemezze a hitítás korát. *c)* A természettudományok haszna.

2. *Latin nyelv és irodalombol*: Cic. In M. Antonium I. —14.

3. *Görög nyelv és irodalomból*: Xenophon, Kurop. I. 3. —16.

4. *Német nyelv és irodalomból*: A régi rómaiak.

5. *Mennyiségtanból*: *a) Algebrából*: Két szám négyzetének szege 74. Ha az első számot 1-gyel, a másodikat 2-vel nagyobjuk, a négyzetek összege 117 lesz. Melyek e számok? *b) eometriából:* Két egymást metsző kör közül az egyiknek súgara

7 m., a másiké 11 m. Középpontjaik távolsága 13. m. Mekkora a két kör közös részének területe?

Az írásbeli dolgozatok eredménye:

Tárgy	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen
Magyar	5	16	12	1
Latin	5	8	18	3
Görög	4	8	10	—
Német	7	6	17	4
Mennyiségtan	3	8	23	—

Szóbelire bocsáttatott 31 teljes érettségit tevő, 3 kiegészítő vizsgálatot tevő tanuló. Egy évre visszavettetett 2, az érettségitől végleg eltiltatott 1 tanuló. Érettnek nyilváníttatott *jelesen* 5, *jól* 6, *egyszerűen* 16; javító vizsgálatra útasíttatott 4. A végzettek által választott életpálya: felsőbb ipari szakiskola 1, gazdászati 4, ipari 1, hivatalnoki 2, jogi 7, katonai 5, vasúti 2, orvosi 2, tanári 1, kereskedői 1, papi 1.

A jelentkezettek között 6 ismétlő, 3 magántanuló. *Jelesen* érettek: Gál Zsigmond, Gyulay Tibor, Kiss Béla, Kozma György, Török Sándor. *Jol* érettek: Derzsi Sándor, Deutsch Lipót, Kanyaró Gyula, Komlós (Kohn) Adolf, Mikó Lajos, Tyroler Ernő. *Egyszerűen* érettek: Árkosy Zoltán, Csécs Árpád, Fenichel Henrik, Fodor Jenő, Fosztó Sándor, Goldner Mihály, Horváth Lajos, Hutter Samú, Kelemen Géza, Kovács István, Pap Béla, Petrovics Kornél, Rédiger Zoltán, Szathmári Balázs, Wachsmann Alvin, Vass Pál.

V. Ugyanekkor javító érettségi vizsgálatot is tartottunk, melyre Perédi György jelentkezett latinból; egyszerűen érettnek nyilváníttatott.

Br. Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úr adományából Gyulay Tibor 200 K. jutalmat nyert.

XVII.

Statisztikai kimutatás a gimn. tanulókról.

Osztály	A tanulók száma – felvétetett – nyilvános	A tanulók száma – felvétetett – magán	Vizsgálatot tett – nyilvános	Vizsgálatot tett – magán	Előmenetelük – haladó	Előmenetelük – ismétlő	Tandíj – fizető	Tandíj – mentes egészen	Tandíj – mentes részben	Ösztöndíjas	A vizsgálatot tett tanulók közül volt – Vallásra nézve – unitárius	ev. ref.	ág. ev.	róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti	izraelita	összesen	Anyanyelvre nézve – magyar	román	német	Összesen	Nyelvismeretre nézve – csakis magyarul beszél	magyar-német	magyar-német-francia	magyar-román	hányan tudnak magyarul?	A tanulók illetősége – he'ybeli	megyebeli	más megyebeli	más országbeli	Összesen
I.	55	2	52	—	48	4	39	—	18	4	22	5	9	1	–	2	13	52	50	2	—	52	36	9	—	7	52	23	5	23	1	52
II.	49	—	49		45	4	34	1	14	10	23	8	1	2	–	2	13	49	48	1	—	49	37	3	-	9	49	19	5	25	—	49
III.	38	2	37	1	36	2	30	–	10	5	19	5	—	3	—	2	9	38	36	2	—	38	28	4	—	6	38	17	2	19	—	38
IV.	33	2	33	—	33	–	24	—	9	4	15	2	3	2	1	1	9	33	31	2	–	33	26	5	–	2	33	15	4	14	–	33
V.	29	2	28	—	28	—	20	—	8	6	15	—	2	2	1	—	8	28	28	—	—	28	23	2	1	2	28	9	1	18	—	28
VI.	41	2	40	—	39	1	20	—	20	13	24	1	5	—	—		10	40	38	—	2	40	31	4	—	5	40	7	2	30	1	40
VII.	39	—	39		38	1	22		17	14	30	—	1	1	—	–	7	39	39	—	—	39	33	4	–	2	39	3	—	36	—	39
VIII.	32	9	31	6	37	–	30	—	7	6	15	7	3	2	—	1	9	37	35	1	1	37	27	8	–	2	37	9	1	27	—	37
Összesen	316	19	309	7	304	12	219	1	103	62	163	28	24	13	2	8	78	316	305	8	3	316	241	39	1	35	316	102	20	192	2	316

Osztály	A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt:															Összesen	A tanulók életkora a tanév végén:														Összesen
	Őstermelő			Iparos			Keresk. vállalk.			Tisztv.							életévét betöltötte														
	önálló			önálló			önálló																								
	nagybirtokos és bérlő	kisbirtokos és bérlő	alkalmazott	nagyiparos	kisiparos	alkalmazott	nagykereskedő	kiskereskedő, szatócs	alkalmazott	állami, hatósági	magán- és társulati	Katona	Értelmiségi	Személyes szolgálattevő	Magánzó		9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	több	
I.	1	4	—		9	—	—	13	—	11	2	1	8	1	2	52	1	22	20	7	2	—	—	—	-	—	—	—	—	—	52
II.	1	5	3	–	1	–	2	11	—	12	2	1	7	—	4	49	—	–	13	19	13	3	1	—		—	—	—	—	—	49
III.	—	7	–	—	4	—	1	5	—	4	3	—	9	—	5	38	—	—	1	9	16	8	4	—	—	—	—	—	—	—	38
IV.	-	3	2	-	5	—	1	—	-	9	1	—	7	–	5	33	—	—	—		3	15	8	5	2	–	—	—	—	—	33
V.	1	6	—	2	—	—	1	5	—	5	1	—	5	—	2	28	—	—	—	–	–	11	6	6	5	—	—	—	—	—	28
VI.	—	15	1	1	2	—	—	5	—	8	1	—	5	—	2	40	—	—	—	—	—	—	2	14	10	10	4	—	—	—	40
VII.	4	8	—	1	3	–	1	1	—	5	2	—	9	4	1	39	-	—	—	—	—	—	—	–	7	12	11	9	—	—	39
VIII.	2	3	—	2	1	—	-	7	—	8	—	—	10	1	3	37	—	—	—	—	—	—	–	-	7	12	8	2	1	7	37
Összesen	9	51	6	6	25	—	6	47	—	62	12	2	60	6	24	316	1	22	34	35	34	37	21	25	31	34	23	11	1	7	316

Osztály	A tanulók egészségi állapota				A tanulók magaviselete				A tanulók mulasztása				A tanulók előmenetele						
	nem járványos: könnyű	nem járványos: súlyos	járványos	meghalt	jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz	igazolt óraszám	nem igazolt óraszám	hány tanuló mul. igazolatlanul?	hány tanuló nem mulasztott?	minden tárgyból jeles	minden tárgyból legalább jó	minden tárgyból legalább elégséges	egy tárgyból elégtelen	két tárgyból elégtelen	több tárgyból elégtelen	oszt ismétlésre útasítva
I.	39	4	1	—	46	5	1	—	1268	34	13	12	6	13	20	4	5	4	9
II.	71	4	5	—	39	10	—	—	1126	3	3	4	2	5	27	6	8	1	9
III.	55	6	—	—	29	8	—	—	770	14	6	5	4	4	23	3	—	4	4
IV.	21	2	—	—	28	5	—	—	448	4	2	10	4	2	16	6	2	3	5
V.	15	—	—	—	24	4	—	—	683	—	—	2	3	7	10	3	1	4	5
VI.	28	2	—	—	31	9	—	—	1259	7	3	2	2	3	28	4	2	1	3
VII.	35	5	—	—	36	3	—	—	853	5	4	7	3	6	24	3	1	2	3
VIII.	73	4	—	—	30	1	—	—	804	4	4	7	4	4	23	4	2	—	2
Összesen	337	27	6	—	263 = 85.10 %	45 = 14.55 %	1 = 0.32 %	—	7211	71	35	49	28 = 8.85 %	44 = 13.91 %	171 = 54.10 %	33 = 10.44 %	21 = 6.63 %	19 = 6 %	40 = 12.65 %

A tanulmányozás eredményének áttekintése osztályonként.

Tantárgy	I. Jeles	I. Jó	I. Elégséges	I. Elégtelen	I. Fölmentve	II. Jeles	II. Jó	II. Elégséges	II. Elégtelen	II. Fölmentve	III. Jeles	III. Jó	III. Elégséges	III. Elégtelen	III. Fölmentve	IV. Jeles	IV. Jó	IV. Elégséges	IV. Elégtelen	IV. Fölmentve
Vallástan	22	18	12	—	—	20	17	12	—	—	17	11	9	—	—	16	9	7	1	—
Magyar nyelv	11	13	25	3	—	9	11	26	3	—	7	11	18	2	—	6	14	13	—	
Latin nyelv	11	12	18	11	—	9	2	25	13	—	6	6	20	6	—	5	4	17	7	—
Görög nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gör. pótló irod.	—	—	—	—		—	—	—		—	—	—			—	—	—	—		—
Gör. pótló rajz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	20	2	—	—	—	—	—	—
Német nyelv	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—		—	5	8	16	4	—
Történet		—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	15	11	1	—	12	12	9	—	—
Földrajz	13	14	22	3	—	3	12	32	2	—	7	17	13	1	—		—	—	—	
Természetrajz	16	13	21	2	—	12	20	17	—	—	—	—	—	—	—	5	14	14	—	—
Természettan	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Mathematika	9	19	18	6		3	12	30	4	—	6	10	19	3	—	5	11	12	5	
Rajz. geometr.	9	22	16	5	—	8	15	23	3	—	10	11	16	1	—	5	9	15	4	
Fil. propedeut.	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—		—	—	—	—	—
Szépírás	13	22	17	—		7	11	31	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—
Testgyakorlás	13	25	13	—	1	16	24	9	—	—	16	15	4	—	2	14	12	6	—	1
Egészségtan	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—			—		—	—	
Angol nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyházi ének	7	3	12	—	—	13	2	8	—	—	8	5	7	—	—	5	7	4	—	17
Műének	8	8	1	—	—	17	7	—	—	—	7	6	—	—		5	2	—	—	—

Tantárgy	V. Jeles	V. Jó	V. Elégséges	V. Elégtelen	V. Fölmentve	VI. Jeles	VI. Jó	VI. Elégséges	VI. Elégtelen	VI. Fölmentve	VII. Jeles	VII. Jó	VII. Elégséges	VII. Elégtelen	VII. Fölmentve	VIII. Jeles	VIII. Jó	VIII. Elégséges	VIII. Elégtelen	VIII. Fölmentve
Vallástan	18	7	3	—	—	22	14	4		—	24	13	2		—	23	8	6	—	—
Magyar nyelv	11	6	11	—	—	11	17	12	—		10	20	8	1	—	7	17	13	—	—
Latin nyelv	5	7	11	5	—	5	8	24	3	—	8	9	18	4	—	5	6	22	4	—
Görög nyelv	5	8	4	4	—	4	6	16	2	—	5	9	10	2	—	4	5	9	—	
Gör. pótló irod.	1	1	4	1	—	4	5	3		—	5	6	2	—	—	9	4	6	—	—
Gör. pótló rajz	3	2	2	—	—	1	4	7	—	—	4	5	4	—	—	2	6	11	—	—
Német nyelv	7	3	14	4	—	12	8	20		—	13	7	17	2	—	9	3	25	—	—
Történet	8	9	8	3	—	7	14	17	2	—	10	10	19	—		8	16	13		—
Földrajz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Természetrajz	13	2	12	1	—	6	16	16	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Természettan		—		—		—	—		—	—	11	10	16	2	—	12	9	15	1	—
Mathematika	4	8	13	3		4	11	23	2	—	4	10	19	6	—	6	8	21	2	—
Rajz. geometr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—					—		—
Fil. propedeut.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	14	14	—	—
Szépírás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Testgyakorlás	13	8	6	—	1	15	18	3	—	4	23	13	3	—	—	14	14	—	—	3
Egészségtan	—		—	—	—	—	—	—	—	—	8	18	12	1	—	—	—	—	—	—
Angol nyelv	—			—	—	—	5	—	—	—		1	—	—	—	1	—	—	—	—
Egyházi ének	2	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Műének	1	—	—	—	—	4	11		—	—	22	—	—	—	—	8	1	—		—

XVIII.

Ösztöndíjak, segélyezés, javadalmak, jutalmak és tornaverseny.

1. Ösztöndíjak.

1. ***Konviktusi ösztöndíjak:***

a) A *Derzsi János* alapból egész kedvezményben részesültek: Árkosi Tamás papnövendék, Kiss Béla VIII., Gyulai Zoltán VII., Farcádi Gerő, Gálfi Zsigmond VI., Perédi József, Nemes Nagy Lajos IV., Tóth István III., Barabás Sándor, Pap Emil II. gimn. oszt. tanulók. Értéke 2000 korona.

b) Az *id Daniel Gábor* egyh. főgondnok alapítványából egész kedvezményt kapott Kiss Elek V. gimn. oszt. tanuló. Értéke 210 korona.

c) A *Báró P. Horváth Kálmán* egyh. főgondnok alapítványából egész kedvezményt kapott Péter Pál II. gimn. oszt. tanuló. Értéke 210 korona.

d) A *Koncz Judith* alapítványból egész kedvezményt kapott Máté Árpád* II. gimn. oszt., félkedvezményt Máté Mózes* 4. el. oszt., egynegyed kedvezményt Koronka Géza** I. gimn. oszt. és Máthé Viktor II. gimn. oszt. tanuló. Értéke 400 kor.

e) A *Dr. Heltai Ferenc* orsz. gyül. képviselő ajándékából fél kedvezményt kapott Kiss Sándor papnövendék és Kiss Endre V. gimn. oszt. tanuló. Értéke 210 korona.

f) Az *Árkosi Benkő Mihály* alapítványából félkedvezményt kapott Kiss Ernő VII. és Gelei Kálmán III. gimn. oszt. tanuló. Értéke 200 korona.

* A csillaggal jelölteknél évközben változás történt.
** Nem vette igénybe.

g) A *Szentiványi Gyula* alapítványából egész kedvezményt kapott Szentiványi Zoltán V. gimn. oszt. tanuló. Értéke 210 kor.

h) A *Józan Miklós* alapítványából félkedvezményt kaptak Gálfi András és Bodocy Sándor papnövendékek. Értéke 210 kor.

i) *A bölöni egyházközség* alapítványából félkedvezményt kaptak Kisgyörgy Imre* papnövendék és Kisgyörgy Jenő II. gimn. oszt. tanuló. Értéke 200 korona.

j) A *Ferenc József és neje* alapítványából félkedvezményt kapott László Balázs* papnövendék. Értéke 100 korona.

k) A *Kőröspataki Téglás Mihály* alapítványból félkedvezményt kapott Bedő Zoltán V. gimn. oszt. tanuló és Gyöngyösi Béla papnövendék. Értéke 200 korona.

l) *A konviktusi alapıtványokból háromnegyed* kedvezményt kaptak: György Zsigmond VI., Balogh Gábor III., Fazakas Béla I., Perédi Sándor II., Borbély Ferenc VI. gimn. oszt. tanulók; *félkedvezményt* kaptak: Halmágyi János, Pap Gyula, Szén Mihály, Bencédi Pál, Kiss Károly, Pap Zsigmond, Pethő Kálmán, Molnár Kálmán, Török Sándor és Ütő Lajos papnövendékek, Bálint Domokos, Létay Balázs, Csipkés Lajos VII., Lászlócky István* VI., Rédiger Géza VII., Gál Zsigmond VIII., Sikó Andor IV., Sikó Tibor* I., Sárosi József IV., Barabás Tibor VII., Lukácsi Sándor VII., Balázs József VI., Bedő Ferenc VII., Mátyás Samu VII. gimn. oszt., Dombi Béla 1. cl. oszt., Székely László I., Molnár Gergely VI. gimn. oszt. tanulók; *egynegyed* kedvezményt kaptak: Nagy Dénes, Bartók Géza, Gálfi Mihály, Taar Géza papnövendékek, Szász Domokos VII., Bartha Lajos VI., Ferency Árpád II., Keresztesi Dénes V., Mikó Lajos VIII., Osváth Árpád VII., Márkos Mózes V., Pálfi László VI., Szász Endre** I., Szász Károly** VI., Tób Zsigmond VI., Marosi Dénes VII., Tóth János IV., Vass Pál VIII., Lázár Miklós VI., Benedek Gábor I., Derzsi Mózes**, Horváth Imre** I., Nagy Gábor VI., Nagy Ferenc* III., Nagy Pál III., Pálfi István VI., Székely Tihamér VII., Vass Béla* III., Kanyaró Gyula* VIII., Zsigmond Mihály VI., Gelei Vilmos VII., Tóth Vilmos, Derzsi Dénes VI., Kovács Károly* I., Pap Béla VIII. gimn. oszt. tanulók. Értéke 4150 korona.

** Nem vették igénybe.

m) *A régi osztálytársak gyűjtésének kamataiból* félkedvezményt kapott Oláh Ernő II. gimn. oszt. tanuló. Értéke 100 korona.

n) *A torockói Konc-alapból* egész kedvezményt kapott Elekes Mózes II. gimn. oszt. tanuló. Értéke 210 korona.

o) *A konviktusi házi alapból* félkedvezményt kapott Balázs Gyula** II. és Nagy Sándor III. gimn. o. tanulók. Értéke 200 korona.

p) A *Máté Albert alapítvány* kamataiból 20—20 korona segélyben részesült Kanyaró Gyula és Pap Béla VIII. gimn. oszt. tanulók. Értéke 40 korona.

r) *Az unitárius papok adományaiból* 50—50 korona segélyben részesültek: Nagy Dénes, Pap Gyula, Gálfi András, Pap Zsigmond és Molnár Kálmán papnövendékek. Értéke 250 koronal

s) *Szünidei élelmezési díjak elengedtettek a következőknek:* Balázs József VI. o. 1 k. 70 fill., Marosi Dénes VII. o. 15 k., Nemes Nagy Lajos IV. o. 5 k., Barabás Sándor II. o. 5 k., Pethő Kálmán papnöv. 7 k. 70 fill., Márkos Mózes V. o. 1 k. 70 fill., Molnár Kálmán papnöv. 1 k. 56 fill., Kiss Béla VIII. o. 5 k., Kiss Elek V. o. 10 k., Péter Pál II. oszt. 15 k., Kiss Endre V. o. 10 k., Kiss Ernő VII. o. 5 k., Gelei Kálmán III. oszt. 15 k., Bodoczy Sándor papnöv. 2 k. 31 fill., László Balázs papnöv. 6 k. 54 fill., Balogh Gábor IV. oszt. 77 fill., Halmágyi János papn. 6 k. 54 fill., Benczédi Pál papnöv. 5 k., Pap Zsigmond papnöv. 11 k. 93 fill., Török Sándor papnöv. 5 k., Ütő Lajos papnöv. 6 k. 54., Bálint Domokos VII. o. t. 15 k., Lászlóczky István VI. o. 15 k., Rédiger Géza VII. o. 5 k., Lukácsi Sándor VII. o. 5 k., Bedő Ferenc VII. oszt. 5 k., Mátyás Samu VII. oszt. 15 k., Dombi Béla 2. el. 2 k. 50 fill., Molnár Gergely VI. o. 12 k. 50 fill., Szász Domokos VII. o. 15 k., Keresztesi Dénes V. o. 2 k 50 fill., Osváth Árpád VII. o. 15 k., Pálfi László VI. o. 1 k. 36 fill., Vass Pál VIII. o. 5 k., Nagy Gábor VI. o. 5 k., Nagy Ferenc III. o. 15 k., Nagy Pál III. o. 15 k., Pálfi István VI. o. 5 k., Székely Tihamér VII. o. 15 k., Gelei Vilmos VII. o. 11 k. 93 fill., Tóth Vilmos VI. o. 5 k., Kovács K. I. o. 77 fill., Derzsi Dénes VI. o. 15 k., Pap Béla VIII. o. 5 k., Gálfalvi Ferenc II. o. 77 fill., Benedek Gábor I. o. 5 k., Győry Béla III. o. 5 k.,

** Nem vette igénybe

Almássy Zoltán V. o. 1 k. 44 fill., Dombi Mózes VII. o. 5 k., Pálfi József VIII. o. 5 k., Bartók Endre VII. o. 5 k., Ferenczy Árpád III. o. 15 k., Bedő Gábor papnöv. 3 k. 85 fill., Pap Emil II. oszt. 5 k. *Összesen 399 k. 91 fill.* ***A konviktusi segélyezések összes értéke 9499 korona 91 fillér.***

2. ***Berde Mózsa családi ösztöndíjból*** havi 24 k.-t kaptak Berde Ferenc I. éves egyet. hallgató és Berde Lajos I. o. ism. tanuló, összesen 480 kor. értékben.

3. ***Erdélyi kincstári ösztöndíjat*** kaptak fejenként évi 120 kor. értékben Gál Zsigmond VIII., Bedő Ferenc, Kiss Ernő VII. és Boros László III. o. tanulók, összesen 480 k. értékben.

4. ***Özv. Ferencz Albertné szül. Cs. Sebes Lujza alapítványból*** 13 kor. ösztöndíjat kapott az alapító levél értelmében Farcádi Gerő VI. o. marosvásárhelyi születésű árva tanuló. Az ösztöndíj jún. 4-én adatott ki.

5. ***Péterffy Zsigmond*** nyugalmazott vasútigazgató úr alapítványából 10 k.-t kapott Kiss Elek V. o. t.

2. Segélyezés.

1. A lefolyt isk. évben *Farkas Vilmos* úrnál teljes ellátást nyert Kocs András VI. o. t. *Szilágyi Béla* konviktusi bérlő a következő tanulóknak a szükség szerint élelmet adott a konviktusban, amiért a tálalásnál s az ételek fölhordásában segédkeztek: Kardos János és Árpád 1., Kovács János, Nanovszky László, Bodor Mózes, Bodor János 2., Kardos Kálmán 3. el., Pálffy Béla II., Tóth György, Vass Béla III., Pálffy János IV., Fodor Ferenc, Kovács Imre és Orbók Gyula VI. o. tanulóknak.

2. *A segélyző alapból* következő tanulók részesültek segélyben: Kardos János 1., Márk József, Bodor János, Bodor Mózes, Kardos Árpád, Kovács János, Nanovszky László 2., Kardos Kálmán 3., Vajda József, Vajda András, Nagy György, 4. el. o. t.; Jakab István, Tóth Ferenc, Székely László I., Elekes Mózes, Oláh Ernő, Pálffy Béla II., Balogh Gábor, Nagy Ferenc, Tóth István III., Kiss Elek V., Bartha Lajos, Bálint Domokos, Fodor Ferenc, Kocs András, Kovács Imre, Orbók Gyula, Pálffy László VI., Marosi Dénes és Mátyás Samú VII. oszt. tanulók; adtunk összesen 30 tanulónak 13 pár cipőt, 12 kabátot, 12 rend ruhát

140 k. értékben. Ezenkívűl 8 elemi iskolai tanulónak (Bodor János és Mózes, Kovács János, Nanovszky László, Szász Ferenc, Gergely Ödön, Vajda András és József) 10 inget Deréky Gyuláné szül. báró Győrffy Róza úrnő adományából.

3. *Tankönyveket adtunk a következő tanulóknak:* Berde Lajos, Ürmösi Domokos, Szutorisz György és Gyula, Jakab István, Erdődi Ernő, Kohn Zoltán, Székely László, Deutsch Mór I., Fazakas Dávid, Elekes Mózes, Pálffy Béla, Oláh Ernő, Barabás Sándor, Schéfer László, Gálfalvi Ferenc II., Nagy Ferenc, Vass Béla, Tóth György, Balogh Gábor III., Veres Gyula, Kovács Béla IV., Kiss Elek, Kovács Mózes, Bedő Zoltán, Lőrinci Zoltán, Ince János V., Fodor Ferenc, Lászlócky István, Derzsi Dénes, Orbók Gyula, Tóth Vilmos, Gálfi Zsigmond, Pálfi István, Balázs József, Kocs András VI., Osváth Árpád, Marosi Dénes, Csipkés Lajos, Szász Domokos, Vári Domokos, Lukácsi Sándor, Szász Dénes, Mátyás Samú, Kovács Lajos, Gelei Vilmos, Létai Balázs, Gyulai Zoltán VII., Kiss Béla, Vass Pál VIII. o. tanulóknak.

4. *A kirándulási alapból* a máj. 27. 28. napjain Budapesten tartott orsz. ifjúsági tornaverseny költségeire 23 tanulónak 340 k.-t adtunk.

5. *Sepsiszentiványi Szentiványi Jenő alapítványból* könyveket és íróeszközöket adtunk 22 el. isk. tanulónak 25 k. értékben. (A neveket l. az elemi iskolánál.)

3. Javadalmak.

Legatioból a papnövendékek jövedelme 2178 k. volt. A papnövendékek *egyetemi tandíja* 1160 k., amely összeget az egyházi hatóság a Mártonffy-Koncz ösztöndíj-alapítványból fedezte. *Kórházi és gyógyszertári dijakban* elengedtetett 37 tanulónak 91 k. 41 fill. *Iskolai díjak* címén a jelen iskolai évről elengedtetett 143 tanulónak 3885 k. 80 fill., az 1900/901, 1901/2, 1902/3. isk. évről *hátralék* címen leíratott és elengedtetett 40 tanulónak 1020 k. 98 fill. A papnövendékek az alsóosztályúak felügyeletéért kaptak 2390 k.-t, a felsőbbosztályú gimn. tanulók 4281 k.-t

4. Jutalmak.

Az iskolai év bezárása alkalmával, jún. 30-án, következő jutalmak osztattak ki.

a) ***Alapítványokból:***

1. *A Bulyovszkyné Szilágyi Lilla alapítványból* az alapító levél értelmében a *Remény* c. ifjúsági lapban megjelent legjobb költemények szerzői Gyulay Tibor VIII. és Szilasi Vilmos VII. o. t. 10—10 kor. kapnak.

2. *A Fehér Márton-alapból* szépírásért 2—4 K. jutalmat nyer Tóth György III. és Borbély Ferenc VI. o. t.

3. *A Kovácsi Antal-alapból* 45 K. jutalom tüzetett ki a latin nyelvben pályázati írásbeli zárt vizsgálaton, a legtöbb eredményt felmutató tanulók jutalmazására. A pályázaton résztvettek: Gyulay Tibor VIII., Bedő Ferenc, Kiss Ernő, Létai Balázs, Szilasi Vilmos, Gyulai Zoltán VII., Gálfi Zsigmond VI. o. t. A birálat szerint 25 kor. jutalmat nyer Gyulay Tibor VIII., dicséretet és szorgalomdíjul 10—10 kor. Szilasi Vilmos VII. és Gálfi Zsigmond VI. o. t.

4. *A Kriza János-alapból* pályázatot hirdettünk népköltési gyűjtemények jutalmazására. Beérkezett 9 gyűjtemény.

A birálat szerint a 3. számú (Jeligéje: Mindaz, ami népies stb.) érdemes a pályadijra. Az igazgatóság határozatából ennek szerzője, Tób Zsigmond VI. o. t. 30 K. jutalmat nyer. Az 1, 2, 4. és 5. számú (Jelige: „A népdal a nép lelkének tűkre", „Felszárnyal a dal" stb., „Nyelvében él a nemzet", „Vad lélek az" stb.) pályamunkák szerzői 5—5 K. szorgalomdíjat nyernek. Szerzőik: Zsigmond Mihály VI., Szász Domokos VII., Derzsi Dénes VI. és Barabás Zoltán VII. o. tanulók.

Ezt a pályázatot 1906. máj. 16. határidővel újra kihirdetjük. Minden pályamunkát jutalomban fogunk részesíteni, ha valóban eredeti s eddigelé még ismeretlen népdalokat, esetleg népmeséket, népmondákat gyűjt össze. A gyűjtő mindent úgy, abban a dialektusban jegyezzen föl, ahogy hallotta.

5. *A Lászlócky Péter-alapból* jeles tanulásért és jó magaviseletért 7—7 kor. jutalmat kaptak: Kovács Károly és Benedek Gábor I. o. t.

6. *Magyary Mihály-alapítványból* a március 15-én rendezett

iskolai ünnepélyen a nap fontosságát méltató beszédért 5 kor. jutalmat nyert Kozma György VIII. o. t.

7. *A Paget Olivér-alapítványból* az angol nyelv tanulásában pályázati vizsgálaton felmutatott eredményért 200 K. jutalmat nyert Kiss Sándor III. papnövendék, 100 K.-t egyenlően megosztva Gyulay Tibor VIII. o. t. és Pap Gyula III. papnövendék; az 50 K.-t egyenlően megosztva Kiss Károly és Bedő Gábor II. papnövendékek. A vizsgálatra összesen 5-en jelentkeztek.

8. *Az özv. Pap Sándorné, szül. Kovács Katalin-alapítványból* 10 K. tűzetett ki egy olyan egyházi beszéd. írására, amely a templom szorgalmas gyakorlására buzdít. Beérkezett egy pályamű, amely a főt. püspök úr birálata szerint a pályadíjra érdemes. Szerzője Bodocy Sándor II. éves papnövendék.

9. *A Sipos Gábor-alapítványból* legjobb magyar írásbeli dolgozataiért 5 K. jutalmat kapott Gyulay Tibor VIII. o. t.

10. *A kövendi Szász Gergelyné-alapitványból* 10 K.-t tűztünk ki e tételre: Petőfi a segesvári csata előtt harcra tüzeli Bem székely katonáit. Pályamunka nem érkezett.

11. *Az 1879—80-ban végzett ifjak alapítványából* az oráció-gyakorlatokon tartott s az ifjúság itélete szerint legjobb beszédért 30 K. jutalmat nyer Gál Zsigmond VIII. o. t.

12. *A Remény-alapból* 58 K.-t tüztünk ki e tételre: Kriza János élete és működése. Beérkezett 2 pályamű, melyek közül „Nemcsak az a költő“ jeligést a birálók a legnagyobb elismeréssel méltónak tartják a jutalomra. Szerzője Szilasi Vilmos VII. o. t.

13. *A szentgericei Iszlay József-alapból* 7 K. 50 fillér jutalmat kapnak egyenként: Keresztesi Dénes V. és Nagy Ferenc III.

b) ***Egyesek adományából:***

1. *Dr. Kőváry László* felügyelő-gondnok úr 25 K. díjat tűzött ki valamely a 19. században élt jeles unitárius férfi életét és működését tárgyaló pályamunka jutalmazására. Beérkezett 3 pályamű, melyek közül a birálók jelentése szerint az Aranyosrákosi Székely Sándorról szóló méltó a jutalomra. Szerzője Bencédi Pál II. éves papnövendék.

2. *Dr Kőváry László felügyelő-gondnok úr* 10—10 k.-t adott azon két tanuló jutalmazására, akik az önképző-kör Kovács-

emlékünnepén a néhai boldog emlékű tanárunkról emlékbeszédet tartottak. Ez összegeket kapták Gál Zsigmond és Perédi Ernő VIII. o. tanulók.

3. *Az országos közegeszségi egyesület* egyik Fodor József-jutalmát (az „Egészség“ c. folyóírat 1904—5—6. évi folyamát és elismerő okíratot) az egészségtanban tanusított kiváló szorgalmáért és buzgóságáért Gyulai Zoltán VII. o. tanuló nyerte.

4. *A Magyar Turista Egyesület* budapesti osztályának pályázatán Mikó Lajos VIII. o. t. A *Detonátától a Vulkánig* c. úti rajzával dicséretben és könyvjutalomban (Budapest és vidéke) részesült.

5. *Kelemen Lajos* óraadó tanár adományából jutalom-könyvet kap Módi Mihály IV. o. t.

6. *Dr Borsai Áron* orvos, mint már évek óta, most is 20 k.-t adományozott egy szegény, jó magaviseletű unitárius vallású tanulónak. Ezt a jutalmat Bálint Domokos VII. o. t. kapja.

7. *Szentmártoni Kálmán* tanár 5 k.-t adományozott egy tanuló megjutalmazására, aki a történelemben kiváló előmenetelt tanúsított. E jutalmat nyeri Bedő Ferenc VII. o. t.

8. *Br Petrichevich-Horváth Kálmán* főgondnok úr, mint egy negyedszázad óta minden évben, ez alkalommal is 300 k.-t adományozott jeles előmenetelű tanulók jutalmazására. Ez összegből 200 k.-t kap Gyulay Tibor VIII. o.-t végzett tanuló, aki az érettségi vizsgálatot a legszebb eredménnyel tette le. 20—20 k.-t kapnak Gál Zsigmond és Török Sándor VIII., Gyulai Zoltán és Kiss Ernő VII., 10—10 k.-t. Gálfi Zsigmond és Borbély Ferenc VI. o. tanulók.

9. *Az E. K. T adományából* „Szabadelvű vallásos gondolkodás“ és „Vallás és tudomány“ c. műből 1—1 példányt nyernek: Keresztesi Dénes, Kiss Elek V. o., Borbély Ferenc, Hutter Kálmán, Lázár Miklós, Gálfi Zsigmond VI. o., Bedő Ferenc, Vári Ákos VII. o., Gál Zsigmond, Gyulai Tibor, Török Sándor és Kanyaró Gyula VIII. o. tanulók.

10. *A Peielle István-alapból* 100 K. értékben osztottunk ki jutalom-könyveket az elemi és gimn. tanulók között. Az elemi isk. tanulókat l. hátrább az el. iskolánál. A gimn. tanulók közül ez alapítványból nyertek: Benedek Gábor, Engel Rudolf, Durugy

Ferenc, Hönc Aristid, Kovács Károly, Nagy Lajos, Nyiredy Géza, Székely László I. o., Vajda Béla, Noszin Móric II. o., Zádor Béla, Tóth István, Boros László, Nagy Ferenc, Zsakó Zoltán III. o., Dengyel Lajos, Módi Mihály, Nemes N. Lajos, Perédi József, IV. o., Bencédi László, Káhána Hermann, Kopp Elemér, Lőwi Emil, Sebestyén Rezső, Zsakó Gyula V. o., Haas Ferenc VI. o., Bálint Domokos, Gyulai Zoltán, Kiss Ernő, Langer Norbert, Müller Gyula, Szilasi Vilmos VII. o., Kiss Béla, Kozma György VIII. o. tanulók.

11. *Kovács Kálmán* tanár 7 K. jutalmat tüzött ki egy szegénysorsú, jó magaviseletű és jeles előmenetelű I. o. t. jutalmazására. E jutalmat nyeri Székely László I. o. t.

12. *Gál Jenő f.-gondnok úr* 20 K.-t adományozott 4 jó magaviseletű, jeles előmenetelű tanuló jutalmazására. Ez összegből 5—5 K-t kapnak Vajda Béla II., Boros László III., Perédi József és Stern Vilmos IV. o. t.

13. *Dr. Gál Kelemen* igazgató 5 K.-t adott egy szegénysorsú unitárius vallású tanuló jutalmazására. Ez összeget kapja Tóth István III. o. t.

14. *Dr Nyiredy Géza* tanár 5—5 K.-t adott Benkő Gyula és Kopp Elemér V. o. t.-nak szép természetrajzi gyűjteményük megjutalmazására.

15. *Raffaj Károly* internátusi felügyelő-tanár 5 K.-t adott Nagy Ferenc III. o. t.-nak, aki a hittan tanulásában kiváló szorgalmat és előmenetelt tanusított; és 5 K.-t Mátyás Samú VII. o. t.-nak, aki egész évben mintaszerű magaviseletet tanúsított az internátusban.

A különböző segélyezések összege:

1.	Ösztöndíjak pénzben	984·—
2.	Ösztöndíjak konviktusi élelmezésben	9499·91
3.	Segélyző-alapból 33 tanulónak	156·—
4.	Legatioból papnövendékeknek	2178·—
5.	Segélyezés a kirándulási alapból	340·—
6.	Egyetemi tandíj	1160·—
7.	Alsóosztályúak felügyeleteért papnövendékeknek .	2390·—
8.	Elengedett iskolai díjak 143 tanulónak	3885·80
9.	Elengedett kórházi és gyógyszertári díjak 37 t.-nak	91·41

12*

10.	Elengedett isk. díjhátralékok 40 tanulónak . . .	1020·98
11.	Jutalmak alapítványokból	608·—
12.	Jutalmak egyesek adományából	422·—
13.	Jutalmak és seg. könyvekben és taneszközökben	205·—
14.	Önképzőköri munkálkodásért pályadíjak	70·—
15.	Érnttségi vizsgálaton egy jeles tanulónak . . .	200·—
16.	Gimn. tanulók jöved. alsóosztályúak felügyeleteért	4281·—
	Összesen:	27492·10

5. Tornaverseny.

1. *Országos tornaverseny.* A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium május hó 27. és 28. napjain országos tornaversenyt rendezvén, főgimnáziumunk tanulói közül 37 vett részt a versenyen, u. m. Ince János, Kiss Elek, Kiss Endre, Kovács Mózes, Márkos Mózes és Reich Dezső V. oszt.; Albert Lőrinc, Bartha Lajos, Borbély Ferenc, Derzsi Dénes, Farcádi Gerő, Fodor Ferenc, Gálfi Zsigmond, György Zsigmond, Haas Ferenc, Lázár Miklós, Pálfi István, Pálfi László és Tób Zsigmond VI. oszt.; Bartók Endre, Csipkés Lajos, Egyed József, Fekete Sándor, Gelei Vilmos, Gyulai Zoltán, Kiss Ernő, Létai Balázs, Mátyás Samu, Osváth Árpád, Rédiger Zoltán, Strachál János, Szász Dénes, Székely Ferenc, Székely Tihamér és Vári Domokos VII. oszt.; Herszényi Andor és Vass Pál VIII. oszt. tanulók. A verseny eredménye a következő: 1) Mintacsapattornázásért, melyet egy 10-es csapatunk (Márkos M., Reich D., Albert L., Gyulai Z., Mátyás S., Rédiger Z., Székely F., Székely Tih., Tób Zsigmond és Vári D.) magas korláton bemutatott, oklevelet kapott intézetünk. 2) A főversenyért, melyben egy 20-as csapatunk (Kiss Elek, Kiss Endre, Kovács M., Márkos M., Reich D., Albert L., Bartha L., Fodor F., György Zsigm., Haas F., Fekete S., Gyulai Z., Kiss Ernő, Mátyás S., Osváth Á., Rédiger Z., Szász D., Székely F., Székely Tih. és Vári D.) vett részt, intézetünk oklevelet nyert. 3) A kötélhúzásért, melyben egy 10-es csapatunk (Márkos M., Borbély F., Gálfi Zsigm., Mátyás S., Rédiger Z., Székely F., Székely Tih., Vári D., Herszényi A. és Vass P.) a losonci főgimnázium ellen küzdött, kapott intézetünk okleve-

let és a csapat minden egyes tagja egy-egy bronzérmet 4) A futómászásért nyert Márkos Mózes mint harmadik győztes bronzérmet. 5) A szabadon választott fabot-gyakorlatokért, melyeket egy 20-as csapatunk (Ince J., Kiss Elek, Márkos M., Reich D., Albert L., Borbély F., Derzsi D., Gálfi Zsigm., György Zsigm., Pálfi L., Bartók E., Fekete S., Gyulai Z., Kiss Ernő, Mátyás S., Osváth Á., Rédiger Z., Székely F., Székely Tih. és Vári D.) egy versenybiró előtt bemutatott, nyert intézetünk oklevelet. 6) A kótyaversenyben egy 4-es csapatunk (Márkos M., Csipkés L., Székely Tih. és Vári D.) a szentgotthárdi és zilahi főgimnáziumok ellen játszott, kapott intézetünk mint első győztes, díszoklevelet és a csapat minden egyes tagja egy-egy ezüstérmet. Az országos tornaversenyben részt vett tanulókat dr. Gál Kelemen igazgató, Gálfi Lőrinc, Pálfi Márton, László Gyula és Kegyes István tanárok kisérték. Hazaérkeztünkkor kivonult az ifjuság itthon maradt része tanáraik vezetése alatt az állomásra, hol Gál Zsigmond VIII. o. tanuló úgy a Budapesten járt ifjuságot, mint a kisérő tanárokat szép beszédben üdvözölte, melyre dr. Gál Kelemen igazgató köszönő szavakkal válaszolt. Erre az egész ifjúság tanáraival együtt vonult be a városba lobogóval dob- és trombitaszó mellett. A kollégium udvarára érkezvén, elénekelték valamennyien a Hymnust, úgy mint az elindulás alkalmával.

Az országos tornaverseny kedvező alkalmul szolgált arra, hogy ifjainknak a székesfőváros nevezetességeit megmutassuk. Szállásunk az Érsek-u. 5. sz. a. községi elemi iskolában volt, melynek igazgatója Walter Károly és tantestülete a legnagyobb szivességgel és előzékenységgel fogadott és kalauzolt. Egy nappal előbb érkeztünk és egy nappal később indultunk. Megnéztük a dunai hidakat, a királyi palotát, melynek mesés szépségű belseje mindnyájunkat bámulatba ejtett, az országházat, melynek egyik ülését a karzatról végig néztük; a Margit-szigetet, ahonnan hajón jöttünk le az akadémiáig s így ifjaink, akik soha hajót nem láttak, fogalmat szerezhettek erről is; megnéztük a főváros régibb szobrait s az Ő Felsége által adományozott szobrokat, a nemzeti múzeumot, a régi országházat, a kir. kuria lépcsőházát. Máj. 28-án résztvettünk az isteni tiszteleten, ahol Józan esperes egy kedves alkalomszerű beszédet intézett az ifjakhoz. A Nemzeti

szinházban láttuk *Az ember tragédiáját*. Megnéztük az állatkertet, a városliget mulatságait, látnivalóit, a vajdahunyadi várat. Végűl kimentünk *Aquincumba*, ahol dr. Finály Gábor fővárosi tanár valóban élvezetes és rendkivűl tanulságos magyarázatot tartott a római berendezésű házról, udvarról, fürdőről, vásárcsarnokról a fűtés rendszeréről, az amphitheatrumról stb. Igy a tornaverseny igen hasznos *tanulmányi kirándulás*nak is tekinthető, melynek kedves emlékei sokáig fognak zsongani az ifjak lelkében, tanulságai pedig hasznosan egészítik ki az iskolában tanultakat.

2. ***A jun. hó 18-án tartott intézeti torna- és vívó-versenyen*** érmeket, elismerő okleveleket és pénzjutalmakat kaptak a következő tanulók : a) *Futómászásért:* Fazakas Béla, Wachsmann Antal, Lőwi Nándor I., Sárpy Pál, Schéfer László, Darkó Lajos II., Tóth György, Bence József, Nagy Pál III., Kelemen Miklós, Hoffmann Sándor, Sárosi József IV., Szakács Zsigmond, Baló Ákos V. o. t. oklevelet; Márkos Mózes V., Pálfi László VI., Mátyás Samu VII. o. t. kis bronzérmet. b) *Nyujtó-magas ugrásért:* Reich Dezső V. o. t. ezüstérmet, Kiss Elek V. o. t. nagy bronzérmet, Fekete Sándor VII. o. t. oklevelet. c) *Ló-súlydobásért:* Vári Domokos VII. o. t. ezüstérmet; Székely Ferenc VII. o. t. nagy bronzérmet; Reich Dezső V. o. t. oklevelet. d) *Korlát-távolugrásért:* Vári Domokos VII. o. t. ezüstérmet; Reich Dezső V. o. t. nagy bronzérmet; Albert Lőrinc VI. o. t. oklevelet. e) *Súlyemelésért:* Mátyás Samu VII. o. t. nagy bronzérmet; Gelei Vilmos VII. o. t. kis bronzérmet; Tallér Ernő, Pálfi János és Takács Andor IV. o. t. oklevelet. Gál Jenő, Gvidó Béla esperes, dr. Gál Kelemen, dr. Nyiredy Géza, Gálfi Lőrinc és Kovács Kálmán tanárok adományából 2—2 K.-t kaptak : Fazakas Béla I., Tóth György III., Kelemen Miklós IV., Márkos Mózes V. o. t.; 6 K.-t kapott Mátyás Samu VII. o. t. a tornászat több nemében való ügyességeért.

XIX.

Pályatételek az 1905—6. évre.

A Kriza Önképzőkör pályatételei az 1905—6. évre.

1. *János vitéz* és *Toldi.* (Párhuzam.)
2. Egy nyári kirándulás leirása.
3. Ismertesse *Kazinczy*: *Visszapillantás saját pályájára* (Váczy: Irodalomtörténet I. 386. l.) című művecskéjének stilusbeli idegenszerűségeit s írja át az egészet tősgyökeres magyar nyelvre.
4. A Perikles korabeli görög nép jellemzése.
5. Fordítsa le Horatiusnak II. 2. (Angustam amice . . .) ódáját versben.
6. Fordítsa le és értelmezze Schiller: *Über naive und sentimentalische Dichtung* című értekezésének az Endrei Nyelvkönyv IV. kt.-ben közölt részletét.
7. Nehány egyszerű végtelen sor összetartásának megvizsgálása és összegezése.
8. Mennyiben szolgálják a gőz- és gázgépek az emberiség érdekeit?
9. Tárgyalja önálló gyűjtés alapján a hártyás szárnyuakat és hasznukat.
10. Ismertesse a Királyhágón túli vármegyék gyáriparát.
11. A magyar nemzet függetlensége ellen irányuló támadások s a velük szemben nyilvánuló visszahatás.
12. A képzettársulásról.

Mindenik pályatétel jutalma 10 korona, a benyújtás határideje 1906. május elseje.

13. Dr. Nyiredy Géza tanár 20 kor. tűz ki annak, aki saját megyéje területén található ásványokból és növényekből jutalomra méltó gyűjteményt ad be. Határidő 1906. máj. 1.

XX.

Az elemi iskola.

Az 1904—905. tanév szeptember 5-én nyittatott meg s a tanítás ugyanazon napon d. e. 8 órakor kezdődött. Az elemi iskolába beírt növendékek száma 78, s e szerint ismét szaporodásról számolhatunk be. A tanító testületben változás nem történt Azonban Nagy József tanítót betegsége miatt okt. 26-tól dec. 21-ig Pethő Ferenc IV. é. tanítónövendék helyettesítette. Évközben elemi iskolánkat meglátogatták dr. Boros György tanvezető tanár és dr. Gál Kelemen igazgató. Ez iskolai év folyamán is megünnepeltük a felejthetetlen királyné, Erzsébet emlékére szentelt napot és márc. 15-ét, a szabadság emléknapját. A növendékek a tanítók vezetése alatt ősszel és tavasszal hetenkint egyszer a város környékére kirándultak, hogy az egyes ismeretágakba, de különösen a földzajzba a természet közvetlen szemlélete alapján vezettessenek be s a szabad mozgással üdüljenek.

A kolozsvári tanítói kör gyülése alkalmából okt. 22-én a 3. osztályban, máj. 1-én a 4. oszt.-ban gyakorlati tanítást tartott Régeni Áron tanító. Első alkalommal a magyar nyelvből az állítmányt ismertette, másodszor egy kávéöntőt rajzoltak le a növendékek természet után. Elemi iskolánk résztvett a Holló Károly rajztanár által rendezett gyermek rajzkiállitáson, itt örömmel jegyezhetjük meg, hogy a kolozsvári iskolák közül a miénk az első, amelyben a rajztanításnak új módszere alkalmazva van. Tanév elején a szegénysorsú tanulók között *a sepsiszentiványi Szentiványi Jenő-féle alapítvány* 25 k. kamatjából tankönyveket és irószereket kaptak: Lukácsi Jenő, Kardos Árpád, Kardos János, Biró Béla, Márk József, Bodor János 1. o., Bodor Mózes, Simó János, Nanovszki L., Kovács János, Kovács Ferenc 2. o., Kádár Lajos,

Szász Ferenc, Bölöni Pál, Kardos Kálmán 3. o., Boros Sándor, Gergely Ödön, Máthé Mózes, Vajda József, Vajda András 4. osztályú tanulók.

Iskolánk felszerelése gyarapodott ezen iskolai év folyamán Kolozsvár környéke fali térképével 100 K. és több cserépedénynyel 4 K. értékben. Könyvtárunk fejlesztésére a közpénztárból 80 K.-t kaptunk, mely összegen a gyermekeknek megfelelő meséket, elbeszéléseket és verses könyveket vásároltunk. Ajándékozás utján kaptuk Neumann Endrétől: Apa mesél, Boros Sándortól: A honfoglalás mondái, Kis elbeszélések, Árpád népe, Eichenfels Henrik, Nagy Istvántól: Robinson Jancsi, A cethalászok kapitánya, A sivatag gyöngye, Nagy József tanítótól: Csodaszép tündérmesék, Isten segít című könyveket.

A záróvizsgálatot 1905. jun. 16-án s a záróünnepélyt jun. 18-án tartottuk. A Peielle István-féle alapból 28 K. 72 fill. értékben jutalom könyveket vásároltunk. Dr. Gyalui Farkas úr ajándékozott 2 drb. jutalomkönyvet 7 K., Hadházi Sándor egyh. tanácsos úr 4 drbot 8 K., Kovács Kálmán tanár úr 1 drbot 4 K., Régeni Áron tanító 4 drbot 2 K. értékben. (A jutalmazott növendékeket lásd hátrább a névsorban.) Dr. Frank-Kis István úr 10 koronát ajándékozott oly feltétellel, hogy ezen összeget két egyenlő részletben szegénysorsú, jó magaviseletű és szorgalmas növendéknek adjuk. Ezen összegből Szász Ferenc 3. o. t. 5 K.-t, Miklós Lajos 3. o. t. szintén 5 koronát kapott. A szives ajándékozók fogadják e helyen is az igazgatóság hálás köszönetét.

A tanítási terv táblázatos áttekintése.

Tantárgyak	Heti félóra szám				
	1. oszt.	2. oszt.	3. oszt.	4. oszt.	Együtt
Vallástan	2	2	2	2	8
Beszéd- és értelemgyakorlat .	2	1	—	—	3
Magyar nyelvtan	—	2	2	2	6
Földrajz	—	2	3	3	8
Történelem	—	—	1	1	2
Számtan	5	5	5	5	20
Olvasás — írás	9	5	5	5	24
Fogalmazás	—	—	1	1	2
Rajz	2	2	2	2	8
Ütenyírás	1	1	1	1	4
Ének	2	2	2	2	8
Testgyakorlás	2	2	2	2	8
Összesen . .	25	24	26	26	101

1. osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

Vallástan. Heti 2 félórán. Dr. Boros György „Jó gyermek könyve“ alapján. Esti és Reggeli imák. Erkölcsnemesítő történetek és versek. Egyházi énekek.

Beszéd- és értelemgyakorlatok. Heti 2 félórán. Peres

Sándor vezérkönyve alapján. Ismerkedés. Játékok. A taneszközök ismertetése. A család és a lakás butorai, berendezése. A ruházat. Álom, betegség, egészség. A házi- és ház közelében tartózkodó állatok. A határ. A föld. Mesék, versek.

Számtan. Heti 5 félórán. Dr. Beke Manó vezérkönyve alapján. A 20 számkörben a négy alapmivelet. Arab- és római számjegyek és müveleti jegyek. E körhöz tartozó mértékek és pénznemek.

Irva-olvasás Heti 9 félórán. K. k. Paulini: Abc- és olvasókönyv. Előgyakorlatok az irva-olvasáshoz. A -kis- és nagybetűk írott és nyomtatott képe. Olvasmányok, versek.

Ének. Hallás után heti 2 órán. Világi és egyházi dalok.

Rajz. Heti 2 órán. Előgyakorlatok. Természet után különböző egyszerű tárgyak körvonalai.

Ütenyírás. Heti 1 órán. Betük, szók és mondatok íratása.

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Szabadgyakorlatok. Játékok.

2. osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

Vallástan. Heti 2 félórán. K. k. Dr. Boros Gy.: Jó gyermek könyve. A mult évben tanultak ismétlése. Erkölcsnemesítő történetek. Imák, versek, egyházi énekek.

Beszéd- és értelemgyakorlat. Heti 1 félórán. Peres Sándor vezérkönyve alapján. Vetemények, gyümölcsök és az itt előforduló állatok. Harmat, köd, eső, sár, szél. Gazdaság. Toldi Miklós. Az ember, emberi test, érzékek. A lakósok nyelve, vallása Adó, pénz, király, zászló, cimer. Növények, ásványok. Levegő, nap, hold. Isten.

Magyar nyelv. Heti 2 félórán. K. k. Almási János: Magyar nyelvgyakorló. A tárgyak, állatok, emberek, növények és ásványok nevei. Hangok, szavak, írásjelek. A mondat. Alany, állítmány. Ige, melléknév, főnév, névelő, névmás.

Olvasás. Heti 5 félórán. K. k. Komáromy, Lakits, Luttenberg: Olvasókönyv. Őszre, télre, tavaszra és nyárra szánt olvasmányok, versek, imák.

Földrajz. Heti 2 félórán. Földrajzi alapfogalmak. Kolozsvár utcái és nevezetességei.

Számtan. Heti 5 félórán. K. k. Dr. Beke Manó: Számolókönyv. A mult évben tanultak ismétlése. A 100-as számkörben a 4 alapmívelet. Arab és római számjegyek, jelek. Mértékek, pénzek.

Rajz, ütenyírás, ének, testgyakorlás, mint az 1. osztályban.

3. osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Tarcsafalvi A.: Bibliai történetek. I. rész. A teremtés munkája. Ádám és Éva. Isten büntetése és jutalmazása. A hitbeli hűség próbája. Egy tál lencse. József története. Mózes. Szenvedések iskolája. Áldozat Istennek. Áruló asszony. Dávid. Salamon. Illés. Elizeus. Dániel. Erkölcsi szabályok. Imák.

Magyar nyelvtan. Heti 2 órán. K. k. Almássy J.: Magyar nyelvtan. II. rész. Közös és tulajdon főnév, ige, melléknév, számnév, névmások, névelő, névutó. Alany, állítmány. Egyes és többes szám. A melléknév fokozása. Az ige három főideje. Egyszerű mondat bővítése tárggyal és határozókkal. Irásjelek. Helyesírás.

Olvasás. Heti 5 órán. K. k. Komáromy, Lakits, Luttenberg, Péterffy: Olvasókönyv. II. rész. Költemények, olvasmányok tárgyalása és olvasása. Nehány alkalmasabb darab beemlézése.

Földrajz. Heti 3 órán. K. k. Csiki: Kolozsvár földrajza. Kolozsvár környéke. Kolozsmegye.

Számtan. Heti 5 órán. K. k. Beke Manó: Számtan. III. rész. Az 1000-es számkör. A négy alapművelet fejben és írásban. A mértékek. Irásbeli dolgozatok.

Ütenyírás. Heti 1 órán. Kis- és nagybetűk. Szók, mondatok.

Fogalmazás. Heti 1 órán. Másolás. Tollbamondás. Önálló fogalmazványok kérdésekre, vagy elbeszélés után.

Rajz. Heti 2 órán. Természet után egyszerűbb tárgyak körvonalai, levelek, illusztrációk, árnyékfoltok megfigyeltetése s azok másoltatása.

Ének. Heti 2 órán. A 7 főhang ismertetése. Átmenetek (modulációk) a *szol-fa* rendszer segitségével. Dalok 1, 2 és 3 szólamra.

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Rendgyakorlatok, játékok s tavasszal és ősszel séta.

4. osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Tarcsafalvi A.: Bibliai történetek. III. rész. Keresztelő János. Jézus születése. Jézus gyermekkora. Jézus megkeresztelése és fellépése. Tanítványok választása. A javítás útján. Jézus gyógyít szombatnapon. A bünös asszony. Jézus, a gyermekbarát. Példázatok. Jézus utolsó útja Jeruzsálembe. Jézus a Getsemáné kertben. Pilátus előtt. A keresztfán. Első pünköst. Saul. Pál apostol. Erkölcsi szabályok. Imák.

Magyar nyelvtan. Heti 2 órán. K. k. Almássy: Magyar nyelvtan. III. rész. Egyszerű és bővített mondat. Szótagolás szabályai. Birtokviszony. Személyragok, birtokrag. Birtokos névmás Igeragozás. Határozók, jelzők. Hiányos mondat. Összevont és összetett mondat. Összetett szavak. Kötőszók, indulatszók. Ragok. Szóképzés, képzők. Elemzés.

Olvasás. Heti 4 órán. Komáromi, Lakits, Luttenberg, Péterffy: Olvasókönyv. IV. rész. Olvasmányok tárgyalása és olvasása. Költemények emlézése.

Ütenyírás. (L. a III. osztálynál.)

Földrajz. Heti 3 órán. K. k. Simonyi Z.: Földrajz. Magyarország megyéi, folyói, hegyei, városai, lakói stb. Osztrák birodalom. Európa országai és az 5 világrész rövid ismertetése.

Történelem. Heti 2 órán. Baróthi: Magyarország története. Kimagaslóbb történelmi személyek életrajza.

Számtan. Heti 5 órán. K. k. Beke M.: Számtan. A négy alapművelet fejben és írásban egy és többnevü számokkal. A méterrendszer. Főbeli műveletek törtszámokkal.

Fogalmazás. Heti 1 órán. Másolás. Tollbamondás. Megbeszélés után önálló fogalmazás.

Ének. Rajz. Testgyakorlás. (Lásd a III. osztályt.)

Első osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

	A tanuló neve és vallása	Vallás	Olvasás	Besz. ért. gyak.	Számtan	Ének	Irás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.	Megjegyzés
	Asztalos Béla ev. ref.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Biró Béla	2	3	2	2	2	2	2	1	1	2	2	
	Bodor János	3	4	2	3	2	2	3	2	1	3	3	
	Daly E. Géza r. kath.	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
5	Erdődi Károly	Nem vizsgázott											
	Fischbein Ernő izr.	4	4	5	5	4	3	3	3	1	4	5	o. i. u.
	Frank-Kiss István	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Harsányi Imre izr.	1	1	2	2	3	2	2	1	1	2	2	jut. nyert
	Hermann Árpád izr.	2	2	2	2	3	3	3	3	1	2	3	
10	Kardos Árpád	3	3	3	2	1	3	2	1	1	3	3	
	Kardos János	4	5	4	5	2	5	4	2	1	4	5	o. i. u.
	Kertész János ev. ref.	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	
	Lászlócki István	2	3	1	2	1	2	2	1	1	2	2	
	Lukácsi Jenő	Évközben eltávozott											
15	Márk József	2	4	2	3	3	2	2	2	1	3	3	
	Miklós László	2	3	2	1	2	1	1	2	1	2	2	
	Sipos István r. kath.	3	4	1	3	1	3	3	2	1	3	3	
	Seiler Miklós izr.	3	3	2	2	2	2	2	4	1	2	2	
	Tyroler László izr.	2	3	1	2	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
20	Zsirai István izr.	2	5	2	5	2	4	3	2	1	4	5	o. i. u.
	Ullmann Ferenc	2	3	2	3	2	2	2	2	1	2	2	

Második osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

A tanuló neve és vallása	Vallás	Nyelvtan	Olvasás	Besz. ért. gyak.	Földrajz	Számtan	Ének	Irás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.	Megjegyzés
Baróthy Gyula ev. ref.	Évközben kimaradt													
Bodor Mózes	2	3	2	3	3	2	1	2	2	1	1	2	3	
Boros Lajos	2	3	3	3	2	2	3	2	1	1	1	2	3	
Daly Dezső r. kath.	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
5 Dombi Béla	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	2	2	jut. nyert
Engelmann Imre izr.	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	
Gyalui Jenő izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	jut. nyert
Kovács Ferenc	2	3	3	3	3	4	1	2	2	2	1	3	3	
Kovács János	2	3	4	1	2	1	4	3	2	1	1	2	3	
10 Lászlócki Samu	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	1	2	2	
Lusztig Tibor izr.	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	1	3	3	
Simó János	2	3	3	2	3	3	3	1	2	2	1	3	3	
Sólyom Lajos ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
Strasser Elemér izr.	1	2	1	1	2	1	1	2	2	2	1	2	2	
15 Tarcsafalvi Kálmán	2	2	3	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	jut. nyert
Túri Elemér izr.	2	4	3	3	3	4	3	3	3	3	1	3	3	
Ütő Attila	2	3	3	2	4	3	2	1	1	2	1	2	3	
Zsirai Hugó izr.	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	
Nanovszki László	3	4	3	2	1	1	4	3	2	1	1	3	3	

Harmadik osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyarnyelv	Olvasás	Földrajz	Számtan	Fogalmazás	Ének	Irás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.	Megjegyzés
	Asztalos Károly ev. ref.	1	2	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	jut. nyert
	Bölöni Pál	2	3	3	3	3	2	3	3	4	3	1	3	3	
	Földes István izr.	Kimaradt													
	Gál Ernő	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
5	Hadházi József	1	1	1	1	2	2	3	3	3	1	1	1	2	jut. nyert
	Halász Iván r. kath.	1	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	jut. nyert
	Kardos Kálmán	4	5	5	5	5	5	2	4	4	2	1	4	5	o. i. u.
	Kádár Lajos	1	3	2	2	4	2	3	3	4	3	1	2	3	
	Klusch Károly ág. ev.	1	3	2	2	2	2	3	1	3	2	1	2	2	
10	Lászlócki Péter	3	2	2	2	2	1	1	2	2	3	1	2	2	
	Márton János	1	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	
	Miklós Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	jut. nyert
	Molnár Árpád ág. ev.	3	3	3	4	3	3	3	3	4	1	1	3	3	
	Müller Géza	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	jut. nyert
15	Nagy István izr.	4	3	2	2	3	2	2	2	2	3	1	2	2	
	Pap Viktor gör. kath.	2	2	3	2	3	3	1	3	3	1	1	2	2	
	Rotáridesz István ág. ev.	2	1	1	3	2	1	1	3	2	2	1	2	2	
	Szász Ferenc	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Tanka Károly	1	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	
20	Técsi Barna ev. ref.	2	2	2	3	2	1	1	2	3	2	1	2	2	
	Varga József	1	2	1	3	1	1	1	1	3	1	2	2	2	jut. nyert
	Magántanuló:														
	Gámán László	1	1	1	1	1	1	—	3	2	—	—	—	1	

Negyedik osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyarnyelv	Olvasás	Földrajz	Számtan	Történelem	Fogalmazás	Ének	Írás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.	Megjegyzés
	Andrási Ferenc	2	3	3	2	3	3	2	2	3	3	3	1	3	3	
	Baróthi Lajos ev. ref.	1	2	1	1	2	2	3	3	3	3	4	1	2	2	jut. nyert
	Boros Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Fábián Elemér	2	4	4	4	4	4	4	3	3	3	2	2	3	3	
5	Gergely Ödön	2	3	3	2	3	2	3	3	4	3	3	2	3	3	
	Hadházi Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Izrael Sándor izr.	—	3	2	2	3	2	2	3	4	4	3	1	3	3	
	Kómis Lajos ev. ref.	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	1	2	2	
	Máthé Mózes	2	3	4	2	2	2	3	2	3	2	1	1	3	2	
10	Nagy György r. kath.	4	3	3	3	4	4	3	3	2	2	3	1	3	3	
	Neumann Endre izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	jut. nyert
	Szilágyi Ferenc r. k.	1	3	3	3	2	2	2	3	1	2	2	1	2	2	jut. nyert
	Tanka Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	
	Vajda András	3	3	4	3	4	3	4	1	3	4	3	1	3	3	
15	Vajda József	3	3	3	4	3	3	2	1	2	2	3	1	3	3	
	Wallace Frigyes	3	4	2	3	1	1	2	1	2	2	2	1	2	2	

Az 1905—906. tanévben használandó tankönyvek jegyzéke.

Az elemi iskolában.

1. elemi osztály.

1. *Pauliny Károly:* ABC és ólvasókönyv I. kiadás . 40 fillér.
2. Palatábla, 20 cm. széles, 28 cm. hosszú . . . . 36 „
3. *Dr. Boros:* Jó gyermek könyve I. . . . . 40 „

2. eleml osztály.

1. *Komáromy. Lakits, Luttenberg, Péterfy:* Olvasóköyv II. rész 4. kiadás . . . . 60 „
2. *Boros Gy.:* Jó gyermek könyve II. rész . . . . 40 „
3. *Dr. Beke Manó:* Számtan a népisk, 2. oszt. sz. 4. kiad. 30 „
4. *Almássy János:* Magyar nyelvtan 3. kiadás . . . 36 „
5. I. számú rajztömb . . . .
6. *Régeni Áron, Gráf Samu:* Kolozsvár sz. kir. város térk.

3. elemi osztály.

1. *Komáromy, Lakits, Luttenberg. Péterfy:* Olvasókönyv III. rész. 4. kiadás , ... 72 „
2. *Tarcsafalvi Albert:* Bibliai történetek . . . . . 80 „
3. *Dr, Beke Manó:* Számtan a népisk. 3. oszt. sz. 4. kiad. 36 „
4. *Almássy János:* Magyar nyelvtan 3. kiadás . . . 48 „
5. *Csiky:* Kolozsvár földrajza . . . . 40 „
6. 1. számú rajztömb . . . .
7. *Régeni—Gráf:* Kolozsvár környéke . . . . . . •
8. Unitárius énekeskönyv . . . . 1 kor.

4. elemi osztály.

1. *Komáromy, Lakits, Luttenberg, Péterffy:* Olvasókönyv IV. rész 4. kiadás . . . . 80 fillér.
2. *Tarcsafalvi Albert:* Bibliai történetek . . . . . 80 „
3. *Dr. Beke Manó:* Számtan a népisk. 4. o. sz. 4. kiadás 40 „
4. *Simonyi Jenő:* Földrajz a népisk. 4. oszt. sz. 4. kiadás 48 „
5. *Dr. Baróthi Lajos:* Magyar nemzet története . . 90 „
6. *Almássy János:* Magyar nyelvtan 3. kiadás . . . 48 „
7. 1. sz. rajztömb . . . .
8. Magyarország térképe . . . .
9. Unitárius énekeskönyv . . . . 1 kor.

XXI.

A jövő isk. évre vonatkozó értesítés.

1. ***Beiratás ideje.*** A jövő 1905—1906. tanévre a tanulók fölvétele szept. hó 1—4. napjain d. e. 8—12 óráig fog eszközöltetni. 5-én túl csak azon esetben vétetnek fel a jelentkezők, ha késedelmüket hitelesen tudják igazolni; 10-én túl csak az igazgatóság adhat engedélyt a felvételre. A tanév ünnepélyes megnyitása szept. hó 5-én d. e. 8 órakor lesz. Az előadások szept. hó 5-én d. e. 9 órakor veszik kezdetüket. A konviktusi élelmezés ugyane napon fog kezdődni.

2. ***Vizsgálatok.*** A javító-, pótló- és felvételi vizsgálatok aug. hó 30—31. napjain tartatnak meg. Javító- és pótló vizsgálat engedélyezéséért az igazgatósághoz oly tanuló folyamodhatik, aki csak egy kötelezett tárgyból kapott elégtelen jegyet. Az, aki egy tárgyból elégtelen, magaviselete kevésbbé szabályszerű vagy rossz, továbbá aki két tárgyból elégtelen, vizsgálati engedélyért a mélt. és főtiszt. Egyh. Képv. Tanácshoz folyamodhatik. A folyamodványokat mindkét esetben *legkésőbb julius hó 20-ig* az igazgatósághoz kell benyújtani. *Aki folyamodványát a kitűzött időig be nem adja, javító vizsgálatra nem bocsáttatik.* A szeptemberben tartandó *javító,* illetőleg betegség miatti mulasztás esetén *pótló érettségi vizsgálatra* augusztus hó 30-ig kötelesek az illetők jelentkezni, illetőleg az előző évben évben kapott érettségi bizonyítványukat beadni.

3. ***Felvétel.*** Az elemi iskola 1. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 6-ik életévöket már betöltötték. A gimnázium I. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik életévöket már betöltötték, 12 évnél nem idősebbek s az elemi iskola 4. osztályát kielégítő eredménnyel végezték. A magasabb osztályokba való

felvétel valamely hasonló rangú és nyilvános joggal felruházott gimnázium megfelelő bizonyítványa alapján történhetik. A polg. iskola valamelyik osztályából gimnáziumba átlépni kivánó tanulók felvételi vizsgálatot tesznek. Beíratáskor be kell adni az előző évi iskolai bizonyítványon kivűl a születési és himlőoltási, 12 évnél idősebb tanulóknál az újraoltási bizonyítványt. Amely tanuló mindezeket a bizonyítványokat be nem mutatja, beíratásra nem számíthat. *A fölvételre való jelentkezés alkalmával minden tanuló köteles az isk. díjakat felerészben befizetni.*

A gimn. V. osztályába lépő tanulónak szülője vagy gyámja a beíratásnál köteles kijelenteni, hogy fia, vagy gyámoltja a görög nyelvet tanulja-e, vagy az azt pótló tantárgyakat. Oly tanuló, ki már egy vagy több osztályban görög nyelvet tanult, az igazgatóság engedélyének kikérése után átléphet a görögpótló tanfolyamra, ha e tanfolyam végzett tananya ából felvételi vizsgát tesz, viszont a görög nyelv és irodalomból tartozik vizsgálatot tenni az oly tanuló, ki már egy vagy több éven át a pótló tantárgyakat tanulta.

A fölvételre minden tanuló atyja, anyja vagy gyámja kiséretében tartozik jelentkezni. Vidéki szülők vagy gyámok beíratáskor kötelesek bejelenteni, hogy fiokat, illetőleg gyámoltjukat hol és kinél fogják elhelyezni, kire fogják a házi felügyeletet és nevelés gondjait bízni. A kifogás alá eső szállás megváltoztatását követelni az igazgatónak jogában áll.

A felvételre a tanulók előbb az igazgatónál, azután az illető osztálytőnöknél jelentkeznek, aki a beíratáshoz tartozó egyéb teendőket végzi.

Aki a megelőző időből bármely címen hátralékban van, az a hátralék kifizetése előtt nem fog felvétetni.

4. ***Internátus.*** Azon tanulók, kik az iskolában bennlakást óhajtanak nyerni, kötelesek ezen óhajukat *legkésőbb jul. 20-ig* az igazgatónak bejelenteni. *Aki ezt elmulasztja, fölvételre csak abban az esetben számíthat, ha a jelentkezettek elhelyezése után marad fönn hely.* A bennlakó tanulók, szalmazsák és ágytakaró kivételével, melyet az intézet ad, kötelesek a legszükségesebb ágy- és fehérneműt magukkal hozni, t. i. legalább két rend ágyneműt, 6 inget, 6 lábravalót, 2 hálóinget, 6 zsebkendőt, 6 pár

harisnyát, 3 törűlközőt, továbbá téli és nyári, ünneplő és viselő felsőruhákat.

Az internátus 200 tanulóra van berendezve. A tanulóknak külön dolgozó-, háló-, étkező- és fürdőhelyiségek állanak rendelkezésükre. A felügyeletet az igazgató és két felügyelő tanár teljesíti. A fennjáró betegek részére betegszoba, s e mellett fürdőszoba van. *A dohányzás az intézet összes helyiségeiben a legszigorúbban tiltva van,* kivéve a VII. és VIII. o. tanulókat és a papnövendékeket, kiknek az olvasóteremben, melyet a napirendben megszabott időben tanulmányaik bővítése céljából használhatnak, továbbá az udvaron meg van engedve.

5. **Kimutatás**

az elemi iskolai és főgimn. tanulóktól fizetendő díjakról.

a) ***Elemi iskola.***

Fizető	Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő
Unitárius bennlakó	41.—	24·	17·—	38·40	21·40	17.—
« künnlakó	25·—	15·—	10·—	22·40	12 40	10·—
Nem unitárius bennlakó . .	62·—	35·—	27·—	58·40	31·40	27·—
« « künnlakó . .	41·—	23·50	17·50	37·40	19·90	17·50

b) ***Főgimnázium.***

Fizető		Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő
Unitárius bennlakó . . .	I—V. o.	103·—	58·50	44·50	99 40	53 90	45·50
	VI—VIII. o.	106·—	60·—	46·—	102.40	55·40	47·—
« künnlakó . . .	I—V. o.	77·—	44 50	32 50	73·40	40 90	32·50
	VI—VIII. o.	80	46·—	34·—	76 40	42 40	34 --
Nem unitárius benulakó .	I—V. o.	145·—	80 50	64·50	139 40	73 90	65·50
	VI—VIII. o	148·—	81·—	67.—	142·40	75·40	67·—
« « künnlakó .	I-V. o	99 —	57 50	41·50	93·40	50 90	42·50
	VI—VIII. o.	102·—	59·—	43 —	96·40	52·40	44·—

Szegénysorsú unitárius vallású tanulók a díjak részben való elengedését kellően felszerelt folyamodvánnyal kérelmezhetik a beíratáskor. *Azonban a díjak felerészét ők is kötelesek előre befizetni. Aki folyamodványát ekkor be nem adja, az díjak elengedésében nem részesülhet.* Ösztöndíjakért a kellően felszerelt folyamodványok szintén beíratáskor nyújtandók be.

6. ***Konviktus.*** *Bennlakó tanuló a konviktusnak kötelezett tagja. Ez alól fölmentést csak hitelesen indokolt esetben adhat az igazgatóság írásbeli folyamodásra.*

A konviktusba való felvételért a folyamodványt jul. hó 20-ig az igazgatóhoz kell benyújtani. Az egész díjas helyért folyamodók isk. bizonyítványukat, az egész vagy részkedvezményért folyamodók pedig *iskolai és szegénységi bizonyítványt, családi kimutatást és szülőik hatóságilag hitelesített adókönyvi kivonatát* csatolják. *Minden folyamodó köteles a következő szülői nyilatkozatot mellékelni*:

Szülői nyilatkozat.

Alólírott midőn elismerem, hogy ....nevü fiam (gyámfiam) az én tudtommal és beleegyezésemmel lép az 19 tanévre a kolozsvári unitárius kollégium konviktusába, kijelentem, hogy ez intézmény szervezetét és szabályait ismerem és annak díjait a szabályzatban meghatározott időpontokban megfizetem.

(Lakóhely és kelet.)

A szülő vagy gyám aláírása.

(Tanuk.)

Az élelmezés díja egy iskolai évre unitárius vallású elemi, gimnáziumi, papnevelő intézeti és egyetemi tanulónak 200 K., más vallásúaknak 300 K. Teríték-díj valláskülönbség nélkül 10 K. A díj öt egyenlő részletben előre fizetendő: az 1. részlet a beíratáskor, a 2. nov. 1—5., a 3. jan. 1—5., a 4. márc. 1—5. és az 5. máj. 1—5 napjain. Ezen kívűl a teríték-díj, amely alól fölmentésnek helye nincs, a beíratáskor egy összegben. Aki díjának esedékes részét ki nem fizette, vagy arra fontosabb okok

esetén a konv. gondnoktól haladékot nem kapott, az élelmezésben részt nem vehet. Nemfizetés esetén a gondnok a szülőt értesíti az esedékes díjakról és 15 nap elteltével az illető tagot a konviktusban való étkezéstől eltilthatja.

A díjak a szabályszerű iskolai szünetekre nem terjednek ki. A szüneti élelmezés díja naponként 77 fillér.

Az élelmezés reggeliből, ebédből és vacsorából áll. Szegénysorsú, jó előmenetelű és jó magaviseletű tanulók kérésükre a konviktusban a rendelkezésre álló alapítványok terhére egész, háromnegyed, fél- vagy egynegyed kedvezményben részesülhetnek. Az olyan tanulókat, akik félkedvezményt nyernek és ennek kiegészítéséül fizetendő összeg megfizetésére teljesen képtelenek, írásbeli folyamodásra az igazgatóság beveheti a konviktusba olyformán, hogy e kedvezményükért ebédet kapjanak s ha reggelire és vacsorára egy-egy cipót kivánnának, ezt havonkénti részletekben is fizethető évi 20 K.-ért megkaphassák. Hasonlóan az $^1/_4$ kedvezményben részesülők is évi 50, ill. 70 K. ráfizetéssel a fennebbi feltételek mellett részesülhetnek e kedvezményben.

A meghatározott rendeltetéssel biró konviktusi alapítványok a következők:

1. Az *árkosi Benkő Mihály* alapra pályázhatnak a le- vagy felmenő ágú rokonok, másodsorban a nagyajtai Incze-családból, harmadsorban árkosi, közép- és nagyajtai szegény, jóigyekezetű, unitárius vallású tanulók.

2. *Id. Daniel Gábor* főgondnok úr alapítványára udvarhelymegyei szegény unitárius vallású tanulók.

3. *Józan Miklós budapesti lelkész* alapítványára igyekvő és jó magaviseletű, torda-aranyosmegyei unitárius vallású tanulók.

4. *A bölöni egyházközség alapítványára* bölöni illetőségű, gimn. vagy papnevelő-intézeti, szegény és jóigyekezetű tanulók.

5. *Ferencz József és neje Gyergyai Anna* alapítványra papnövendékek és gimn. tanulók különbség nélkül.

6. *Báró Petrichevich-Horváth Kálmán* főgondnok úr alapítványára szegénysorsú, unitárius vallású tanulók.

7. *Koncz Judit alapítványra* a Koncz-családból származó, vagy a Koncz-családdal rokon családokból származó, erdélyi származású unitárius vallású ifjak.

8. *Téglás Mihály alapítványra* sepsikőröspataki születésű, szegénysorsú, jóigyekezetű, unitárius szülőktől származott és unitárius vallásban nevelt tanulók.

9. *Derzsi János-alapítványra* unitárius szülőktől származott, ép és egészséges szervezetű, szegény és kifogástalan magaviseletű, jó előmenetelű tanulók.

10. *Sepsikőröspataki Bedő Dániel-alapítványra* a sepsikőröspataki Bedő- és Költő-családból apai és anyai egyenes ágon leszármazó, szegény, jóerkölcsű, szorgalmas, legalább közepes észtehetségű tanulók; ha ilyenek nem jelentkeznek, más székely unitárius tanulók.

11. *Gyulay László-alapítványra* Tóth Károlyné és ó-tordai Gyulay Árpád egyenesen leszármazó fiúgyermekei harmad-, illetőleg másodízig.

A kedvezményt a tanuló évkönyvben is elveszítheti, ha elégtelen osztályzatot kap vagy kevésbbé szabályszerű magaviseletet tanusít.

Aki folyamodványát a kellő időben be nem nyújtja, az kedvezményre egyáltalában nem számíthat; felvételre is csak abban az esetben, ha a létszám megengedi.

Kellően föl nem szerelt folyamodványok nem vétetnek tekintetbe.

Dr. Gál Kelemen,
igazgató.

Az 1905—6. isk. évben használandó kézikönyvek jegyzéke.*

I. gimn. osztály.

	Korona.
Iszlai. Egyházi énekek	1·60
Császár—Vácy. Magyar olvasókönyv I.	2.—
Csengeri. Latin nyelvtan, I., 2-ik kiadás	1·40
„ Latin olvasó- és gyakorlókönyv, I., 3-ik kiadás	2·40
Gerevich—Orbók. Számtan, 3-ik kiadás	3·—
Halász. Magyar nyelvtan, I., 3-ik kiadás	—·80
Horti. Rajzoló geometria, I., 4-ik kiadás	2·—
Csifó. Bibliai történetek. Ó-szövetség	—·80
Nyiredy. Növénygyüjtő	1·—
Paszlavszky. Kis természetrajz, I.	2·20
Simonyi. Földrajz, I., 3-ik kiadás	1·60
Kogutovicz. Középiskolai földrajzi atlasz, I., 4-ik kiadás .	2·—
Kézi nagyító	1·20

II. gimn. osztály.

Iszlai. Egyházi énekek	1·60
Császár—Vácy. Magyar olvasókönyv II.	2·50
Csengeri. Latin nyelvtan, I., 2-ik kiadás	1·40
„ Latin olvasó- és gyakorlókönyv, I., 2-ik kiadás	2·40
Gerevich—Orbók. Számtan, 3-ik kiadás	3·—
Halász. Magyar nyelvtan, II., 2-ik kiadás	—·90

* Minden tankönyvből csak a legújabb kiadás használható.

	Korona.
Horti. Rajzoló geometria, II., 3-ik kiadás	2.—
Csifó Bibliai történetek. Új-szövetség	—·60
Nyiredy. Növénygyüjtő	1·—
Paszlavszky, Kis természetrajz, II.	2·60
Simonyi. Földrajz II., 2-ik kiadás	1·60
Kogutovicz. Középiskolai földrajzi atlasz, II., 4-ik kiadás	2·20
Kézi nagyító	1·20

III. gimn. osztály.

Iszlai. Egyházi énekek	1·60
Császár—Vácy. Magyar olvasó, III.	2·80
Bartók. Biblia ismertetés, 3-ik kiadás	1·80
Csengeri. Latin nyelvtan, II.	1·80
„ Latin olvasó- és gyakorlókönyv	2·—
Gerevich—Orbók. Számtan, 3-ik kiadás	3·—
Halász. Rendszeres magyar nyelvtan, 2-ik kiadás . . .	1·20
Hirn—Paulay. Módszeres német nyelvtan és gyakorlókönyv I., 2-ik kiadás	2·80
Horti. Rajzoló geometria III–IV., 2-ik kiadás	2·—
Schmidt. Fizikai és matematikai földrajz, 11-ik kiadás .	1·20
Szádeczky. Magyarország története, I.	2·20
Simonyi. Földrajz, III. r.	2·20

IV. gimn. osztály.

Iszlai. Egyházi énekek	1·60
Arany-Lehr. Toldi, 11-ik kiadás	1·60
Csengeri. Latin nyelvtan, II.	1·80
Kempf—Csengeri—Cserép. Latin stilusgyakorlatok . . .	1·40
Fereucz József. Unitárius káté, 6-ik kiadás, kötve . . .	—·80
Hirn—Paulay. Módszeres német nyelvtan és gyakorlókönyv I.	2·80
Horti. Rajzoló geometria III—IV., 2-ik kiadás	2·—
Négyesy. Stilisztika, 4-ik kiadás	2·50
Nyiredy. Növénygyűjtő	1·—
Paszlavszky. Növénytan kézikönyve	3·60

	Korona.
Suták. Algebra, I.	2·40
Szádeczky. Magyarország története, II.	2·20
Szentimrey-Székely. Latin olvasó, Caesar, Curtius és Ovidiusból	2·40
Kézi nagyító	1·20

V. gimn. osztály.

Iszlai. Egyházi énekek	1·60
Bereczky. Keresztény egyház története	2·50
Csengeri. Anthologia latina	2·—
Endrei. Német stilusgyakorlatok, 5-ik kiadás	2·40
Hirn Paulay. Német olyasókönyv, V—VI. oszt.	2·40
„ „ Német nyelvtan, V—VIII. oszt.	1·80
Maywald. Görög nyelvtan, 4-ik kiadás	2·80
„ Görög olvasókönyv, I., 3-ik kiadás	1·80
Mocnik Schmidt. Geometria, 10-ik kiadás	4·—
Riedl. Rhetorika, 5-ik kiadás	3·—
Paszlavszky. Állattan kézikönyve, 4-ik kiadás	4·—
Márki. Egyetemes történelem, I.	2·40
Acsády. Történelmi iskolai atlasz I. fűz.	1·20
Suták. Algebra, I.	2·40
Wagner-Horváth. Római régiségek, 4-ik kiadás	2·80
Cicero. Orationes selectae XIII. ed Dávid, 2-ik kiadás .	1·60
Kézi nagyító	1·20
Bogárgyűjtő	2·—
Dr. Molnár S. Latin stilusgyakorlatok	4·—

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlay, Homeros Odysseia magyarul	2·40
Badics. Irodalmi olvasmányok. I. r. 2-ik kiadás	2·20
Boross. Stilisme	1·20
Geréb. Szemelvények Herodotos tört. műveiből	1·50
Dr. Csengeri J. Homeros Iliása (magyar fordításban) . .	5·60

VI. gimn. osztály.

Wagner Horváth. Római régiségek	2·80
Dr. Molnár S. Latin stilusgyakorlatok	4·—

	Korona.
Endrei. Német stilusgyakorlatok, 5-ik kiadás	2·40
Ferencz József. Unitárius kis tükör, 3-ik kiadás	1.60
Hirn-Paulay. Német nyelvtan, V—XIII. o.	1·80
„ „ Német olvasó, V—VI. o.	2·40
Lutter. Szorszámok, 12-ik kiadás	2·40
Maywald Görög nyelvtan, 4-ik kiadás	2·80
Maywald. Görög gyak. és olvasókönyv, II., 3-ik kiadás	2·50
Mocnik-Schmidt. Geometria, 10-ik kiadás	4·—
Márki. Egyetemes történelem, II.	3·—
Acsády. Történelmi isk. atlasz, II. füz.	2·40
Riedl. Poetika, 4-ik kiadás	3·—
Shakespeare-Névy. Julius Caesar, 3-ik kiadás	1·20
Suták. Algebra, II.	1·80
Kalmár. Szemelvények Liviusból	3·20
Cserép. Szemelvények Vergilius Aeneisből	2·—
Reichenhaller. Chemia és mineralogia	3·—
Kézi nagyító	1·20

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Badics. Irodalmi olvasó, II., 2-ik kiadás	2·—
Sophokles-Csiky Losonczy. Elektra	1·20
Boros. Stilisme	1·20

VII. gimn. osztály.

Marion-Péterfi. Az ember kötelességei és jogai	1·40
Molnár S. Latin stilusgyakorlatok	4·—
Wagner—Horváth. Római régiségek	2·80
Hirn-Paulay. Német olvasókönyv	2·40
Endrei. Német stilusgyakorlatok, 5-ik kiadás	2·40
Fehér-Szekeres. Kisérleti fizika, 8-ik kiadás	5·50
Lessing-Theiss. Minna v. Barnhelm	—·70
Lutter. Szorszámok, 12-ik kiadás, kötve	2·40
Váczi. Irodalomtörténet, I.	4·80
Suták. Algebra, II.	1·80
Mocnik-Schmidt. Geometria, 10-ik kiadás	4·—

	Korona
Cicero. Orationes selectae XIII. ed. Dávid, 2-ik kiadás .	1·60
Csengeri-Homeros. Ilias, 3-ik kiadás	3·60
Dávid. Szemelvények Herodotosból, 3-ik kiadás . . .	1·60
Hittrich. Sallustius	1·—
Vergilii Aeneis ed. Némethy	1·60
Dr. Márki. Egyetemes történelem, III. r.	3·20
Acsády. Történelmi isk. atlasz, III. r.	2·40
Fodor-Gerlóczy. Egészségtan	1·60

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Badics. Magyar irodalmi olvasmányok, III. kt.	3·—
Boross. Stilisme	1·20
Schill. Görög irodalomtörténet, 2-ik kiadás	2·80
Szilasi. Szemelvények Thukydidesből, 2-ik kiadás . . .	2·80

VIII. gimn. osztály.

Ferencz József. Hittan	1·60
Wagner—Horváth. Római régiségek	3·20
Molnár. Latin stilusgyakorlatok	4·—
Endrei-Lenkei. Német nyelvkönyv	2·50
Endrei. Német stilusgyakorlatok, 5-ik kiadás	2·40
Fehér-Szekeres. Kisérleti fizika, 8-ik kiadás	2·50
Váczi. Magyar irodalom története, II. kt.	3·80
Varga. Magyarország története	3·40
Szitnyai. Lélektan és Logika, 2-ik kiadás	2·80
Schiller. Wilhelm Tell	—·60
Suták. Algebra, II.	1·80
Mocnik-Schmidt. Geometria, 10-ik kiadás	4·—
Lutter. Szorszámok, 12-ik kiadás	2·40
Cicero. De officiis	—·72
Csengeri. Homeros Odysseia, 2-ik kiadás	2·80
Horatii carmina ed. Pozder	1·60
Platonis Apologia Socratis, szövegkiadás	—·72
Tacitusból szemelvények, ed. Gyomlay	2·40
Csengeri. Homerosi világ	2·80

Korona.

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlay. Szemelvények Platonból	2·—
Badics. Magyar irodalmi olvasmányok, IV. kt.	2·—
Kőrösi. A művészetek története	2·—
Boross. Stilisme	1·20
Zsámboki. A görög művészet kiválóbb alkotásai . . .	2·—

TARTALOM.
